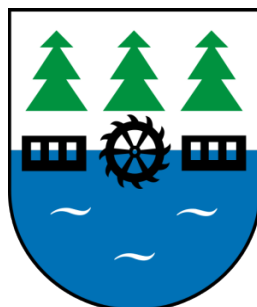

Załącznik Nr 1
do Zarządzenia Zastępczego
Wojewody Pomorskiego
z dnia 6 października 2020 r.

**ZMIANA STUDIUM
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO
GMINY CZERSK**
**dla obszaru w granicach
administracyjnych miasta i gminy**

**UWARUNKOWANIA
ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO**

CZĘŚĆ TEKSTOWA

1	WPROWADZENIE	5
1.1	Podstawa prawna opracowania Zmiany Studium	5
1.2	Cele opracowania Studium	5
1.3	Zakres opracowania	6
2	MATERIAŁY WYKORZYSTANE PRZY SPORZĄDZENIU STUDIUM	8
3	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GMINY	30
3.1	Uwarunkowania wynikające z lokalizacji gminy i jej relacji z najbliższym otoczeniem	30
4	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW WYŻSZEJ RANGI	34
4.1	Ustalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego	34
4.2	Ustalenia Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	35
4.3	Ustalenia pozostałych dokumentów rangi ponadlokalnej	36
5	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU	36
6	STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMAGI JEGO OCHRONY	47
7	STAN ŚRODOWISKA NATURALNEGO GMINY I WARUNKI JEGO OCHRONY	49
7.1	Położenie i granice gminy	49
7.2	Budowa geologiczna	50
7.3	Rzeźba terenu	51
7.4	Wody podziemne	52
7.5	Wody powierzchniowe	54
7.6	Powietrze atmosferyczne	55
7.7	Szata glebowa	56
7.8	Szata roślinna, świat zwierzęcy	57
7.9	Prawne formy ochrony przyrody	60
7.10	Źródła zagrożeń dla środowiska przyrodniczego	64
	<i>Degradacja powietrza atmosferycznego</i>	<i>64</i>
	<i>Degradacja gleb i degradacja powierzchni ziemi</i>	<i>67</i>
	<i>Degradacja wód powierzchniowych</i>	<i>67</i>
	<i>Degradacja wód podziemnych</i>	<i>67</i>
	<i>Hałas</i>	<i>68</i>
	<i>Promieniowanie elektromagnetyczne</i>	<i>69</i>
	<i>Nadzwyczajne zagrożenia środowiska</i>	<i>69</i>
7.11	Przydatność terenu gminy do rozwoju funkcji	70
8	STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	74
8.1	Archeologia	74
8.2	Wykaz obiektów zabytkowych	74
8.3	Obiekty planowane do uwzględnienia w gminnej ewidencji zabytków	74
8.4	Opis wybranych zabytków	78
8.5	Ochrona zabytków – ocena działań	79
8.6	Miejsca pamięci narodowej, cmentarze ewangelickie i żydowskie	80
9	UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ROZWOJU DEMOGRAFICZNEGO I INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	80
9.1	Sytuacja demograficzna	80
9.2	Bezrobocie i źródła utrzymania	90
9.3	Mieszkalnictwo	91
9.4	Infrastruktura społeczna	92
9.5	Podsumowanie	93
10	ANALIZA POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	94
11	BEZPIECZEŃSTWO LUDNOŚCI I MIENIA	98
12	STAN PRAWNY GRUNTÓW	98
13	WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	100
14	WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROZEŃ GEOLOGICZNYCH	101
15	WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁOŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	103
16	WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	104

17	STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI, INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, STOPIEŃ UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI	104
17.1	Komunikacja.....	104
	<i>Komunikacja drogowa.....</i>	<i>104</i>
	<i>Komunikacja kolejowa</i>	<i>106</i>
	<i>Transport lotniczy, wodny, rowerowy i szlaki turystyczne</i>	<i>107</i>
17.2	Gospodarka odpadami	108
17.3	Gospodarka wodno – ściekowa	109
17.4	Elektroenergetyka.....	112
17.5	Gazownictwo.....	114
17.6	Ciepłownictwo.....	115
18	ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PULICZNYCH.....	117

CZĘŚĆ GRAFICZNA UWARUNKOWAŃ (ODRĘBNA) OBEJMUJE ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE:

- Załącznik 1-1. Środowisko gminy Czersk
- Załącznik 1-2. Ochrona dóbr kultury
- Załącznik 1-3. Infrastruktura techniczna i komunikacyjna
- Załącznik 1-4. Planowanie przestrzenne
- Załącznik 1-5. Użytkowanie terenów

1 WPROWADZENIE

1.1 Podstawa prawna opracowania Zmiany Studium

Niniejsza Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czersk, zwana dalej „Zmianą Studium”, określa politykę gospodarowania przestrzenią Gminy Czersk i jest sporządzona na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. - Dz. U. z 12.06.2012 r. poz. 647).

Zmiana Studium zastępuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Czersk, uchwalone uchwałą Nr XX/195/2000 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 28 września 2000 r. [na podstawie art. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 89, poz.415 z późn. zm.)]

Zmiana Studium sporządzona została w wyniku podjęcia przez Radę Miejską w Czersku uchwały Nr XVI/110/12 z dnia 26 kwietnia 2012 r. „w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Czersk dla obszaru w granicach administracyjnych miasta i gminy”, poprzedzonej uchwałą Nr XVI/109/12 z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Czersk, podjętej na podstawie art. 32 ust. 2 ust. 3 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w której stwierdzono konieczność dokonania zmian w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Czersk uchwalonym uchwałą nr XX/195/2000 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 28 września 2000 r., zgodnie z wynikami analizy aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czersk.

Zawartość merytoryczna Zmiany Studium została określona w art. 10 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. - Dz. U. z 12.06.2012 r. poz. 647). Zmianę Studium opracowano w oparciu o wymogi zawarte w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2004 r., nr 118, poz. 1233).

1.2 Cele opracowania Studium

Od uchwalenia pierwszej wersji Studium w 2000 r. minęło ponad 10 lat, w trakcie których zaszło wiele zmian w prawodawstwie, pojawiły się nowe lub zmienione zostały wówczas obowiązujące ustawy i rozporządzenia, ale przede wszystkim zmieniła się rzeczywistość gminy: struktura zatrudnienia, otoczenie biznesu, wyposażenie gminy, itp. Ustalenia przyjęte w „Studium...” uchwalonym w 2000 r. pozwoliły na prowadzenie polityki przestrzennej Gminy Czersk i umożliwiły realizację wielu działań inwestycyjnych zmierzających do rozwoju miasta i gminy Czersk. Niemniej główne uwarunkowania prawne oraz realia funkcjonowania gminy przez ostatnią dekadę uległy wyraźnym zmianom. U podstaw decyzji Rady Miejskiej w Czersku o przystąpieniu do sporządzenia zmiany Studium leżały również nowe zadania, jakie zmiana Studium powinna realizować:

- Studium ma odpowiadać na rosnące potrzeby miasta i gminy w zakresie wyznaczenia nowych terenów do kształtowania zabudowy. - Jest to zadanie wynikające bezpośrednio z obserwowanego w ostatnich latach tzw. „boomu budowlanego”. Rosnąca presja ze strony inwestorów indywidualnych powoduje konieczność uregulowania kwestii terenów rozwojowych w obszarze miasta i gminy;
- dostosowanie stanu prawnego terenów na obszarze gminy do zmieniających się przepisów prawa - argumentem za przystąpieniem do zmiany dotychczas obowiązującego Studium było pojawienie się w granicach gminy terenów ochrony przyrody Natura 2000, a wraz z nimi

- ograniczeń i nakazów w stosunku do planowanych na tych terenach przedsięwzięć;
- dostosowanie zapisów Studium do zmieniających się uwarunkowań infrastrukturalnych na terenie miasta i gminy Czersk - ostatnie lata obfitowały w przedsięwzięcia wodociągowe, kanalizacyjne i komunikacyjne. Zmienia się sposób prowadzenia gospodarki odpadami oraz sposób zaopatrzenia ludności w wodę i prowadzenia gospodarki ściekowej. Coraz pełniejsza realizacja tych zadań, które aktualne były przez ostatnie 10 lat, stwarza możliwość wyznaczenia nowych kierunków, a jednocześnie umożliwia niezbędne zmiany w wykorzystaniu terenów tak, aby optymalnie wykorzystać powstałe już inwestycje infrastrukturalne. Zadaniem w tym zakresie jest wykorzystanie potencjału gminy wynikającego z położenia w centrum Borów Tucholskich na szlaku komunikacyjnym drogi krajowej nr 22 o długości około 460 km prowadzącym od przejścia granicznego polsko-rosyjskiego w Grzechotkach do granicy z Niemcami w Kostrzynie;
 - zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne wymuszają wskazanie obszarów, dla których przewiduje się lokalizację funkcji ponadlokalnych, czyli obszarów podlegających negocjacji administracji rządowej i lokalnej dla sprecyzowania wspólnej polityki w zagospodarowaniu tych obszarów;
 - zmiana Studium ma odpowiedzieć na potrzebę umożliwienia zagospodarowania nowych terenów inwestycyjnych, celem podniesienia jakości życia jej mieszkańców;
 - wyznaczenie obszarów, na których możliwe będzie lokalizowanie przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, w myśl przepisów odrębnych, szczególnie w zakresie energetyki odnawialnej oraz produkcji;
 - Studium ma uwzględnić zasady określone w koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, ustalenia strategii rozwoju i planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego oraz uwzględnić strategię rozwoju Gminy Czersk w powiązaniu ze strategią rozwoju powiatu chojnickiego;
 - pomimo, że Studium nie jest aktem prawa miejscowego, jego ustalenia są wiążące dla organów Gminy Czersk przy sporządzaniu planów miejscowych, tj. ustalenia planów nie mogą naruszać ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czersk.

1.3 Zakres opracowania

Studium, jako jednostkowy dokument, opracowywane jest w kilku płaszczyznach, które wynikają z faktu, iż odnosi się ono zarówno do przestrzeni geograficznej jak i do czasu. Można zatem mówić o Studium w płaszczyźnie przestrzennej, czyli o granicach opracowania, o płaszczyźnie skali oraz płaszczyźnie czasu – interwału, który obejmuje opracowywana zamiana Studium, od czasu uchwalenia poprzedniego dokumentu do stanu dzisiejszego oraz częściowo wybiegającego w przyszłość. Niniejsza Zmiana Studium opracowana jest w granicach administracyjnych miasta i gminy. Granice te określono na podstawie Państwowego Rejestru Granic oraz Państwowego Zasobu Geodezyjnego zdeponowanego w Starostwie Chojnickim. Załączniki graficzne opracowano w skali 1:25000. Jest to podstawowa skala opracowania. Ponieważ Studium określa kierunki zagospodarowania przestrzennego, w tym wiodące funkcje terenów, nie pozwala ono na jednoznaczne rozstrzygnięcia, co do kwestii spornych, w skali poszczególnych działek geodezyjnych. Ze względu na skalę, symbole literowe i numery obszarów, o których mowa w art. 10 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, wprowadzono jedynie w sytuacjach koniecznych do ich jednoznacznej identyfikacji.

Zakres tematyczny Zmiany Studium odnosi się do zagadnień dynamicznych, tzn. zmiennych w czasie. Okres, w którym analizowane są zmiany w strukturze przestrzennej gminy, obejmuje najdalej ponad 12 ostatnich lat, od 2000 roku, czyli od roku, w którym opracowane było ostatnie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czersk. Okres 12-stu lat

pozwała uwzględnić zmiany w strukturze przestrzennej miasta i gminy, które nastąpiły w czasie ostatniego dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego, nie przewidywanego w takiej skali w poprzednim dokumencie. Należy pamiętać, że w ostatniej dekadzie miały miejsce wydarzenia takie jak: wejście Polski do Unii Europejskiej, a co za tym idzie, istotna zmiana w porządku prawnym, implementacja wielu przepisów dotyczących zagospodarowania przestrzeni, ochrony środowiska, itp. Dziesięć ostatnich lat to także liczne zmiany w strukturze rolnej, społecznej i gospodarczej na obszarze gminy, które znalazły odzwierciedlenie w ruchu budowlanym oraz w potrzebach i możliwościach rozwoju Gminy Czersk.

Studium opracowano w oparciu o wymogi zawarte w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2004 r., nr 118, poz. 1233). Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czersk podlega uchwaleniu przez Radę Miejską w Czersku. Załącznikami do uchwały są:

załącznik 1. uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego Gminy Czersk

- część tekstowa (niniejsze opracowanie);,
- 5 map tematycznych, w skali 1 : 25 000;

załącznik 2. kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy Czersk

- część tekstowa

załącznik 3-1. kierunki zagospodarowania przestrzennego Gminy Czersk

- rysunek studium w skali 1 : 25 000;

załącznik 3-2. kierunki zagospodarowania przestrzennego Miasta Czersk

- rysunek studium w skali 1 : 10 000.

W 2020 r. zarządzeniem zastępczym Wojewoda Pomorski na podstawie art. 96 oraz art.208 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz.1064) uzupełnił Zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Czersk w granicach administracyjnych miasta i gminy przyjętą Uchwałą Nr XXXVI/301/14 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 28 lutego 2014 r. o niezbędne informacje dotyczące obszarów udokumentowanych złóż kopalin. Zmiany zostały wprowadzone w oparciu o informacje zamieszczone na portalu <http://geoportal.pgi.gov.pl/igs> (InfoGeoSkarb i Midas) i zawarte w załączniku 1 i załączniku 3-1.

2 MATERIAŁY WYKORZYSTANE PRZY SPORZĄDZENIU STUDIUM

Przy opracowaniu zmiany studium korzystano z obowiązujących przepisów prawa, materiałów planistycznych aktualnie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dokumentów wyższej rangi oraz publikowanych i niepublikowanych danych dotyczących stanu zainwestowania oraz otoczenia biznesu, danych Urzędu Miejskiego w Czersku i innych opracowań branżowych:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Czersk uchwalone uchwałą Nr XX/195/2000 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 28 września 2000 r.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa Pomorskiego przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego Nr 1004/XXXIX/09 z dnia 26 października 2009 r.;
- Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Czersk przyjęty uchwałą Rady Miejskiej w Czersku nr XXV/286/5 z dnia 23 lutego 2005 r.;
- uchwała budżetowa nr XXXIX/395/09 z dnia 18.12.2009 r. określająca limity wydatków na wieloletnie programy inwestycyjne w latach 2010 – 2015.
- Program Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2013-2016 z perspektywą do roku 2020” przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego nr 528/XXV/12 z dnia 21 grudnia 2012 r. stanowiący aktualizację „Programu Ochrony Środowiska Województwa Pomorskiego na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy 2011-2014”, przyjętego przez SWP uchwałą nr 191/XII/07 z dnia 24 września 2007 r.
- Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 r. przyjęta uchwałą nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku
- Strategia Ekorozwoju Powiatu Chojnickiego uchwalona uchwałą Rady Powiatu Nr XXXIII/222/2002 z dnia 25 marca 2002 r. w sprawie przyjęcia programu ochrony środowiska pn. "Strategia Ekorozwoju Powiatu Chojnickiego zgodnie z zaleceniami Agendy'21"
- Decyzja Nr 33 Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 27 grudnia 2012 r. zmieniająca decyzję w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych (Dziennik Urzędowy Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 03 stycznia 2013 r.)
- Rejestr zabytków nieruchomości województwa Pomorskiego - stan na 7 stycznia 2013 r.;
- Gminna Ewidencja Zabytków, Urząd Miejski w Czersku, według stanu na 7 stycznia 2013 r.;
- Uchwała Nr 1161/XLVII/10 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28.04.2010 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pom. Nr 80, poz. 1455);
- Wyznaczenie granic bezpośredniego zagrożenia powodzią w celu uzasadnionego odtworzenia terenów zalewowych, IMGW Gdynia, 2004;
- Mapa obszarów narażonych na ryzyko powodzi, RZGW Gdańsk, 2006;
- Planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta i Gminy Czersk na lata 2011-2026
- Mapa Systemu Dystrybucyjnego Pomorskiej Spółki Gazownictwa sp. z o.o. <http://mapy.psgaz.pl>;
- Natura 2000 - Standardowy formularz danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO) dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OWZ) dla specjalnych obszarów ochrony (SOO), PLB220009, PLH220061;
- Generalny Pomiar Ruchu w 2010 roku (GPR 2010), Stowarzyszenie Integracji Społecznej Komunikacji na zlecenie GDDKiA;
- Aktualnie obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Czersk (Tabela 1 - od następnej strony).

Tabela 1: Aktualnie obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Czersk

Lp.	Nazwa miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	Numer uchwały i data uchwalenia planu	Ogłoszenie w Dzienniku Urzędowym	Położenie działki obręb / miejscowość	Numer geodezyjny działki	Powierzchnia działki objęta planem [ha]	Przeznaczenie działki
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części gminy Czersk: obejmujący we wsi Złotowo działki nr 17, 213/1-6, 293/1, we wsi Będźmierowice działkę nr 171/5, we wsi Łąg część działek nr 27/1-12, we wsi Łąg Lipki część działki nr 10, nr 355/5 i część nr 273, we wsi Łubna działki nr 99/2 i nr 168/1, we wsi Malachin działki nr 112/2 i nr 288/3, we wsi Łukowo działkę nr 57/22, we wsi Ostrowite działki nr 228, 229, 500, 542/17, 542/18, 542/30 i część 542/31, we wsi Klaskawa działkę nr 180 i część nr 23/2, we wsi Rytel działki nr 348, 661/10, 720/1, 720/4, 752/1-5 i 753, we wsi Krzyż działkę nr 819/1 oraz we wsi Gutowiec działkę nr 248/1 jako zmiany dotychczas obowiązującego na tych terenach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (poz. 23 zmiana zapisu ustaleń – Złotowo)	Uchwała Nr XXVI/159/96 Rady Miejskiej Czersk z dnia 19 czerwca 1996 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Bydgoskiego z dnia 14 sierpnia 1996r. Nr 22 poz. 95	A Złotowo	17 213/1 213/2 213/4 213/5 213/6 293/1	0,8500 0,1936 0,1965 0,1342 0,1330 0,1308 0,5875	P 21 MN P 19 MN P 20 MN
				B Będźmierowice	171/5	2,1097	A 10 UR/MN
				C Łąg	27/1	0,0911	O 58 MN/KD
					27/2	0,0713	
					27/3	0,0730	
					27/4	0,0746	
					27/5	0,0762	
					27/6	0,0779	
					27/7	0,0796	
					27/8	0,0812	
				D Łąg Lipki	10	2,0500	O 59 PB/UH
					355/5 część 273	0,0892 1,5000	O 60 US
				E Łubna	99/2	2,3500	M 12 UH/MP/PN*
					168/1	1,8500	
				F Malachin	112/2	0,2416	G 16 MN
					288/3	0,7011	G 17 PB/MN
				G Łukowo	57/22	0,1867	P 1.5.MN
H Ostrowite	228	0,5858	C 1.12.UTL/KD*				
	229	0,5578					
	500	2,4832					
	542/17	0,0811					
	542/18	0,0970					
I Klaskawa	542/30	0,3009	C.1.17.UTL C.1.19.UTL/KD C.1.18.UTL/KD				
	część 542/31	0,0050					
J Rytel	180	0,6100	B 1.4.MN/MP/KD B 1.5.UTL/KD				
	część 23/2	0,2030					
J Rytel	348	0,2810	E 79 MN E20.1 PN/UR/MN E 78 MN/UH E 77 MN/KD				
	661/10	0,2852					
	720/1	0,1216					
	720/4,	0,0026					
	752/1	0,1273					
752/2	0,1092						

					752/3 752/4 752/5 753	0,1064 0,1055 0,0954 0,5037	
				K Krzyż	819/1	0,4091	F 17 MN
				L Gutowiec	248/1	0,1500	F 1.18.MN
2.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmującego części gminy Czersk	Uchwała Nr XXVI/160/96 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 19 czerwca 1996 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Bydgoskiego z dnia 14 sierpnia 1996 r. Nr 22 poz. 96	Czersk – Kaszubska, Piotra Ferensa (część zmieniona – poz. 27)		5,7158	M M/U U/M U KZ
3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Czersk: obejmujący części działek nr 1093/2, 1888/6 i dwie części działki nr 1066 w rejonie ulicy Tucholskiej, działki nr 1268/13, 1268/14 i 2769/1 w rejonie ulicy Podleśnej oraz działki nr 149/3, 149/10 i 149/11 w rejonie ulicy Mleczarskiej jako zmiany dotychczas obowiązujących na tych terenach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	Uchwała Nr XXVI/177/96 Rady Miejskiej Czersk z dnia 5 lipca 1996 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Bydgoskiego z dnia 14 sierpnia 1996r. Nr 22 poz. 97	Czersk ulicy Tucholskiej,	1093/2 1888/6 dwie części 1066	0,2719 0,2226 0,6112	B 92 MN B 93. MN/KD B 94 MN B 91 UR/MN/KD
				Czersk: ulicy Podleśnej	1268/13 1268/14 2769/1	0,0488 0,0850 0,0531	B 37.1.UR/MN
				Czersk: ulicy Mleczarskiej	149/3 149/10 149/11	0,3812 0,3369 0,4493	C 18'PN
4.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego miasta Czersk obejmujący fragmenty terenów w rejonie ulic: Batorego, Cisowej, Starego Urzędu (róg Al. 1000 Lecia), Tucholskiej, Rynkowej, dr Zielińskiego, Chojnickiej jako zmiany dotychczas obowiązującego na tych terenach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego miasta Czersk	Uchwała Nr XXXVI/254/97 Rady Miejskiej Czersk z dnia 4 lipca 1997r.	Dziennik Urzędowy Województwa Bydgoskiego Nr 30, poz. 160 z dnia 28 lipca 1997r.	Czersk ulica Batorego 4a	363/7	0,0687	A 16.1. MN
				Czersk ulica Cisowa 3	27/3 29/2	0,0020 0,1189	C 19.1. UR/MN
				Czersk ulica Starego Urzędu (róg Al. 100 Lecia)	2728/2	0,0542	B 17-A 2.1. MN
				Czersk ul. Tucholska 151	1868/1	0,3635	B 95 MN
				Czersk ul. Rynkowa	część 400/37 część 400/3 400/4	0,4000	A 60-A 10/18 UH/MN,KX,KD
				Czersk ul. Dr Zielińskiego	384/85 384/17 384/18	1,4400	A 21/23-A 21/22 UH/MN/KD
				Czersk ul. Chojnicka 49 (Zmieniony – poz. 95).	część 865/1 865/4	0,1019 0,1019	B 3/5.Z PR/UH/MN
5.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragmenty terenów we wsiach Łubna, Złotowo, Krzyż, Rytel, Gutowiec, Pustki, Wieck, Łąg, Łąg Lipki, Kurcze	Uchwała Nr XXXVI/255/97 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 4 lipca 1997 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Bydgoskiego z dnia 28 lipca 1997r. Nr 30 poz. 161	Łubna	228/2	0,8000	M 17 MN
				Złotowo	87	4,8810	P 21 UT/UH/UG/KS
				Krzyż	841 820	0,1714 0,3080	F 18 MN F.19 UR/MN

jako zmiany dotychczas obowiązującego na tych terenach miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Czersk			Rytel	296/22	0,0187	E 80 UTL/UH
				296/23	0,0143	
				296/24	0,0230	
				318/2	0,0054	
				318/3	0,0036	
				318/4	0,0052	
				część 296/21	0,0162	
				952	0,0990	E 81 UR/MN
				951	0,1005	
				953	0,0965	
				381/3	0,0297	
				954	0,1109	
				509/1	0,3545	E 82 RPO
				511/1	0,0936	
				część 653/10	0,7000	E 12 MN/KD
				884/7	0,0559	E 83 MN/UZ
				884/8	0,0451	
Rytel - Modrzejewo	część 171	2,4000	E 74.1. ML/KD			
Gutowiec	282/4	0,2400	F 1.20. UR/UH/MN			
	282/5	0,1753				
	282/20	0,0740				
Pustki	516/5	0,5700	L 14/1. RP/MR			
	522	1,1300	L 14/2. RP/MR			
Wieck	44	0,2238	K 4/1 UTL			
	Część 67	1,0800	K 28 UTL/KD			
	80/5	0,4100	K 13 MN/KD			
	80/6					
	80/7					
	80/8					
	80/9					
	80/10					
	80/11					
	80/15					
80/16						
80/17						
80/19	1,0400	K 12.1. KG K 12.21. KD K 12.3+6. UTL K 12.7. RPO				
część 80/14						
część 80/18						
74						
część 75						

				Łąg	73/1 73/2 83 84 86 część 73/3 część 76/1 część 76/2 część 77 część 78/4 część 82	2,6015	K 12.8. NO O 61 U/MN/KD/KS
				Łąg Lipki	Część 98	0,4800	O 62 UTL/KD
				Kurcze	541	0,1800	C 7 MN
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Czersk obejmujący fragmenty terenów w rejonie ulic Kwiatowej i Pogodnej	Uchwała Nr XLV/326/98 Rady Miejskiej Czersk z dnia 18 czerwca 1998 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Bydgoskiego z dnia 4 sierpnia 1998r. Nr 41 poz. 168	Czersk ulica Kwiatowa	Część 262/2 Część 266/1	0,0225	A 73 EG
				Czersk ulica Pogodna	295/3 295/4	0,1509 0,1057	A 75 MN
7.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkaniowych, usług, ulic lokalnej i dojazdowych w rejonie ulicy Tucholskiej (strona zachodnia) w Czersku	Uchwała Nr VI/39/98 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 30 grudnia 1998 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 15 września 1999r. Nr 102 poz. 975	Czersk rejon ulicy Tucholskiej	części działek nr nr 1040, 1041, 1042/2, 1042/3, 1043/9, 1043/10, 1044/5, 1051, 1052/1, 1053, 1056, 1067, 1075/1, 1083, 1084, 1085/1, 1085/2 i 1086, oraz działkę nr 1045/1	1,2000	B 71.1./01 KLmx,
					części działek nr nr 1066,1067, 1076, 1077,1078, 1079,1080, 1081, 1082 i 1083, oraz nr nr 1043/9, 1053 i 1057		B 71.1./02 KDx, i B 71.1./05 KDx,
					części działek nr nr 1043/9, 1053, 1055/4		B 71.1./03 KDx, B 71.1./04 KDx
					części działek nr nr 1043/10, 1046/1, 1052/1		B 71.1./07 KDx
					części działek nr nr 1043/2,		B 71.1./06 KDx, B 71.1./08 KDx

					1043/1, 1047/1, 1048, 1049/1, 1053, 1058/1, 1060, 1062, 2062, 2063		
					części działek nr 1055/4 i nr 1056		B 71.1./09 KXx
					1054/1 i 1054/2		B 71.1./10 UR,MN
					części działki nr 1066		B 71.1./11 MN
					części działki nr 1055/4		B 71.1./12 MN
					częściach działki nr 1043/8 i działce nr 1043/7		B 71.1./13 MN" i "B 71.1./14 MN
					części działki nr 1041		B 71.1./15 MN
					część działki nr 1054/3		B71.1./16RP
8.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usług w rejonie ulic Kilińskiego, Tucholskiej i 24 Lutego w Czersku (Zmieniony – poz 63).	Uchwała Nr VI/40/98 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 30 grudnia 1998 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 15 września 1999r. Nr 102 poz. 976	Czersk-Osiedle Piastowskie			
9.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów w rejonach ulic: Królowej Jadwigi, Łosińskiej 41, Mleczarskiej 13, Łukowskiej i Łąkowej w Czersku	Uchwała Nr VI/41/98 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 30 grudnia 1998 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 15 września 1999r. Nr 102 poz. 977	Czersk ulicy Królowej Jadwigi (Zmieniony – poz 69). Czersk ulicy Łosińskiej 41 Czersk ulicy Mleczarskiej 13 Czersk ulicy Łukowskiej Czersk ulic Łąkowej i Łukowskiej	384/18, nr 384/106, nr 386/6 i nr 386/7 części działki nr 1032/1 128/2 572 956/1	0,2438 0,4255 0,1717 0,2049 4,2533	"A 25 P,U,S", "A 75 ZC" "B 96.1. KDx", "B 97.1. KDx", "B 96.2. MN" i "B 97.2. NOx C 25 UR/MN B 98.1 Kx" i "B 98.2. MN B 99.1. KDx", "B 99.2. KDx", "B 99.3. KDx", "B 99.4. KDx" i "B 99.5. P,U,S
10.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu cmentarza we wsi Odry w gminie Czersk	Uchwała Nr VI/42/98 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 30 grudnia 1998 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 15 września 1999r. Nr 102 poz. 978	Odry	części działki nr 111/1	0,1300	J 39/1 ZC J 39/2 KP
11.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkaniowych, letniskowych i usługowych w Rytlu, gmina Czersk	Uchwała Nr VI/43/98 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 30	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 15	Rytel	194/2, 195/1, 196/1, 197/1, 198/3	0,5800	E 83/1 KD" i "E 83/2 KD E 83/3 UTL", "E 83/4

		grudnia 1998 r.	września 1999r. Nr 102 poz. 979		część działki nr 447/13	1,4012	UTL" i "E 83/5 UTL E 53/1 KK-Mx E 53/2 KDx E 53/3 EE E 53/4 MN" i "E 53/5 MN
					644/4, 644/3, 719/4, 719/5 i część działki nr 645	0,2368 0,1586 0,0300	E 84/1 KDx E 84/2 MN E 85/1 Kx", E 85/2 MN
					część działki nr nr 769/1, 769/2, 769/5, 769/6, 769/7, części działek nr 769/8 i nr 769/10	2,2400	E 86/1 KK-Mx E 86/2 KDx E 86/3 KDx" E 86/4 MN E 86/5 U,KP,MN
12.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkaniowych i letniskowych w gminie Czersk, we wsiach: Krzyż, Lutom, Łubna, Malachin, Ostrowite, Wieck i Zapora Mylof	Uchwała Nr VI/44/98 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 30 grudnia 1998 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 15 września 1999r. Nr 102 poz. 980	Krzyż	część działki nr 185/1	0,6060	F 20 MN
				Lutom	226/4 i części działek nr 226/3 i 315/1LP	6,1600	D1 .10./01 KGx", "D 1.10./02 KDx", "D 1.10./03 KDx", "D 1.10./04 KDx", "D 1.10./05 KDx", "D 1.10./11 NO", "D 1.10./12 ML", "D 1.10./13 ML", "D 1.10./14 MN", "D 1.10./15 RL
				Łubna	92/1	0,0604	M 18 MN
				Malachin	860/1 i nr 860/2 i część działki nr 860/3	0,6281	G 18/1 Kx", "G 18/2 MN" i "G 18/ 3 MN
				Ostrowite - Kurcze	część działki nr 144	0,6250	C 8/1 Kx", "C 8/2 MN" i "C 8/3 UTL
				Ostrowite	część działki nr 542/31	0,1155	C 1.21./1 KDx" i "C 1.21./2 UTL
					528/1 i część działki nr 528/2	8,3580	C 1.22. UTL
					540/7 i nr 540/8	0,0839	C 1.23. UTL
				Wieck	66/9	0,4350	K 29/1 Kx", "K 29/2 MN
				Zapora Mylof	część działki nr 44/1	0,6021	E 1.15. UTL
13.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Czersk obejmujących we wsi Rytel: teren po likwidowanym wysypisku śmieci i teren stacji uzdatniania wody	Uchwała Nr VI/45/98 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 30 grudnia 1998 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 15 września 1999r. Nr 102 poz. 981	Rytel ulica Chłopowska	782, nr 783/1, nr 783/2, nr 783/3, nr 784, nr 785 i nr 779/1	3,9000	E 27 RP

					83/4 LP i nr 83/7 LP	0,1360	E 46 WZx
14.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy rzemieślniczej i usługowej w gminie Czersk we wsiach Łukowo, Przyjaźnia i Złotowo	Uchwała Nr VI/46/98 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 30 grudnia 1998 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 15 września 1999r. Nr 102 poz. 982	Łukowo	836	2,7500	P 1.6/1 Kx" i "P 1.6/2 UR
				Przyjaźnia	część działki nr 68/3	0,2400	L.1.6 UR/MN
				Złotowo	33/2	05000	P 23 UR/MN
15.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług komunikacji obejmującego części działek nr 849, 850 i 851 przy ulicy Chojnickiej w Czersku	Uchwała Nr XII/109/99 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 20 września 1999 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 19 czerwca 2000r. Nr 60, poz. 374	Czersk ulica Chojnicka	części działek nr 849, 850 i 851	1,0800	KS
16.	Miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego miasta Czersk – Śródmieście obejmującej część działki nr 518/10 przy ul. J. Ostrowskiego (Zmieniony – poz 68).	Uchwała Nr XXII/228/2000 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 28 grudnia 2000 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 8 marca 2001r. Nr 21, poz. 189	Czersk ulica Ostrowskiego	część działki nr 518/10	0,0100	A 8/9.1 EE
17.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujących tereny w mieście Czersku: działkę nr 760 przy ul. Starogardzkiej, część działki nr 466/1 przy ul. Podgórznej, działkę nr 1833 przy ul. Tucholskiej, część działek nr 2119/1 i nr 50 przy ul. Zielonej	Uchwała Nr XXII/235/2000 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 28 grudnia 2000 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 8 marca 2001r. Nr 21, poz. 190	Czersk ul. Starogardzka	760	0,2681	B 100.1 KDx" i "B 100.2 UR
				Czersk ulica Podgórzna	część działki nr 466/1	0,6500	A 76.1. KLx" i "A 76.2. MN
				Czersk ulica Zielona	część działek nr 2119/1 i nr 50	0,6208	C 26.1 KDx", "C 26.2 KDx", "C 26.3 MN
				Czersk ulica Tucholska	1833	0,3542	B 101 UR/MN
18.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący tereny w gminie Czersk: działkę nr 111/1 we wsi Złe Mięso (soł. Łąg Lipki), działkę nr 286/4 we wsi Zapędowo i działkę nr 389/3Lp we wsi Lutom	Uchwała Nr XXII/236/2000 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 28 grudnia 2000 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 8 marca 2001r. Nr 21, poz. 191	Złe Mięso (soł. Łąg Lipki)	111/1	0,1110	O.1.7. MN
				Zapędowo	286/4	5,9000	D. 1.8.1 KGx D 1.8.2 KDx" D.1.8.3 KDx D.1.8.4 MN,UTL/UH,UG" i "D.1.8.5 MN,UTL/UH,UG D.1.8.6 UT/MN,UTL D.1.8.7 MN,UTL/UH,UG D.1.8.8 RL
				Rytel ulica Chojnicka	687	0,4830	UR,MN
	Lutom	389/3Lp	1,8135	D.1.11.1 KGx" D 1.11.3 KDX			

					[400 401/1-7]		D.1.11.2 MN
19.	Zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Czersk obejmującej teren działki nr 542 we wsi Rytel - oczyszczalnia ścieków	Uchwała Nr XXII/239/2000 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 28 grudnia 2000 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 9 kwietnia 2001r. Nr 31, poz. 323	Rytel	542	10,0000	E 87 NO
20.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragmenty miasta Czersk	Uchwała Nr XXX/338/01 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 20 grudnia 2001 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 6 lutego 2002r. Nr 9, poz. 147	Czersk	2432	0,1261	M, MN, 1.ZE, 10.ZE, 7.ZP/ZL
					1530/1	0,6538	MN
					1621/4	1,9426	1.ZE, 10.ZE, 7.ZP/ZL,
					1665	1,5732	12.ZZ, 2+5M, 8M,
					1666	2,7498	11.M, 13.M, 6.M/U,
							9.M/U, 14.M/U,
							01.KX, 02.KX, 04.KX,
							03.KD, 05.KD
					955/12	3,3840	1.MN, 2.MN, 3.MN,
							KD
			1888/11	1,5148		MN, KX	
			1888/13				
			1888/16				
			1888/18				
			1888/20				
			1888/21				
			1888/22				
			1888/23				
			1888/25				
			1888/26				
			2042/17	0,0724		MN	
	(Zmieniony – poz 93).		703/5	0,4717		M/U, KX	
			703/7				
			1166	0,8762		U/M, KX	
			174/41	0,1156		M	
			174/42				
21.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragmenty gminy Czersk	Uchwała Nr XXX/340/01 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 20 grudnia 2001 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 6 lutego 2002r. Nr 9, poz. 148	Będźmierowice	213/6	1,7000	ZE, ZS/ZP, ZZ, UA/UK/UI, KD
				Duża Klonia	25/11	0,1962	1.MN, 2.MN
					45/17	0,4044	
				Klonowice – Wieck	143/1, 137/7, 141,	0,2976	UA, KX
				Krzyż	493/2, 397/4, cz. 493/3	0,4400	MN, KX
				Kurkowo - Krzyż	338/1	0,3833	MN, KX
					350/1	0,6560	MN
				Łąg Lipki	29/1	2,0200	M/U, KD
Łąg Kolonia	498/2	0,3000	M, KD				
Łubna	98/1	1,0700	MN, KX				

					98/2 98/3 cz. 98/4, 67/5, 67/6		
				Malachin	150/2 150/3 150/4	0,5500	MN
				Mokre	287/5	0,1555	MN
				Ostrowite	532/1	0,1184	MN
				Ostrowite	499/1	0,3224	MN
				Rytel	768	3,1525	1.MN, 2.MN, 3.MN, 01.KD
				Zapędowo - Gardki	nr 63, 64, 66,	0,3600	MN/ML
				Zukowo	85/1.	3,5277	MN/ML, UT, UT/ZE, ZL
22.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragment miasta Czersk - działki geodezyjne Nr 460/30,595/5, przy ul. Piotra Ferensa	Uchwała Nr XXX/341/01 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 20 grudnia 2001 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 20 lutego 2002r. Nr 12, poz. 217	Czersk ulica Piotra Ferensa	460/3 595/5	2,6064	P
23.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragment gminy Czersk- działki nr 17,213/1-6,293/1 we wsi Złotowo (zm. do poz. 1 A)	Uchwała Nr XXX/342/01 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 20 grudnia 2001 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 20 lutego 2002r. Nr 12, poz. 218	Złotowo	17,213/1-6,293/1		zmiana ustaleń zapisów tekstowych
24.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragmenty gminy Czersk	Uchwała Nr XXXIII/384/02 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 7 czerwca 2002 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 1 sierpnia 2002r. Nr 50, poz. 1218	Będzimerowice	289/1	0,3863	U
				Duża Kłonia	25/10	0,1292	MN
				Konewki - Ostrowite	Cz. 230/1	0,7800	MN/ML, KX
				Klonowice - Wieck	103/1	0,4200	MN
				Krzyż	417	1,5100	UR
				Kamienna Góra (Zmieniony – poz 97).	144/11 (cz.-) 217 (cz.-)	2,2500	UR, KD
				Lutom	161/1	0,2671	MN
				Łąg Lipki	188/3	1,3750	1.MN, 2.MN, KX
				Łąg Kolonia	33/1	0,1703	MN
				Łąg Kolonia	356/4	0,5809	MN
				Łubna	47/1	0,3000	MN
				Malachin	80	0,7700	1.MN, 2.MN, R, KX
					65	1,4000	MN, KX
					149/5LP,	0,2100	MN
				Nowe Prusy - Gotelp	cz. 343/3, 343/8,	0,9000	1.MN, 2.MN, W,

					343/9, 343/10, 343/11, cz. 343/12, cz. 346/9, 347/10, 347/12, Cz. 320	1,8200	01.KX, 02.KX M/U
				Ostrowite	554/2	0,0755	MN
				Rytel	734	1,1000	MN
					300/3	0,9547	UT, UT/ZE
					501/2, 501/4, cz. 501/3, cz. 501/5,	2,0000	MN, KX
				Stare Prusy	85/8 cz. 85/9	1,1600	MN, ZE
				Wieck	81	0,9246	MN, MN/ML, UA, KX
				Wojtal	222/2 223/4	4,0000	UA/UO/UT, ZS, 3.ZE/ZP, 4.U, 5.MN/ML, 6.MN/ML, 7.M/U, 10.M/U, 8.MN/ML, 9.ZZ/KP, 02.KP, 03.KL, 05.KD, 06.KD, 01.KX, 04.KX
				Złe Mieso	119/1	0,1600	MN
				Złotowo	255	2,8600	M/U
25.	Miejscowy lanu zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragment miasta Czersk – tereny działek o numerach: 400/12, 400/28, 400/29, 400/47, 400/48, 400/49 i cz. 400/54 przy ul. J. Ostrowskiego (Zmieniony – poz 68).	Uchwała Nr XXXIII/382/02 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 7 czerwca 2002 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2002r. Nr 53, poz. 1295	Czersk ulica Ostrowskiego	400/12, 400/28, 400/29, 400/47, 400/48, 400/49 i cz. 400/54		KX, KP
26.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragmenty miasta Czersk	Uchwała Nr XXXIII/381/02 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 7 czerwca 2002 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2002r. Nr 53, poz. 1296	Czersk	632/1 632/2	0,3960	U
					2579 2580	0,1548	UR
					355/2	0,0680	MU
					1088/8 1088/9 1088/10 1088/11 1088/12 1088/13 1088/14 cz. 1088/15 1088/16 1088/17	2,7300	1.MN, 2.MN, 01.KX, 02.KX, 03.KX, 04.KD
					197/2	1,3500	MN, ZZ
					1869/1	0,7241	MN, ZE
27.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania	Uchwała Nr VIII/73/03	Dziennik Urzędowy	Czersk ulica Kaszubska	454/12		31M/U

	przestrzennego obowiązującego w rejonie ul. Kaszubskiej w Czersku (obejmującego działkę nr 454/12)	Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2003r. Nr 96, poz. 1703				
28.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu urządzeń obsługi komunikacji z dystrybutorem gazu płynnego przy ulicy Lipowej w Czersku (obejmującego część działki nr 294/1)	Uchwała Nr VIII/74/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2003r. Nr 96, poz. 1704	Czersk ulica Lipowa	część działki nr 294/1)	0,1485	A9/1U-KS
29.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej w Czersku przy ulicy Starogardzkiej (obejmujący w obrębie Czersk działkę nr 708) (Zmieniony – poz 96).	Uchwała Nr VIII/75/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2003r. Nr 96, poz. 1705	Czersku przy ulicy Starogardzkiej	708	1,0800	O1bKZo A63/1.1ZN,W A63/1.2KD A63/1.3KXD A63/1.4MN i A63/1.5MN
30.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy usługowo - handlowo - produkcyjnej z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej w Czersku przy ulicy Starogardzkiej (obejmujący w obrębie Czersk działki nr 1413/2 i 1414)	Uchwała Nr VIII/75/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2003r. Nr 96, poz. 1705	Czersku przy ulicy Starogardzkiej	1413/2 i 1414	1,4000	O1aK-Zo B57/1KD B57/2U,UH/MN B57/3U,UH,UR
31.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów w rejonie ulicy Sienkiewicza w Czersku (obejmujący w obrębie Czersk działki nr 984/18,984/19,984/ 20, 984/21, 984/24, 984/25, 986, 987/1, 987/2 i 988)	Uchwała Nr VIII/75/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2003r. Nr 96, poz. 1705	Czersk ulica Henryka Sienkiewicza	984/18, 984/19, 984/20, 984/21, 984/24, 984/25, 986, 987/1,987/2 i 988	1,5000	05/ 1KLw 08/1KLw A30/1KDW A30/2KXD A10/1MN/UR A10/2U,UR,MN A21/1.1MN/UR A21/1.2MN A46/1.1KXD A46/1.2UTL,ZU,W A46/1.3UTL,ZU,W A46/1.4R.P,MR,W
32.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowo - usługowej przy ulicy Aleja 1000 Lecia w Czersku (obejmujący część działki nr 1168 w obrębie Czersk)	Uchwała Nr VIII/75/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2003r. Nr 96, poz. 1705	Czersk Aleja 1000 Lecia	część działki nr 1168	0,3600	B16/1MN,U
33.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulicy Łosińskiej 41 w Czersku (obejmującego część działki nr 1032/1)	Uchwała Nr VIII/76/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2003r. Nr 96, poz. 1706	Czersk ulica Łosińska 41	część działki nr 1032/1		B 96.2. MN
34.	Zmiana "miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów mieszkaniowych, usług,	Uchwała Nr VIII/77/03 Rady Miejskiej w	Dziennik Urzędowy Województwa	Czersk ulica Tucholska	części działek nr 1054/2 i 1054/3		B71.1./17RP

	ulic lokalnej i dojazdowych w rejonie ulicy Tucholskiej (strona zachodnia) w Czersku" (obejmujących w obrębie Czersk części działek nr 1054/2 i 1054/3)	Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2003r. Nr 96, poz. 1707				
35.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy usługowo-mieszkaniowej przy ul. Tucholskiej w Czersku (obejmujący działki nr 1843/9 i 1843/10).	Uchwała Nr VIII/78/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2003r. Nr 96, poz. 1708	Czersk ulica Tucholska	1843/9 i 1843/10	0,3600	B20/1U/MN
36.	Zmiana "miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i usług w rejonie ulic: Kilińskiego, Tucholskiej i 21 Lutego w Czersku" (obejmujących w obrębie Czersk działki nr 1810/37, 1810/38, 1810/41, 1810/42 i części działek nr 1810/36, 1810/45 i 1810/48). (Zmieniony – poz 63).	Uchwała Nr VIII/79/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1726	Czersk Osiedle Piastowskie	działki nr 1810/37, 1810/38, 1810/41, 1810/42 i części działek nr 1810/36, 1810/45 i 1810/48).		B-50/04.1 KDx B-50/05.1 KD/ITx B-50/07 KXD/ITx B-50/13 MN/U i B-50/14 MN/U B-50/16 MN B-50/26.1 KS B-50/26.2 IT/ZIx
37.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej we wsi Łąg, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Łąg część działki nr 72/1)"	Uchwała Nr VIII/80/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1727	Łąg	część działki nr 72/1	0,1056	część działki nr 72/1
38.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu budownictwa gastronomiczno - usługowo - handlowo - mieszkaniowego we wsi Łąg, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Łąg działki nr 75 i 74/4 i części działek nr 74 i 76/3)"	Uchwała Nr VIII/80/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1727	Łąg	75 i 74/4 i części działek nr 74 i 76/3	0,1800	O19/1UG/UT
39.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej we wsi Łąg-Szyszkowiec, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Łąg Lipki działki nr 47/10?20)"	Uchwała Nr VIII/80/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1727	Łąg-Szyszkowiec	47/10 47/11 47/12 47/13 47/14 47/15 47/16 47/17 47/18 47/19 47/20	1,8000	O63.1KD>KKx O63.2KD>KG/ITx O63.3aKD i O63.3bKD O63.4KXDw i O63.5KXDw O63.6MN O63.7U
40.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej we wsi Gutowiec, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Krzyż działki nr 326/2, 326/3, 326/4, 326/5 i 326/6)"	Uchwała Nr VIII/80/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1727	Krzyż - Gutowiec	326/2, 326/3, 326/4, 326/5 i 326/6	0,6960	F1.1/1aKD F1.1/1bMN
41.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej	Uchwała Nr VIII/80/03 Rady Miejskiej w	Dziennik Urzędowy Województwa	Rytel ulica Chojnicka	760/2, 761/2 i 765/2	0,6300	E87.1KDw E87.2MN/U

	z dopuszczeniem usług we wsi Rytel, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Rytel działki nr 760/2, 761/2 i 765/2)"	Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1727				
42.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy rzemieślniczo - mieszkaniowej we wsi Rytel, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Rytel działkę nr 353/12)"	Uchwała Nr VIII/80/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1727	Rytel ulica Ostrowska	353/12	0,1800	E1/1UR,MN
43.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej we wsi Rytel, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Rytel działkę nr 514/2)"	Uchwała Nr VIII/80/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1727	Rytel	514/2	0,2530	E8/1MN
44.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Zawada, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Wieck działkę nr 181/1)"	Uchwała Nr VIII/80/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1727	Wieck - Zawada	181/1	0,1485	K1.7aKD K1.7bMN
45.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Złe Mięso, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Łąg Lipki część działki nr 125/8)"	Uchwała Nr VIII/80/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1727	Łąg Lipki – Złe Mięso	125/8	0,6000	O.1.7/1 KDw O.1.7/2MN
46.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalno-leśniczki we wsi Klonowice, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Wieck działki nr 137/2, 137/3 i 137/4)"	Uchwała Nr VIII/81/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1728	Wieck	137/2, 137/3 i 137/4	0,7713	K17/1MN,UTL
47.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkalno-leśniczki we wsi Kurcze, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Ostrowite działki nr 139 i 140)"	Uchwała Nr VIII/81/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1728	Ostrowite - Kurcze	139 i 140	0,7200	C9.1MN/KP,IT i C9.2MN/KP,IT C9.5MN C9.3KXD/KP,IT C9.4KXD C9.4KXD C9.1MN/KP,IT C9.2MN/KP,IT
48.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i handlowo - usługowej we wsi Malachin, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Malachin część działki nr 76/3)"	Uchwała Nr VIII/82/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1729	Malachin	część działki nr 76/3	0,8575	G12/1.1KXD G12/1.2UH/UR G12/1.3MN
49.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Złe Mięso, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Łąg Lipki działkę nr 109)"	Uchwała Nr VIII/82/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1729	Łąg Lipki – Złe Mięso	109	0,4669	O64/1KXD O64/2MN
50.	Miejscowy plan zagospodarowania	Uchwała Nr VIII/82/03	Dziennik Urzędowy	Złotowo	76	0,9100	P24/1KD

	przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej z dopuszczeniem usług we wsi Złotowo, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Złotowo działkę nr 76)"	Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1729				P24/2MN,U
51.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej we wsi Złotowo, gmina Czersk (obejmujący w obrębie Złotowo działkę nr 253)"	Uchwała Nr VIII/82/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1729	Złotowo	253	0,2500	P25MN
52.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragment miasta Czersk – tereny działek o numerach: nr 337/16, 337/22, 337/26, 337/27 (Zmieniony – poz 94)	Uchwała Nr VIII/83/03 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 23 czerwca 2003 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 18 sierpnia 2003r. Nr 97, poz. 1730	Czersk- ulica Klonowa	337/16, 337/22, 337/26, 337/27	0,2335	MW, ZZ, KX
53.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części gminy Czersk w obrębach ewidencyjnych Mokre i Malachin związany z projektowaną linią elektroenergetyczną wysokiego napięcia	Uchwała Nr XXX/354/05 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 14 września 2005 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 20 września 2005r. Nr 88, poz. 1815	Mokre Malachin	części 58/1 i 213, części 253/1 i 255 części 123/4, 123/2, 123/1, 110/1, 111/1, 114, 109, 72, 85, 82/2, 83, 149/3LP, 82/1	0,2000	E E1 R Z L WS KD
54.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki nr 87/1 w obrębie Łąg, w gminie Czersk"	Uchwała Nr XXXVIII/430/06 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 czerwca 2006r. r.	Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego z dnia 11 września 2006r. Nr 95, poz. 1980	Łąg ulica Chojnicka	87/1	0,2100 0,0400 0,0100	MN,U KDWp KDd2
55.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki nr 479 w obrębie Łąg, w gminie Czersk	Uchwała Nr XXXVIII/430/06 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 czerwca 2006r. r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 11 września 2006r. Nr 95, poz. 1980	Łąg ulica Chojnicka	479	0,6860 0,0640	U,S,P/MN KDd1
56.	Zmiana "Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej, usługowej i rzemieśniczej obejmującego część działki nr 687 we wsi Rytel.", uchwalonego uchwałą Nr XXI/236/2000 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 28 grudnia 2000 r.	Uchwała Nr XXXVIII/433/06 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 czerwca 2006r. r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 11 września 2006r. Nr 96, poz. 2001	Rytel ulica Chojnicka	687	0,3730 0,0570	UR,MN KDK/U
57.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działek nr 489/6, 489/7 i 489/8 w obrębie Ostrowite, w gminie Czersk	Uchwała Nr XXXVIII/434/06 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 czerwca 2006r. r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 11 września 2006r. Nr 96, poz. 2002	Ostrowite	489/6 489/7 489/8	0,4100 0,0700 0,5100 0,1300 0,1100 0,4700 0,3300	UG/MN KDW1 MN1 KDW2 KDWp1 MN2 U1

						0,1300 0,1900 0,0800 0,2200 0,1600 0,9000 1,0300 0,0380	UG KDWP2 ZL U3 U2 ZP2 ZP1 KX
58.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic: Przytorowej, Matejki i Lipowej w obrębie Miasto Czersk	Uchwała Nr XXXVIII/428/06 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 czerwca 2006r. r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 31 października 2006r. Nr 109, poz. 2237	Czersk ulic: Przytorowej, Matejki i Lipowej	291/13 292/13 292/14 294/20 294/21 283 284/2 284/1	1,9665	P,U1 KDd2 P,U2 KDd3 U2 U,UH3 U,UH,KS1 KDd4 U1 U,UH,KS2 KDW KDWP3 KDWP2 KDWP4 ZP/KDp KDd1 U,UH2 U,UH1 KDWP1 KDP
59.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu obejmujący działkę nr 495/2 przy ulicy Cmentarnej w obrębie Miasto Czersk	Uchwała Nr XXXVIII/429/06 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 czerwca 2006r. r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 31 października 2006r. Nr 109, poz. 2238	Czersk ulica Cmentarna	495/2	0,1770	U,UH,KS
60.	Zmiana "miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej we wsi Łąg-Szyszkowiec, gmina Czersk (obejmującego w obrębie Łąg Lipki działki nr 47/10+20)"	Uchwała Nr XXXVIII/435/06 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 czerwca 2006r. r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 31 października 2006r. Nr 109, poz. 2239	Łąg - Szyszkowiec			O63.7U1
61.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działek nr 750 i 751 w obrębie Rytel, w gminie Czersk	Uchwała Nr XXXVIII/431/06 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 czerwca 2006 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 23 stycznia 2007r. Nr 14, poz. 400	Rytel ulica Chojnicka	750 751	0,1300 0,3100 0,1100 0,0050 0,1600 0,3500	MN1 MN2 KXD KX MN3 MN4
62.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działki nr 82 w obrębie Łąg Lipki, w gminie Czersk	Uchwała Nr XXXVIII/432/06 Rady Miejskiej w	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 23	Łąg Lipki	82	0,6500 0,5400 0,2400	MN1 MN2 ZL

		Czersku z dnia 29 czerwca 2006 r.	stycznia 2007r. Nr 14, poz. 401			0,1500 0,0400 0,0600	KDW KdD1 KdD2
63.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usług w rejonie ulic Kilińskiego, Tucholskiej i 21 Lutego w Czersku – ze zmianą 2007	Uchwała Nr XIII/98/07 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 27 września 2007 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 29 lutego 2008r. Nr 16, poz. 402	Osiedle Piastowskie		2,3000	KDL KdD1, KdD2, KdD3, KdD4, KdD5, KdD6, KdD7 KDX MN/UR1, MN/UR2, MN/UR3, MN/UR4 MN/UH1, MN/UH2, MN/UH3 MN1, MN2, MN3, MN4, MN5, MN6, MN7, MN8, MN9 KDWg KDWp K ZP
64.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Czersk w rejonie ulicy Piotra Ferensa	Uchwała Nr XV/129/07 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 listopada 2007 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 25 kwietnia 2008r. Nr 31, poz. 946	Czersk w rejonie ulicy Piotra Ferensa	454/27 452	2,0443	01U/P 03KDW
65.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego części gminy Czersk w obrębie ewidencyjnym Złotowo	Uchwała Nr XV/130/07 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 listopada 2007 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 25 kwietnia 2008r. Nr 31, poz. 947	Złotowo	35, 36, 37, 38, 39/1, 39/2, 40, 41, 42, 43, 44, 45	25,4400	RM ZP U/P KD KDW
66.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego części gminy Czersk w obrębie ewidencyjnym Łąg - Kolonia	Uchwała Nr XV/131/07 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 listopada 2007 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 25 kwietnia 2008r. Nr 31, poz. 948	Łąg Kolonia	367, 368, 374/2, 375/1, 374/1, 379, 380, 381	16,9300	U/P ZP KD KDW
67.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części gminy Czersk w obrębie ewidencyjnym Ostrowite (Zmieniony – poz 101)	Uchwała Nr XV/132/07 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 29 listopada 2007 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 19 maja 2008r. Nr 38, poz. 1141	Ostrowite	492, 491/1, 489/4	1,3613	01 MN/UT 02 ZP
68.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic: Kościuszki, Królowej Jadwigi, Dr. Zielińskiego i Dworcowej w	Uchwała Nr XXII/201/08 Rady Miejskiej w	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14	Czersk – Centrum rejon pomiędzy ulicami Dr Zielińskiego, Królowej		2,5946	1 M/U, 6 M/U, 16 M/U 2 U 3 A

	Czersku	Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2338	Jadwigi, Kościuszki, Dworcowej			4 U 5 A/U 7 U/M, 12 U/M 12. 8 E 9 U, 10 U 11 U 13 KP 14 ZP 15 KP 01 KDD 02 KDX, 03 KDX 04 KDW 05 KX
69.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic: Królowej Jadwigi i Generała Hallera w Czersku	Uchwała Nr XXII/201/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2338	Czersk Królowej Jadwigi i Generała Hallera		6,8402	1 U/P 2 MN/U, 4 MN/U, 6 MN/U 3 MW 5 U 01 KDW, 02 KDW
70.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic: Wielewskiej i Marii Konopnickiej w Czersku	Uchwała Nr XXII/201/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2338	Czersk - Wielewska i Marii Konopnickiej	65 66 67	0,7607 0,6826 0,6597	MN KDD KDW
71.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic: Tucholskiej, Starego Urzędu i Łosińskiej w Czersku	Uchwała Nr XXII/201/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2338	Czersk Tucholska Starego Urzędu i Łosińska		14,1330	1 MN, 3 MN, 4 MN, 5 MN, 6 MN, 7 MN, 9 MN 2 WS 8 MN/U 10 U/MN 11 U 12 ZL/ZN 01 KDZ 02 KDZ 03 KDZ 04 KDL 05 KDW 07 KDW, 08 KDW, 09 KDW, 010 KDW 06 KDD
72.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic: Tucholskiej, Starego Urzędu i Łosińskiej w Czersku	Uchwała Nr XXII/201/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2338	Czersk Polna i Leśna		6,2464	1 MN 2 E 1 KDD, 2 KDD 3 KDD 4 KDX

							5 KDX
73.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic: Gdańskiej, Chłopowskiej i Brzozowej w Rytlu	Uchwała Nr XXII/202/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2339	Rytel Gdańska, Chłopowska i Brzozowa	404 403 446/18 445 444/3 444/4 444/2 443 442 446/10 446/12 446/13 446/4 446/3 446/6 446/7 446/14 446/15 446/16 446/17	12,6810	1 MN 2 MN, 5 MN, 6 MN 3 MN 4 ZL 7 MN 8 MN 9 U 10 KP 11 U, 12 U 13 K, 14 K, 15 K, 16 K, 17 K 01 KDL 02 KDL 03 KDD, 05 K 04 KDD 06 KDW, 07 KDW 08 KDX, 09 KDX 010 KDX
74.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ul. Raciążskiej w Rytlu	Uchwała Nr XXII/202/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2339	Rytel ulica Raciążska	756 757 758	1,0500 0,5800 0,6000	1 MN 2 MN 3 K, 4 K KDD
75.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego działki nr 454 w Krzyżu	Uchwała Nr XXII/202/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2339	Krzyż	454	1,5600	1 MN 2 K, 3 K KDW
76.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego działek nr 27/1, 28/10 i 30 we wsi Odry	Uchwała Nr XXII/202/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2339	Odry	27/1 28/10 30	1,9207 1,7306 1,4000	1 UT 2 UT 3 K, 4 K
77.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu usług we wsi Łąg	Uchwała Nr XXII/202/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2339	Łąg	362 353 352 354 356/4 356/3 362 363 361 360 359	8,1709	1 U/P, 2 U/P 3 U/P, 5 U/P 4 RM 01 KDL 02 KDW, 03 KDW, 04 KDW
78.	Miejscowy planu zagospodarowania	Uchwała Nr	Dziennik Urzędowy	Rytel	526/2	0,0042	1 R/IT

	przestrzennego związany z projektowaną siecią wodociągową i kanalizacyjną we wsi Rytel	XXII/202/08 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 26 czerwca 2008 r.	Województwa Pomorskiego z dnia 14 sierpnia 2008r. Nr 91, poz. 2339		112/2-LP	0,0199	2 KD/IT 3 IT: 4 WS/IT 5 KD/IT
79.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic Łąkowej i Chojnickiej w mieście Czersk i części działki 188/1 LP we wsi Krzyż	Uchwała Nr XXXV/332/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2432	Czersk ulica Łąkowa Krzyż	837/1-6 188/1 LP	0,8755 0,1600	MN
80.	miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ul. Generała Bema w Czersku	Uchwała Nr XXXV/333/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2432	Czersk ulica Generała Bema	1529/4 1529/1 1529/5 1490 1531/1 1531/2 1528/4 1528/1 1528/5 1530/2 1527 1526/1 1526/3 1526/4 1526/5 1530/3 1530/4 1522	0,0698 0,0805 1,0199 0,0476 0,4379 0,6000 0,1234 0,1247 0,7700 1,2000 1,0582 0,1903 0,5816 0,0673 0,1262 0,0991 0,5547 0,1195	MN
81.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ul. Polnej w Rytlu	Uchwała Nr XXXV/ /333/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2433	Rytel ulica Polna	541/25 541/24 540 543	2,6161 0,0468 1,5500 1,5600	MN
82.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowo- usługowej we wsi Wądoły	Uchwała Nr XXXV/333/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2433	Wądoły	81/1 79 70 69/2 69/4 69/3 80 68/14 68/1 68/2 68/3 68/4 68/5 68/6 68/7	2,2800 0,3700 1,4100 1,0141 0,5071 0,5073 0,0500 1,3739 0,1397 0,1540 0,1474 0,1226 0,1255 0,1473 0,1491	MN/U

					68/8 68/9 68/10 68/11 68/12 68/13	0,1308 0,1984 0,2148 0,2297 0,0727 0,0319	
83.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy jednorodzinnej we wsi Duża Klonia	Uchwała Nr XXXV/333/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2433	Duża Klonia	25/19 25/11 25/10 25/9 25/8 25/1 25/3 25/4 25/14 25/13 25/6 25/18 25/16 27 26/1	5,8082 0,1962 0,1292 0,3104 0,0995 0,2913 0,0441 0,1653 0,0606 0,1349 0,1626 0,0395 0,0682 0,5200 0,4564	MN
84.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego działki nr 236 we wsi Łubna	Uchwała Nr XXXV/333/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2433	Łubna	236	1,2800	MN
85.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu działki 51/1 we wsi Łukowo	Uchwała Nr XXXV/333/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2433	Łukowo	51/1	5,5329	MN/U
86.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy produkcyjno-usługowej we wsi Złotowo	Uchwała Nr XXXV/333/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2433	Złotowo ulica Klaskawska	93 91/1 91/2	3,0600 0,8200 1,5800	P/U
87.	Miejscowy planu zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej we wsi Żukowo	Uchwała Nr XXXV/333/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2433	Żukowo	80/1 80/2	0,3000 1,0000	MN
88.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy produkcyjno-usługowej we wsi Kamionka	Uchwała Nr XXXV/333/09 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 15 lipca 2009 r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 września 2009r. Nr 126 poz. 2433	Kamionka	205/1 cz. 197/4	0,3300 0,5000	P/U
89.	miejscowy plan zagospodarowania	Uchwała Nr	Dziennik Urzędowy	Rytel	322/4	1,7500	

	przestrzennego terenów zieleni i rekreacji obejmujący działkę nr 322/4 położoną w miejscowości Rytel	XLII/408/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 22 kwietnia 2010r.	Województwa Pomorskiego z dnia 9 czerwca 2010r. Nr 82 poz. 1464				
90.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usług turystyki obejmujący działki nr 326, nr 327, nr 328 i nr 329/1 położone w miejscowości Wojtal	Uchwała Nr XLII/408/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 22 kwietnia 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 9 czerwca 2010r. Nr 82 poz. 1464	Wojtal	326, 327, 328, 329/1	0,7200	
91.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu usług turystyki i rekreacji obejmujący części działek nr 44, nr 46, 8/5, nr 76/33-LP, nr 76/34-LP i nr 303/3-LP położone w miejscowości Fojutowo	Uchwała Nr XLII/408/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 22 kwietnia 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 9 czerwca 2010r. Nr 82 poz. 1464	Fojutowo	44, 46, 8/5, 76/33-LP, 76/34-LP 303/3-LP		
92.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej i usługowej obejmujący działki nr 257, nr 61/1, nr 61/2, nr 62/4, nr 62/5, nr 63, nr 64, nr 65/1, nr 65/2, nr 65/3, nr 66/1, nr 66/3, nr 66/4, nr 67, nr 69, nr 70/2, nr 70/4, nr 70/5, nr 71, nr 72, nr 85, położone w miejscowości Malachin	Uchwała Nr XLII/408/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 22 kwietnia 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 9 czerwca 2010r. Nr 82 poz. 1464	Malachin	257, 61/1, 61/2, 62/4, 62/5, 63, 64, 65/1, 65/2, 65/3, 66/1, 66/3, 66/4, 67, 69, 70/2, 70/4, 70/5, 71, 72, 85	11,6900	
93.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic Starogardzkiej i Podgórznej w Czersku	Uchwała Nr XLII/409/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 22 kwietnia 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 9 czerwca 2010r. Nr 82 poz. 1465	Czersk ul. Starogardzka i Podgórzna	704/2 707 706 705 704/1 703/3 703/7 703/5 703/6 701/9 701/8 2290 2291 2292 2293 2294 2295	4,9681	
94.	miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu obejmujący wybrany fragment miasta Czersk – rejon ulicy Lipowej i	Uchwała Nr XLII/410/10 Rady Miejskiej w	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 9	Czersk ul. Lipowa ul. Klonowa	336/8,	0,2335	

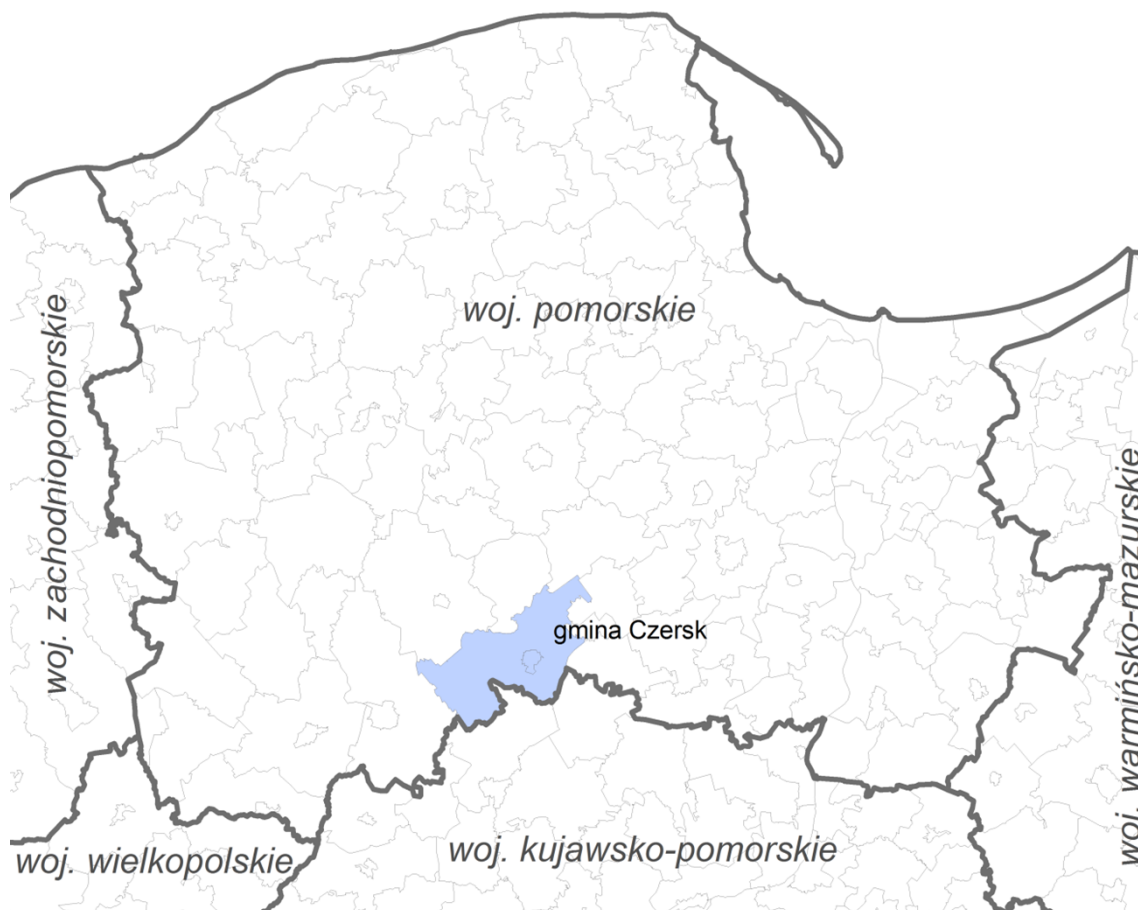
	Klonowej	Czersku z dnia 22 kwietnia 2010r.	czerwca 2010r. Nr 82 poz. 1466		337/29, 337/18, 2857 2856 2855 337/26, 337/8, 336/1,		
95.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Czersk, obejmujący teren położony w rejonie ulic: Chojnickiej, Kościuszki, Alei 1000-Lecia, Browarowej i Starego Urzędu	Uchwała Nr XLVIII/454/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 10 listopada 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2011r. Nr 8 poz. 213	Czersk ulic: Chojnickiej, Kościuszki, Alei 1000-Lecia, Browarowej i Starego Urzędu		50,0000	
96.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Czersk, obejmujący teren położony w rejonie ulic: Starogardzkiej, Wicka Rogali i Podgórznej	Uchwała Nr XLVIII/454/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 10 listopada 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2011r. Nr 8 poz. 213	Czersk ulic: Starogardzkiej, Wicka Rogali i Podgórznej		25,000	
97.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu części działek 144/11 i 217 we wsi Kamionka	Uchwała Nr XLVIII/455/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 10 listopada 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2011r. Nr 8 poz. 214	Kamionka	144/11, 217	2,25000	
98.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu części działek nr 257 LP i nr 258 LP obręb geodezyjny Lutom gm. Czersk	Uchwała Nr XLVIII/456/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 10 listopada 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2011r. Nr 8 poz. 215	Lutom	257-Lp 258-Lp		
99.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu zabudowy mieszkaniowej i usług w rejonie ulic Kilińskiego, Tucholskiej i 21 Lutego w Czersku – zmiana 2010	Uchwała Nr XLVIII/457/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 10 listopada 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2011r. Nr 8 poz. 216	Czersk osiedle piastowski	2919		
100.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obejmujący fragmenty miasta Czersk – tereny działek o numerach 1665, 1666, 1621/4 – zmiana 2010	Uchwała Nr XLVIII/457/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 10 listopada 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2011r. Nr 8 poz. 216	Czersk ul. 21 lutego	1665		
101.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części gminy Czersk w obrębie ewidencyjnym Ostrowite – zmiana 2010	Uchwała Nr XLVIII/457/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 10 listopada 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2011r. Nr 8 poz. 216	Ostrowite	492, 491/1, 489/4	1,3613	

102.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części gminy Czersk we wsi Wieck	Uchwała Nr XLVII/458/10 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 10 listopada 2010r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2011r. Nr 8 poz. 217	Wieck	67/11 cz. 35/1		
103.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu w rejonie ulic: Dworcowej, Konigorskiej i Nadrzecznej w Rytle	Uchwała Nr VI/37/11 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 21 kwietnia 2011r.	Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego z dnia 24 czerwca 2011r. Nr 76 poz. 1601	Rytle Ul. Dworcowa, Konigorska, Nadrzeczna	634/4 634/3 634/6 634/5 634/7 635/1 635/2 637 636	3,1741	

3 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GMINY

3.1 Uwarunkowania wynikające z lokalizacji gminy i jej relacji z najbliższym otoczeniem

Gmina Czersk położona jest w południowej części województwa pomorskiego, w powiecie chojnickim. Gmina ma powierzchnię 37.011 ha i jest na 4 miejscu pod względem wielkości powierzchni w województwie pomorskim i 28 gminą w kraju. Siedzibą gminy jest miasto Czersk (rysunek 1).

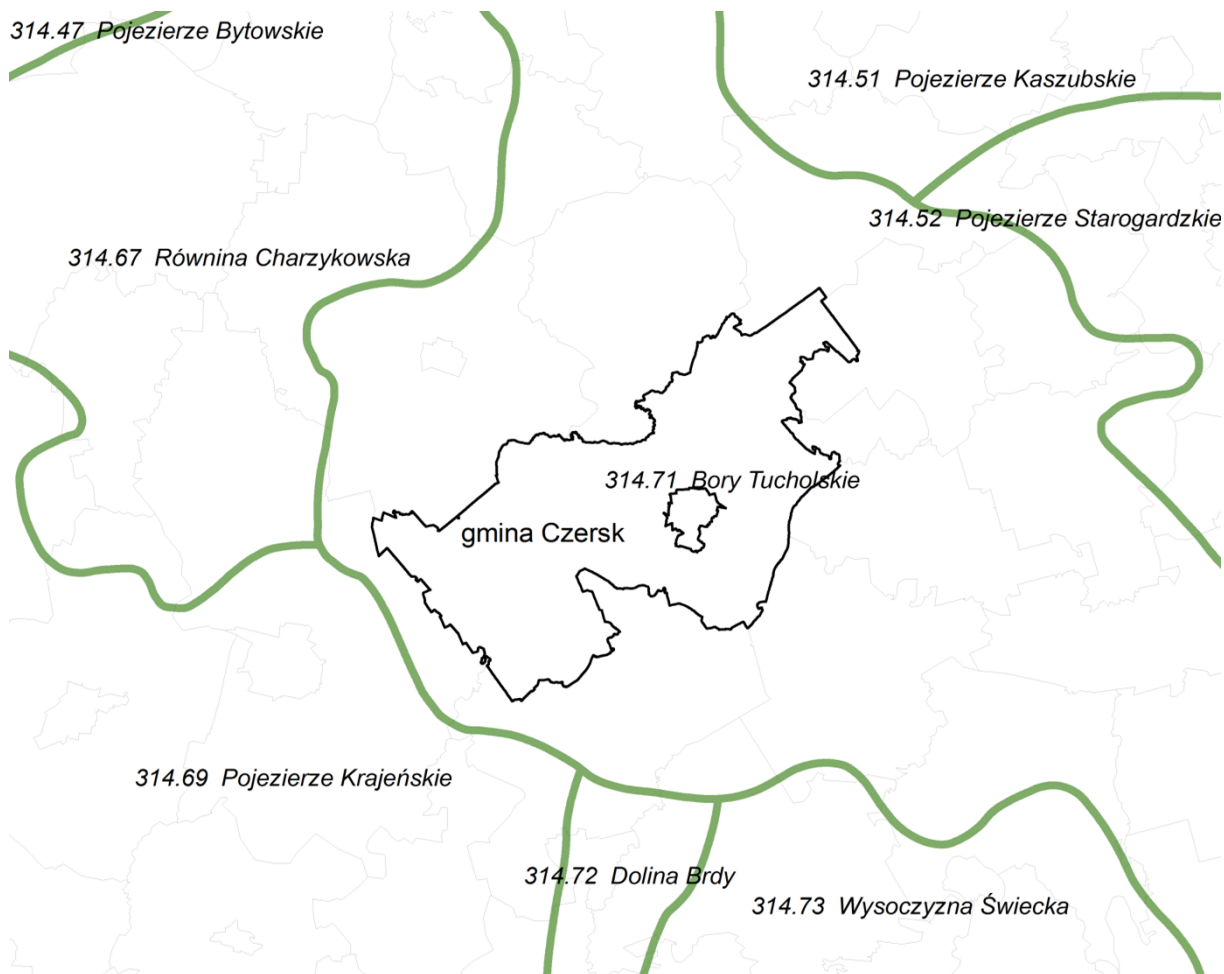
Rysunek 1: Położenie gminy Czersk na tle województwa pomorskiego

Gmina Czersk położona jest w całości w obrębie mezoregionu Borów Tucholskich (314.17). Jest to mezoregion obejmujący tereny sandru Brdy i Wdy oraz fragmenty wysoczyzn morenowych w postaci wysp, rozciągający się od Chodnic po Sulęczyno na północy i Jeżewo na południu. Mezoregion wchodzi w skład większej jednostki – makroregionu Pojezierza Południowopomorskiego (314.6-7).

Pod względem administracyjnym gmina Czersk graniczy od północy z gminą Brusy, Karsin, Stara Kiszewa, od wschodu z gminami Kaliska, Czarne Woda i Osieczna, od południa z gminami Śliwice i Tuchola (woj. kujawsko-pomorskie) natomiast od zachodu z gminą Chojnice (rys. 3).

Obszar obejmujący miasto i gminę Czersk podzielony jest na miasto Czersk i 18 sołectw (poza wsią sołecką obejmuje również wsie): Gotelp (*Nowa Juńcza, Pustki, Stara Juńcza, Kamionka, Przyjaźnia, Nowe Prusy, Polana*), Gutowiec (*Kurkowo*), Krzyż (*Nieżurawa, Stodółki, Kłodnia, Sienica, Kwieki, Bielawy*), Łąg (*Szyschowiec, Bukowa Góra*), Łąg Kolonia (*Stare Prusy, Szalamaje, Budziska*), Lipki (*Lipki Górne, Lipki Dolne, Kęsza, Wądoły, Złe Mięso*), Mosna, Wieck (*Klonowice, Zawada*), Łubna (*Koszary*), Malachin, Mokre (*Rowki*), Będźmierowice, Klaskawa (*Mosna, Struga*), Kurcze (*Bagna, Dąbki, Konewki, Ostrowite*), Odry (*wybud. pod Miedzno, Wojtał*), Rytel (*Nadleśnictwo Rytel, Wybudowanie Kaliska, Błota, Karolewo, Konigort, Duża Klonia, Mała Klonia, Młynki, Modrzejewo, Olszyny, Wądoły, Zapora, Żukowo, Czerska Struga, leśniczówki Ostrowy, Uboga*,

Wandowo, Płecno), Zapędowo (Nowy Młyn, Gartki, Lutom, Brda), Złotowo (Łukowo, osada leśna Czersk, leśnictwo Ustronie, leśnictwo Twarożnica, wybudowania: pod Łąg, pod Łukowo, pod Łubną, pod Malachin, pod Strugę).

Rysunek 2: Położenie gminy Czersk na tle jednostek fizycznogeograficznych

Położenie gminy Czersk wiąże się z określonymi konsekwencjami. Bory Tucholskie położone na obszarach o słabszych glebach dla użytkowania rolniczego, od wieków były dużym i zwartym kompleksem leśnym o znaczeniu krajowym. Ważną cechą położenia gminy jest fakt, iż jest ona niemal w całości otoczona lasami a tereny zabudowane mają charakter wyspowy. Wzajemne przenikanie się kompleksów leśnych oraz terenów zurbanizowanych ukierunkowały zarówno procesy naturalne, jak i społeczno-ekonomiczne w układ wyspowy, o przebiegu na generalnym kierunku NE-SW. Wiele cech środowiska i zagospodarowania gminy nawiązuje do tego kierunku. Las, którego zasięg wynikał głównie z warunków siedliskowych, ukształtował nie tylko strefy glebowe, stosunki wodne i topoklimatyczne, ale również rozwój infrastruktury drogowej i osadnictwa. W efekcie główne powiązania przyrodnicze skierowane są w gminie na zewnątrz, do okolicznych terenów Borów Tucholskich, natomiast połączenia społeczno-gospodarcze z terenami ościennymi ukierunkowane są przede wszystkim w stronę Starogardu Gdańskiego i Chojnic, co wynika z układu komunikacyjnego. W konsekwencji wykształciły się powiązania terenów w ramach jednostek krajobrazowych, ekologicznych, i gospodarczych z szerokim otoczeniem terenów poza granicami gminy. Takie zróżnicowanie wpływa na uwarunkowania rozwoju gminy zarówno w strefie planowania jak i późniejszej realizacji celów polityki przestrzennej.

Na terenie gminy Czersk zaznacza się wyraźna dwudzielność uwarunkowań środowiska. Część odlesiona posiada cechy przyrodnicze i uwarunkowania środowiskowe charakterystyczne dla terenów wysp śródleśnych. Są to otwarte, przeważnie bezleśne tereny rolnicze, z rozwiniętą strukturą

agraną. Środowisko w wielu komponentach zostało znacznie przekształcone przez wieloletnią produkcję rolną. Enklawy częściowo naturalnego krajobrazu to głównie doliny rzeczne, łąki i szpalery drzew. W większości przypadków tereny te charakteryzują się także dobrą ekspozycją widokową. Drugą część gminy stanowią tereny położone w obrębie Borów Tucholskich. Jest to zalesiona część gminy.

Na terenie gminy można wydzielić jednostki o podobnych uwarunkowaniach ekologicznych i podobnej strukturze fizjonomicznej, nazywane geokompleksami krajobrazowymi. Geokompleksy zostały wykorzystane do oceny warunków środowiska na terenie gminy.

Specyficzną częścią terenów gminy w opisanej dwudzielności jest strefa ekotonowa, łącząca wysoczyznę z terenami leśnymi. Granica strefy przebiega częściowo wyraźną granicą polno-leśną o szerokości kilku metrów, a częściowo strefą o szerokości kilkuset metrów. Taka niejednoznaczność przebiegu stref granicznych jest typowa dla obszarów wzajemnego przenikania się wpływów leśnych i terenów rolnych. Szczegółowe znacznie w/w granicy w środowisku gminy opisano w dalszej części opracowania.

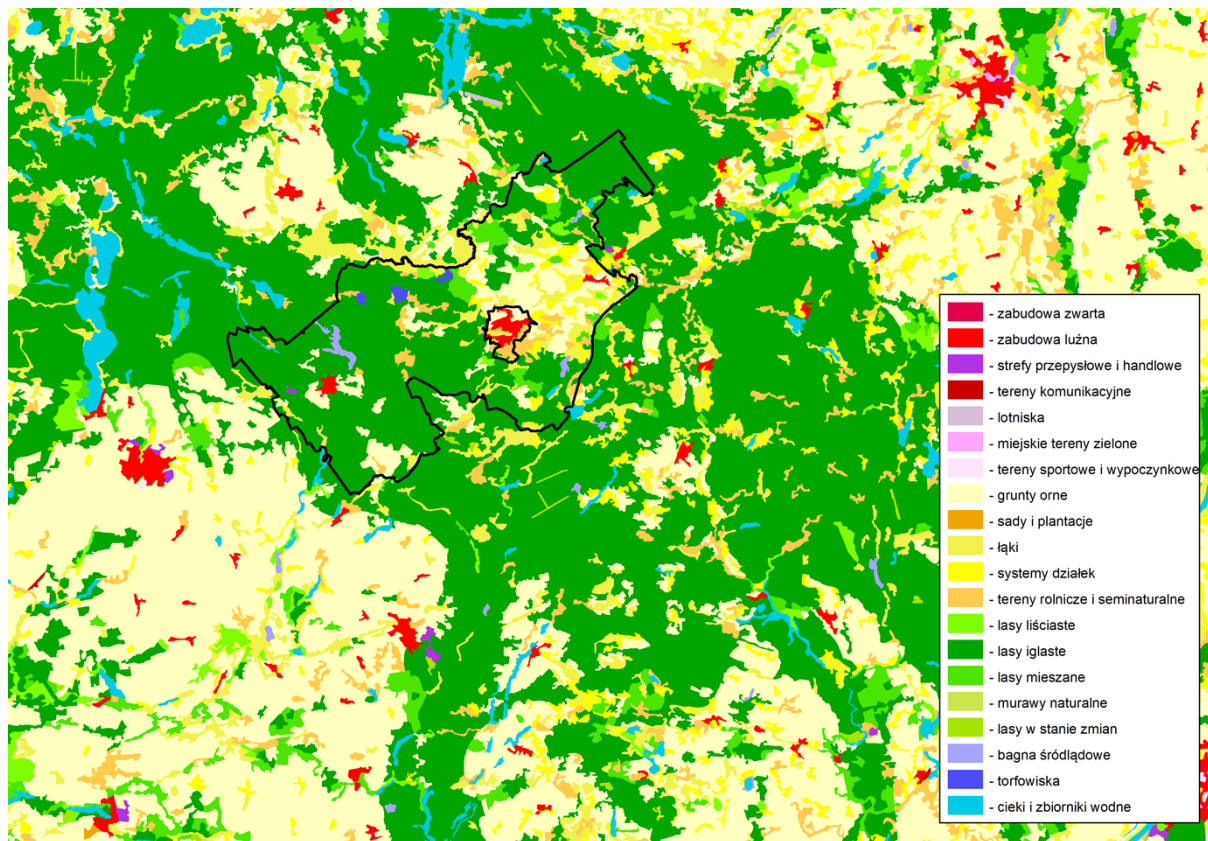

Rysunek 3: Otoczenie administracyjne gminy Czersk (wg Państwowego Rejestru Granic)

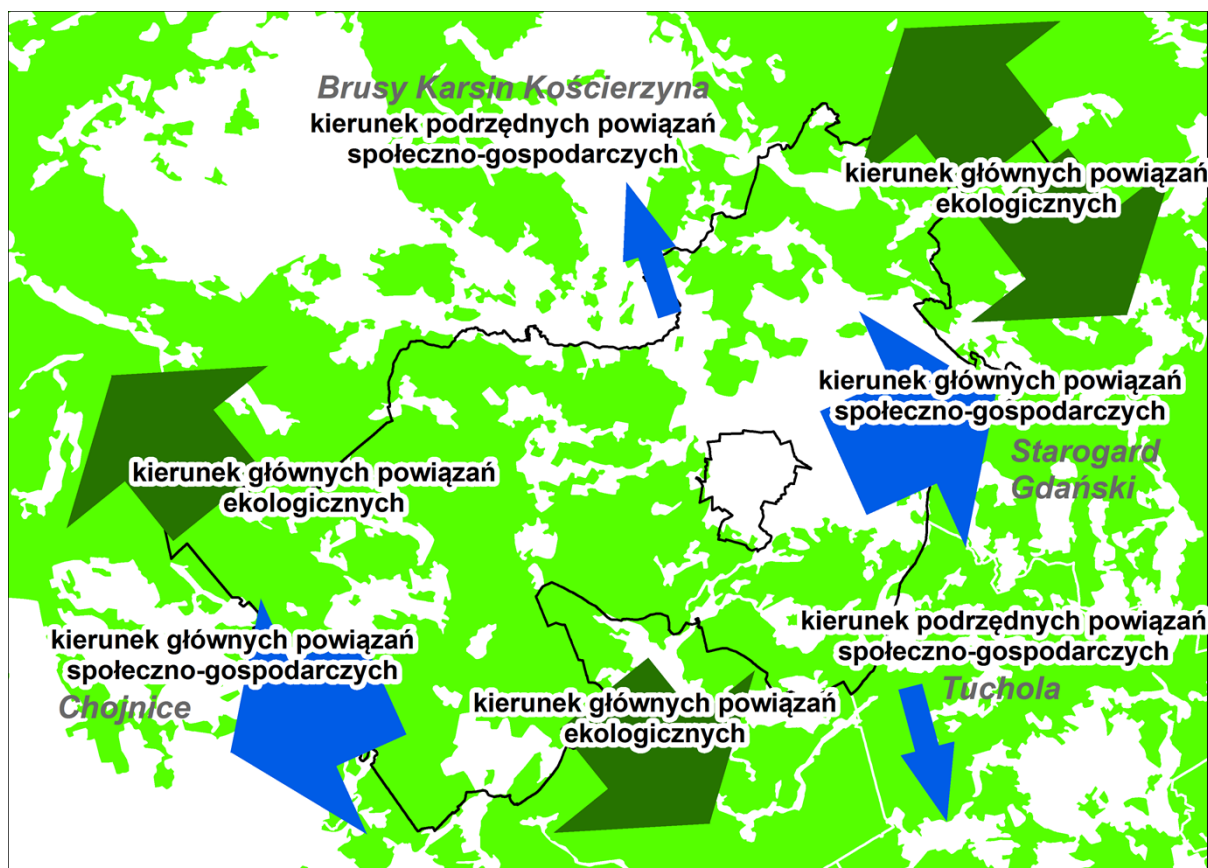
Łączność przestrzenną warunków poszczególnych terenów w granicach gminy z terenami otaczającymi gminę, sięgając kilkanaście kilometrów od jej granic, przedstawia rysunek 4. Jest to mozaika typów pokrycia terenu CLC2006 - Corine Land Cover*. Wyraźnie widoczne są na tym obrazie powiązania gminy z terenami z nią sąsiadującymi. Główne powiązania ekologiczne skierowane są na wschód, południe i zachód od granic gminy, główny kierunek stanowi korytarz wzdłuż rzek: Brdy i Wdy. W przypadku powiązań przestrzennych sfery zurbanizowanej wyraźne są połączenia Czerska i Rytle z terenami Chojnic i Stargardu Gdańskiego. W świetle połączeń przestrzennych, rozwój tych jednostek we wspomnianych kierunkach staje się uzasadniony. Kierunki połączeń ekologicznych

*Jednostką odpowiedzialną za realizację projektu CLC2006 w Polsce jest Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, pełniący rolę Krajowego Punktu Kontaktowego ds. współpracy z EEA. Bezpośrednim wykonawcą prac był Instytut Geodezji i Kartografii. Środki finansowe przeznaczone na realizację projektu krajowego CLC2006 pochodziły ze źródeł Europejskiej Agencji Środowiska i Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej www.clc.gios.gov.pl

wskazują natomiast rejony, na których z uwagi na możliwość zachodzenia interakcji terenów gminy z jej otoczeniem, należy unikać planowania funkcji mogących stanowić zagrożenie dla funkcjonowania środowiska (a zwłaszcza ciągłości korytarzy migracji). Mapa CLC2006 prezentuje także wyspowy charakter głównych miejscowości gminy.

Rysunek 4: Mapa pokrycia terenu otoczenia gminy Czersk wg Corine Land Cover - CLC2006

Rysunek 5: Schemat głównych i podrzędnych kierunków zewnętrznych powiązań systemowych gminy

4 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOKUMENTÓW WYŻSZEJ RANGI

4.1 Ustalenia Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

W odniesieniu do terenu Gminy Czersk, Plan zagospodarowania województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. pom. z 2009 r. Nr 172, poz. 3361) przewiduje:

- miejsce miasta Czersk w hierarchii sieci osadniczej określone zostało jako "silny ośrodek lokalny", o zasięgu ponadgminnym; miejscowość Rytel stanowi ośrodek krystalizacji sieci osadniczej hamujący procesy suburbanizacji;
- przez teren miasta i gminy przebiega droga krajowa nr 22 /dalej DK 22/, która determinuje powiązania „średnie, zewnętrzne” województwa pomorskiego w stosunku do terenów województw i gmin ościennych;
- w strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa miasto i gmina Czersk leżą w paśmie podstawowym południowym;
- ośrodek gminny ma spełniać funkcję obsługi mieszkańców gminy w zakresie edukacji podstawowej, gimnazjalnej, podstawowej służby zdrowia, pomocy społecznej oraz stworzenia podstaw wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich; Czersk jest w grupie miast, które pełnią rolę głównych ośrodków uzupełniających w powiatowych obszarach obsługi;
- gmina znajduje się w granicach subregionu funkcjonalnego Chojnic, opartego przede wszystkim o DK 22 (gdzie większa od otaczających gmin gęstość zaludnienia występuje od Czerska do Człuchowa), a dodatkowo wzmocniana jest układem drogi wojewódzkiej nr 237;
- gmina ma najsilniejsze powiązania funkcjonalne wewnątrz województwa z Chojnicami;
- obszar gminy zalicza się do obszarów wiejskich strukturalnie słabych;
- DK22 projektowana jest do klasy technicznej drogi głównej ruchu przyspieszonego (GP) w ramach południowego korytarza transportowego;
- przez gminę przebiegać będzie kontynuacja gazociągu wysokiego ciśnienia z Czerska do Starogardu Gdańskiego; nie przewiduje się budowy nowych linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia;
- wzdłuż głównych rzek: Brdy i Wdy przebiega ponadregionalny korytarz ekologiczny pojezierny północny, a tereny leśne leżą w obrębie płata ekologicznego Borów Tucholskich;
- proponowany park kulturowy – Odry obejmujący teren w granicach strefy ochrony archeologicznej i rezerwatu przyrody (poz. 92 w ewidencji zabytków archeologicznych);
- plan województwa proponuje rozwój turystyki kajakowej Brdą i Wdą oraz na Wielkim Kanale Brdy ;
- Czersk jest węzłem uzupełniającym dla tras rowerowych międzyregionalnych na trasie Ustka – Grudziądz i „Naszyjnika Północy” (oraz „Marszruty Kaszubskiej”);
- gmina należy do południowej strefy polityki przestrzennej;
- projekcja liczby ludności do 2020 roku przewiduje niewielki, około 4% wzrost liczby ludności w powiecie chojnickim, tym samym powiat zalicza się do grupy powiatów o najniższym wzroście liczby ludności w województwie pomorskim.

Plan zagospodarowania województwa pomorskiego określa kierunki rozwoju gminy:

OBZARY WIEJSKIE STRUKTURALNIE SŁABE

- Cały obszar
 - Przy modernizacji istniejących i budowie nowych urządzeń uzdatniania wody i unieszkodliwiania ścieków planować rezerwy na przyłączenie nowych odbiorców.
 - Zachowanie istniejącej sieci placówek oświaty i kultury, jako ośrodków kulturotwórczych i integrujących społeczności lokalne.
 - Kreacji placów, skwerów i parków we wsiach i miejscowościach wiejskich w przestrzeń publiczną stanowiącą pozytywne wzorce zagospodarowania i umożliwiające integrację mieszkańców.
 - Objęcie ochroną elementów tradycyjnego gospodarowania rolniczego: zadrzewienia śródpolne, oczka wodne i w miarę możliwości inne elementy przestrzeni rolniczej, stanowiące ostoję dla zagrożonych gatunków.
 - Rozwój działalności pozarolniczej w gospodarstwach rolnych.
- Sąsiedztwo ośrodków miejskich
 - W gminnych dokumentach planistycznych zapisywać obowiązek sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego dla całych miejscowości położonych w otoczeniu miast.
 - Koncentracja struktur zurbanizowanych w oparciu o lokalne centra posiadające atrakcyjną przestrzeń publiczną i rozbudowany program usług (odpowiadający potrzebom lokalnej społeczności).
- Obszary objęte prawną ochroną przyrody
 - W dokumentach planistycznych gmin uwzględniać możliwości wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego dla tworzenia „zielonych” miejsc pracy.
 - Uwzględnienie w dokumentach planistycznych gmin projektowanych przebiegów i potrzeb terenowych szlaków wodnych, rowerowych i pieszych.
- Obszary atrakcyjne turystycznie
 - Przy zagospodarowaniu obrzeży zbiorników wodnych i otoczenia parków krajobrazowych dążenie do właściwego ukierunkowania presji masowej turystyki, odciążenia i ochrony najbardziej wrażliwych elementów środowiska.
 - Ograniczenie przeznaczania terenów otwartych na cele nowej zabudowy letniskowej, ukierunkowując jej ekspansję na adaptację niszczonej zabudowy wiejskiej.
 - Tworzenie infrastruktury umożliwiającej zrównoważony rozwój turystyki.
- Obszary towarowej gospodarki rolnej oraz intensywnej hodowli rybackiej
 - Ograniczenie lokalizacji nowych oraz rozbudowy istniejących bezściółkowych obiektów fermowych w rejonie ich wysokiej koncentracji.
 - Ograniczenie lokalizacji nowych ośrodków intensywnej hodowli ryb, wykorzystujących wody cieków w wysokim stopniu obciążonych istniejącymi ośrodkami hodowlanymi.

Ponadto Plan wymienia szczegółowo zadania:

- zachowanie i rewitalizacja osadnictwa rozproszonego na południe od miejscowości Odry (gm. Czersk);
- rewitalizacja linii kolejowej nr 203;
- budowa gazociągu wysokiego ciśnienia Czersk – Starogard Gdański;
- powiększenie dotychczasowej pojemności retencyjnej i powierzchni jezior podpiętrzonych przez budowę obiektów małej retencji w szczególności w zlewniach rzek: Brdy, Wdy, Niechwaszcz, Czerskiej Strugi (...).

4.2 Ustalenia Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 (załącznik do Uchwały Nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020) określa zadania na terenie gminy:

- przebudowa drogi DK 22 wraz z budową obwodnic Czerska, Malborka i Starogardu;
- zachowanie walorów przyrody i poprawa spójności przyrodniczej - obszary objęte prawnymi formami ochrony przyrody oraz obszary wpisujące się w strukturę korytarzy ekologicznych wg Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.

Podsumowując można stwierdzić, że realizacja polityki przestrzennej na obszarze gminy ukierunkowana będzie na rozwój gospodarki wzdłuż drogi krajowej DK 22 i użytkowanie rekreacyjne. W dokumentach wyższej rangi generalnie planuje się poprawę stanu infrastruktury, rozwój komunikacji, uporządkowanie turystyki, poprawę jakości środowiska.

4.3 Ustalenia pozostałych dokumentów rangi ponadlokalnej

W Strategii Rozwoju Gminy Czersk wskazano potrzebę wielokierunkowych działań mających na celu:

- skonstruowanie dobrego dokumentu planistycznego z wprowadzeniem zapisów dotyczących obszarów chronionych oraz zasad ich zagospodarowania,
- uporządkowanie planistyczne terenów o szczególnych walorach turystycznych i już zagospodarowanych (np. Rytel, Myłof, Konigort, jez. Ostrowite),
- przygotowanie i zagospodarowanie małych pól namiotowych,
- wskazanie lokalizacji różnych form aktywności turystycznej i usługowej o największym prawdopodobieństwie sukcesu (bary, wypożyczalnie sprzętu, typy niezbędnych usług itp.).

W Strategii Rozwoju Gminy Czersk zalecono:

- wprowadzenie zadrzewienia i zalesienia wzdłuż cieków, rowów melioracyjnych, przede wszystkim odprowadzających wody do rzek i jezior, w strefach zboczowych rzek i jezior (głównie Brda w rejonie Zapędowa, Niechwaszcz) oraz na otwartych terenach rolniczych (poza zwartymi kompleksami leśnymi);
- sprzyjanie rozwijaniu się obszarów chronionych (rezerваты przyrody, park krajobrazowy, użytki ekologiczne) po przeprowadzeniu waloryzacji przyrodniczej, na obszarach wskazanych wyżej (szczegóły w Strategii); umożliwi to przejęcie części kosztów związanych z ochroną środowiska przez państwo;
- wprowadzanie systemu lokalnego monitoringu i sprzyjanie poszerzania zakresu monitoringu państwowego;
- kontynuowanie polityki zadrzewień w Czersku ze zdecydowanym preferowaniem gatunków rodzimych drzew i krzewów, ograniczanie nasadzenia wyłącznie do gatunków o charakterze ozdobnym.

Gmina Czersk przystąpiła do Chojnicko-Człuchowskiego Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego, który został zawiązany 25 stycznia 2013 r. przez miasto i gminę Chojnice oraz Człuchów, gminy Brusy, Czersk, Konarzyny oraz przez Powiat Chojnicki. Tym samym w najbliższej przyszłości umocnieniu ulegną istniejące więzi społeczne, gospodarcze i przestrzenne, w kierunku zachodnim w stronę Chojnic. O ile organizacja ta ma służyć finansowaniu wspólnych inwestycji o tyle ja już powstaną, będą cementować zewnętrzne powiązania funkcjonalne gminy Czersk z Chojnicami.

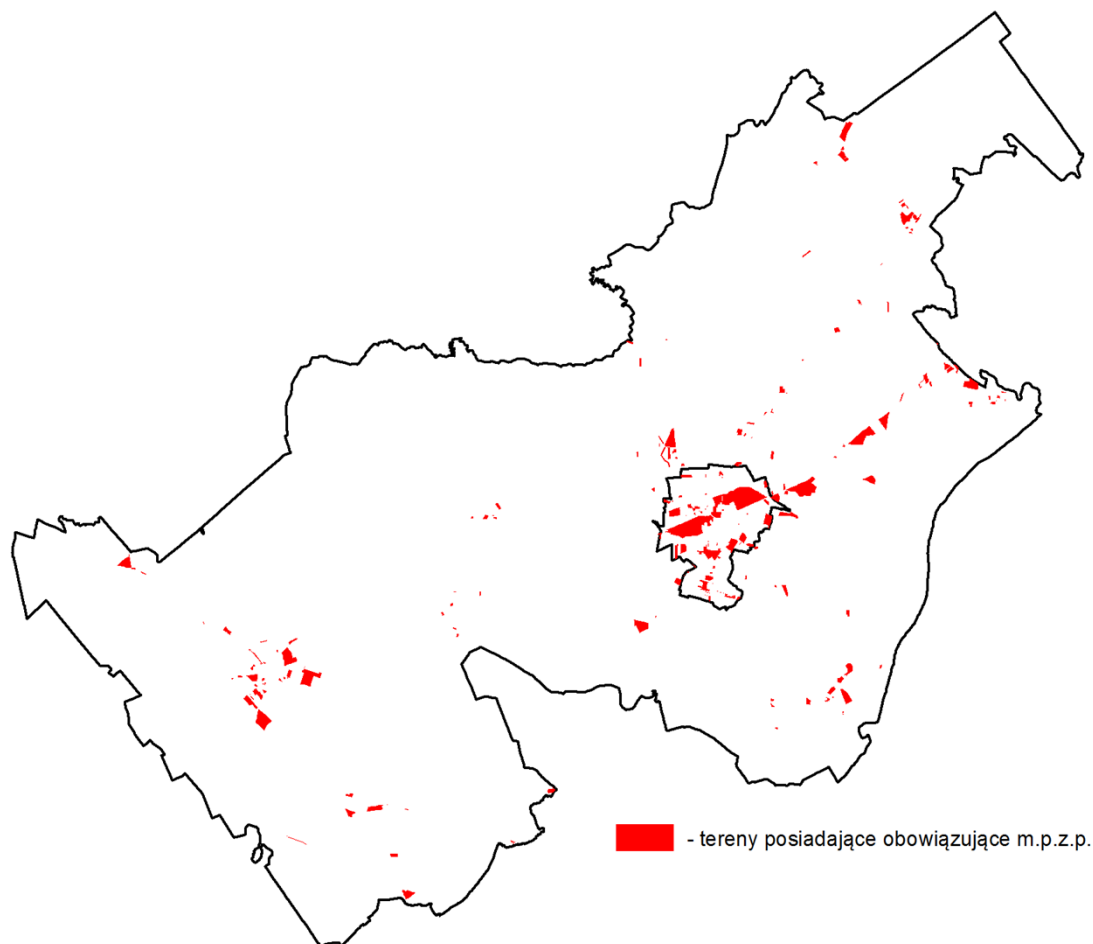
5 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU

Ustalenia Studium, które nie jest prawem lokalnym, a jedynie „aktem kierownictwa wewnętrznego gminy” czy też „oświadczeniem woli Rady Gminy”, realizowane są poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Czersk z 2000 roku było systematycznie wykorzystywane zgodnie z przepisami, do opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Według stanu na dzień 1 stycznia 2013 r. na obszarze gminy podjęte zostały 103 uchwały w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z czego 5 uchwał zostało zmienionych całkowicie w granicach terenów (rysunek 6, tabela 1). Plany obejmują tereny o łącznej powierzchni 494,05 ha, z czego na terenie miasta miejscowymi planami objętych jest łącznie 194,21 ha gruntów.

Wymienione w tabeli 1 plany obejmują 494,05 ha. Jest to około 1,3% powierzchni całkowitej gminy i 3,2% powierzchni terenów w gminie, licząc bez terenów należących do Państwowego

Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe”. Największy miejscowy plan ma 47,01 ha powierzchni (część miasta Czersk na południe od DK22), zaś średnia powierzchnia pojedynczego planu to około 2,35 ha. Plany obejmują najczęściej pojedyncze działki lub zespoły sąsiadujących z sobą działek. Jedynie kilka planów sporządzanych było dla większej jednostki, np. osiedla (Czersk, Rytel, Łąg). Większość obszarów objętych planami położona jest w dwóch najważniejszych miejscowościach gminy: Czersku i Rytlu.

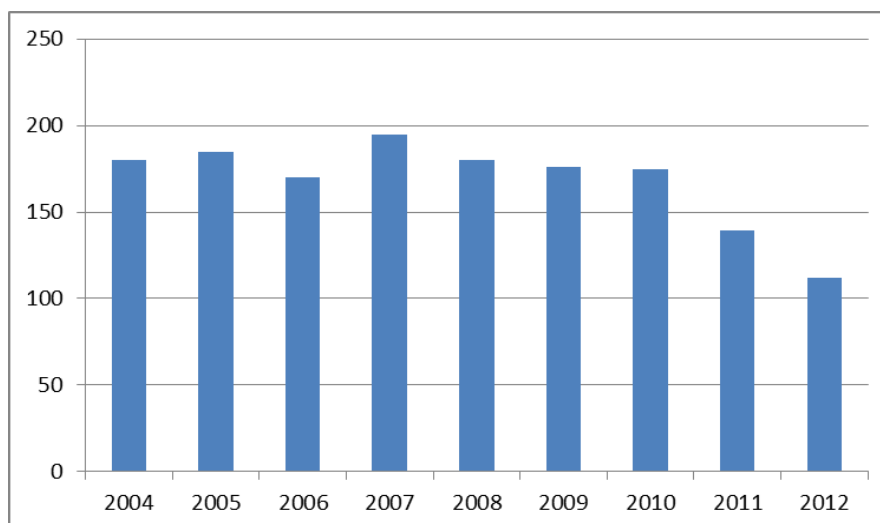
Rysunek 6: Rozmieszczenie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Czersk

Analizując powyższe plany miejscowe pod względem funkcjonalnym, można zauważyć, że sporządzane były one głównie dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zabudowy letniskowej i zabudowy mieszkaniowej z usługami. Obok wiodących funkcji poszczególnych terenów i zasad podziału na działki budowlane, zasad kształtowania zabudowy, określają one również sposób uzbrojenia terenu oraz przebieg niezbędnych dróg dojazdowych. Zestawienie w tabeli 2 dowodzi, że zainteresowanie inwestorów koncentrowało się głównie na realizacji zabudowy mieszkaniowej i rekreacji indywidualnej, co wpłynęło na konieczność przekształcania kolejnych terenów rolnych w tereny zabudowy mieszkaniowej i letniskowej. Tendencja taka utrzymuje się do dzisiaj, czego dowodem są liczne wnioski zgłaszane do zmiany Studium, dotyczące przekształcania terenów rolnych pod zabudowę mieszkaniową. Wnioskodawcy indywidualni oraz Burmistrz Czerska złożyli wnioski do Studium o przekształcenie dotychczasowej funkcji dla terenów o łącznej powierzchni 1213 ha na terenie całej gminy, a w tym 156,73 ha w mieście Czersku.

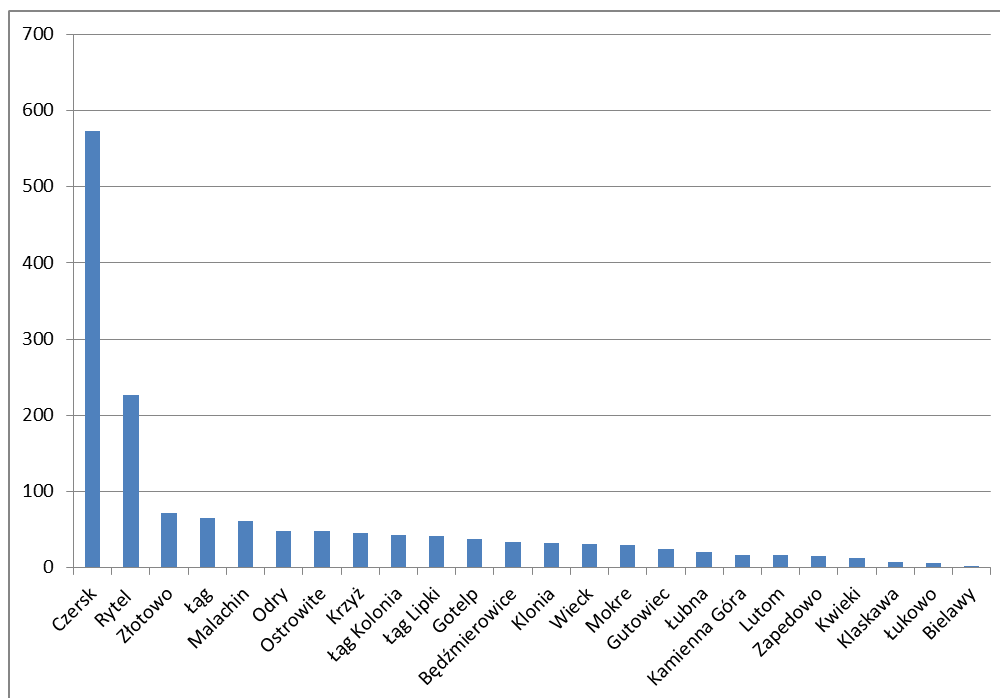
Ponadto należy zauważyć koncentrację obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wzdłuż DK22. Są to głównie plany wprowadzające funkcje mieszkaniowe i produkcyjne. Obszarem koncentracji planów dla zabudowy produkcyjnej jest Czersk i

droga krajowa DK22. W Rytle dominują miejscowe plany o funkcji mieszkaniowej.

W latach 2004 – 2012 wydano na terenie gminy łącznie 1511 decyzji o warunkach zabudowy (tab. 3). Wydane decyzje o warunkach zabudowy reprezentują zamierzenia inwestycyjne wnioskodawców z terenu całej gminy. Wydano w tym czasie 604 decyzje o warunkach zabudowy dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, 194 decyzje dla infrastruktury, 104 decyzje dla budynków gospodarczych, 41 decyzje dla zabudowy produkcyjnej, 34 dla zabudowy usługowej, 26 dla zabudowy handlowej, 25 dla zabudowy rolniczej, 20 dla zabudowy letniskowej, 4 dla zalesień i 2 dla zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej. Podobnie jak w przypadku miejscowych planów, koncentracja terenów o największym natężeniu zabudowy zaznaczyła się w miejscowościach Czersk i Rytle. Na kolejnych miejscach pojawia się Złotowo i Malachin (jako strefa podmiejska Czerska) oraz Łąg. Przeważają w zestawieniu wnioski w sprawach zabudowy terenów z przeznaczeniem na funkcje mieszkaniowe. Szereg decyzji dotyczyło zabudowy o charakterze produkcji, zarówno magazynów i hal, jak i gospodarstw rolnych. W przypadku rolnictwa indywidualnego często chodziło o rozbudowę istniejących obiektów lub doposażenie gospodarstw w np.: silosy zbożowe lub płyty gnojowe. Bardzo liczne były wnioski dotyczące rozbudowy, przebudowy i nadbudowy istniejących budynków (357 decyzji). Część wniosków obejmowała zmianę sposobu użytkowania budynków (98 decyzji). Podstawą zmian przeznaczenia domów letniskowych na mieszkalne jednorodzinne jest orzecznictwo WSA, ignorujące specyficzne warunki techniczne i lokalizacyjne istniejących zespołów zabudowy letniskowej. Natomiast umożliwienie realizacji zabudowy mieszkaniowej na podstawie decyzji o warunkach zabudowy pozwoliło na znaczną poprawę warunków mieszkaniowych rodzin, które mogą w bliskiej odległości od domów rodzinnych budować nowe siedliska i rozbudowywać istniejące, co sprzyja utrzymaniu więzi rodzinnych a także kulturowych lokalnej społeczności.

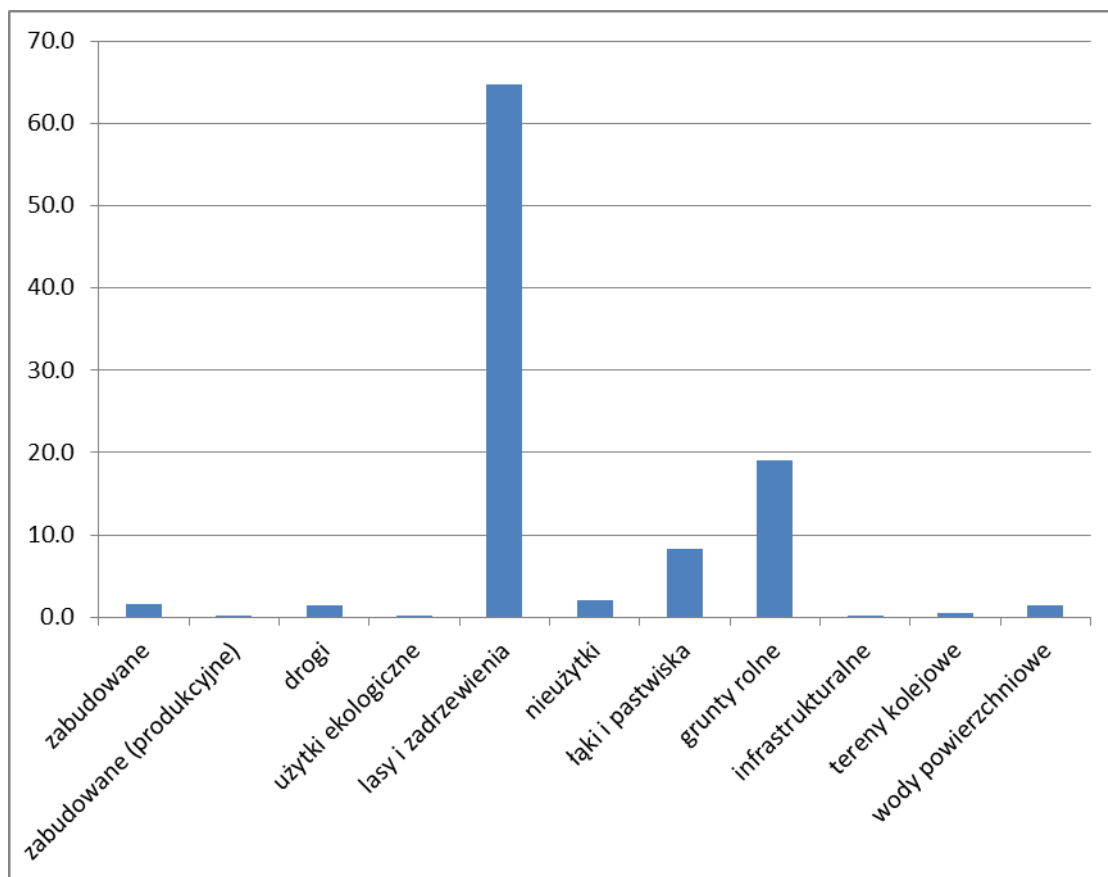
Rysunek 7: Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy w latach 2004-2012 na obszarze gminy Czersk

Rysunek 8: Ilość wydanych decyzji o warunkach zabudowy w latach 2004 - 2012

Powyższe dane uprawniają do stwierdzenia, iż obecnie obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Czersk w sposób prawidłowy i kompletny wskazało tereny do zainwestowania. Niemniej pojawiają się na bieżąco nowe tendencje w rozwoju przestrzennym gminy, które dotyczą: intensywniejszego, niż się spodziewano, zainteresowania terenami mieszkaniowymi, rozwoju produkcji w rejonie DK22, rozwoju indywidualnych gospodarstw rolnych poprzez rozbudowę ich zaplecza produkcyjnego, rozwój zasobów mieszkaniowych na terenach miejscowości śródlęsnych. Tendencje te wymagają korekt w dotychczasowych kierunkach zagospodarowania przestrzennego gminy.

Tereny gminy Czersk według Ewidencji Gruntów i Budynków w 2012 roku miały powierzchnię 37.959 ha z czego 621 ha przypadło na tereny zabudowane, 56 ha na tereny zabudowy produkcyjnej, magazynowej i składy (co łącznie stanowi 1,8% powierzchni gminy), 24.631 ha stanowiły tereny leśne i zadrzewienia (64,7% powierzchni całkowitej gminy), 3.989 ha łąki i pastwiska (10,5% powierzchni całkowitej gminy), 7.249 ha przypadło na użytki rolnicze (19,0% powierzchni całkowitej gminy), 678 ha tereny infrastruktury komunikacyjnej (1,8% powierzchni całkowitej gminy), 579 ha grunty pod wodami (1,5% powierzchni gminy).

Rysunek 9: Struktura użytkowania gruntów w gminie Czersk w 2012 roku (w %)

Dynamikę zmian w użytkowaniu terenów gminy w latach 2010 - 2012 przedstawia tabela 2. Widoczny jest w ostatnich latach stopniowy i powolny wzrost powierzchni terenów zainwestowanych oraz stopniowy spadek powierzchni gruntów użytkowanych rolniczo zarówno w mieście jak i na wsi. Za spadek powierzchni gruntów rolnych odpowiada przede wszystkim zmniejszenie areалу gruntów ornych. Z kolei wzrost sumy obszarów zainwestowanych odbywał się głównie za sprawą zwiększenia terenów mieszkaniowych. Niewielkim zmianom podlegały przekształcenia terenów leśnych. W ciągu ostatnich kilku lat nie zmieniły się powierzchnie zajęte pod drogi, linie kolejowe, grunty pod wodami i użytki ekologiczne. Wahala się łączna powierzchnia nieużytków.

Tabela 2: Dynamika zmian w użytkowaniu terenów gminy Czersk w latach 2005 – 2010 (wg GUS)

Rok	Rodzaj jedn. terytorialnej	Użytki rolne		Grunty leśne oraz zadrzewione		Grunty zabudowane i zurbanizowane			Wody	Użytki ekologiczne	Nieuzytaki
		grunty rolne	razem z pozostałymi	lasy	razem z pozostałymi	tereny mieszk.	tereny produkcyjne	razem z pozostałymi			
w ha											
2010	Miasto	391	391	105	105	134	19	153	4	1	8
	Wieś	6884	6884	24445	24445	165	33	198	414	78	803
2011	Miasto	390	390	105	107	134	19	153	4	1	8
	Wieś	6881	6881	24444	24444	165	33	198	414	78	804
2012	Miasto	388	388	105	105	136	20	156	4	1	8
	Wieś	6851	6851	24471	24471	166	34	200	414	78	802

Obszary intensywnego rolnictwa występują głównie w obrębie wyspy morenowej Czerska, szczególnie w jej wschodniej części. Wynika to ze stosunkowo lepszych gleb dla rolnictwa, aniżeli w pozostałych częściach gminy. Szczególnym obszarem intensywnego rolnictwa są tereny pomiędzy Malachinem, Będźmierowicami i Łągiem, gdzie panują najkorzystniejsze warunki glebowe.

Tereny produkcyjne w większości występują w Czersku. Na pozostałym obszarze gminy zakłady wytwórcze znajdują się w rozproszeniu w obrębie terenów leśnych i zabudowanych i nie tworzą większych skupisk. Tereny przemysłowe w gminie nie są strefami przemysłowymi, w rozumieniu przepisów ochrony środowiska. Produkcja w Czersku jest głównie nastawiona na zaspokajanie potrzeb lokalnej ludności, ekspedycję wyrobów przemysłu drzewnego oraz hodowlę ryb.

Tereny o funkcji turystycznej koncentrują się obecnie w okolicy wsi Wojtał, Ostrowite, Wieck, Odry oraz w Rytle (usługi turystyki: gastronomia i miejsca noclegowe, plaża i kąpielisko). Powstaje tam również liczna zabudowa letniskowa.

Funkcje ekologiczne przeważają na terenach leśnych oraz w dolinach rzek Wdy, Brdy, Czerskiej Strugi i Niechwaszcz. Tereny te tworzą zwarty kompleks o spójnej strukturze wewnętrznej.

Gmina Czersk posiada na swoim terenie składowisko odpadów w miejscowości Nieżurawie w obrębie Krzyż, gdzie kierowane były odpady komunalne z terenu gminy. Jest ono w fazie wygaszania i jego teren przeznaczony jest docelowo do rekultywacji.

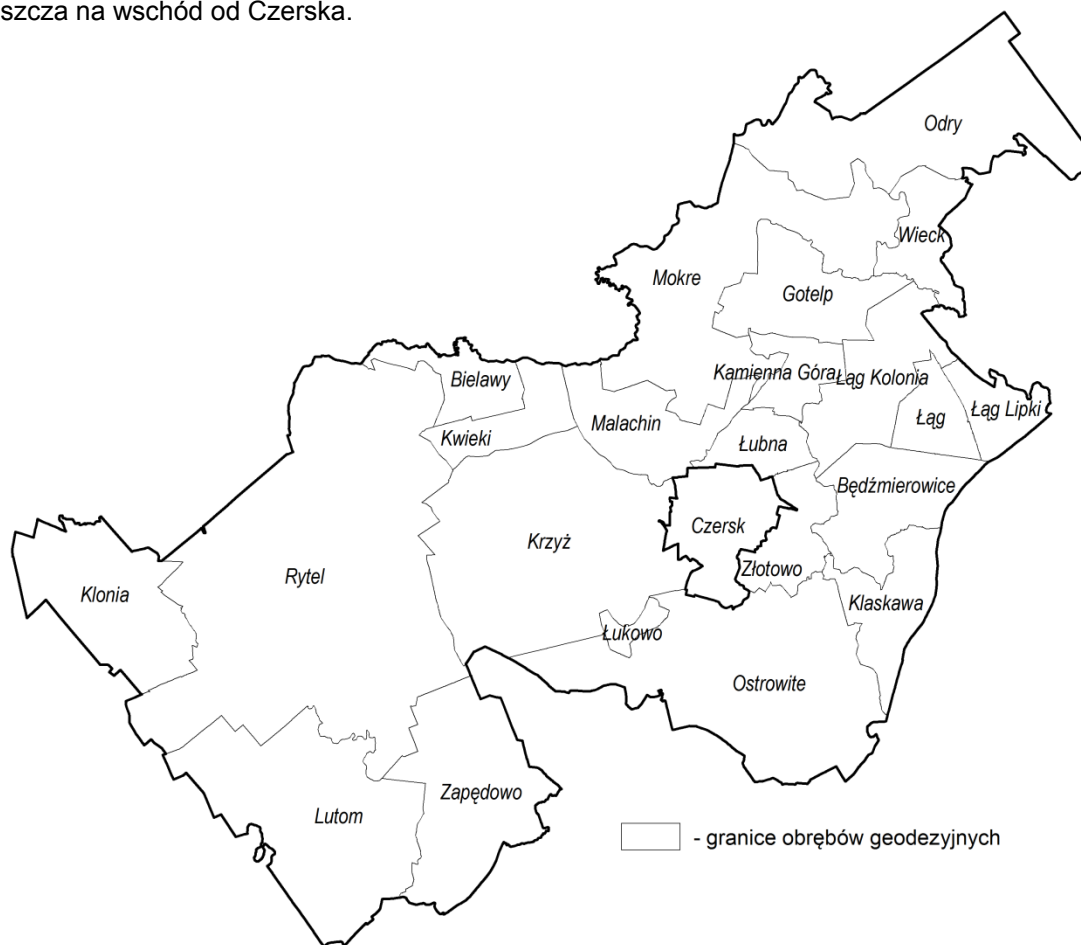
Sieć drogowa składa się z dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych, gminnych jak również zakładowych (głównie leśnych w znacznej części udostępnionych do ruchu publicznego). Sieć ma charakter tranzytowy w układzie krajowym i wojewódzkim oraz rozprowadzający w układzie powiatowym. Nie występują na obszarze gminy ważne węzły komunikacji samochodowej. Około 50 km na wschód od Czerska przebiega autostrada płatna A1. Najbliższy węzeł autostrady znajduje się w Swarzędzie. Sieć kolejowa składa się z linii 203, 215 i 201. Miejscowości gminy skomunikowane są węzłowymi stacjami kolejowymi w Kościerzynie, Chojnicach, Laskowicach i w Tczewie. Najbliższe lotniska znajdują się w Gdańsku i w Bydgoszczy.

Sieć osadnicza gminy składa się z 88 zamieszkałych miejscowości, w tym: z miasta Czersk, 50 wsi i 37 pozostałych miejscowości wiejskich. Obszar wiejski gminy podzielony jest na 18 sołectw. Miejscowość sołecka jest to zespół miejscowości, który przyjmuje nazwę miejscowości wiodącej. Zespół ten z reguły stanowią wieś i przyległe do niej mniejsze miejscowości:

- Gotelp (Nowa Juńcza, Pustki, Stara Juńcza, Kamionka, Przyjaźnia, Nowe Prusy),
- Gutowiec (Kurkowo),
- Krzyż (Nieżurawa, Stodółki, Kłodnia, Sienica, Kwieki, Bielawy),
- Łąg (Szyszchowiec, Bukowa Góra),
- Łąg Kolonia (Stare Prusy, Szałamaje, Budziska),
- Lipki (Lipki Dolne, Lipki Górne, Kęsza, Wądoły, Złe Mięso),
- Wieck (Klonowice, Zawada),
- Łubna (Koszary),
- Malachin,
- Mokre (Rowki),
- Będźmierowice,
- Klaskawa (Struga),
- Mosna
- Kurcze (Bagna, Dąbki, Konefki, Ostrowite),
- Odry (wybud. pod Miedzno, Wojtał),
- Ryteł (Nadleśnictwo Ryteł, Wybudowanie Kaliska, Błota, Karolewo, Konigort, Duża Klonia, Mała Klonia, Młynki, Modrzejewo, Olszyny, Wądoły, Zapora, Żukowo, Czerska Struga, leśniczówki Ostrowy, Uboga, Wandowo, Pęcno),
- Zapędowo (Nowy Młyn, Gartki, Lutom, Brda),
- Złotowo (Łukowo, osada leśna Czersk, leśnictwo Ustronie, leśnictwo Twarożnica, wybudowania: pod Łąg, pod Łukowo, pod Łubną, pod Malachin, pod Strugę, ul. Złotowska).

Sieć osadnicza gminy Czersk składa się z ośrodków zarówno o skoncentrowanej zabudowie wzdłuż ulic jak i ze wsi o zabudowie rozproszonej. Pierwszy typ występuje przede wszystkim w obszarach o ugruntowanej strukturze osadniczej, natomiast drugi typ reprezentowany jest przez wsie Łąg Kolonia,

Będźmierowice, Złotowo, Klaskawa, Prusy i Kamienna Góra. Pojawiający się w ostatnich latach szybki wzrost zainteresowania terenami budowlanymi sprawił, że lokalnie zaczęły powstawać miejscowe plany osiedli mieszkalnych odizolowanych od zwartej zabudowy wsi, powstające na gruntach rolnych. Przykładem mogą być osiedla we wsi Lutom i Zapędowo oraz tereny wzdłuż głównych dróg w gminie, zwłaszcza na wschód od Czerska.

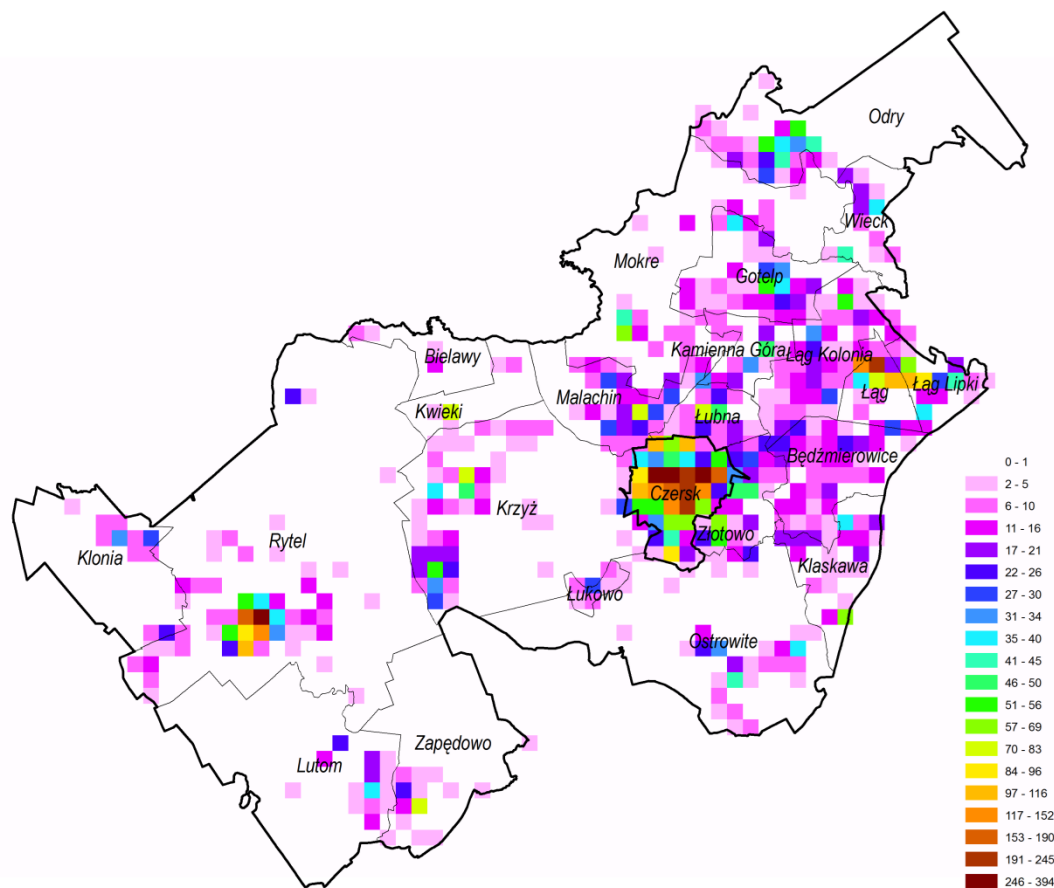

Rysunek 10: Podział gminy Czersk na obręby ewidencyjne Ewidencji Gruntów i Budynków

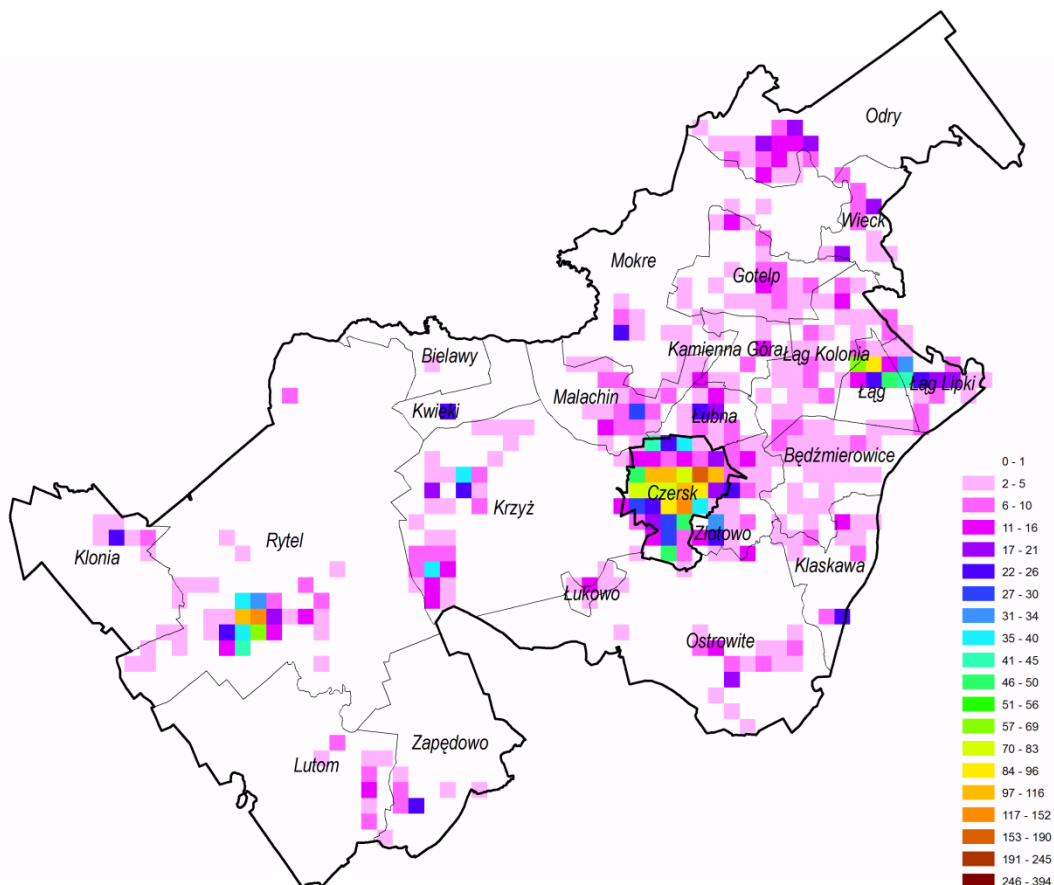
Jest to niska ilość jednostek osadniczych jak na gminy województwa pomorskiego. Największą obszarowo jednostką gminy jest obręb Rytel. Jest ponad 2 razy większy od drugiego i trzeciego obrębu pod względem powierzchni – Krzyża oraz Ostrowite.

Rozmieszczenie zabudowy na terenie gminy rozpatrywane pod względem ich funkcji jest zróżnicowane, zarówno pod względem grupowania się funkcji jak i pod względem zagęszczenia. Miejscowości w gminie posiadają zespoły budynków o określonych funkcjach. Jest to koncentracja typowa dla jednostek osadniczych. Im większa jednostka tym więcej występuje na jej terenie funkcji budynków.

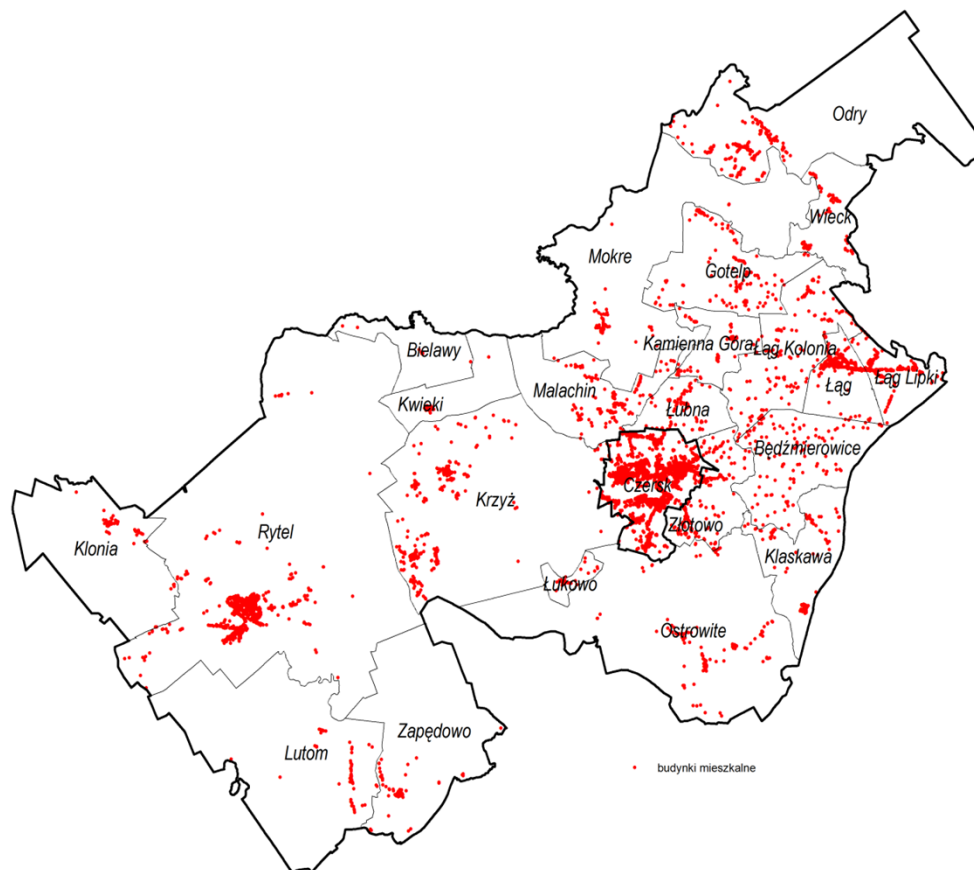
Rysunki 11 i 12 ukazują gęstość zabudowy na powierzchni pola podstawowego 25 ha. Wskaźnik gęstości zabudowy mieszkaniowej dla Czerska wynosi około 400 budynków mieszkalnych na 1 km², a w przypadku zabudowy całkowitej około 1000 budynków na 1 km². Na pozostałych terenach gminy wzrost wartości wskaźnika zagęszczenia zabudowy następuje w Rytlu, Łągu, Gotelciu, Krzyżu, Kwiekach i Wojtalu. Są wsie o dużej koncentracji zabudowy na niewielkiej powierzchni całkowitej terenów zabudowanych. Zabudowa rozproszona występuje w podobnym zagęszczeniu na wszystkich terenach rolnych (oprócz terenów leśnych i terenów trwałych użytków zielonych).

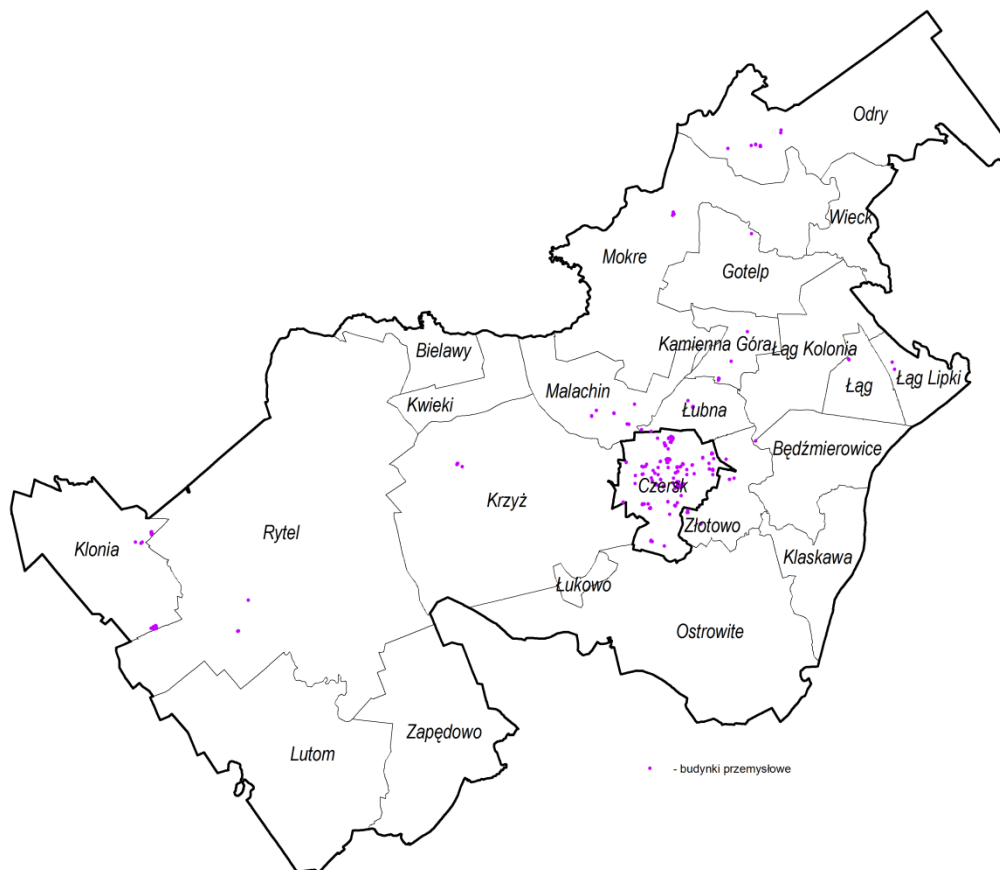
Rysunek 11: Zagęszczenie zabudowy na terenie gminy Czersk (pole podstawowe 500x500m)

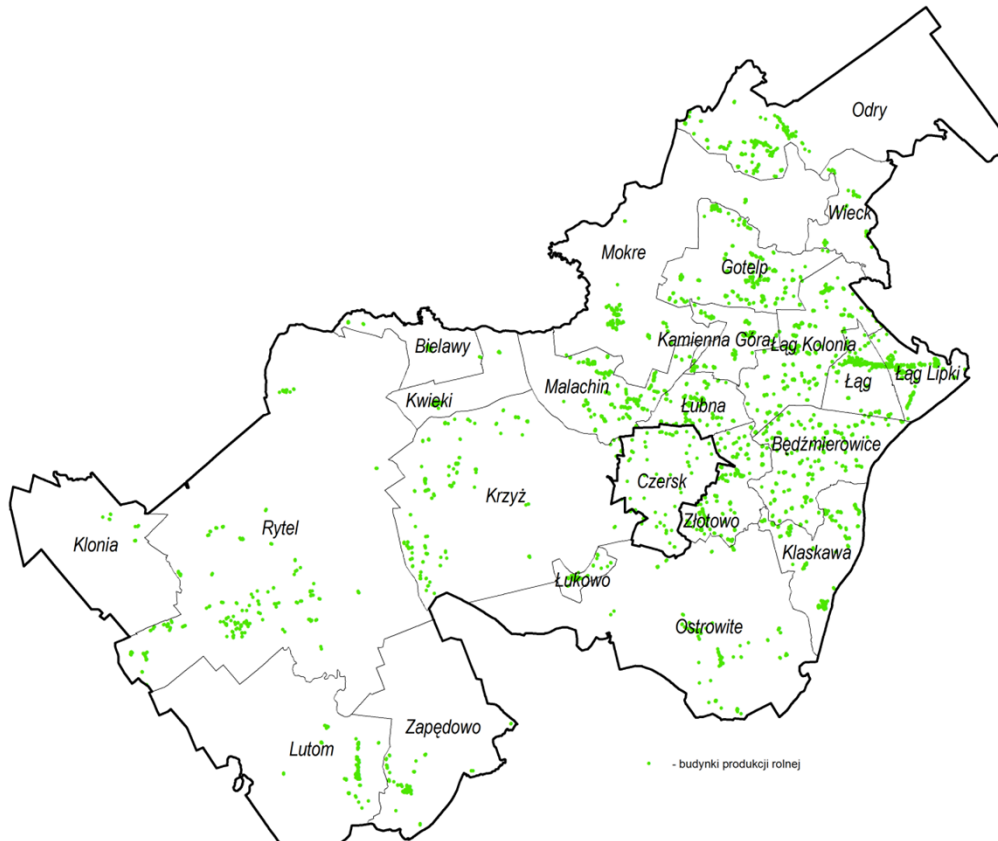
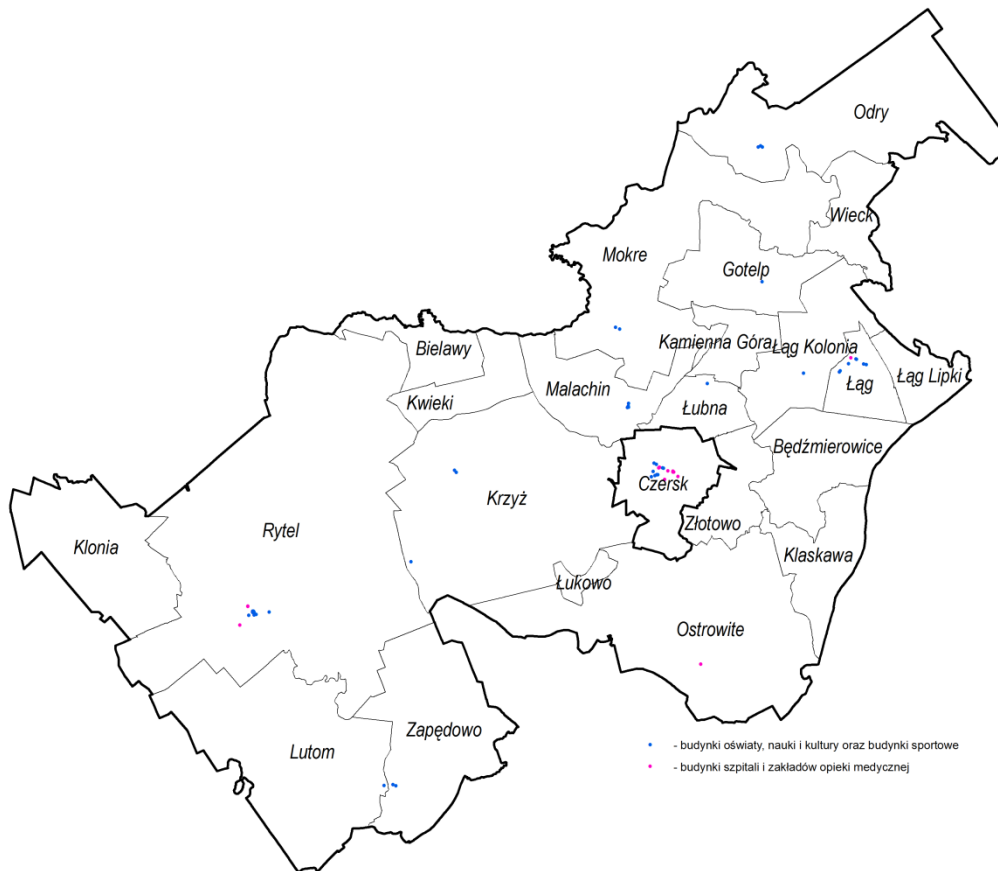

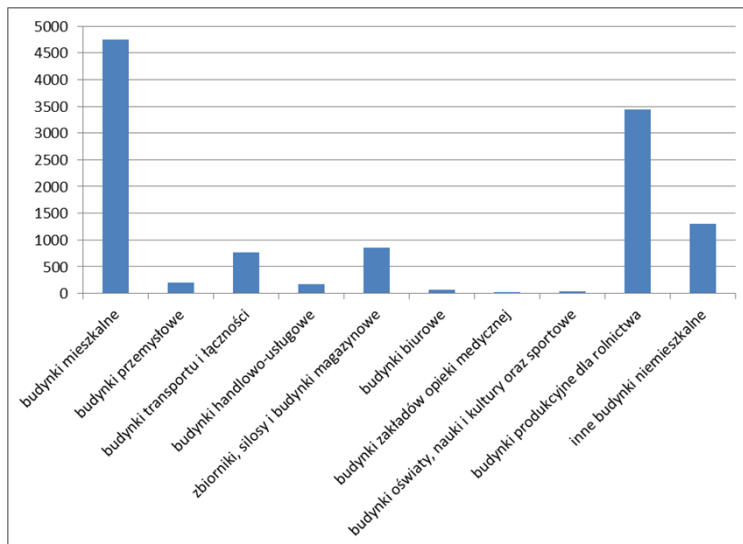
Rysunek 12: Zagęszczenie zabudowy mieszkaniowej na terenie gminy Czersk (pole podstawowe 500x500m)

Rysunek 13: Rozmieszczenie budynków o funkcji mieszkaniowej

Rysunek 14: Rozmieszczenie budynków o funkcji produkcyjnej /pozarolniczej/**Rysunek 15: Rozmieszczenie budynków służących produkcji rolnej****Rysunek 16: Rozmieszczenie budynków usług oświaty, nauki, kultury i sportu oraz zdrowia**

Rysunek 17: Ilość budynków w gminie Czersk w 2012 r. w podziale na funkcje

Koncentracja ludności w dużych miejscowościach sprzyja rozwojowi społeczno-gospodarczemu i przestrzennemu poprzez koncentrację usług, które zawsze spełniają funkcję centrotwórczą. Wartość 200 osób jest uznawana za graniczną wielkość, powyżej której miejscowości nabierają cech demograficznych ułatwiających rozwój. Powyżej tej wartości miejscowości mają szansę na rozwój demograficzny poprzez reprodukcję rozszerzoną, uzasadnione staje się lokowanie pojedynczych usług, a także poprawie ulegają wartości wskaźników uzasadniających inwestycje infrastrukturalne. Miejscowości powyżej 200 mieszkańców można więc uznać za rozwojowe. Na terenie gminy są to miejscowości: Rytel, Łąg, Złotowo, Mokre, Gotelp, Krzyż, Łąg, Lipki Górne i Lipki Dolne, Odry, Malachin, Łąg-Kolonia, Będźmierowice, Gutowiec, Zapędowo, Złe Mięso, Kurcze i Łubna. Na granicy 200 osób znajduje się Klaskawa.

Hierarchia sieci osadniczej jest prosta, oparta o trzy poziomy. Pierwszy poziom stanowi główna miejscowość: Czersk. Jej centralne położenie w gminie i utrwalone funkcje usługowe determinują pozycję w sieci osadniczej. Drugi poziom stanowią Rytel i Łąg, ze względu na lokalne znaczenie mieszkaniowe. Trzeci poziom hierarchii osadniczej zajmują pozostałe wsie gminy. Miejscowości te nie posiadają usług lub są to usługi o znaczeniu lokalnym, wiejskim (np. sklep).

Miejscowości pełniące funkcje ponadgminne to Klonia (Mylof - zaporą, hodowla ryb) oraz zespół Odry - Wojtał (obszar turystyczno-rekreacyjny o znaczeniu ponadregionalnym, hodowla ryb).

6 STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGI JEGO OCHRONY

Dotychczasowe zagospodarowanie terenu gminy Czersk zostało ukształtowane w wyniku splotu czynników kulturowych, społecznych, gospodarczych oraz środowiskowych. Strukturalny podział terenów gminy obejmuje trzy zasadnicze jednostki:

- jednostkę leśną – obejmuje duży kompleks leśny będący własnością Lasów Państwowych – Borów Tucholskich,
- jednostkę wysoczyznową, o budowie wysoczyzny morenowej, rozwiniętej sieci osadniczej i zagospodarowaniu osadniczo - rolniczym,
- jednostki leśno-gospodarcze – obejmuje wyspy śródleśne z terenami zabudowy oraz terenami rolniczymi.

Poszczególne jednostki dzielą się na podjednostki niższego rzędu, które pomimo różnic posiadają wiele cech wspólnych. Szczegółowy podział na jednostki oraz ich cechy charakterystyczne opisano w dalszych części opracowania. Na bazie głównych jednostek funkcjonalno-przestrzennych określone zostały kierunki dalszego zagospodarowania gminy.

O ile w obrębie jednostek leśnych nie ma istotnych układów urbanistycznych, o tyle główne elementy sieci osadniczej znajdują się w obrębie jednostki wysoczyznowej oraz w jednostkach wysp śródleśnych.

Główne parametry ładu przestrzennego dotyczą wielkości i jakości (wyglądu zewnętrznego budynków – elewacji, materiałów wykończeniowych, płotów itp.) zabudowy oraz jej wzajemnego usytuowania. Poza tym na obszarach poszczególnych jednostek istnieją ograniczenia w swobodnym kształtowaniu ładu przestrzennego, które odgrywały istotną rolę w ich układzie urbanistycznym. Ograniczenia te to przede wszystkim bariery przyrodnicze i środowiskowe, ograniczenia prawne i organizacyjne oraz wynikające ze sposobów dotychczasowego zagospodarowania terenów. Wśród głównych barier rozwoju przestrzennego gminy należy obecnie wymienić:

- wyspy charakter terenów zainwestowanych, otoczonych lasami,
- ukształtowany, nie modernizowany i trudny do modernizacji układ sieci komunikacyjnej,
- istniejąca zwarta zabudowa w obrębie głównych miejscowości: Czersku, Rytlu i Łągu.

Uwarunkowania te powodują, że większość dotychczasowej działalności budowlanej koncentruje się w trzech najsilniej rozwiniętych jednostkach osadniczych: Czerska Rytla i Łągu. Większość mieszkalnictwa, rolnictwa i usług jest skoncentrowana na stosunkowo małej powierzchni gminy. Jednocześnie otoczenie gminy sprawia, że podjednostki te mają niewielki kontakt funkcjonalny z otoczeniem, a główne powiązania funkcjonalne skierowane są wzdłuż DK22 – w kierunku Starogardu i Chojnic. Zagospodarowanie tych jednostek odbywało się głównie w ramach istniejącej zwartej zabudowy, w formie zabudowy uzupełniającej, wypełniającej niezainwestowane przestrzenie, oraz wzdłuż dróg. Taki model rozwoju sprzyja, ze względów ekonomicznych i ekologicznych, racjonalnemu zarządzaniu gminą, w przeciwieństwie do rozpraszania zabudowy na terenach rolnych w formie zabudowy siedliskowej, które należy uznać za zjawisko niekorzystne.

Na przeważającym obszarze gminy zabudowa rozwijała się w systemie ruralistycznym. Czersk posiada układ zabudowy typu wielodrożnicy. W Rytlu, Krzyżu, Mokrem i Łągu zachowały się cechy układu owalnicy. Pozostałe wsie gminy mają przeważnie charakter wielodrożnic (Kwieki) i ulicówek (Malachin, Lipki). Szczególnym przypadkiem jest wieś Rytel - Nadleśnictwo, gdzie wpływ na układ miała zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna umieszczona w terenach leśnych. Z kolei np.: Będźmierowice, Złotowo to typowe wsie o zabudowie rozproszonej.

Najskuteczniejszym czynnikiem porządkującym zabudowę, a tym samym zasadniczo wpływającym na tworzenie ładu przestrzennego, jest możliwość zachowania w miarę jednolitej linii zabudowy projektowanych obiektów, ich wysokości, ich gabarytów i geometrii dachów. Warunki te są stosunkowo łatwe do wprowadzenia na terenach niezainwestowanych, ale na terenach już zabudowanych wszelkie zmiany wymagają dość długiego okresu czasu na dostosowanie do nowych

uregulowań w tym zakresie. Pod tym względem cenne układy urbanistyczne występują w: Czersku, Łęgu, Rytlu, oraz małych wsiach: Krzyżu, Kwiekach, Gotelpie, Mosnie, Kamiennej Górze, Mokrem i Łukowie.

Generalnie na terenie gminy nie ma zestawień różnych, nie przystających do siebie typów i zespołów zabudowy. Istniejące tego rodzaju obiekty to przede wszystkim bloki mieszkalne wielorodzinne. Zabudowania tego typu znajdują się w Rytlu. Stanowią one zwarty zespół budynków w otoczeniu lasów, a przez to są częściowo kontrastują z istniejącym krajobrazem. Pod kątem ładu przestrzennego pozytywnie oceniane są nowe zabudowania w centrum Czerska (powstałe w ostatnim dziesięcioleciu), zarówno z zakresu budownictwa mieszkaniowego jak i usługowego. O wysokich walorach zespołów nowej zabudowy decyduje atrakcyjność brył budynków, ekspozycja oraz wysoka jakość wykończenia.

Wcześniejsza analiza obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy wykazała, że dokumenty te sporządzone były dla niewielkich obszarów oraz w rozdrobnieniu, które umożliwiało określenie ładu przestrzennego jedynie w stosunku do najbliższego sąsiedztwa. Wobec braku na znacznych obszarach gminy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego określenie sposobu zagospodarowania i warunków zabudowy terenu dla nowo realizowanych zamierzeń inwestycyjnych następuje najczęściej w drodze decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Duży udział realizacji inwestycji w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu w stosunku do realizacji zabudowy w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego świadczy o znacznej wolności w zakresie zabudowy w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, co nie sprzyja utrzymaniu ładu przestrzennego zarówno w aspekcie wizualnym jak i ekonomicznym w odniesieniu do infrastruktury technicznej i drogowej.

Częściowym rozwiązaniem problemu byłoby sporządzanie miejscowych planów dla terenów o znacznej powierzchni, przewidzianych w obecnym Studium jako tereny inwestycyjne. Plany takie zapewnią spójność koncepcji przestrzennej gminy oraz umożliwią uwzględnienie szerszego spektrum uwarunkowań, zarówno środowiskowych jak i prawnych.

Oceniając istniejącą strukturę funkcjonalną gminy dostrzega się znaczne zróżnicowanie wykształcających się stref zarówno pod względem intensywności, wielkości i wiodących funkcji. Na ww. zróżnicowanie mają wpływ znaczne powierzchnie kompleksów lasów rozdzielających zgrupowania osadnicze. Osadnictwo jest wyraźnie zróżnicowane w poszczególnych strefach. Strefy osadnicze nie są jednorodne funkcjonalnie, ale wiążą je ośrodki obsługujące ze szkołami podstawowymi na czele. Główne czynniki mające wpływ na sposób kształtowania się powiązań funkcjonalnych to: dostępność poprzez drogi o wysokim standardzie, zakres i standard usług w ośrodku obsługującym obszar, odległość od centralnego ośrodka gminy po drogach publicznych, powiązania własnościowe, gęstość zabudowy, jej ciągłość.

7 STAN ŚRODOWISKA NATURALNEGO GMINY I WARUNKI JEGO OCHRONY

Obszar Gminy Czersk, ze względu na walory przyrody, jest miejscem objętym szczególną troską naukową i badawczą. Intensywnie prace badawczo-naukowe prowadzone są od wielu lat przez pracowników Uniwersytetu Łódzkiego, Tucholskiego Parku Krajobrazowego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego i Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. W ich wyniku zinwentaryzowano między innymi: walory przyrodnicze Borów Tucholskich, rozpoznano budowę geologiczną, skartowano siedliska leśne i nieleśne, określono występowanie gatunków chronionych. Na ich bazie, na przestrzeni wielu lat, powstało szereg opracowań naukowych i inwentaryzacyjnych obejmujących obszar miasta i gminy oraz w szerszym zakresie - obszar całych Borów Tucholskich. Wiedza ta jest niezbędna, by na etapie Studium wskazać, gdzie na styku przestrzeni przyrodniczej i przestrzeni inwestycyjnej mogą powstawać konflikty i jak im prawidłowo zapobiegać.

7.1 Położenie i granice gminy

Miasto i gmina Czersk leżą na Pojezierzu Południowopomorskim w regionie Borów Tucholskich oraz w południowo-wschodniej części Równiny Charzykowskiej. Gmina zajmuje skrajne południowe położenie w obszarze województwa pomorskiego. Współrzędne geograficzne gminy Czersk wynoszą od 53°56' do 53°41' N oraz 17°40' do 18°10' E. Kształt gminy jest wydłużony z SW na NE.

Północna granica gminy, na znacznej długości, ciągnie się wśród lasów, a na odcinku między miejscowościami Mniszek-Bielawy granicę stanowi rzeka Niechwaszcz. Granica wschodnia, początkowo jest sztuczna, a następnie po przecięciu rzeki Wdy, ciągnie się wzdłuż jej prawobrzeżnego dopływu, który płynie skrajem lasu. Granica południowa wyznaczona jest sztucznie wśród lasów, tylko na niewielkim odcinku jest granicą naturalną, którą stanowi Czerska Struga. Zachodnia granica opiera się o brzegi jez. Śpiewnik, a następnie przebiega sztucznie przez tereny leśne.

Na terenie gminy Czersk zaznacza się wyraźna dwudzielność uwarunkowań środowiska. Część odlesiona posiada cechy przyrodnicze i uwarunkowania środowiskowe charakterystyczne dla terenów wysp śródleśnych. Są to otwarte, bezleśne tereny rolnicze, ze słabo rozwiniętą strukturą agrarną. Środowisko w wielu komponentach zostało znacznie przekształcone przez wieloletnią produkcję rolną. Enklawy częściowo naturalnego krajobrazu to głównie doliny rzeczne, łąki i szpalery drzew. W większości przypadków tereny te charakteryzują się także dobrą ekspozycją widokową. Drugą część gminy stanowią tereny położone w obrębie kompleksów leśnych Borów Tucholskich. Jest to zalesiona część gminy. W efekcie na terenie gminy można wydzielić jednostki o podobnych uwarunkowaniach ekologicznych i podobnej strukturze fizjonomicznej nazywane geokompleksami krajobrazowymi. Geokompleksy zostały wykorzystane do oceny warunków środowiska na terenie gminy.

Wzajemne przenikanie się kompleksów leśnych oraz terenów zurbanizowanych ukierunkowało zarówno procesy naturalne, jak i społeczno-ekonomiczne w układ wyspowy, o przebiegu na generalnym kierunku NE-SW. W efekcie główne powiązania przyrodnicze skierowane są w gminie na zewnątrz, do okolicznych terenów Borów Tucholskich, natomiast połączenia społeczno-gospodarcze z terenami ościennymi ukierunkowane są przede wszystkim w stronę Chojnic i Starogardu, a pośrednio także Tucholi, Brus i Karsina. Takie zróżnicowanie wpływa na uwarunkowania ekologiczne rozwoju gminy zarówno w sferze planowania jak i późniejszej realizacji celów polityki przestrzennej gminy.

Specyficzną częścią terenów gminy w opisanej dwudzielności jest strefa przejściowa - strefa

ekotonowa, łącząca wysoczyznę z terenami leśnymi. Granica przebiega częściowo wyraźną granicą polno-leśną a częściowo strefą o szerokości do kilkuset metrów. Taka niejednoznaczność przebiegu stref granicznych jest typowa dla obszarów wzajemnego przenikania się wpływów leśnych i terenów rolnych.

7.2 Budowa geologiczna

Budowa geologiczna obszaru gminy została dobrze udokumentowana dzięki wykonaniu kilku głębokich otworów. Płytkie osady zostały przewiercone licznymi otworami hydrogeologicznymi. Rozpoznanie budowy geologicznej poza terenami zurbanizowanymi jest niewielkie. Informacja geologiczna może być zbierana jedynie w pobliżu głównych miejscowości gminy.

Najgłębsze skały obszaru opracowania nawiercono w otworach poza obszarem gminy. Ogólny zarys budowy geologicznej kraju ujawnia między innymi, że przez obszar gminy przebiega strefa brzegu platformy prekambryjskiej przechodzącej w bruzdę kujawską. Pod kenozoikiem nawiercone zostały utwory jury i kredy. Są to głównie utwory węglanowe: margle i wapienie oraz skały klastyczne piaskowce. Strop tych utworów znajduje się na zmiennej głębokości, ale generalnie jest to 100 – 200 m p.p.m. Na erozyjnym stropie kredy zdeponowane zostały piaski oligocenu. Na nich spoczywają drobnoziarniste piaski kwarcowe z domieszkami węgla brunatnych, które spotykane są w wierceniach hydrogeologicznych poza obszarem gminy. Ponad piaskami, w nielicznych otworach w północno-zachodniej części gminy, nawiercone zostały ility mioceńskie, zaliczane do iltów poznańskich. Iły te występują wyspowo i nie stanowią ciągłej serii.

Na skutek zlodowaceń i późniejszego formowania się dolin rzecznych, osady czwartorzędowe uległy rozdzieleniu na czwartorzęd glacialny i czwartorzęd fluwialny. Rozdzielenie to obecne jest zarówno w płaszczyźnie horyzontalnej jak i wertykalnej. Profil czwartorzędu wysoczyznowego reprezentują serie glin zwałowych 5 zlodowaceń i piasków fluwioglacjalnych o miąższości kilkudziesięciu metrów. Osady zalegają naprzemiennie. W otworach wiertniczych stwierdzono występowanie glin zwałowych o miąższości od 20 do 50 m w obrębie. Ponad nimi zalegają lokalnie piaski o miąższości około kilkunastu metrów i następne gliny zwałowe, mające od kilku do 20 m miąższości. Nawiercone osady czwartorzędowe w obrębie wyspy Czerska i Rytla obejmują piaski średnie zalegające pod kilkunastometrową serią glin zwałowych. Generalnie osady czwartorzędu morenowego łącznie mają około 100 m miąższości.

Utwory powierzchniowe na terenie gminy to przede wszystkim piaski fluwioglacjalne różnych frakcji, w zależności od czynnika rzeźbotwórczego oraz wieku depozycji. Gliny zwałowe pojawiają się w wylesionej części gminy w obrębie wyspy Czerska, Rytla i Krzyża. Najprawdopodobniej gliny te to osady zwałowe stadiału głównego zlodowacenia północnopolskiego. Natomiast piaski i żwiry, z których zbudowany jest sandr Borów Tucholskich, posiada typowe cechy dla całego regionu. Im bliżej dolin rzecznych (w skali makro: Wdy i Brdy) tym bardziej wzrasta miąższość tych piasków, a ustępuje udział glin zwałowych w profilu geologicznym. Ponadto w miarę zbliżania się do osi dolin następują kolejno piaski fazy poznańskiej, osady fazy pomorskiej i w pobliżu koryt rzek piaski i żwiry holoceni. Jest to typowe następstwo geologiczne wynikające z ewolucji środowiska sandru.

Najmłodsze, holoceni osady, występują na terenie dolin rzecznych, w nielicznych rynnach zanikłych jezior, w misach jezior oraz w ogromnej ilości zagłębieniach wytopiskowych. Są to przede wszystkim torfy, namuły torfowe, mady rzeczne, osady degradacji zboczy oraz nanosy rzeczne w postaci piasków i żwirów. Osady te cechują się słabą zwięzłością, zmienną granulometrią i wysokim udziałem materii organicznej w postaci humusu lub kredy (węglanu wapnia).

Torfy występują na piaskach i żwirach nanosów rzecznych w dolinach cieków i ich odnogach oraz w dnach zagłębieniach wytopiskowych. Torfowiska na terenie gminy można podzielić na dwie grupy obiektów: torfowiska naturalnego zaniku obiektów wodnych na terenach leśnych oraz torfowiska przekształcone, na gruntach użytkowanych rolniczo w formie łąk i pastwisk. Pierwszą grupę stanowią najcenniejsze obiekty przyrodnicze Botów Tucholskich, w tym objęte ochroną rezerwatową (jezioro

Mętno). Są to obiekty częściowo jeziorne, częściowo torfowiskowe. Są one siedliskiem cennych i unikatowych roślin. Drugą grupą są torfowiska użytkowane rolniczo. Ich występowanie wiąże się ściśle z obniżeniami terenu oraz z dolinami i zagłębieniami wytopiskowymi w obszarach leśnych. Są to przeważnie torfy typu niskiego, turzcowo-mszyste, w spągu z widocznymi śladami nierozłożonych części roślin, o miąższości przekraczającej niekiedy 4 m.

Kopaliny pospolite, jakich można by się spodziewać na terenie gminy to piaski i żwiry oraz torfy. Torfy jakie w gminie występują, mają duże powierzchnie i miąższości, mogące zbilansować nakłady poniesione na udostępnienie złoża. Są to torfy słabo nadające się do wykorzystania gospodarczego, jedynie jako nawóz lub ściółka. Warunki geologiczne w gminie nie rokują by nastąpiła tu eksploatacja złóż torfów. Na pozostałym obszarze gminy prowadzona może być co najwyżej eksploatacja kruszywa budowlanego na terenach sandrowych.

Pod względem geologiczno-inżynierskim obszar gminy dzieli się w zależności od budowy geologicznej na dwa rejon. W rejonie wysp morenowych panują dogodne warunki dla budownictwa. Dominują tam grunty spoiste, zwarte i półzwarte, twardeplastyczne, na których nie występują zjawiska geodynamiczne, a poziom wód gruntowych przekracza 2 m p.p.t. Jedynie w niektórych obszarach (w zagłębieniach) poziom wód podziemnych zbliżyć się może do poziomu terenu (0-1 m p.p.t.), utrudniając podpiwniczanie budynków. W rejonie sandrowym powszechnie występują piaski i żwiry, które są dobrym materiałem do posadawiania budynków, a dodatkowo poziom wód podziemnych zalega z reguły na głębokości ponad 3 m p.p.t., a w rejonach oddalonych od dolin (1-2 km) nawet do 10 m p.p.t. To powoduje, że w obszarze piaszczystym dominują bardzo dobre warunki geotechniczne do posadawiania budynków. Grunty trudne do zabudowy to torfy, namuły i wszelkiego rodzaju nanosy zawierające powyżej 2% frakcji organicznej w jednostce objętości gruntu. Ze względu na stan miękkoplastyczny, są to przede wszystkim rejon występowania torfów, namułów torfiastych, gytyi i mad. Ponadto w wielu miejscach występowaniu tego typu osadów towarzyszy niewielka głębokość zalegania wód podziemnych. Często jest to niecałe 1 m p.p.t.

W rejonie zboczowym Brdy pojawiają się procesy geodynamiczne takie jak denudacja i erozja liniowa. Wody podziemne przecinają się tu z powierzchnią terenu tworząc w na zboczach wycieki i wysięki. Tereny źródłiskowe należą do niekorzystnych dla rozwoju budownictwa.

Na mapie w załączniku 3-2 zaznaczono na terenie miasta Czerska tereny, na których występują utrudnienia geotechniczne związane z występowaniem rozdzielnie lub łącznie: wód podziemnych na głębokości nie przekraczającej 1 m p.p.t., gruntów organicznych typu humusowego o miąższości przekraczającej 1 m oraz występowania torfów o miąższości powyżej 1 m. Obszary te nie nadają się do zainwestowania budowlanego z powodu:

- konieczności znacznej wymiany gruntów generującej wysokie koszty,
- naruszenia stosunków wodnych w obszarach ważnych dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego na samym obszarze oraz w jego najbliższej okolicy,
- konieczności stosowania kosztownych form fundamentowania budynków,
- stanowienia lokalnych centrów bioróżnorodności, w oparciu o siedlisko wilgotne.

7.3 Rzeźba terenu

Obszar Gminy Czersk obejmuje zróżnicowane morfologicznie jednostki, charakteryzujące się odrębnymi cechami fizjonomicznymi, zarówno w sensie genetycznym jak i strukturalnym. Na obszarze objętym opracowaniem występują strefy o szerokim sortymencie makro i mikroform, wśród których wyróżnić można: strefę wyspy wysoczyzny morenowej falistej, strefę dolin sandrowych, strefę sandru Borów Tucholskich. W obrębie tych jednostek wydzielić można szereg mniejszych form, związanych ze specyfiką procesów rzeźbotwórczych, jakie tam zachodziły.

Obszar miasta i gminy znajduje się na wysokościach od 99 do 150 m n.p.m. Najniższy punkt gminy znajduje się na brzegu Brdy w miejscowości Nadolna Karczma, zaś najwyższy stanowi szczyt

wzniesienia na północ od Czerska. Wśród form pozytywnych wyróżniają się pagórki morenowe w północno-wschodniej części gminy, natomiast wśród form negatywnych zaznaczają się rozległe sieci dolin Brdy i jej dopływów.

Na całej powierzchni wysoczyzny morenowej w okolicy Czerska licznie występują zagłębienia wytopiskowe. Niektóre z nich zostały przekształcone w systemy dolinne, na skutek działalności wód płynących (np. Czerska Struga lub Niechwaszcz). Natomiast obniżenia w obrębie sandrów egzystują obecnie jako rozszerzenia den dolin cieków odpływających z powierzchni wysoczyzny. Ich dno jest najczęściej zatorfione. Mniejsze izolowane formy zachowały się obecnie w niezmienionej formie jako integralne zagłębienia wytopiskowe, w których często pojawiają się jeziora i torfowiska. Formy tego typu występują w obrębie całego kompleksu leśnego gminy. Krajobraz gminy urozmaicają strefy zboczowe dolin Wdy i Brdy. Są to najlepiej zachowane zbocza dolin na terenie gminy, nie przekształcone antropogenicznie. Strefy zboczowe mogą miejscami osiągać 20 m wysokości względnej. Spadki terenu w obrębie zboczy przekraczają 12%.

Rzeźba terenu w czasach współczesnych nie uległa intensywnym przemianom antropogenicznym i jest dobrze zachowana. Wynika to z niewielkich wysokości względnych rzeźby i małego potencjału energetycznego procesów depozycji erodowanego materiału. Najsilniejsze procesy wysokoenergetyczne mają miejsce na zboczach dolin Brdy i Wdy. Najliczniejsze i najaktywniejsze przekształcenia rzeźby dokonują się jednak w obrębie koryt rzek. Są to strefy bardzo aktywne morfogenetycznie.

Zróznicowanie morfologiczne na obszarze gminy owocuje małym zróżnicowaniem powierzchniowej litologii osadów. Wszystkie występujące na powierzchni osady należą do wieku czwartorzędowego. Ich depozycja odbyła się głównie w okresie ostatniego zlodowacenia północnopolskiego i w holocenie, jednak liczne osady biogeniczne formowane są również współcześnie.

7.4 Wody podziemne

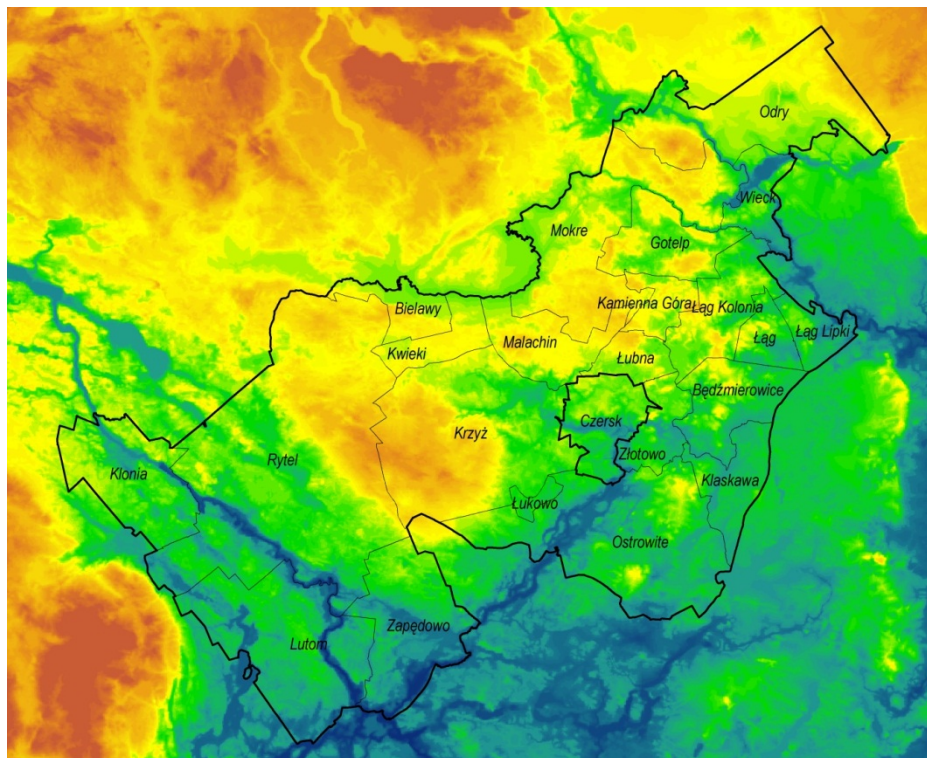
Regionalizacja warunków hydrogeologicznych na obszarze Gminy Czersk nawiązuje do dwudzielności budowy geologicznej w obrębie teras sandrowych i wysp wysoczyzny morenowej. Odmienne warunki panują w części wysoczyznowej gminy a odmienne w części sandrowej. Pomiędzy nimi rozciąga się niewielka strefa przejściowa.

Na całym obszarze gminy występują trzy piętra wodonośne. Najgłębiej położone jest piętro mezozoiczne, składające się z wód w utworach kredy. Jest to piętro o zasięgu regionalnym. Wody te eksploatowane są między innymi w Bydgoszczy i Grudziądzu. Piętro jest położone na znacznej głębokości. Wody te, badane w czynnych ujęciach w Bydgoszczy i Grudziądzu, wykazują podwyższoną mineralizację. Jest to poważne potencjalne źródło zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia.

Podobnie jak wody podziemne w utworach kredy, na terenie całej gminy występują trzeciorzędowe osady wodonośne. W części gminy posiadają one nadkład izolacyjny w postaci glin plejstoceniowych i ilów mioceniowych. W północnej i wschodniej części gminy utwory te posiadają jedynie częściową izolację w postaci nieciągłych płatów i soczewek gliniastych i ilastych. Utwory tego piętra stanowią zasobne źródło zaopatrzenia ludności w wodę.

Wody podziemne w osadach plejstoceniowych są najintensywniej wykorzystywane gospodarczo. Ich występowanie związane jest z seriami interglacjalnymi na obszarze wysoczyznym i serią fluwioglacjalną – na obszarze sandrowym. Na wyspie Czerska występują zwykle dwa poziomy wodonośne: głębszy, izolowany nadkładem kilkunastometrowej miąższości glin zwałowych, poziom

użytkowy o zwierciadle napiętym. Wody tego poziomu ujmowane są między innymi studniami komunalnymi. Drugi, płytszy poziom wodonośny, występuje pod kilkumetrowym nadkładem glin lub bez tego nadkładu. Jest to poziom eksploatowany w znacznym stopniu przez studnie gospodarskie.

Rysunek 18: Model hipsometryczny gminy Czersk na podstawie SRTM – NASA (zmodyfikowane)

W plejstocenie na obszarze sandrowym pierwszy poziom wodonośny posiada z reguły swobodne zwierciadło wód. Poziom ten obejmuje cały profil utworów czwartorzędowych, łącznie z nielicznymi wkładkami glin zwalowych. Zwierciadło wód podziemnych pojawia się już na głębokości od 1 metra w obniżeniach terenowych. W zależności od intensywności zasilania infiltracyjnego oraz od stanów wód powierzchniowych, głębokość zalegania zwierciadła wód podziemnych może wahać się w granicach 2 m. Współczynniki filtracji utworów piaszczystych w terenach sandrowych są korzystne dla ewentualnej eksploatacji poziomu.

Budowa geologiczna determinuje, poza występowaniem poziomów wodonośnych, również odporność układu hydrogeologicznego na przedostawanie się zanieczyszczeń z powierzchni terenu do wód podziemnych. Układ odporności jest większy tam, gdzie istnieje miększa warstwa osadów słaboprzepuszczalnych ponad osadami wodonośnymi. W tym świetle za tereny najbardziej narażone na zanieczyszczenie wód podziemnych należy uznać tereny leśne w obrębie sandrów. Poza nielicznymi obszarami w rejonie wyspy morenowej Czerska, cała pozostała część gminy nie posiada dobrej izolacji wód podziemnych poziomu użytkowego. Decyduje o tym przede wszystkim brak osadów słaboprzepuszczalnych w nadkładzie warstw wodonośnych. Lokalnie wysokim stopniem podatności na zanieczyszczenie charakteryzuje się także pierwszy, najpłytszy poziom wodonośny na wysoczyźnie, gdyż izolacja jest niewystarczającej miąższości. Najlepszą izolację posiadają: poziom użytkowy w obszarze wysp morenowych oraz poziom trzeciorzędowy, pod warunkiem występowania w nadkładzie osadów ilastych lub glin. Piętro wód kredowych jest dobrze zabezpieczone przed zanieczyszczeniami z powierzchni terenu, a badania na funkcjonujących obecnie ujęciach wykazały istnienie jedynie podwyższonej mineralizacji pochodzenia geogenicznego.

Objawy wód podziemnych dobrze obserwować można na podstawie wysięków i wycieków wód w zboczu doliny Brdy i Wdy oraz w zagłębieniach terenu w obszarze leśnym.

Okresowo wody podziemne mogą pojawiać się w kompleksach gliniastych jako wody zawieszane. Są to najczęściej wody roztopowe i wody opadowe, infiltrujące w powierzchniową warstwę zapiaszczonej gleby i rezydujące do czasu ich wyparowania lub infiltracji do głębszych poziomów. Najczęściej pojawiają się na wiosnę i mogą powodować lokalne napływanie do piwnic.

Cały obszar gminy można zaliczyć do obszarów alimentacji wód podziemnych. Oznacza to, że na terenie całej gminy dochodzi do zasilania wód podziemnych w wody, na drodze infiltracji lub na drodze lokalnego przesączania przez gliny. Około 10% opadów zasila wody podziemne. Infiltracja jest podstawowym źródłem wód podziemnych – w 99% wody podziemne są zasilane infiltracyjnie.

Wody podziemne piętra użytkowego są silnie drenowane przez rzeki. Wpływ ten widoczny jest poprzez wyrównanie odpływu w ciągu całego roku. Obiekty hydrograficzne związane z drenowaniem wód podziemnych, czyli obszary źródłiskowe, są jednymi z najcenniejszych elementów systemu hydrograficznego. Z uwagi na ich znaczenie w systemie hydrologicznym, obszary te wymagają szczególnej ochrony przez zmianami poziomu wód podziemnych.

Warunki hydrogeologiczne na obszarze gminy nie pozwoliły na spełnienie kryteriów wyznaczania Głównego Zbiornika Wód Podziemnych. Wprawdzie zbiornik między-morenowy „Czersk znajduje się na północ od gminy ale ma niewielką całkowitą powierzchnię (142 km²) i leży na terenie gminy Karsin.

Obszar Gminy Czersk podzielony został według wytycznych Ramowej Dyrektywy Wodnej na jednolite części wód podziemnych, będące podstawą gospodarowania wodami podziemnymi. Część południowo-zachodnia gminy znalazła się obrębie jcwp PL_GB_2400_037, zaś północno-wschodnia należy do PL_GB_2400_030. Jednolite części wód podziemnych są podstawą do opracowania przez Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy (rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy – Dz. U. Nr 106, poz. 882 z dnia 3 lipca 2009 r. z późn. zm.).

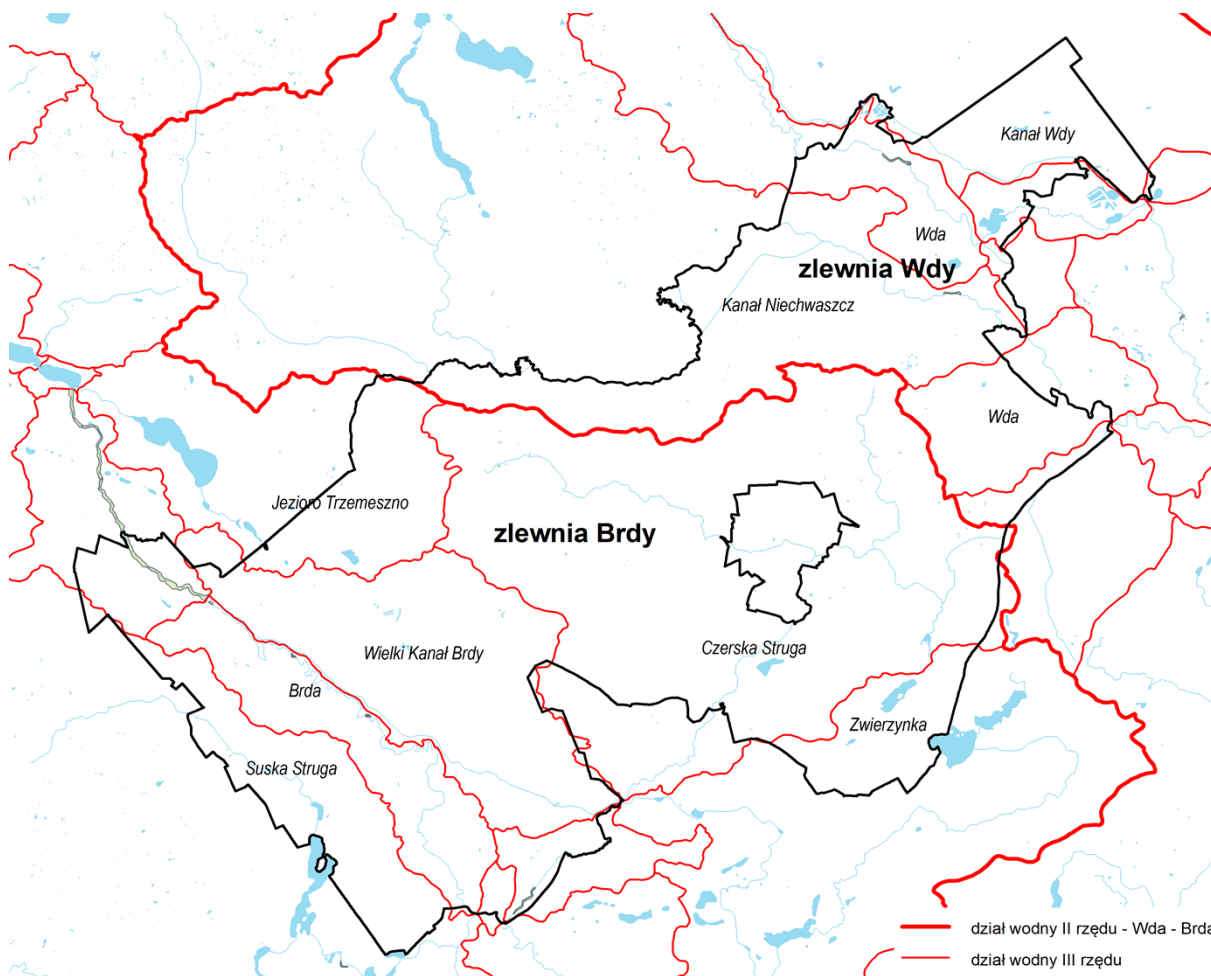
7.5 Wody powierzchniowe

Podział hydrograficzny Gminy Czersk zalicza cały jej obszar do zlewni Wisły. Cały obszar miasta i gminy odwadniana jest za pośrednictwem Brdy i Wdy – lewych dopływów Wisły. Brda posiada na obszarze opracowania bieg przekształcony na skutek zabudowy hydrotechnicznej – zapory w Mylofie. Z kolei Wda wypływa z jeziora Wdzydze a jej górny bieg kończy się w Tleniu wraz z początkiem zbiornika zaporowego hydroelektrowni Żur. Według Mapy podziału hydrograficznego Polski największą zlewnię ma Brda. Główne osie hydrograficzne gminy, do których koncentruje się dopływ wód powierzchniowych i płytkich wód podziemnych, przebiegają wzdłuż linii tych dwóch głównych rzek.

Cieki analizowanego obszaru charakteryzują się śnieżno-deszczowym reżimem zasilania. Zarówno wahania stanów, jak i przepływy większości rzek są mało zmienne w skali roku, na tle innych rzek na niżu polskim. Na wszystkich obiektach obserwuje się wyższe stany w miesiącach półrocza zimowego aniżeli w półroczu letnim. Stany maksymalne przypadają na okres od lutego do kwietnia, a sporadycznie mają miejsce również w styczniu. Minimum najczęściej osiągają w okresie letnim i jesiennym. Dotyczy to większości rzek rozpatrywanego obszaru. Niemniej znaczna część rowów funkcjonuje jako cieki stałe z uwagi na intensywne zasilanie podziemne. Zarówno Brda jak i Wda zaliczone zostały przez IMGW do rzek typu „rzeka nizinna piaszczysto – gliniasta”.

We wszystkich wymienionych rejonach występują wody dobrej jakości. Doświadczenia z sąsiednich rejonów województwa pomorskiego i kujawsko-pomorskiego wskazują na wysoki poziom stężeń zanieczyszczeń typowo rolniczych – azotanów i fosforanów, które powstają na terenach rolniczych, do których zalicza się niewątpliwie centralna część gminy Czersk. Stosunkowo najczystsze

pozostają wody w obrębie sandrów, gdyż ich odpływ w większości pochodzi z zasilania podziemnego, ale i tu mogą pojawiać się problemy.

Rysunek 19: Sieć wodna gminy Czersk na tle linii wododziałowych i nazw zlewni cząstkowych

Na obszarze gminy występują obszary narażone na ryzyko powodzi, dla których we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego określono znaczące ryzyko powodzi lub dla których jest prawdopodobne wystąpienie znaczącego ryzyka powodziowego. Na terenie gminy RZGW wyznaczyło tereny o prawdopodobieństwie wystąpienia wody 1% - tzw. obszary szczególnego zagrożenia powodzią (zasięg wezbrania powodziowego o prawdopodobieństwie wystąpienia raz na sto lat). Największe tego typu obszary znajdują się w dolinie Wdy na terenach leśnych.

7.6 Powietrze atmosferyczne

Klimat Gminy Czersk charakteryzuje się zmiennością i przejściowością typową dla całego obszaru Polski niżowej. Przede wszystkim pozostaje pod wpływem napływających z różnych kierunków mas powietrza, obdarzonych charakterystycznymi cechami. Obszar leży w regionie klimatycznym wielkich dolin w dzielnicy pomorskiej. Charakterystyka poszczególnych komponentów pogodowych oparta została o wyniki pomiarów na stacji w Toruniu, Bydgoszczy i Chojnicach w wieloleciu 1951-1960 i 1980-1994.

Wiatry wieją w ciągu roku głównie z kierunków W i NW. Ich częstotliwość waha się od 40 do 45 % w skali roku. Wiatry wschodnie, południowo-wschodnie i północno-wschodnie zdarzają się z częstotliwością około 32%. Cisze atmosferyczne pojawiają się zaledwie 6% w skali roku. Średnie roczne prędkości wiatrów wynoszą około 3,1 m/s na wysoczyźnie świeckiej i 2,6 m/s w dolinie. Obniżenie prędkości wiatru jest skutkiem ukształtowania terenu. Zachmurzenie w skali roku wynosi

około 69%. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi dla obszaru gminy 7.5oC. Maksymalna zanotowana temperatura powietrza osiągnęła 39, natomiast minimalna -35. Średnie roczne temperatury powietrza mogą się wahać w zależności od charakterystyki danego roku. Najniższą średnią roczną temperaturą było 6,2 zaś najwyższa wyniosła 9,7. Przymrozki (minima przy gruncie) osiągają do -37,5 i mogą pojawiać się do lipca (-0,9). Rejon gminy pozostaje pod kondensacji opadów w rejonie Grabu Pomorskiego. Supy roczne opadów sięgają tu 850 mm. Opady atmosferyczne skorelowane z okresem wegetacyjnym wskazują na wielkość potencjalnego spływu powierzchniowego nutrientów ze zlewni rolniczych. W miesiącach pierwszej części okresu wegetacyjnego ilość dni z opadem powyżej 20 mm wynosi 67 do 77. Oznacza to, że zlewnie rolnicze są wrażliwe i mogą generować spływy powierzchniowe w okresie wiosenno-letnim.

Na obszarze gminy występują dwa rejony charakteryzujące się wysokimi frekwencjami występowania poszczególnych typów topoklimatów:

rejon wysoczyzny charakteryzuje się przewagą topoklimatów:

- topoklimatów terenów płaskich i falistych, otwartych – są to topoklimaty korzystne dla budownictwa mieszkaniowego ze względu na dobre warunki termiczne i wilgotnościowe oraz możliwość przewietrzania. Zieleni powinna być wprowadzana jedynie w celach estetycznych tak, by nie hamowała wymiany powietrza, a jednocześnie zabezpieczała przed dużymi prędkościami wiatrów w strefie przy powierzchniowej teren;
- topoklimat obszarów o zwartej zabudowie mieszkaniowej – ten typ topoklimatu charakteryzuje się warunkami, które wykazują znaczne amplitudy temperatury powietrza oraz wilgotności, zmniejszoną wentylację oraz zwiększone zanieczyszczenie powietrza (tlenek węgla, tlenki azotu, dwutlenek siarki oraz pyły). Ważne jest dla tych obszarów utrzymanie układu zieleni sprzyjającego przewietrzaniu.

rejonny zalesione

topoklimat terenów leśnych charakteryzuje się złagodzonymi stanami pogody, zwiększoną wilgotnością, obniżoną amplitudą powietrza i zwiększonym parowaniem. Zmniejszeniu ulegają również prędkości wiatrów. Pojawia się natomiast większa niż na terenach otwartych ilość alergenów w powietrzu.

lokalnie i astrefowo występuje topoklimat

topoklimat terenów podmokłych – typ ten zaliczany jest do niekorzystnych z punktu widzenia osadnictwa. Niekorzystnie prezentuje się tu bilans energetyczny, warunki wilgotnościowe i termiczne. Częste na tych obszarach są inwersje termiczne oraz mgły. W okresach ciepłych odczuwalne stają się parności a w porze chłodnej tzw. „mokre zimno”, w dolinach występują inwersje temperatury.

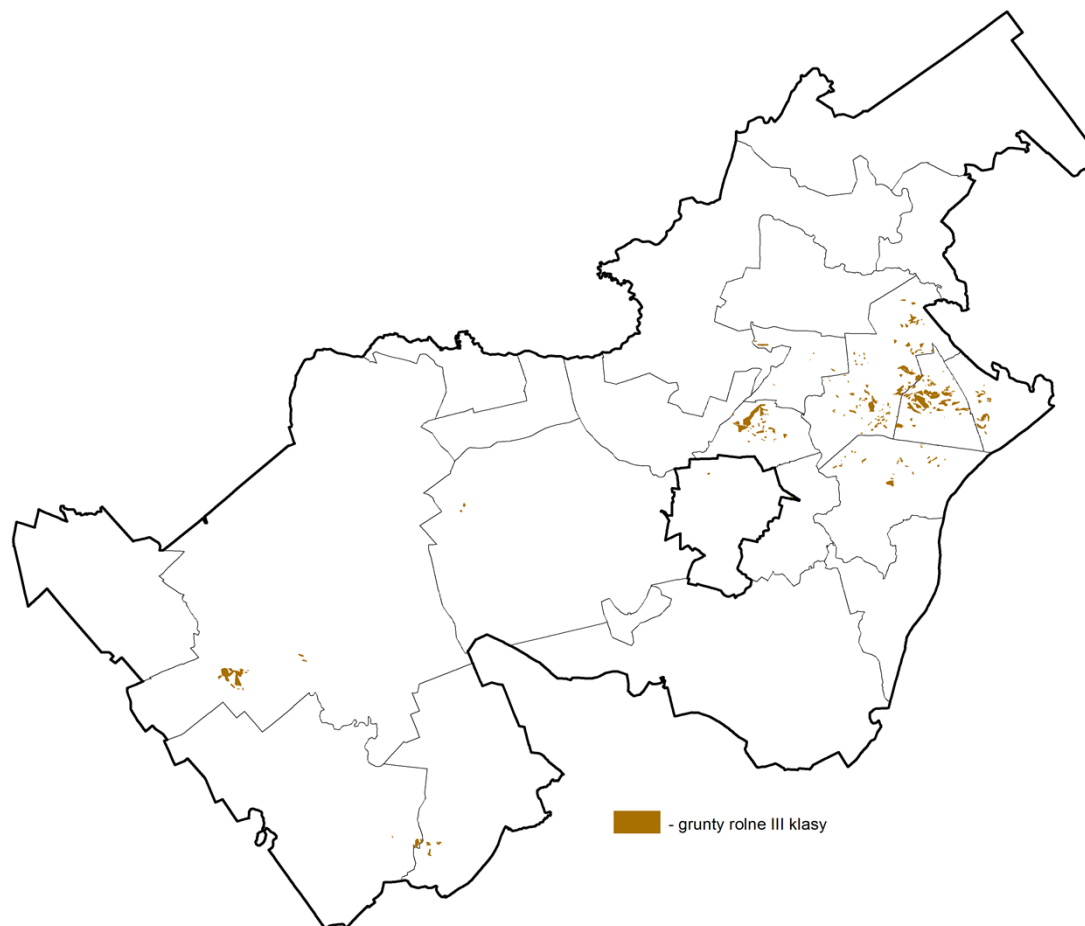
Występowanie poszczególnych typów topoklimatów uzależnione jest od lokalnych warunków środowiskowych, niemniej jednak wspomniane typy topoklimatów determinują między innymi sposoby przyszłego zagospodarowania terenów, szczególnie w odniesieniu do terenów podmokłych i zagłębień w powierzchni ziemi. Na obszarze gminy brak jest obszarów występowania topoklimatów związanych z ekspozycją dosłoneczną terenów. Takie topoklimaty, ze względu na zmienione bilanse cieplne w stosunku do powszechnie występujących topoklimatów, wymagają specjalnych parametrów zagospodarowania, by nie stanowiły przeszkody w swobodnym wykorzystaniu przestrzeni.

7.7 Szata glebowa

Grunty Gminy Czersk należą do grupy terenów o niskiej przydatności dla rolnictwa wg. Wskaźnika Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej. Głównym uwarunkowaniem rozwoju struktury agrarnej są wysokiej jakości gleby. Tymczasem na wysoczyźnie morenowej i na obszarach sandrów wytworzyły się odrębne genetycznie typy gleb, z uwagi na różnice we właściwościach skały macierzystej. Na wysoczyźnie dominują tereny z glebami brunatnymi właściwymi i brunatnymi kwaśnymi i płowymi, wytworzonymi na piaskach gliniastych i glinach. Są to gleby kompleksu od 3 do

5. Jedynie kompleks 3 ma dobre parametry dla produkcji rolniczej. W zalesionej części gminy pojawiają się gleby bielicoziemne, bielice, glejobielice, płowe i rdzawe. Lokalnie pojawiają się gleby bielicoziemne lub rdzawe na utworach eolicznych. Są to odmiany leśne tych gleb.

Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej leży pomiędzy 40 a 50 pkt i należy do najniższych w województwie. Na terenie gminy, w zależności od lokalnych warunków glebowych, występują głównie uprawy zbóż. Na terenach rolnych przeważa kompleks glebowo-rolniczy 6 żytni słaby.

Rysunek 20: Użytki rolne o najwyższej przydatności dla rolnictwa

7.8 Szata roślinna, świat zwierzęcy

Lasy i grunty leśne zajmują 63% powierzchni miasta i gminy, co plasuje Czersk w grupie najbardziej zalesionych gmin w województwie. Lasy w przeważającej części są publiczne, pozostające w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego „Lasy Państwowe”. Dominującym gatunkiem drzewostanów jest sosna (ok. 90%), a z gatunków liściastych modrzew, dąb, brzoza i olcha. Rosą one przeważnie na siedliskach borowych, głównie boru świeżego i mieszanego świeżego. Struktura wiekowa drzewostanów jest na terenie gminy zróżnicowana. 31% stanowią drzewostany w grupie wiekowej 61 – 80 lat, 20% z grupy wiekowej 41 – 60 lat a 18% z grupy wiekowej 21 – 40 lat. Przeciętny wiek drzewostanów wynosi 55 lat. Postępująca w ostatnim czasie degradacja drzewostanów w lasach wymusza wprowadzanie powszechnej ochrony lasów i dalszego powiększania ich zasobów oraz wprowadzenia zróżnicowanej gospodarki leśnej. W ramach tej polityki utworzony został Leśny Kompleks Promocyjny „Bory Tucholskie”, który objął między innymi kompleksy leśne gminy Czersk. Kompleks ten odgrywa wiodącą rolę między innymi w zakresie promocji proekologicznej gospodarki leśnej, aktywnej ochrony przyrody, badań naukowych i doświadczeń prowadzonych na potrzeby gospodarki leśnej i edukacji przyrodniczo – leśnej. Stanowi on zwarty obszar leśny.

Pozostałości ekosystemów zasługujących na ochronę, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej są na terenie gminy naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt, i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania.

Fragmentacja środowiska naturalnego, która jest wynikiem postępującego rozwoju gospodarczego, przyczynia się do powstawania zjawiska izolacji obszarów przyrodniczych, co w konsekwencji powoduje ograniczenie możliwości dyspersji i migracji zwierząt, zahamowania przepływów genów i obniżenia zmienności genetycznej populacji wielu gatunków. Procesy te stanowią ogromne zagrożenie dla różnorodności biologicznej ponieważ charakteryzują się ogromną dyspersją obejmując zarówno ekosystemy lądowe, wodne jak i przestrzeń powietrzną, powodując izolację wszystkich grup zwierząt. Narzędziem zapobiegającym powstawaniu powyższych zagrożeń jest wyznaczenie korytarzy ekologicznych.

Korytarze ekologiczne, łączące obszary chronione, w tym obszary Natura 2000, kompleksy leśne oraz inne tereny przyrodniczo cenne, mogą zapewnić spójność tych obszarów oraz ochronić łączność ekologiczną w skali kraju i Europy. Ochrona bioróżnorodności obejmuje zarówno poziom ekosystemów, gatunkowy i genetyczny. Dla ochrony bioróżnorodności na wszystkich poziomach niezbędne jest zachowanie łączności ekologicznej co wynika z faktu, że największym zagrożeniem dla trwałości populacji jest fragmentacja ich środowiska bytowania. Teren gminy Czersk nieomal w całości położony jest w granicach korytarza ekologicznego wyznaczonego przez Zakład Badań Ssaków w Białowieży pn. Kaszubski Południowy. Nieznaczna część terenów gminy nie stanowi ciągu wymienionego korytarza ekologicznego. Z uwagi na swoje położenie, teren gminy Czersk jest ważnym odcinkiem wymienionego korytarza ekologicznego, ponieważ leżąc w jego najwęższej części bezpośrednio tworzy połączenie z innymi korytarzami pn.: Lasami ławskimi – Dolina Dolnej Wisły, Kaszuby – Dolina Wisły, Pojezierze Kaszubskie – Dolina Wisły i Noteci, Dolina Drwęcy – Dolina Wisły. To szczególne położenie terenów gminy Czersk względem korytarzy migracyjnych, sprawia że analizowany obszar tworzy istotny węzeł połączeń między korytarzami i dla zachowania ciągłości przedmiotowy teren nabiera szczególnego znaczenia. Na podkreślenie zasługuje fakt iż większość korytarzy biegnie na kierunku północ-południe.

Szczególnym typem korytarzy ekologicznych są ciek, które przez swoje naturalne właściwości wraz z towarzyszącymi dolinami, tworzą dogodne warunki dla przemieszczania się zwierząt i roślin, przyczyniając się w istotny sposób do kreowania bioróżnorodności na terenach przyległych.

Odminnym typem zbiorowisk gminy są przydrożne zadrzewienia i miedze śródpolne. Z racji pełnionej funkcji, tworzą wyspy biocenotyczne na terenach przekształconych, a w szczególności intensywnie użytkowanych rolniczo. Są to obiekty, które nie tylko pozwalają organizmom zwierzęcym znajdować miejsca do bytowania (rozmnażania, żerowania), ale dostarczają im kryjówek na otwartej przestrzeni pól. Zadrzewienia o przebiegu liniowym, stanowią również lokalne ciągi migracyjne dla wszystkich grup zwierząt. Z punktu widzenia społeczno – gospodarczego również pełnią istotną rolę, tworząc swoiste ekrany wyłumiające silne wiatry i śniegi, a także przyczyniając się do tworzenia mozaiki siedliskowej i wartości krajobrazowych terenów rolniczych.

BIOCENOZY

Największą powierzchnię w gminie zajmują bory świeże. Gleby leśne to przede wszystkim gleby rdzawe i bielcowe charakterystyczne dla siedlisk borowych. Pozostałe typy gleb występują fragmentarycznie. Uwilgotnienie gleb leśnych zależy od wielkości bieżących rocznych opadów atmosferycznych ponieważ gospodarka wodna w przeważającej części ma charakter przemywowy.

Dobry wzrost oraz względnie duże zróżnicowanie runa i warstwy krzewów wskazują stosunkowo żyzne siedliska borowe. Wraz z dominującą sosną zwyczajną domieszkowo występuje

brzoza brodawkowata, a w warstwie podszytu dęb szypułkowy, jarząb pospolity, jałowiec zwyczajny. W runie borów, oprócz najczęściej spotykanych mchów występują także gatunki roślin objętych ochroną (widłak goździsty, paprotka zwyczajna, konwalia majowa, kruszyna pospolita).

Na terenach położonych w pobliżu cieków i zbiorników wodnych, z wysokim poziomem wód gruntowych, występują zbiorowiska łąkowe i olszowe, zadrzewienia wierzbowe oraz zbiorowiska roślinności torfowiskowej i szuwarowej. Powierzchnie te mimo iż są niewielkie, mają duże znaczenie dla gospodarki leśnej oraz są ważne ze względów krajobrazowych. Bardzo małe powierzchnie pokrywa roślinność lasów świeżych (grądów).

Stosunkowo duże powierzchnie na terenie gminy zajmują łąki i pastwiska. Na skutek gospodarki człowieka (zwłaszcza odwodnień) zbiorowiska roślinności łąkowej uległy degradacji polegającej na uproszczeniu ich składu gatunkowego, co powoduje zmniejszenie ich wartości krajobrazowych. Obecnie są to zbiorowiska łąk świeżych z dużym udziałem pospolitych gatunków roślin (głównie traw) takich jak: kupkówka pospolita, kłosówka wełnista, wiechlina łąkowa, wiechlina zwyczajna, wyczyniec łąkowy, tomka wonna, jaskier ostry, mozga trzciniowata, szczaw zwyczajny. Nieprawidłowa agrotechnika na terenach łąk i pastwisk doprowadza w niektórych rejonach do rozwoju płatów pokrzywy zwyczajnej i ostrożnia polnego.

Na siedliskach podmokłych, w obniżeniach terenu oraz w pobliżu zbiorników wodnych płynących i cieków występują zbiorowiska turzyc wysokich (turzyca prosowata, turzyca zaostrowana, turzyca błotna) wraz z trzęślicą modrą, siedmiopalecznikiem błotnym i jaskrem wielkim. Zbiorowiska szuwarowe z wartościowymi i atrakcyjnymi gatunkami roślin, zajmują niewielkie powierzchnie zachowane w rejonach o mało zmienionych stosunkach wodnych.

Na części porzuconych gruntach ornych następuje naturalny proces sukcesji wtórnej. W jego początkowej fazie dominują gatunki typowo senegalnych chwastów, następnie zaznacza się dominacja światłolubnych traw po czym teren zaczynają porastać krzewy i drzewa. W warunkach siedliskowych gminy grunty porolne pokrywa najczęściej kilku – kilkunastoletni nalot sosny zwyczajnej i brzozy brodawkowatej.

Na terenach przesuszonych rozwijają się zbiorowiska muraw napiaskowych z takimi gatunkami jak: kostrzewa czerwona, szczotlicha siwa, kocanki piaskowe, szczaw polny, zawciąg pospolity. Zbiorowiska takie rozwijają się też na porzucanych gruntach ornych najslabszych klas bonitacji.

Krajobraz gminy wzbogacany jest przez śródpolne miedze porośnięte przez roślinność senegalną i krzewy. Zachowane wzdłuż niektórych rowów melioracyjnych wierzby występują często z krzewami czeremchy zwyczajnej i dzikiego bzu czarnego oraz drzewami olszy czarnej.

Szata roślinna gminy mimo dominacji borów i nasadzeń sosnowych cechuje się dość dużą bioróżnorodnością, co uwidacznia się na poziomie flory i zbiorowisk roślinnych. Naturalna flora wzbogacona została przez gatunki rosnące w układach ekologicznych półnaturalnych i antropogenicznych, takich jak np. lasy ze zmienionymi drzewostanami, użytki zielone, śródleśne agrocenozy, szlaki komunikacyjne, potorfia itp.

Na analizowanym terenie stwierdzono występowanie ponad 50 chronionych lub rzadkich albo zagrożonych gatunków roślin naczyniowych. Ochroną objęte są również niektóre gatunki porostów i grzybów. Stosunkowo wysoka liczba taksonów podlegających ochronie wskazuje na dużą różnorodność ekosystemów.

FAUNA

Teren gminy jest bogaty w gatunki zwierzyny łownej. Z informacji zebranych od kół łowieckich wynika, że w okolicznych lasach stwierdzono występowanie następujących gatunków:

jeleń (*Cervus elaphus*),

sarna (*Capreolus capreolus*)

dzik (*Sus scrofa*)

zając (*Lepus europaeus*)

królik (<i>Oryctolagus cuniculus</i>)	kuna leśna (<i>Martes martes</i>)
lis (<i>Vulpes vulpes</i>)	piżmak (<i>Ondatra zibethicus</i>)
borsuk (<i>Meles meles</i>)	

Na terenach zurbanizowanych, polach uprawnych, łąkach oraz jeziorach odnotowano obecność następujących gatunków ptaków:

kuropatwa (<i>Perdix perdix</i>)	kawka (<i>Corvus monedula</i>)
kaczka krzyżówka (<i>Anas platyrhynchos</i>)	mazurek (<i>Passer montanus</i>)
cyranka (<i>Anas quer-queda</i>)	modraszka (<i>Cyanistes caeruleus</i>)
łyska (<i>Fulica atra</i>)	sierpówka (<i>Streptopelia decaocto</i>)
myszolów zwyczajny (<i>Butor butor</i>)	sikora uboga (<i>Poecile palustris</i>)
jastrząb gołębiarz (<i>Accipiter gentilis</i>)	sójka (<i>Garrulus glandarius</i>)
bażant (<i>Phasianus colchicus</i>)	sroka (<i>Pica pica</i>)
bogatka (<i>Parus major</i>)	wrona siwa (<i>Corvus cornix</i>)
gawron (<i>Corvus frugilegus</i>)	wróbel (<i>Passer domesticus</i>)

Podczas wizji lokalnych na terenie gminy stwierdzono występowanie gadów i płazów, które wszystkie objęte są ochroną:

jaszczurka zwinka (<i>Lacerta agilis</i>)	żaba trawna (<i>Rana temporaria</i>)
jaszczurka - padalec (<i>Anguis fragilis</i>)	żaba moczarowa (<i>Rana arvalis</i>)
ropucha szara (<i>Bufo bufo</i>)	żaba wodna (<i>Rana esculenta</i>)
ropucha zielona (<i>Bufo viridis</i>)	żaba jeziorkowa (<i>Rana lessonae</i>)
rzekotka drzewna (<i>Hyla arborea</i>)	

W zakresie funkcjonowania biologicznego, które obejmuje procesy sukcesji, regeneracji lub degeneracji roślinności i wzajemnego zasilania biologicznego terenów, ujmowane w koncepcji bioróżnorodności, a także migracje zwierząt, obszar gminy znajduje się na etapie lokalnej sukcesji roślinności w obrębie terenów nieuprawianych. Stopień wymiany genetycznej szaty roślinnej jest wysoki, co wyraża się generalnie dobrym stanem zdrowotnym drzewostanu. Tereny leśne sandrów stanowią ważne szlaki migracyjne pomiędzy doliną Wisły a Borami Tucholskimi. Obszarem dolin Wdy i Brdy następuje migracja, toteż funkcjonowanie obszaru wyznacza się stanem jakości wód, ciągłością kompleksów leśnych i brakiem barier utrudniających migrację.

Na terenach zabudowy wsi równowaga środowiskowa jest zniekształcona. Są to tereny zabudowane, zainwestowane. Dodatkowo, selektywny dobór gatunków głównie roślin przemysłowych, uprawnych i ozdobnych, sprawia, że obszary wsi są pozbawione silnych więzi syntropijnych. Funkcjonowanie środowiska opisywanych terenów jako całości można ocenić na silnie uzależnione od sposobów zainwestowania poszczególnych działek.

7.9 Prawne formy ochrony przyrody

Gmina Czersk posiada wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe. System obszarów chronionych gminy związany jest głównie z regionem Borów Tucholskich. W granicach gminy znajduje się duża ilość obszarów i obiektów podlegających ochronie prawnej.

Najcenniejsze obszary przyrodnicze gminy to tereny położone w granicach **Tucholskiego Parku Krajobrazowego**. TPK sankcjonują:

- Rozporządzenie Nr 59/2006 Wojewody Pomorskiego z dnia 15.05.2006 r. w sprawie Tucholskiego Parku Krajobrazowego. (Dz. Urz. Nr 58, poz.3951 z dnia 01.06.2006)
- Rozporządzenie nr 2/2009 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 10 kwietnia 2009 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Tucholskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. Nr 34, poz. 716 z dnia 15.04.2009)

Tucholski Park Krajobrazowy został utworzony w 1985 r. w ramach tendencji ustanawiania parków narodowych i rezerwatów przyrody, w celu ochrony południowo-wschodniego regionu Borów Tucholskich. Wytyczenie na mapie granic parku pozwala na ochronę elementów tworzących krajobraz przed niepożądanymi przekształceniami oraz stworzenie warunków do uprawiania turystyki kwalifikowanej.

Gmina położona jest w granicach dwóch Obszarów Chronionego Krajobrazu:

Chojnicko-Tucholski Obszar Chronionego Krajobrazu położony jest na terenie Równiny Charzykowskiej. Obszar ogłoszony w Rozporządzeniu 9/91 Wojewody Bydgoskiego (Dz. Urz. Woj. Bydg. z 1991 r. Nr 17, zmieniony w: rozporządzenie Nr 5/05 Wojewody Pomorskiego Dz. Urz. Woj. Pom. Nr 29, poz. 585 z 2005 r.).

Północny Obszar Chronionego Krajobrazu ogłoszony w Rozporządzeniu 9/91 Wojewody Bydgoskiego (Dz. Urz. Woj. Bydg. z 1991 r., Nr 17) oraz w rozporządzeniu Nr 5/05 Wojewody Pomorskiego (Dz. Urz. Woj. Pom. z 2005 r., Nr 29, poz. 585).

Aktualnie na ww. Obszarach Chronionego Krajobrazu obowiązuje uchwała Nr 1161/XLVII/10 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28.04.2010 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pom. Nr 80, poz. 1455), z zakazami:

- 1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, łożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
- 2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 ze zm.), z wyjątkiem
 - a) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona ocena oddziaływania na środowisko wykazała brak znacząco negatywnego wpływu na ochronę przyrody obszaru chronionego krajobrazu,
 - b) realizacji przedsięwzięć potencjalnie mogących znacząco oddziaływać na środowisko dla których organ ochrony środowiska stwierdził brak konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko,
- 3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- 4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu, z wyjątkiem udokumentowanych złóż piasku, żwiru i gliny, których eksploatacja nie będzie powodowała zmiany stosunków wodnych, zagrożenia dla chronionych ekosystemów oraz gatunków roślin i zwierząt;
- 5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym, przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
- 6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- 7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- 8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej, z wyłączeniem
 - a) obszarów zwartej zabudowy miast i wsi, w granicach określonych w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin (lub w równorzędnych dokumentach planistycznych), gdzie dopuszcza się uzupełnianie zabudowy mieszkaniowej i usługowej pod warunkiem wyznaczenia nieprzekraczalnej linii zabudowy od brzegu wód, określonej poprzez połączenie istniejących budynków na przylegających działkach,
 - b) siedlisk rolniczych - w zakresie uzupełniania istniejącej zabudowy o obiekty niezbędne do prowadzenia gospodarstwa rolnego, pod warunkiem nie przekraczania dotychczasowej linii zabudowy od brzegów wód,

- c) wyznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów dostępu do wód publicznych oraz w zakresie niezbędnym do pełnienia funkcji plaż, kąpielisk i przystani,
 - d) istniejących, obiektów letniskowych, mieszkalnych i usługowych, zrealizowanych na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które utraciły moc przed dniem 1 stycznia 2004 r. - gdzie dopuszcza się przebudowę i modernizację istniejącego zainwestowania w celu poprawy standardów ochrony środowiska oraz walorów estetyczno-krajobrazowych, pod warunkiem nie zwiększania powierzchni zabudowy, a także nie przybliżania zabudowy do brzegów wód, jeżeli w trakcie postępowania strona wykaże brak niekorzystnego wpływu planowanej inwestycji na chronione w danym obszarze ekosystemy i krajobraz,
- a wszystkie ww. zakazy w pkt. 1-8 nie dotyczą:
- a) wykonywania zadań na rzecz obronności kraju i bezpieczeństwa państwa,
 - b) prowadzenia akcji ratowniczej oraz działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym, oraz
 - c) realizacji inwestycji celu publicznego.

Rezerwy przyrody:

Cisy nad Czerską Strugą - stanowisko cisa pospolitego (*Taxus baccata*); powierzchnia 17,19 ha; zarządzenie MLIpD z dnia 26 III 1982 roku w sprawie uznania za rezerwy przyrody, Monitor Polski (MP 10/82, p. 74);

Kręgi Kamienne - głazy narzutowe z epoki neolitu - przedmiot kultu religijnego; na głazach tworzących kręgi zespół rzadkich mchów i porostów, powierzchnia 16,91 ha; zarządzenie MLIpD z dnia 15 IX 1958 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody, Monitor Polski (MP 81/58, p.465);

Jezioro Mętne - brzoza niska (*Betula humilis*) na torfowisku wysokim i przejściowym; powierzchnia obecnie 103,35 ha; zarządzenie MLIpD z dnia 10 V 1963 roku Nr 84 w sprawie uznania za rezerwy przyrody; rozporządzenie Wojewody Pomorskiego Nr 86/06 z dnia 19 września 2006r. w sprawie rezerwatu przyrody "Mętne"; Monitor Polski (MP 49/63, p. 251); Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego (Dz. Urz. Woj. Pom. Nr 108 z 2006r. ,poz. 2230);

Ustronie - las grądowy z udziałem brekinii (*Sorbus torminalis*) oraz fragmenty dąbrowy kwaśnej i olsu; powierzchnia 9,64 ha zarządzenie MLIpD z dnia 23 VII 1958 roku Nr 239 w sprawie uznania za rezerwat przyrody; zarządzenie MLIpD z dnia 10 IV 1978 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody; Monitor Polski (MP 64/58, p. 372; zm. MP 15/78, p. 53);

Zgodnie z art. 15 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w rezerwach przyrody zabrania się wszelkiej działalności mogącej naruszyć system ekologiczny rezerwatów)

Rezerwat archeologiczno-przyrodniczy „Kamienne Kręgi” w obrębie Odry, podlega obecnie nadzorowi Nadleśnictwa Czersk, a dzięki działaniom Samorządu Gminy Czersk umieszczono projekt pn. „Zagospodarowanie turystyczne rezerwatu archeologiczno-przyrodniczego Kręgi Kamienne w Odrach” w Regionalnym Programie Województwa Pomorskiego w ramach Wspierania i zachowania walorów przyrodniczych w priorytecie VI „Turystyka i dziedzictwo kulturowe” ze znacznym dofinansowaniem z Unii Europejskiej. Badania archeologiczne potwierdzają, że Kamienne Kręgi w Odrach były miejscem zwoływania rodowo-plemiennych zgromadzeń wiecowych, tzw. tingów oraz miejscem grzebania zmarłych. Teren ten latem zapełnia się najróżniejszymi naukowcami i badaczami amatorami, którzy tworzą fantastyczne hipotezy na jego temat.

Obszar Natura 2000 - Obszar Specjalnej Ochrony Bory Tucholskie (PLB220009 - Dyrektywa Ptasia)

Obszar Borów Tucholskich obejmuje wschodnią część makroregionu Pojezierza Południowopomorskiego. Obszar jest dość jednolitą równiną sandrową, rozciętą dolinami Brdy i Wdy oraz urozmaiconą licznymi jeziorami, oczkami wodnymi i wzniesieniami o charakterze moreny dennej. Dominują siedliska leśne, przede wszystkim bory sosnowe. Rzeźba terenu ostoi jest urozmaicona, występują tu wysoczyzny i rozległe wzgórza, liczne pagórki oraz doliny i rynny. Sieć wodna jest silnie rozwinięta (wody zajmują ok. 14% powierzchni). Ostoję odwadnia rzeka Brda wraz ze swymi licznymi

dopływami, z których najważniejszym jest Zbrzyca. Wiele rzek charakteryzuje duży spadek i silny prąd. Wśród jezior liczne są jeziora przepływowe połączone z systemem wodnym Brdy. W sumie jest ok. 60 jezior; największe Charzykowskie - 1363 ha, zaś najgłębsze Ostrowite - 43 m.

Lasy stanowią ok. 70% obszaru, są to głównie bory świeże, ale także bagienne i suche; występują też grądy, lasy bukowo-dębowe, łągi i olsy. Grunty orne, łąki i pastwiska pokrywają ok. 15% terenu.

W ostoi występuje co najmniej 28 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Gniazduje tu 107 gatunków ptaków. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bielik, kania czarna, kania ruda, podgorzałka, puchacz, rybitwa czarna, rybitwa rzeczna, zimorodek, żuraw, gągoł, nurogęś, tracz długodzioby; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występuje błotniak stawowy. W okresie wędrówek występuje na tym obszarze co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego łabędzia krzykliwego (do 400 osobników) i żurawia (do 1800 osobników na noclegowisku).

Obszar ten to największe w skali regionu skupienie jezior lobeliowych. Występują dobrze zachowane torfowiska i zbiorowiska leśne.

Wśród zagrożeń wymienia się

- eksploatacja torfu, kredy, piasku;
- zmiany stosunków wodnych, zagrożenie eutrofizacją siedlisk oligotroficznych;
- presja turystyczna, zabudowa lotniskowa, zabudowa rozproszona,
- kłusownictwo,
- drapieżnictwo ze strony norki amerykańskiej,
- odpady, ścieki,
- zanieczyszczenie wód,
- zakładanie upraw plantacyjnych (borówka amerykańska).

Ważne dla Europy gatunki roślin (z Zał. II Dyr. siedliskowej), w tym gatunki priorytetowe: skalnica torfowiskowa, elisma wodna, lipiennik Loesela. Na poniższych rycinach załączono stanowisk i terytoria gniazdowania i bytowania ptaków będących przedmiotem ochrony Natura 2000 oraz obszary występowania głównych zagrożeń dla awifauny, na podstawie Inwentaryzacji wykonanej na zamówienie Lasów Państwowych.

Obszar Natura 2000 - Specjalny Obszar Ochrony Mętne (PLH220061 - Dyrektywa Siedliskowa)

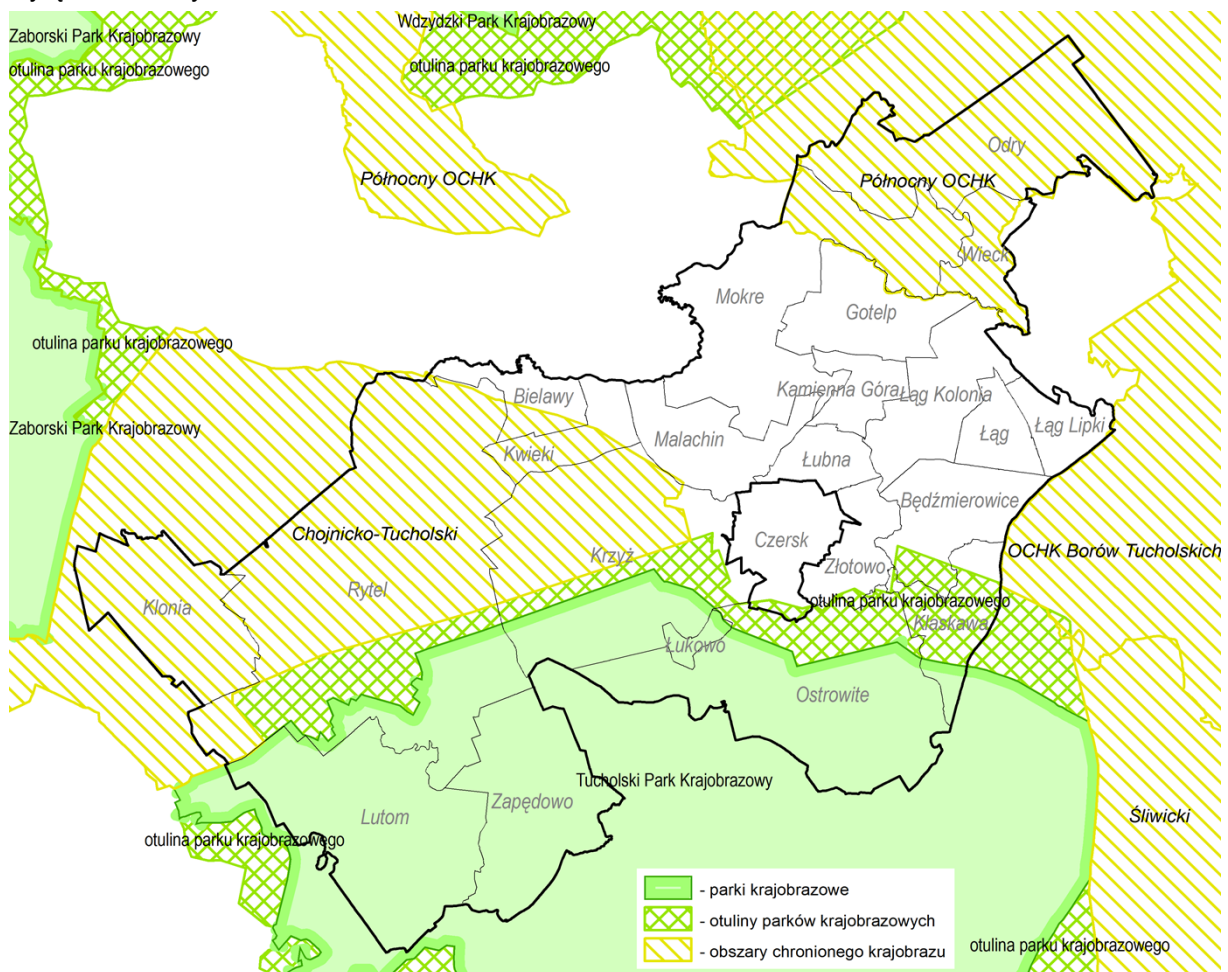
Ostoja obejmuje skupienie cennych torfowisk w rynnach polodowcowych wśród sandru Borów Tucholskich. Centralną część ostoi stanowi rezerwat przyrody Mętne, który zajmuje dużą zatorfioną, płytką nieckę terenową prawdopodobnie pochodzenia wytopiskowego. Płytkie obrzeża uległy stopniowemu zalądowaceniowi w wyniku procesów torfotwórczych, a środek zajmuje lustro wody zarastającego Jeziora Mętne. Występuje tu cały szereg bagien o zbliżonym charakterze, które także włączono do ostoi.

Nieco dalej na południe ciągnie się druga rynna, również wypełniona torfowiskami przejściowymi i jeziorkami dystroficznymi.

Ostoja chroni wybitne i cenne skupienie torfowisk przejściowych, borów bagiennych na torfowiskach oraz jeziorok dystroficznych, w krajobrazie Borów Tucholskich. Torfowiska są tu bardzo dobrze wykształcone i zachowane, skupiają cenne elementy różnorodności biologicznej (m. in brzoza niska, ważka iglica mała). W obszarze występuje traszka grzebieniasta, jednak nie ma danych jak jest liczna - znaczenie obszaru dla tego gatunku wymaga sprawdzenia. Jak na tak mały obszar, liczne są bobry. Pod nazwą "Mętne" obszar ten został zaproponowany na Czerwoną Listę Obszarów Wodno-Błotnych w Polsce i potencjalnie do ujęcia w Spisie Obszarów Wodno-Błotnych Ramsar.

Potencjalnym zagrożeniem są zmiany stosunków wodnych, hodowla ryb w jez. Mętno oraz próby takiej hodowli w jeziorkach dystroficznych, urbanizacja w otoczeniu ostoi. Potencjalnym

zagrożeniem byłyby próby gospodarki leśnej w borach bagiennych, jednak obecnie są one praktycznie wyłączone z użytkowania.

Rysunek 21: Elementy systemu ochrony przyrody w gminie Czersk

Na obszarze gminy występuje także 41 użytków ekologicznych (bagna i torfowiska) oraz 34 pomniki przyrody: drzewa i grupy drzew. Obie formy w większości występują na terenach leśnych (użytki ekologiczne) oraz w zabytkowych parkach (np. pomniki przyrody na cmentarzu parafialnym w Czersku).

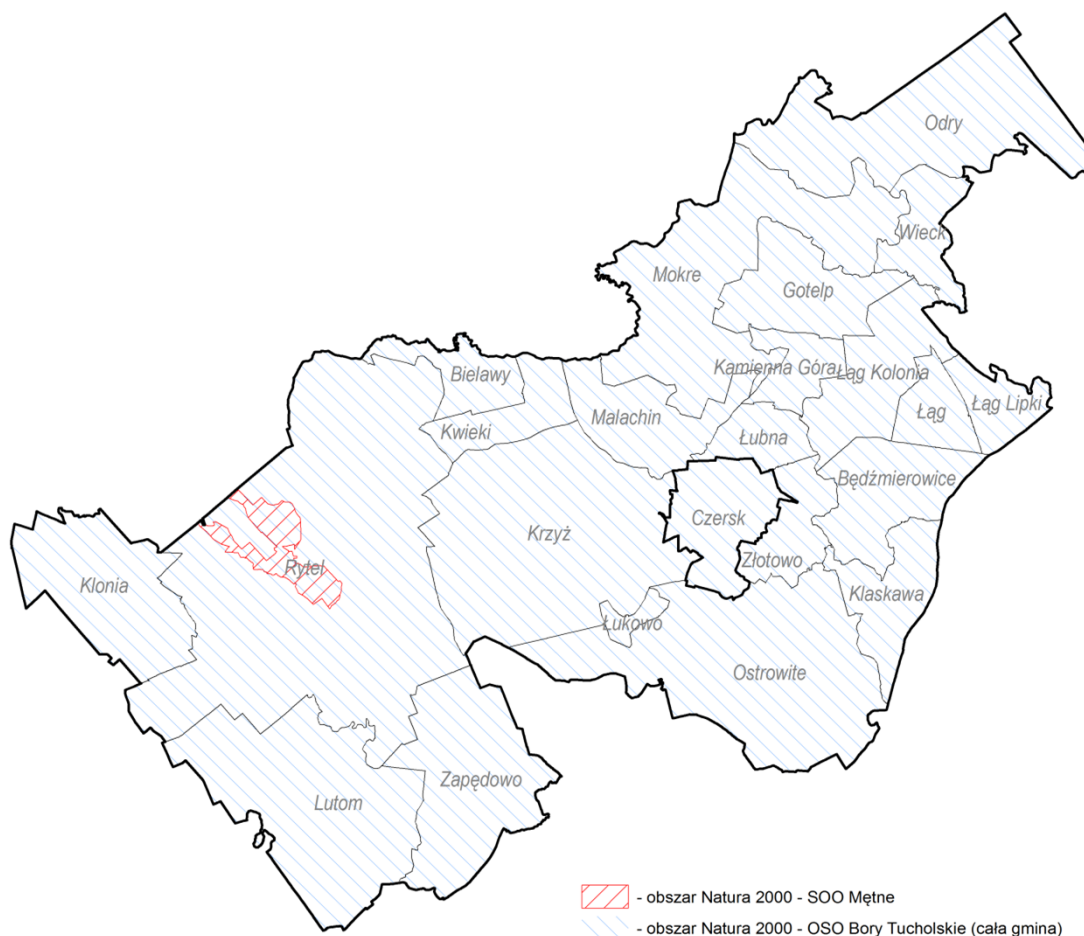
Obejmujący obszar całej gminy Rezerwat Biosfery Bory Tucholskie został utworzony w Paryżu w 2010 r. Międzynarodowej Rady Koordynacyjnej programu Człowiek i Biosfera. Jest to wyznaczony obszar chroniony zawierający cenne zasoby przyrodnicze. Pełni on trzy zasadnicze funkcje: ochronną, rozwojową i wspierania logistycznego poprzez edukację ekologiczną. Rezerwat Biosfery „Bory Tucholskie” jest 10 rezerwatem utworzonym w Polsce, największym tego typu obiektem w Polsce. Strefę rdzenną tworzy: Park Narodowy “Bory Tucholskie” oraz 25 następujących rezerwatów, w tym rezerwaty z terenu gminy Czersk. Obszar parku narodowego i wymienione powyżej rezerwaty przyrody stanowią najcenniejsze obiekty przyrodnicze całego regionu Borów Tucholskich. Rezerwat Biosfery nie wprowadza dodatkowych ograniczeń w zagospodarowaniu gminy poza określone w przypadku wymienionych wcześniej form ochrony.

7.10 Źródła zagrożeń dla środowiska przyrodniczego

Poniżej przedstawiono dominujące i potencjalne zagrożenia stanu środowiska w odniesieniu do poszczególnych komponentów środowiska. Podjęto próbę oceny tendencji, intensywności oraz dynamiki zmian procesów w środowisku obszaru opracowania.

Degradacja powietrza atmosferycznego

Badania jakości powietrza w gminie Czersk są trudne do interpretacji, ponieważ stacje badawcze ana-

Rysunek 22: Obszary Natura 2000 w granicach gminy Czersk

lizujące skład zanieczyszczeń zgrupowane są głównie w Chojnicach, a stanowią reprezentację dla całej strefy powiatu chojnickiego. Z tego względu odnoszenie wyników badań ze stacji znajdujących się pod wpływem zanieczyszczeń przemysłowych do terenów Borów Tucholskich ma wątpliwe umocowanie merytoryczne. Lepszą reprezentatywność dla tego terenu prezentują pomiary ze stacji w Zielonce koło Tucholi.

Zanieczyszczenie powietrza pochodzi ze źródeł punktowych, liniowych i powierzchniowych. Emisja ze zewidencjonowanych źródeł przemysłowych i komunalnych mierzona jest w skali całego powiatu, w tym przypadku powiatu chojnickiego.

Wyniki zbierane przed WIOŚ w Gdańsku prezentują niski poziom emisji zanieczyszczeń powietrza na tle pozostałych powiatów województwa pomorskiego. Dobra jakość powietrza wynika pośrednio z braku na terenie powiatu istotnych źródeł emisji substancji do powietrza – niskiego stopnia industrializacji. Obserwowany na obszarze województwa spadek globalnej emisji zanieczyszczeń do powietrza sprawia, że zanieczyszczenia ze źródeł przemysłowych odchodzą na dalszy plan, a na pierwszy plan wylania się problem zanieczyszczenia ze źródeł niskiej emisji – indywidualnych źródeł ciepła, funkcjonujących głównie w sezonie grzewczym. Raporty WIOŚ wielokrotnie podkreślono, że poważnym problemem w zakresie zanieczyszczenia powietrza pozostaje niska emisja.

Wojewódzki inspektor ochrony środowiska dokonał klasyfikacji odrębnie ze względu na ochronę zdrowia ludzi i odrębnie ze względu na ochronę roślin. Wynikiem oceny dla wszystkich substancji podlegających ocenie jest zaliczenie strefy do jednej z poniżej wymienionych klas:

- klasa A - jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych, poziomów celów długoterminowych,
- klasa B - jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji,
- klasa C - jeżeli stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne powiększone o margines tolerancji, a w przypadku gdy margines tolerancji nie jest określony – poziomy dopuszczalne, poziomy docelowe, poziomy celów długoterminowych.

Roczną ocenę jakości powietrza za rok 2010 przeprowadzono z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia oraz ze względu na ochronę roślin. Oceny w roku 2010 dokonano w oparciu o całkowicie nowy układ stref. Wyznaczono je bowiem, tym razem w oparciu o podział administracyjny kraju. Swymi granicami obejmują aglomeracje, miasta powyżej 100 tys. mieszkańców oraz pozostałe obszary leżące w granicach województwa. Tak więc z 9 stref jeszcze w 2009 r., pozostały w województwie dwie: o aglomeracja trójmiejska, do której zalicza się Gdańsk, Gdynię i Sopot o oraz pozostałą część województwa zwaną strefą pomorską.

Klasyfikacja według poziomów dopuszczalnych i poziomów docelowych

Ze względu na zawartość w powietrzu dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla, PM_{2,5}, benzenu, metali w pyłe PM₁₀ (ołowiu, arsenu, kadmu i niklu) i ozonu obie strefy zaliczono do klasy A. Natomiast ze względu na zanieczyszczenie pyłem PM₁₀ i benzo(a)pirenem do klasy C.

Ocena wg kryteriów dla ochrony roślin

Strefy sklasyfikowano na podstawie wyników pomiarów automatycznych i pasywnych dla dwutlenku siarki i tlenków azotu. Średnie 24 godzinne stężenie dla SO₂ wahały się od 0,5 µg/m³ do 50,3 µg/m³, zaś średnie roczne dla NO₂ od 2,8 µg/m³ do 30,6 µg/m³. Nie odnotowano przekroczenia dopuszczalnego poziomu tych substancji na terenie obu stref.

Przemysłowe źródła zanieczyszczeń powietrza

Na obszarze gminy nie występują większe punktowe emitory zanieczyszczeń do powietrza. W całej gminie znajduje się kilka kotłowni zbiorczych i przyzakładowych zasilające w ciepło i parę. Zanieczyszczenia te nie stanowią problemu środowiskowego.

Zanieczyszczenie powietrza spowodowane spalaniem paliw

Biorąc pod uwagę zmniejszającą się w stosunku do lat ubiegłych ilość emitowanych ze źródeł punktowych pyłów PM₁₀ oraz pogarszanie jakości powietrza ze względu na to zanieczyszczenie, należy uznać, że emisja nie zorganizowana ma coraz większe znaczenie dla stanu powietrza. Tak zwana niska emisja, czyli indywidualne ogrzewanie domów i małych obiektów, wtórne pylenie z podłoża i pochodzące z ruchu kołowego, może stanowić, przy niekorzystnych warunkach pogodowych, poważne źródło zanieczyszczenia powietrza pyłem. Odpowiednie szacunki pojawiają się w odniesieniu do struktury zużycia paliw na poziomie województwa. Nadal wysoką pozycję ma węgiel, który stanowi około 50,4% zużywanych paliw, w mniejszym stopniu wykorzystywane są paliwa typu olej, gaz ziemny czy energia elektryczna.

Na obszarze opracowania znajdują się zabudowania, mogące powodować tzw. "emisję niską". Ponieważ w dzisiejszych warunkach możliwość podłączenia zabudowań do sieci zbiorczego zaopatrzenia w ciepło jest trudna, należy dla istniejących i przyszłych zabudowań należy wprowadzić obowiązek stosowania kotłów niskoemisyjnych, opalanych paliwami takimi jak: olej opałowy, gaz, biomasa, oraz dopuścić stosowanie odnawialnych źródeł energii: słonecznej i geotermalnej (pompy ciepła).

Zanieczyszczenia powietrza spowodowane komunikacją

Poprzez obszar opracowania przebiega główny tranzytowy ciąg komunikacyjny – droga krajowa nr 22. Ogólna tendencja wzrostu natężenia transportu samochodowego będzie powodować wzrost uciążliwości związanej ze zwiększeniem zanieczyszczeń komunikacyjnych – formaldehydu, benzenu i toluenu. Na dzień dzisiejszy jest źródło zanieczyszczenia powietrza o znaczeniu mniejszym od emisji niskiej (dotyczy mniejszego obszaru niż emisja niska) ze względu na kategorię dróg w gminie oraz

znaczący udział pojazdów ciężkich w potoku ruchu. Oddziaływanie tras komunikacyjnych na jakość powietrza w warunkach gminy Czersk można ocenić na kilkanaście metrów od osi jezdni. Największe koncentracje zanieczyszczeń znajdują się w obrębie samej jezdni, a 10 m od niej będzie już wynosić około 5%.

Degradacja gleb i degradacja powierzchni ziemi

Na terenie opisywanej części gminy Czersk nie stwierdzono, by nastąpiła istotna degradacja gleb na skutek wieloletniego oddziaływania na środowisko. Typy występujących tu gleb to typy strefowe, występujące w miejscach oddziaływania czynnika glebotwórczego na polach i w lasach, w zależności od rodzaju siedliska. Gleby te posiadają zróżnicowane zdolności buforowe. Gleby leśne są mniej odporne na degradację chemiczną i mechaniczną niż gleby rolne. Degradacja określana koniecznością wymiany gruntów dotyczy obiektów o silnym oddziaływaniu na środowisko: związanych z przemysłem lub składowaniem odpadów (Nieżurawa).

Degradacja wód powierzchniowych

Degradacja wód powierzchniowych w warunkach Niżu Polskiego polega na produkcji ścieków i generowaniu zanieczyszczeń, prowadzących do nadmiernej eutrofizacji. Przez opisywany teren przepływają rzeki, które generalnie charakteryzują się wysoką jakością prowadzonych wód, która jest wynikiem leśnego zagospodarowania ich zlewni.

Problemem o skali krajowej jest eutrofizacja wód, która postępuje głównie w jeziorach. Problemy jakości wód wywodzą się od spływu zanieczyszczeń z pól. Wody odpływające powierzchniowo z terenów rolniczych zasilają w substancje odżywcze wyplukiwane z gleby fitoplankton rozwijający się w jeziorach. To zjawisko zachodzi powszechnie na terenach rolnych. Problem dotyczy jezior położonych w terenach rolniczych, nie dotyczy natomiast jezior leśnych.

Gospodarka wodno-ściekowa gminy Czersk oparta jest częściowo o system kanalizacji sanitarnej z odprowadzeniem do oczyszczalni ścieków w Rytlu i Czersku oraz o zbiorniki bezodpływowe i przydomowe oczyszczalnie ścieków. Do producentów ścieków zaliczyć można zabudowania mieszkalne i nieliczne obiekty usługowe. Dzięki oczyszczaniu ścieków wpływ ścieków z miasta został ograniczony. Oczyszczalnia gminna jest stosunkowo nowym obiektem o mechaniczno-biologiczno-chemicznym sposobie oczyszczania ścieków. Oczyszczalnia zmodernizowana w 2008 r., przepustowość 2750 m³/d. Zbudowano: piaskownik ze zgrarniaczem i separatorem, komorę rozprężną i budynek krat, nowy reaktor biologiczny, biofiltr, budynek odwadniania i higienizacji osadu nadmiernego, magazyn osadu nadmiernego, stację dmuchaw, aparaturę kontrolnopomiarową.

Monitoring jakości wód powierzchniowych prowadzony przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku dostarczył danych o parametrach fizyczno-chemicznych wód Wdy i Brdy. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku podaje, że zarówno Wda jak i Brda osiągnęły w punktach pomiarowych dobry stan ekologiczny. Co prawda klasyfikacja pod względem bytowania ryb karpioatych spełniona jest jedynie w Męcikale. Pozostałe wody nie spełniają warunków bytowania ryb łososiowatych i karpioatych. Brda w Rytlu osiąga ponadnaturalny stopień eutrofizacji komunalnej, a Czarna Wda w Ostrowie.

Podstawowe problemy hydrologiczne funkcjonowania rzek na obszarze gminy Czersk to:

- zachowanie naturalnego przebiegu meandrów oraz umożliwienie rzekom naturalnego przetrzucania koryta w nowe miejsca,
- wypływanie nanosami odcinka ujściowego do zbiornika zapory w Rytlu, co jest zjawiskiem typowym i naturalnym w rzekach uchodzących do zbiorników ze względu na prawa fizyki, ale niepożądanym ze względów gospodarczych i estetycznych.
- erozja koryta poniżej stopnia wodnego w Rytlu,
- problemy funkcjonowania Wielkiego Kanału Brdy i Kanału Wdy.

Degradacja wód podziemnych

Badania jakości wód podziemnych na terenie gminy Czersk prowadzone były przez PIG w Warszawie w ramach Szczegółowej Mapy Hydrogeologicznej Polski. Opróbowane zostały wody podziemne z utworów czwartorzędowych użytkowego piętra wodonośnego, położone pod izolacją w postaci kompleksu słaboprzepuszczalnych glin.

Badania poziomu użytkowego w obrębie wysoczyzny wskazują na niską jakość wód podziemnych z uwagi na zawartości żelaza i manganu. Jest to zanieczyszczenie geogeniczne, typowe dla obszarów Niżu Polskiego i łatwe do usuwania w drodze prostego uzdatniania wody. W poziomie tym nie zarejestrowano zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego. Badania te są reprezentatywne dla obszaru wysoczyznowego gminy. Na obszarze sandrowym wody podziemne są dobrej jakości, chociaż są pozbawione izolacji warstw słabo przepuszczalnych, oraz są wysoko podatne na przenikanie zanieczyszczeń. Duże obszary leśne mają szczególne właściwości ochronne zasobów wód podziemnych.

Na stanowiskach pozbawionych izolacji stwierdzono występowanie azotanów w wodach, co jest świadectwem łączności hydraulicznej z powierzchnią ziemi oraz możliwości infiltracji zanieczyszczonych wód podziemnych do warstwy wodonośnej. Badania pozwoliły zidentyfikować obszary o wysokiej podatności wód podziemnych na degradację. Może ona zachodzić na większości obszaru gminy, na terenach pozbawionych izolacji w postaci kompleksu słaboprzepuszczalnych osadów gliniastych.

Jakość wód podziemnych ulega degradacji z następujących powodów:

- potencjalnych nieszczelności zbiorników bezodpływowych,
- przenikania zanieczyszczeń rolniczych (nawożenia i składowania nawozu na gruncie).

Tereny sandru Brdy i Wdy leżą w strefie wysokiej podatności wód podziemnych na degradację. Oznacza to, że w łatwy sposób może dojść do zanieczyszczenia zwierciadła wód podziemnych. Budowa geologiczna nie zapewnia ochrony zasobów wodnych przed infiltracją zanieczyszczeń. Z tego względu należy dążyć do szczególnej ochrony wód przed zanieczyszczeniem, zwłaszcza, że pierwszy poziom wodonośny, ten najbardziej narażony na degradację, stanowi źródło zaopatrzenia okolicznej ludności w wodę. Również z tego względu obiekty takie jak: zbiorniki bezodpływowe, drogi i instalacje do magazynowania i dystrybucji paliw płynnych należy traktować jako potencjalne ogniska zanieczyszczeń. Użytkowanie tych urządzeń powinno podlegać szczególnym rygorom.

Przyszłe przedsięwzięcia powinny brać pod uwagę, że wymagany jest wysoki stopień ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem z powierzchni ziemi na terenach sandrowych. Dla ujęć dla których nie ustanowiono stref ochrony pośredniej, nie wymagają specjalnych zabiegów ochronnych z uwagi na dobrą izolację wód podziemnych przed przenikaniem zanieczyszczeń z powierzchni terenu. Ma to znaczenie szczególnie dla funkcjonowania istniejących ujęć.

Hałas

Hałas ustawowo został określony jako zanieczyszczenie środowiska i dlatego przyjmuje się takie same ogólne zasady, obowiązki i formy postępowania związanych z hałasem, jak w pozostałych dziedzinach ochrony środowiska. Powszechnie uważa się, że niekorzystne oddziaływanie hałasu pojawia się przy emisji powyżej 65 dB. W zależności od rodzaju źródeł wytwarzających hałas rozróżnia się następujące rodzaje hałasu środowiskowego:

- hałas komunikacyjny – pochodzący od środków transportu drogowego, szynowego, lotniczego, itp.
- hałas przemysłowy – pochodzący z instalacji przemysłowych, sieci i urządzeń energetycznych, zakładów wytwórczych, rzemieślniczych i gastronomiczno-rozrywkowych.

Ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności przez utrzymywanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie oraz zmniejszanie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on

dotrzymany.

Z wykonanych przez WIOŚ pomiarów akustycznych wynika, że problemy akustyczne występują przy głównych drogach krajowych, drogach obciążonych znacznym udziałem pojazdów ciężkich w potoku ruchu, odcinkach autostrad i w centrach miast. Na obszarze gminy Czersk nie wykonywano kompleksowych pomiarów poziomu dźwięku. Nie ma bezpośrednich dowodów na zachodzenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów dźwięku. Ze względu na analogię można stwierdzić że problemy ochrony akustycznej koncentrują się wzdłuż gęsto zabudowanych terenach wzdłuż drogi krajowej nr 22 w miejscowościach Czersk, Rytel i Łąg.

Promieniowanie elektromagnetyczne

Stref o podwyższonej wartości pola elektromagnetycznego można się spodziewać:

- wokół linii i stacji elektroenergetycznych o napięciu 110 kV lub wyższym, natężenia pól elektrycznych szybko maleją wraz z oddalaniem się od linii – poniżej 1 kV/m (dopuszczalna wg obowiązujących przepisów dla obszarów zabudowy mieszkaniowej) w odległości od 10 do 30 m licząc od rzutu skrajnego przewodu na powierzchnie terenu;
- w pobliżu instalacji radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych (anteny telewizyjne, stacje bazowe telefonii komórkowej).

Na terenie opisywanej gminy zidentyfikowano źródła pól elektromagnetycznych. Dotyczy to linii napowietrznej wysokiego napięcia Brusy – Czesk oraz Czersk - Czarna Woda. Strefa oddziaływania pola elektromagnetycznego jest strefą ograniczonego użytkowania. Poza tym nie stwierdzono innych obiektów będących źródłami pól elektromagnetycznych z zakresu pól silnych i z zakresu mikrofal. Stacje bazowe telefonii posiadają anteny strefowe i anteny kierunkowe radiolinii umieszczone na masztach. Strefa oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego wyniesiona jest powyżej strefy zabudowy. Tereny masztów są ogrodzone i zabezpieczone przed dostępem osób trzecich. Zgodnie z przepisami stan taki powinien zostać zachowany.

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska

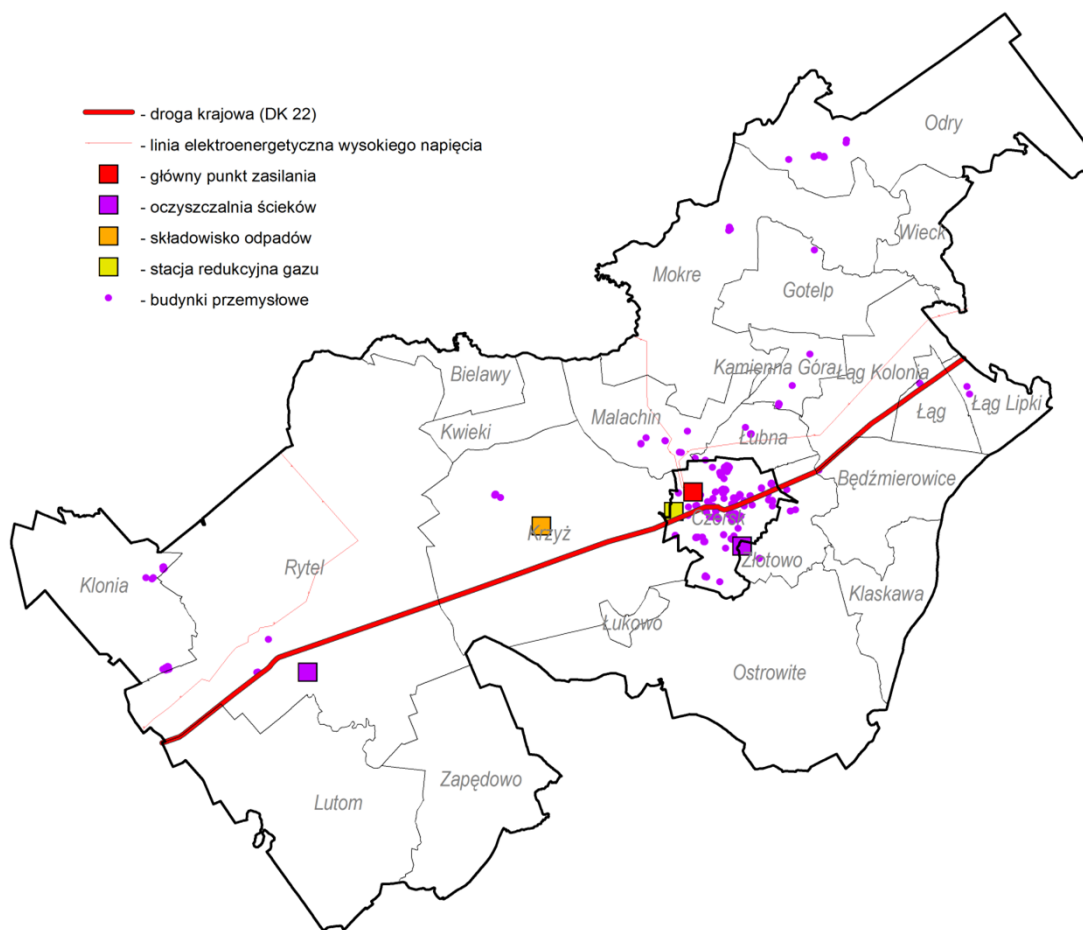
Poważne awarie obejmują skutki dla środowiska powstałe w wyniku awarii przemysłowych i transportowych z udziałem niebezpiecznych substancji chemicznych. W tytule IV „Poważne awarie” zawartym w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska określone zostały podstawowe zasady zapobiegania i przeciwdziałania poważnym awariom przemysłowym, podmioty, których dotyczą wprowadzone przepisy, oraz ich obowiązki i zadania, a także główne procedury i dokumenty.

Na opisywanym terenie poważne awarie mogą być związane z:

- transportem kołowym substancji niebezpiecznych,
- niewłaściwym postępowaniem z odpadami zawierającymi substancje niebezpieczne.

Szczegółowe zasady kwalifikowania zakładów ze względu na wymienione zagrożenia zawarte są w rozporządzeniu Ministra Gospodarki z dnia 9 kwietnia 2002 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz. U. z 2002 r. Nr 58 poz. 535). Na obszarze gminy nie występują zakłady o zwiększonym lub dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Z uwagi na aktualne zagospodarowanie terenu gminy główne ryzyko wystąpienia poważnej awarii przemysłowej lub zdarzenia o znamionach poważnej awarii wiąże się z transportem tranzytowym substancji mogących zanieczyścić środowisko. Strefą narażoną na skutki wypadków pobocza głównych dróg i tereny przy linii kolejowej znaczenia państwowego.

Rysunek 23: Obiekty o zróżnicowanym stopniu uciążliwości dla środowiska

7.11 Przydatność terenu gminy do rozwoju funkcji

Przedstawiona powyżej diagnoza stanu środowiska oraz jego ocena pod kątem istniejących i potencjalnych zagrożeń upoważnia, by na etapie wskazań wyznaczyć kierunki dalszego zagospodarowania terenu w zgodzie z szeroko rozumianą koncepcją zrównoważonego rozwoju. Ze względu na uwarunkowania środowiskowe, można stwierdzić, że obszar opracowania charakteryzuje się zróżnicowaniem. Ze względu na powiązania obszarów z szerszym otoczeniem, powinny one być nawiązane do istniejących funkcji. W obecnych granicach opracowania wydzielić można strefy funkcjonalne, które posiadają preferencje do dalszego rozwoju. W znacznej mierze odpowiadają one dzisiejszym wydzieleniom fizjonomycznym terenu w postaci geokompleksów.

Wynikiem analizy rozkładu, natężenia i wzajemnych relacji przestrzenno-funkcjonalnych poszczególnych komponentów środowiska gminy jest wydzielenie jednostek homogenicznych pod względem jakości środowiska i ich charakterystyka ich najważniejszych cech. W skali gminy jednostki takie wydziela się pod nazwą geokompleksów. Podstawową jednostką jest geokompleks krajobrazowy. Geokompleks krajobrazowy składa się z geokompleksów częściowych. Jest forma badana pod względem struktury i związków funkcjonalnych. Dla poznania geokompleksów krajobrazowych jest wymagane rozpoznanie warunków powstania, etapów i dynamiki rozwoju oraz przyczyn degradacji i zaniku. Facja jest podstawową najmniejszą jednostką geokompleksu krajobrazowego. W układzie hierarchicznym znajduje się na najniższym, podstawowym szczeblu i wchodzi w skład jednostek topicznych wyższego rzędu. Jest to powierzchniowo najmniejszy geokompleks objęty badaniami fizycznogeograficznymi. Rozkład facji w terenie powinien być rozpoznany na etapie opracowania ekofizjograficznego do miejscowych planów.

Przedstawiony we wcześniejszych rozdziałach opis poszczególnych komponentów środowiska pozwolił na wydzielenie na terenie gminy trzech geokompleksów krajobrazowych –

podstawowych jednostek, z których składa się środowisko gminy. Geokompleksy te posłużą w późniejszej analizie presji i degradacji środowiska a także pozwolą na ocenę rozwiązań studium pod kątem przyszłych kierunków przekształceń.

GEOKOMPLEKS: zalesiona równina sandrowa Borów Tucholskich

Geokompleks stanowią powierzchnie leśne z dolinami rzecznyymi i zagłębieniami wypełnionymi osadami biogenicznymi. Obszar zdominowany jest przez funkcję leśną i podporządkowany gospodarce leśnej i ochronie przyrody. W granicach geokompleksu znajdują się formy ochrony przyrody: obszary Natura 2000, paki krajobrazowe, obszar chronionego krajobrazu, zespół przyrodniczo-krajobrazowy, użytki ekologiczne i kilka pomników przyrody. Obszar geokompleksu pod względem powiązań wewnętrznych i zewnętrznych funkcjonuje prawidłowo. Pod tym względem stanowi zintegrowany przestrzennie system powiązań pomiędzy komponentami środowiska.

GEOKOMPLEKS: enklawy śródleśne na równinie sandrowej

Geokompleks zbudowany jest z powierzchni wylesionych w wyniku dawnych procesów osadniczych. Na jego terenie znajdują się liczne obszary gleb o niskiej przydatności rolniczej. Pod względem funkcjonowania środowiska są to obszary podlegające silnym związkom z okolicznymi terenami leśnymi. Obecne zagospodarowanie i funkcja rolnicza nie odpowiada uwarunkowaniom naturalnym środowiska. Tereny te mają silne związki somatyczne z terenami leśnymi i są pod silną presją sukcesji wtórnej w przypadku zaniechania funkcji rolniczych. Ponadto przez terenu enklaw przebiegają szlaki migracji zwierząt.

GEOKOMPLEKS: otwartej wysoczyzny morenowej

Tereny wysoczyzny morenowej stanowią falistą, zbudowaną z glin zwałowych i piasków gliniastych powierzchnię, na której wykształciły się gleby o wysokiej przydatności rolniczej. Geokompleks ma ubogą sieć wodną oraz niewielką ilość terenów ważnych dla ekologii gminy. Jedynym ważnym ogniwem są lokalne ciągi ekologiczne, będące dogodnymi trasami migracji i ostojami nielicznej awifauny. Przekształcenia środowiska geokompleksu podporządkowane były przystosowaniu go do prowadzenia intensywnej gospodarki rolnej i osadnictwa. W obrębie geokompleksu znajdują się zatem największe jednostki osadnicze gminy.

W bardziej szczegółowym ujęciu, nawiązującym do podziału na geokompleksy krajobrazowe, obszar gminy Czersk można podzielić na jednostki środowiskotwórcze, cechujące się podobnymi uwarunkowaniami i cechami środowiska:

- I – miasto Czersk
- II – wyspa bezleśna Rytle i dolina Brdy
- III – tereny rolne na otwartej wysoczyźnie morenowej
- IV – wschodnia strefa podmiejska Czerska
- V – północna strefa podmiejska Czerska
- VI – wyspa bezleśna Krzyża i Gutowca
- VII – wyspa bezleśna Odry i dolina Wdy
- VIII – wyspa bezleśna Lutom
- IX – zwarte geokompleksy leśne Borów Tucholskich
- X – zatorfiona dolina rzeki Niechwaszcz.

Granice i ich numeracja rejonów jest tożsama z numeracją stref funkcjonalnych, przedstawionych na rysunku Studium załącznika 3-1.

W celu wyznaczenia obszarów, na których występują konflikty na styku działalności inwestycyjnej i ochrony środowiska sporządzona została analiza, wykorzystująca geokompleksy krajobrazowe, w

której wykorzystano dane przestrzenne zgromadzone w systemie informatycznym. Stworzona do celu prognozy baza danych zawiera informacje o istniejącym zagospodarowaniu gminy oraz o lokalizacji głównych terenów inwestycji. Synteza ta obejmuje treści takie jak: charakterystyki warunków geologicznych, wodnych, glebowych, występowania szary roślinnej i głównych dróg migracji zwierząt. Po wprowadzeniu do bazy danych wykonanej za pomocą narzędzi komputerowych, dostępnych w ramach pakietów GIS (Geographical Information Systems – Systemy Informacji Geograficznej) uzyskano zbiór informacji, dzięki którym możliwa była ich synteza.

Analiza stanu środowiska i zidentyfikowanie jego głównych zagrożeń w gminie Czersk pozwala na określenie wytycznych uwzględniających potrzeby ochrony środowiska wobec prowadzonej i projektowanej polityki przestrzennej gminy:

- na terenach, na których występują grunty nienośne lub słabonośne: torfy, namuły, mady, preferowane użytkowanie w formie trwałych użytków zielonych lub, w przypadku mąd rzecznych, terenów o funkcjach rolniczych;
- wprowadzić zakaz eksploatacji piasków z obszarów leśnych oraz torfów;
- zakazać zabudowy w obrębie terenów o wysokich wartościach spadków, ze względu na możliwość pojawiania się ruchów masowych gruntu oraz wysokie wartości krajobrazowo - ekspozycyjne;
- powstrzymać rozwój zabudowy w obrębie enklaw leśnych poza istniejącymi zgrupowaniami zabudowy;
- zakazywać inwestycji mogących trwale mienić rzeźbę terenu;
- zakazać inwestycji mogących naruszyć integralność dolin rzecznych z wyjątkiem inwestycji związanych z infrastrukturą techniczną i drogową;
- wody podziemne na obszarze wysoczyznowym w użytkowym piętrze wodonośnym eksploatować zgodnie z udokumentowanymi zasobami dyspozycyjnymi z przeznaczeniem na zaopatrzenie ludności w wodę;
- wody podziemne pierwszego poziomu wodonośnego na obszarze sandrowym przeznaczyć wyłącznie do celów nawodnień; zaopatrzenie ludności w wodę prowadzić z sieci wodociągowej;
- nieeksploatowane studnie gospodarskie likwidować zgodnie z przepisami odrębnymi;
- pozostawić do zachowania istniejące sieci drenarskie i melioracyjne oraz poprawić ich jakość;
- na terenie wysokiej podatności wód podziemnych pierwszego poziomu na degradację wprowadzić zakaz lokalizowania działalności mogącej spowodować przenikanie zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do gruntu lub stosować powierzchnie uszczelnione z odpowiednim systemem odprowadzenia do oczyszczenia ścieków deszczowych i roztopowych na miejsca parkingów, garaży i.t.p.
- wody powierzchniowe na terenie gminy powinny podlegać ochronie przed eksploatacją (zcererpywaniem) do celów innych niż nawodnienia rolnicze, przeciwpożarowe lub upraw szkółkarskich leśnych;
- na terenie zlewni bezpośrednich jezior należy stosować kodeks dobrej praktyki rolniczej w odniesieniu do poprawnych, z punktu widzenia ochrony wód, zasad korzystania z nawozów w rolnictwie;
- na terenach leśnych wprowadzać obiekty hydrotechniczne służące retencji w zlewniach leśnych;
- ograniczać uciążliwości związane z zanieczyszczeniem powietrza z emisji niskiej poprzez organizowanie sieci zbiorowego zaopatrzenia w ciepło w zabudowie wielorodzinnej;
- stosować paliwa ekologiczne i technologie niskoemisyjne na terenach o rozproszonej zabudowie;
- stosować na terenach otwartych zieleń wysoką w formie pasów zadrzewień i zakrzewień śródpolnych;

- ograniczać zabudowę na terenach zagłębień ewapotranspiracyjnych o niekorzystnych warunkach topoklimatycznych dla stałego pobytu ludności;
- chronić gleby kompleksów rolniczej przydatności gleb klasy III przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze;
- przeprowadzić działania przeciwozyjne na terenach gruntów ornych szczególnie zagrożonych erozją wodną i wietrzną na wzniesieniach terenowych, poprzez nasadzenia roślinności o cechach ochronnych na miedzach;
- dążyć do budowy obwodnicy Czerska celem wyprowadzenia ruchu tranzytowego poza miasto, jako sposób najskuteczniejszej ochrony mieszkańców przed hałasem;
- wyznaczyć strefę w okolicach Czerska, w której możliwe będzie lokalizowanie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, przy uwzględnieniu przepisów odnośnie parków krajobrazowych oraz obszarów chronionego krajobrazu.

8 STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

8.1 Archeologia

Obiekty archeologiczne na obszarze Gminy Czersk, które zostały przedstawione na rysunku studium, obejmują m.in.:

- osadę z wczesnego średniowiecza,
- punkty osadnicze: kultury łużyckiej i z okresu nowożytnego,
- punkt osadniczy kultury łużycko-pomorskiej,
- punkt osadniczy z wczesnego średniowiecza,
- osadę z wczesnego średniowiecza i punkt osadniczy z późnego średniowiecza,
- ślady osadnictwa z epoki kamienia i kultury łużyckiej, osada średniowieczna,
- osady kultury pomorskiej i z wczesnego średniowiecza punkt osadniczy z okresu nowożytnego,
- punkt osadniczy z wczesnego średniowiecza,
- osady kultury łużycko - pomorskiej i nowożytnej.

Na obszarze Gminy Czersk nie przeprowadzono dotychczas pełnych badań pod kątem wyznaczenia stref ochrony archeologicznej. Wszelkie prace ziemne na etapie projektowania i przygotowania realizacji, oraz wszelkie napotkane, między innymi podczas ziemnych prac budowlanych, obiekty o cechach nie odpowiadających współczesnej kulturze materialnej, a mogące mieć wartość historyczną wymagają zgłoszenia do Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na obszarze miasta i gminy występują zewidencjonowane stanowiska archeologiczne, zamieszczone w wojewódzkiej ewidencji stanowisk archeologicznych (stan na 26 czerwca 2013 r.), umieszczonej w tabeli nr 1 w załączniku nr 2 do uchwały w sprawie Studium. Na Rysunku Studium wskazano - według identyfikacji opartej na zapisach z kart ewidencyjnych - stanowiska archeologiczne obszary przewidywanych stref ochrony archeologicznej, które zostaną określone przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na etapie uzgadniania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub innej formy prawnej ustalania warunków do przekształceń istniejącego stanu zagospodarowania.

8.2 Wykaz obiektów zabytkowych

Wykaz zabytków objętych dotychczas ochroną prawną na obszarze Gminy Czersk, o którym mowa w dalszej części rozdziału, utworzonym wg. informacji otrzymanej od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Bydgoszczy z dnia 17 lipca 1997 r. wraz z aktualizacją stanu i komentarzem wykonanych na potrzeby niniejszego Studium w grudniu 2011 r., został zamieszczony w załączniku 2 do niniejszego Studium (tabela II). W 2013 roku wykaz ten został uzupełniony o dane adresowe (numerację działek ewidencyjnych) oraz o zabytki obszarowe, zabytkowe układy ruralistyczne i urbanistyczne, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne i działalność wybitnych osobistości.

8.3 Obiekty planowane do uwzględnienia w gminnej ewidencji zabytków

Według ustaleń Państwowej Służby Ochrony Zabytków z 1997 r. na terenie Gminy Czersk znajdowało się 310 obiektów architektury i budownictwa wpisanych do ówczesnej ewidencji zabytków – z tego 128 w Czersku (ponad 40 %). Według opracowania studialnego dotyczącego zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej wykonanego w 2011 roku, w ciągu blisko 15 lat z ww. ewidencji ubyło około 70 obiektów budowlanych (blisko 20 %), z tego 23 w Czersku (około 30 %). Wśród wspomnianych ok. 70 budynków 2/3 to domy drewniane, a wśród 23 obiektów w

Czersku domy drewniane stanowią połowę (12). Kilka budynków drewnianych jest opuszczonych – w złym stanie (w wykazie nr 123, 146, 153, 167, 2216, 299, 307). Potwierdza to szybkie tempo zanikania z krajobrazu kulturowego budownictwa drewnianego – szczególnie w większych miejscowościach, ale także w mniejszych wsiach.

Obiekty wyznaniowe na terenie miasta i gminy to głównie zespoły związane z tradycją rzymskokatolicką – zespoły kościelne (kościół, plebania, domy parafialne, kaplice, figury przydrożne, cmentarze). Znajdują się one w relatywnie najlepszym stanie. Szczególnie interesujący jest jako zespół grupa obiektów we wsi Łąg: kościół, plebania, figura przydrożna (w wykazie nr 176a, b, c) – a także położony obok cmentarz. Wspomniane kościoły to dobre przykłady stylu architektonicznego swoich epok – neogotyku początku XX w. (Czersk – w wykazie nr 3a, Łąg - w wykazie nr 176a) i modernistyczno-neoklasycyzującego okresu międzywojennego (Odry - w wykazie nr 252a).

Najstarszym przykładem architektury sakralnej na tym terenie jest kaplica w Mokrem z 1761 r. (w wykazie nr 235), warta zachowania swej barokowej formy. Kapliczki (w wykazie nr 150) i figury przydrożne, dwukondygnacyjne z czerwonej cegły z przełomu XIX i XX w. (w wykazie nr 163, 166, 219, 242, 268) to niezwykle istotny element krajobrazu kulturowego tego regionu, dla tego winny zachować swoją formę i szczególnie ciekawe rzeźbiarskie wyposażenie (potrzeba udokumentowania). Nowa figura w Lipkach Górnych (w wykazie nr 163) zachowała, jak się wydaje, tradycyjny kształt. Cmentarze mniejszościowych wyznań (ewangelickie, żydowski), to element historycznie zaistniałej wielokulturowej tradycji gminy Czersk, dlatego warto zwrócić uwagę na ich utrzymanie – szczególnie zaniedbanego żydowskiego (uzupełnienie ogrodzenia, pomnikowe upamiętnienie tej społeczności i udostępnienie obiektu). To także elementu wspomnianego krajobrazu dydaktycznie istotny, podobnie zresztą jak i miejsca pamięci historycznej z czasów I wojny światowej (cmentarz rosyjski) jak i martyrologii z czasu II wojny światowej.

Obiekty użyteczności publicznej w Czersku (murowane, często z czerwonej, nietynkowanej cegły) pełniąc swoją funkcję zgodnie z przeznaczeniem, zachowują w starszej części swoją formę – ratusz (w wykazie nr 4), sąd i więzienie (obecnie tylko zakład karny - w wykazie nr 5, 6), poczta (w wykazie nr 10), szkoły (w wykazie nr 7, 8), przedszkole (w wykazie nr 32), restauracja (w wykazie nr 97). Dosyć charakterystycznymi obiektami użyteczności publicznej na terenie gminy, wyróżniającymi się indywidualnymi bryłami, wznoszonymi najczęściej z czerwonej cegły, są szkoły (w wykazie nr 133, 137, 144, 151, 164, 214, 220, 236, 253, 270, 296). Warto, przy zachodzących zmianach w systemie edukacji, zwrócić uwagę na zachowanie przez te budynki zbliżonych funkcji – jeśli nie da się ich użytkować zgodnie z ich pierwotnym założeniem powinno się przejmować je na świetlice, biblioteki itp. Podobnie warto traktować obiekty wzniesione jako poczty (w wykazie nr 10, 134, 177) – o także dosyć indywidualnych bryłach.

Ciekawym obiektem jest zespół zabudowy węzła kolejowego w Czersku, z liczną ilością obiektów (nie wszystkie odnotowane w „Wykazie”), w miarę jednolitych stylowo, wskazujących na powstanie w zbliżonym czasie. Wchodzące w jego skład budynki w większości nadal pełnią swoją funkcję (11a-11n) – budynek dworca i niektóre gospodarcze z nim związane, budynki mieszkalne. Opuszczona wieża na planie ośmioboku (w wykazie nr 11d) ze względu na interesującą bryłę, jest warta jest jakiegoś pomysłu na jej zagospodarowanie (klub, muzeum kolejnictwa, obserwatorium). Dużo skromniejszym obiektem jest budynek dworca w Łęgu, nadal użytkowany – choć obecnie jako dom mieszkalny.

Najciekawszym jest zespół dworsko-parkowy w Brdzie (w wykazie nr 2) – jako jeden z nielicznych obiektów z tego terenu został wpisany do rejestru zabytków województwa pomorskiego. Niedawno odnowiony dwór zachował swój zabytkowy charakter, a teren wkoło, wraz z budynkami gospodarczymi, pełni funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe. Dużo skromniej przedstawia się zespół podworski w Kłodni (w wykazie nr 142). W zachowanym budynku trudno dopatrzeć się dawnego dworu, także pozostałości parku są tylko częściowo czytelne.

Najgorzej wygląda obiekt określony jako dwór w Lutomiu (w wykazie nr 167). Duży drewniany

budynek jest opuszczony i częściowo zrujnowany (sprawia wrażenie obiektu już nie do uratowania), a teren wokół niego (zapewne pozostałości niewielkiego parku) zarósł chaszczami.

Budynki będące obiektami techniki na terenie gminy to młyny w Łęgu (w wykazie nr 213), Odrach (w wykazie nr 260) i Rytlu (w wykazie nr 292). Młyn w Odrach pełni funkcję elektrowni – bez zmiany bryły. Podobnie – mimo zmiany funkcji – kształt swój zachowały młyny w Rytlu (wraz z dobudówką), który pełni funkcję magazynową oraz młyn w Łęgu, przekształcony na restaurację, co przy jego położeniu przy drodze krajowej nr 22 jest bardzo dobrym pomysłem. Interesujący byłoby w przyszłości wyeksponowanie wewnętrznych mechanizmów służących do mielenia – jako zabytków techniki.

Budownictwo mieszkalne na terenie gminy ogólnie, pod względem bryły można podzielić roboczo na: 1) obiekty zabudowy centrum – kamienice, 2) domy zabudowy miejskiej i przedmiejskiej o skromniejszych bryłach (spotykane czasem również na wsi) oraz 3) budownictwo podmiejskie i wiejskie – najskromniejsze budynki mieszkalne i gospodarcze. Podział ten wynika z charakteru zabudowy – planu, budulca, ilości kondygnacji i urozmaicenia bryły. Ciekawostką jest występowanie w Czersku wszystkich wspomnianych wyżej typów zabudowy. Kamienice to głównie zabudowa w centrum Czerska – blisko połowa obiektów wpisanych do ww. ewidencji zabytków w mieście (58 obiektów). Każda z nich murowana, ma od 2 do 4 kondygnacji i charakter indywidualny bryły i detalu zdobniczego. Kamienice łączą funkcje mieszkalne z użytkowymi (sklepy, inne usługi, pomieszczenia biurowe). Najciekawsze z nich to głównie zabudowa w centrum – przy ulicach Kościuszki, Batorego, Dąbrowskiego, Dworcowej, Starogardzkiej i Chojnickiej (w wykazie nr 12, 31, 34, 41-43, od 45 do 55, 57, 58, 60, 73, od 100 do 102, 111). To one najbardziej stanowią o indywidualnym charakterze Czerska, i dla tego warte są szczególnej uwagi przy wprowadzanych zmianach w zabudowie tej części miasta. Tego typu obiekty spotykamy też w Łęgu (w wykazie nr 181, 187, 189, 198, 202) i Rytlu (w wykazie nr 280). Warto zwrócić uwagę przy dostosowaniu parterów kamienic dla funkcji użyteczności publicznej (sklepy, biura, usługi) o dostosowaniu nowych otworów wejściowych i okiennych do rytmu dawnych osi kompozycyjnych budynku i do odpowiednich ich proporcji.

Budynki mieszkalne o charakterze przedmiejskim w Czersku wznoszone były zarówno na przedmieściach jak i w centrum (w wykazie nr 16, 105, 117, 123, 124, 130). Spotykamy je także w niektórych okolicznych wsiach (w wykazie nr 145, 162, 184, 231, 282). Mają one zbliżoną bryłę i wysokość (od 1 ½ do 2 kondygnacji). Charakterystycznym ich elementem jest niska druga kondygnacja i nakrycie budynku dachem dwuspadowym o stosunkowo dużym kącie rozwarcia połaci (spłaszczonym), bądź (co rzadsze) dachem jednospadowym, opadającym lekko od frontu w kierunku tyłu budynku (w wykazie nr 19, 21, 28, 65, 98). Są to zarówno budynki murowane (często z czerwonej cegły – np. w wykazie nr 14, 30, 131, 132, 169, 191, 207, 298, 303) jak i drewniane o szalowanych ścianach (w wykazie nr 16, 78, 87, 121, 129, 206, 272, 300). Wśród 59 tego typu obiektów blisko połowa (28 – w tym 11 drewnianych) znajduje się w Czersku. To takie właśnie budynki stanowią specyficzny, charakterystyczny dla tego regionu, typ zabudowy (podobne bryły mają niektóre kamienice – w wykazie nr 20, 35, 80, 96, 102, 187).

Charakterystycznym elementem o walorach estetycznych, stosowanym często w budownictwie murowanym tego regionu to używanie cegły licowej (na wszystkich elewacjach, bądź tylko na frontowej) nie przeznaczonej do tynkowania. Przede wszystkim stosowana była cegła czerwona (kościół, kapliczki, szkoły, poczty, kamienice, domy miejskie, przedmiejskie, wiejskie i budynki gospodarcze). Rzadziej spotyka się użycie do elewacji cegły białej, w połączeniu z cegłą czerwoną jako dekoracyjnym elementem, używanym do podkreślenia narożników, gzymsów, obramień okien i drzwi (w wykazie nr 65, 71, 88, 95, 131, 261, młyn w Rytlu – w wykazie nr 292); jeszcze rzadziej stosowana jest żółta cegła licowa (dworzec PKP w Czersku – w wykazie nr 11a, kamienice – w wykazie nr 21 i 48). Inną formą zdobienia elewacji jest łączenie białych tynków w połączeniu z narożnikami i obramieniami z czerwonej cegły (w wykazie nr 11j, 66).

Najbardziej skromna bryła posiadająca obiektu określone wyżej jako „podmiejskie i wiejskie”. To

budynki jednokondygnacyjne, najczęściej drewniane o konstrukcji sumikowo-łątkowej (zob. domy w wykazie nr 146, 152, 307), wzniesione na planie wydłużonego prostokąta, jednotraktowe, nakryte stosunkowo wysokimi dachami dwuspadowymi – czasem ze szczytami szachulcowymi (w wykazie nr 90, 114, 167), pierwotnie na wsi zapewne kryte strzechą (zob. chałupę w wykazie nr 307). To najstarsza forma zabudowy mieszkalnej na tym terenie, także w Czersku. Świadczy o tym obecność takiego budynku w centrum miasta, przy ulicy Piaskowej 2 (w wykazie nr 90). Wskazuje to na dawny charakter zabudowy miasta, z dominacją budownictwa drewnianego jeszcze do końca XIX w. Wydaje się, że dopiero zarządzenia zaborczych władz pruskich doprowadziły do zmiany charakteru zabudowy od końca XIX w., z większym udziałem budownictwa murowanego, w jakiejś części opartego na wskazanych wzorach budowlanych.

Tego typu zabudowa – „podmiejska i wiejska” – budynki mieszkalne stanowią około 40% (zachowanych) obiektów wpisanych do ww. ewidencji zabytków – wśród 74 takich obiektów 56 to domy drewniane, a 18 murowane (10 w Czersku, w tym 1 murowany). Głównie wśród takiej zabudowy (szczególnie drewnianej) odnotowano w trakcie weryfikacji wykazu z 1997 r. największe straty. Wydaje się to zrozumiałe, gdyż drewno jako budulec starzeje się szybciej, a na dodatek tego typu obiekty są dosyć skromnymi kubaturowo. Jednak ponieważ ten typ zabudowy jest, jako najstarszy, istotnym elementem krajobrazu kulturowego tego terenu warto poświęcić mu nieco więcej uwagi. W ostatnich latach szereg tego typu obiektów we wsiach na terenie gminy jest nabywana i remontowana z przeznaczeniem na „daczę” – domki letnie, agroturystyczne – atrakcyjne na terenie Borów Tucholskich (w wykazie nr 139, 149, 155, 157, 158, 159, 171, 174, 217, 226, 234, 244, 245, 250). Warto zwrócić uwagę na ten aspekt współczesnych społecznych tendencji, jako jakiś kierunek wspomagający przetrwanie tych tradycyjnych form regionalnego budownictwa. Trzeba odnotować też, że szereg takich domów mieszkalnych jest na bieżąco remontowana przez użytkowników – zmieniane są dachy, ocieplane ściany poprzez nowy szalunek (w wykazie nr 24, 114, 147, 180, 195, 222, 225, 247), otynkowanie z zewnątrz (w wykazie nr 75, 200, 293) lub okładanie suporeksem (w wykazie nr 276) lub sidingiem” (w wykazie nr 179). Szukane są jakieś nowe propozycje ich wykorzystania – w tego typu obiekcie w centrum Czerska otworzono bar (w wykazie nr 90), w domu drewnianym na ul. Starogardzkiej 29 (w wykazie nr 105) utworzono muzeum poświęcone Józefowi Ceynowie, w Łubnej chałupę przebudowano na obiekt biurowy (w wykazie nr 217).

Omówione wyżej budynki „podmiejskie i wiejskie” to jak wspomniano wyżej w dużej części obiekty drewniane. Drewno stanowiło niegdyś dominujący rodzaj budulca na obszarze Polski, także na tym terenie w przeważającej części zdominowanej przez lasy. Budownictwo drewniane na tym terenie reprezentowane jest głównie przez wspomniane wyżej obiekty mieszkalne (domy „przedmiejskie” oraz „podmiejskie i wiejskie”), ale z drewna wznoszono także budynki o większej kubaturze – obiekty użyteczności publicznej: szkołę we wsi Łukowo z 1911 r. (w wykazie nr 220a) i starszą część szkoły w Mokrem (w wykazie nr 237), biblioteki we wsiach Łąg (w wykazie nr 203) i Malachin (w wykazie nr 234 – dobrze odnowiona), oraz dwór w Lutomiu (w wykazie nr 167 – niszczący).

Oprócz zabudowy mieszkalnej w ww. ewidencji zabytków wymienionych było kilka budynków gospodarczych. Większość z zachowanych pełniła swoje funkcje przy szkołach, ale te w Łubnej (w wykazie nr 214b) i Odrach (w wykazie nr 253b) już nie istnieją – pozostały za to w Mokrem (w wykazie nr 236b), Wojtalu (w wykazie nr 296b) i Zapędowie (w wykazie nr 297b) – te trzy murowano-drewniane, a także jeden drewniany, kryty dachówką, we wsi Łukowo (w wykazie nr 220b). Dwa obiekty gospodarcze przydomowe w Rytlu (w wykazie nr 275b i 276 b) są już dosyć przebudowane. Swoją formę i zdobnictwo zachował budynek gospodarczy (komórki) w Czersku przy domu na ul. Kolejowej 1 (w wykazie nr 11g). Wyróżniającymi się w zabudowie wiejskiej na terenie gminy są obory w Mokrem – o dużej kubaturze, wzniesione z czerwonej cegły na planie wydłużonego prostokąta – z nich tylko jedna znalazła się w „Wykazie” (w wykazie nr 241).

Przy opracowywaniu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić obiekty wpisane w gminnej ewidencji zabytków jako przykłady zabudowy

charakterystycznej dla tego terenu. Na jej lokalną specyfikę wskazują takie elementy jak kształt i proporcje bryły budynku, użyty budulec, zastosowane techniki budowlane, użyte zdobnicze detale architektoniczne (ganki, konstrukcje belek w szczytach dachów, gzymsy, boniowania, wykroje drzwi i okien oraz ich obramienia murarskie, stolarka drzwiowa i okienna, itp.). Jest to ważne przy przyszłych pracach projektowych.

8.4 Opis wybranych zabytków

W Czersku - **zespół kościoła parafialnego p.w. św. Marii Magdaleny** kościół zbudowany w latach 1909÷12, wg projektu architekta Fryderyka Oskara Hossfelda, wpisany do rejestru zabytków województwa pomorskiego nr 1733, murowany, neogotycki, halowy, trójnawowy z wielobocznie zamkniętym krótkim prezbiterium i wieżą przy północnym ramieniu transeptu, wewnątrz nakryte stropami belkowymi, wystój manierystyczny, obrazy, najstarsze z 1611 r., rokokowe ołtarze boczne z 1766 r. z warszawskiej pracowni Davida Bohra, neobarokowe ołtarze NMP i Marii Magdaleny - dzieła Nowakowskiego z Poznania, najstarszym elementem jest jedna z dwóch kamiennych kropielnic z przełomu XII i XIII wieku, plebania, ul. Kościuszki nr 34, budynek murowany z 1928 r.

We wsi Brda - **zespół dworsko-parkowy**, wpisany do rejestru zabytków województwa pomorskiego nr 1475, obecnie Ośrodek kolonijny WZSCh w Bydgoszczy, dwór wzniesiony przed 1900 r. murowany, tynkowany, na kamiennej podmurówce, parterowy z mieszkalnym poddaszem, częściowo podpiwniczony, prostokątny, nakryty dachem naczółkowym, wejście główne poprzedzone schodami; na południe od dworu rozległy park założony w XIX wieku.

We wsi Kłodnia - **zespół dworski**, obecnie będący własnością Nadleśnictwa Czersk, z zachowanym dworem zbudowanym w 4 ćwierćwieczu XIX wieku, murowany, parterowy, z mieszkalnym poddaszem, częściowo podpiwniczony, prostokątny, z dobudówkami przy elewacji zachodniej, od frontu weranda, poprzedzona schodami, z dachem dwuspadowym, od strony południowej pozostałości parku z XIX wieku, ponad to czworak, obecnie zamieszkały, drewniano-gliniany, zbudowany około 1900 r.

We wsi Łąg - **zespół kościoła parafialnego p.w. Narodzenia N.P. Marii**, parafia założona w 2 połowie XIV wieku, kościół (obecny) zbudowany w latach 1885-87 wg projektu budowniczych Otto i Zeunera (na miejscu wcześniejszego drewnianego), neogotycki, orientowany, murowany z cegły, jednonawowy, trójbocznie zamknięte prezbiterium z przybudówkami, przy nawie od północy kaplica, od zachodu wieża, w prezbiterium sklepienie kolebkowo-krzyżowe, wewnątrz nakryte stropem dwupołaciowym, wystrój wewnątrz i polichromia neogotyckie z 1914 r.

We wsi Łukowo - **chałupy z XIX wieku**, drewniane o konstrukcji zrębowej, na kamiennych podmurówkach, jedna wpisana do rejestru zabytków nieruchomości województwa bydgoskiego orzeczeniem nr 398 z 29.11.1957 r. (nie została umieszczona w rejestrze zabytków województwa pomorskiego).

We wsi Mokre - **kaplica p.w. św. Józefa**, wzniesiona z fundacji Mikołaja Kosobud Pawłowskiego w 1761 r., przebudowana w 2 połowie XIX wieku, a ostatnio w 1970 r., orientowana, murowana z cegły, częściowo tynkowana, prostokątna, zamknięta trójbocznie od wschodu, wewnątrz nakryte stropem, wystrój z przełomu XIX i XX wieku.

We wsi Odry - **kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP**, zbudowany w latach 1931 - 1933 r. wg projektu arch. Stefana Cybichowskiego z Poznania, murowany z cegły, otynkowany, od frontu kolumnada. W bezpośrednim sąsiedztwie zamknięty cmentarz ewangelicki i późniejszy,

rozbudowywany obecnie, czynny cmentarz rzymskokatolicki wpisany do rejestru zabytków województwa pomorskiego nr 1839.

Na północny zachód od wsi **cmentarzysko prahistoryczne** położone w lesie na prawym brzegu Wdy, „Kręgi Kamienne” (16,91 ha) rezerwat archeologiczno-przyrodniczy, o znaczeniu europejskim (utworzony w 1958 r.).

We wsi Rytel - **zespół kościoła parafialnego p.w. NMP Królowej Różańca Świętego** zbudowany w latach 1909-11 wg projektu architekta Fritza Kunsta, neobarokowy, orientowany, murowany, otynkowany, wystrój wnętrza neobarokowy, plebania - budynek murowany z początku XX wieku wpisany do rejestru zabytków województwa pomorskiego nr 1711.

We wsi Łąg – nie istniejąca od wielu lat chata wpisana do rejestru zabytków w dawnym rejestrze zabytków województwa bydgoskiego nr 396, została umieszczona w rejestrze zabytków województwa pomorskiego nr 83.

We wsi Zapędowo - **budynek szkolny z 1898 r.** murowany, z gospodarczym murowanym z początku XX wieku, chałupy z połowy XIX wieku drewniane, o konstrukcji zrębowej, o dachach dwuspadowych krytych strzechą.

8.5 Ochrona zabytków – ocena działań

Zabytkowe budynki użytkowane jako domy mieszkalne obecnie przeżywają kryzys, w wyniku działających praw ekonomii zmuszających do działań nastawionych na oszczędność energii, ze względu na rosnące koszty. Ograniczenia konserwatorskie zmierzające do utrzymania stanu pozostają w konflikcie z możliwościami oszczędności energii, poprzez docieplenie ścian i stropów, jakie przynoszą nowe technologie budowlane. Utrzymanie stanu budynków, zwłaszcza budynków o konstrukcji drewnianej staje się problemem nie tylko w zakresie konserwacji materiałów, a przede wszystkim w zakresie funkcjonalnym. Praktycznie zabytkowe budownictwo drewniane może pełnić jedynie funkcje sezonowe - letnie, ze względu na zbyt drogie ogrzewanie. Podobnie jest z budynkami z wykończeniem licowym z cegły lub kamiennym. Ocieplenie takich budynków może nastąpić wyłącznie od strony wewnętrznej, a taki sposób docieplenia nie pozwala na uzyskanie optymalnych warunków cieplnych. Powyższe warunki są zazwyczaj powodem zaniedbywania zabytkowych obiektów lub doprowadzania ich do stanu substandardu zwłaszcza w budynkach będących własnością prywatną, a także, w niektórych przypadkach, będących własnością jednostek podlegających władzy rządowej lub samorządowej. Przykłady zaniedbań, w tym zakresie, są widoczne zarówno w zabudowie miasta Czerska, jak i na terenach wiejskich.

Przekształcenia zabudowy związane z postępowaniem cywilizacyjnym doprowadzają, zazwyczaj, do sytuacji, w której wydaje się wręcz niewskazana ochrona części zabytkowej, między innymi ze względu na zagrożenie bezpieczeństwa. Częściowe zmiany materiałowe wywołują negatywny odbiór nowopowstałej bryły budynku. Podobnie zmiany stolarki okiennej z pominięciem tradycyjnych podziałów wpływa na negatywny odbiór zmienionego budynku.

W zakresie ochrony krajobrazowej zabytkowych zespołów zabudowy należy zwrócić szczególną uwagę na kształtowanie sylwet krajobrazowych od strony dróg publicznych. Głównym instrumentem kształtowania istniejących sylwet zabudowy powinny być w pierwszej kolejności wysoka zieleń, kolorystyka zabudowy, a w ostateczności ewentualna zabudowa uzupełniająca. Układy zespołów zabudowy wsi objęte ochroną konserwatorską powinny stanowić wzór do kształtowania nowych zespołów zabudowy, w celu uchronienia ich przed schematyzmem, który dominuje w nowopowstających układach działek, dróg dojazdowych i ulic. Często na kształtowanie nowych zespołów lub przebudowę istniejących mają znaczny wpływ obowiązujące przepisy prawne nie

uwzględniające regionalnej specyfiki.

Należy zwrócić uwagę na powstające współcześnie wartościowe dobra kultury materialnej - nowe centrum miasta Czerska zostało uznane kilkakrotnie za najlepiej zagospodarowaną przestrzeń publiczną województwa a także kraju. Wyróżnianie ciekawej architektury powstającej współcześnie a także właściwych sposobów wykorzystania zabytków jest impulsem do podnoszenia jakości otaczającej przestrzeni kulturowej.

8.6 *Miejsca pamięci narodowej, cmentarze ewangelickie i żydowskie*

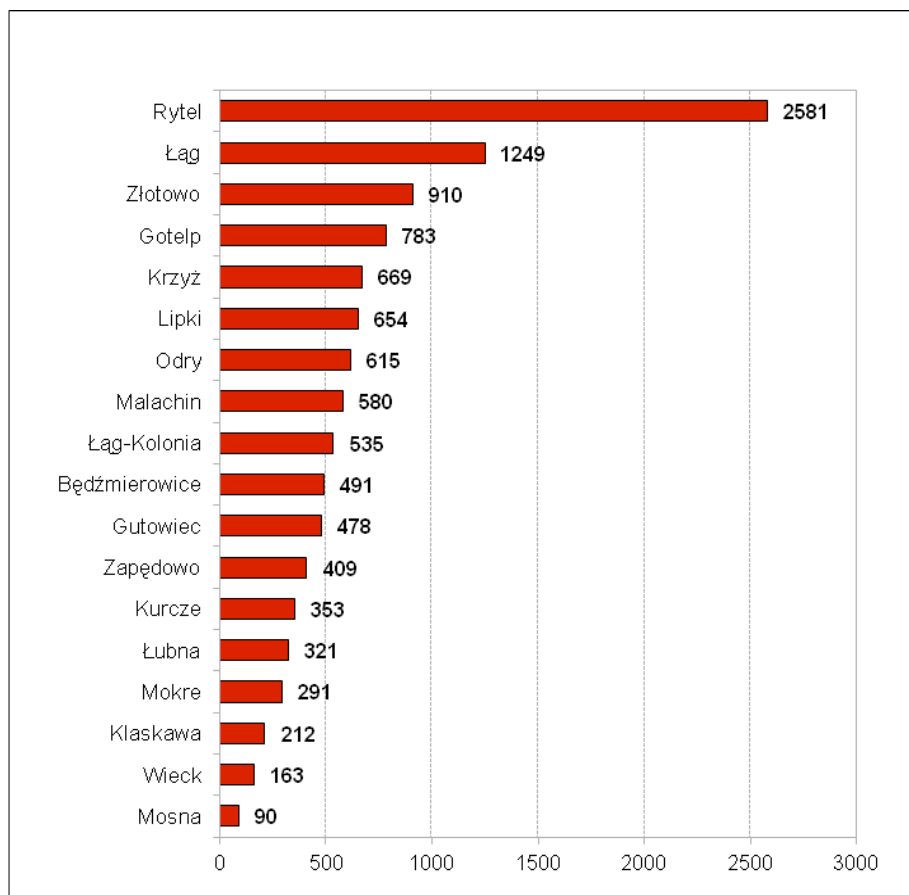
Zamknięte cmentarze ewangelickie zachowane są w miejscowościach Czersk (obecnie teren parkowy), Rytel, Odry i Mokre. W Odrach i w Mokrem przylegają one do czynnych cmentarzy rzymskokatolickich i są pod opieką parafii rzymskokatolickich. Cmentarz żydowski znajdował się w Czersku w rejonie ulicy Piaskowej, lecz nie zachowały się jego czytelne ślady. Ponadto na terenie gminy znajdują się: cmentarz Armii Sowieckiej w Czersku, Cmentarz honorowy w Czersku, obeliski w miejscu straceń w Kurczem, Konefkach, Ostrowitem, Ustroniu, Bielawach, pod Łukowem, cmentarz jeńców rosyjskich w Łukowie.

9 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ROZWOJU DEMOGRAFICZNEGO I INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

9.1 *Sytuacja demograficzna*

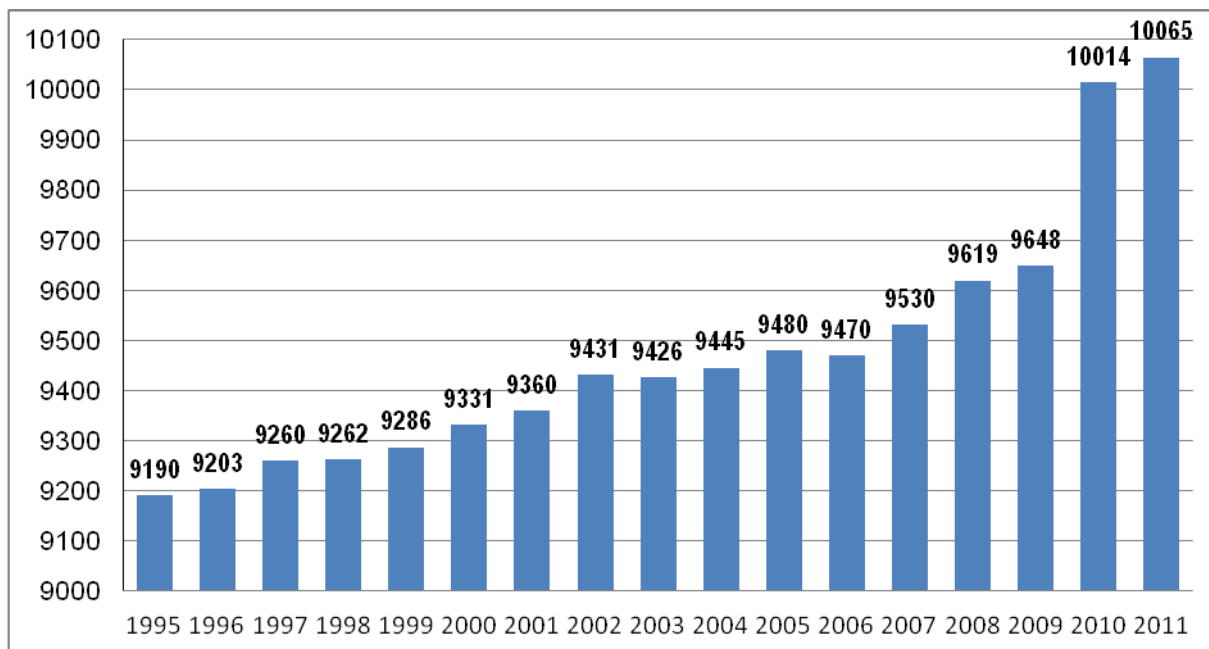
Na koniec 2011 roku miasto i gminę zamieszkiwało 21551 osób, z czego 10065 w mieście i 11486 na obszarach wiejskich. Czersk jest gminą miejsko-wiejską jedną z 17 gmin miejsko-wiejskich w województwie pomorskim. Pod względem powierzchni gmina miejsko-wiejska Czersk należy do jednej z największych gmin w województwie (4 miejsce wśród gmin miejsko-wiejskich i wiejskich). Również liczba mieszkańców jest wysoka, co sytuuje ją na 6 pozycji wśród gmin miejsko-wiejskich i wiejskich. Gęstość zaludnienia w gminie wynosiła 57 osób/km² (31 osób/km² na obszarach wiejskich) i jest niższa od średniej dla obszaru województwa (125 osób/km²). Natomiast gęstość zaludnienia z wyłączeniem obszarów leśnych wynosi 160 osób/km², a z wyłączeniem również terenu miasta blisko 93 osoby/km² i wskazuje na dużą koncentrację ludności.

Sieć osadniczą gminy tworzy miasto Czersk oraz 18 sołectw, na które składają się 64 miejscowości. Liczba mieszkańców sołectw mieści się w przedziale od 90 do 2581. Liczba mieszkańców największego sołectwa Rytel ponad 2-krotnie przewyższa liczbą mieszkańców kolejne sołectwo i stanowi 22% ludności wiejskich obszarów gminy, a składa się tylko z jednej miejscowości. Blisko 65% powierzchni gminy stanowią lasy.

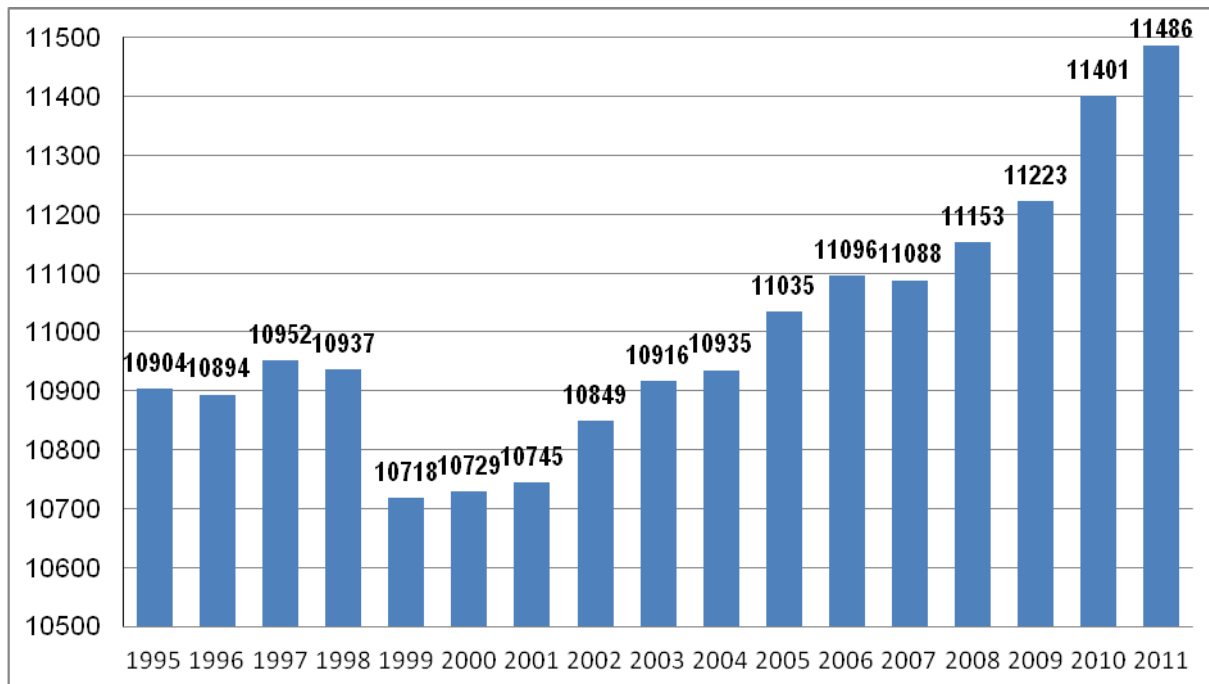

Rysunek 24: Liczba ludności sołectw w gminie Czersk w 2011 roku

Największe sołectwo (Rytel) zamieszkane było w 2011 roku przez 2581 osób, kolejne (Łąg) przez 1249 osób, a najmniejsze (Mosna) przez 90 osób.

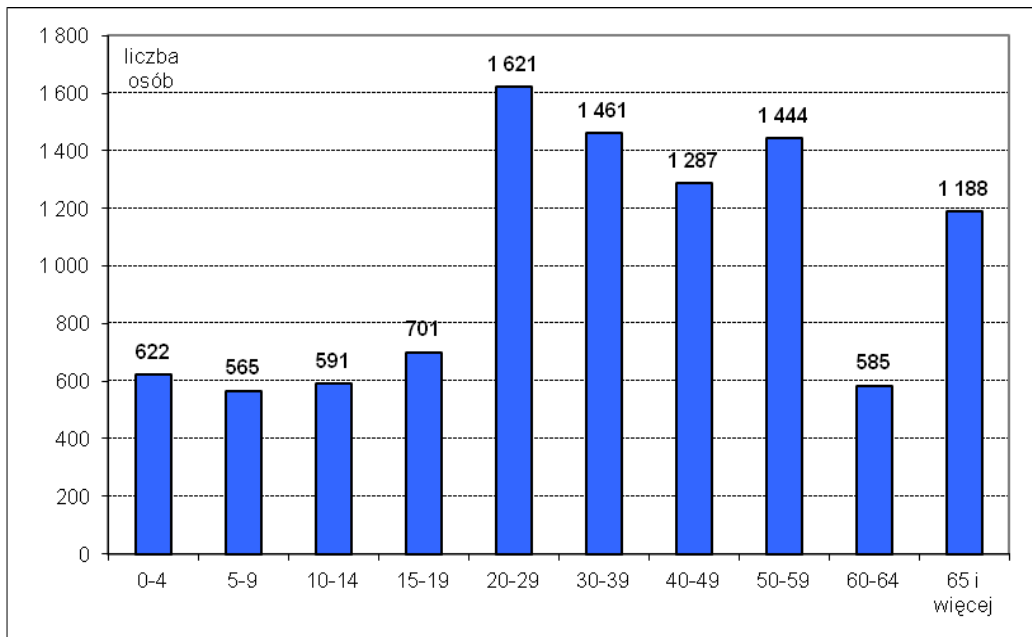
Rysunek 25: Liczba mieszkańców miasta Czersk w latach 1995 – 2011

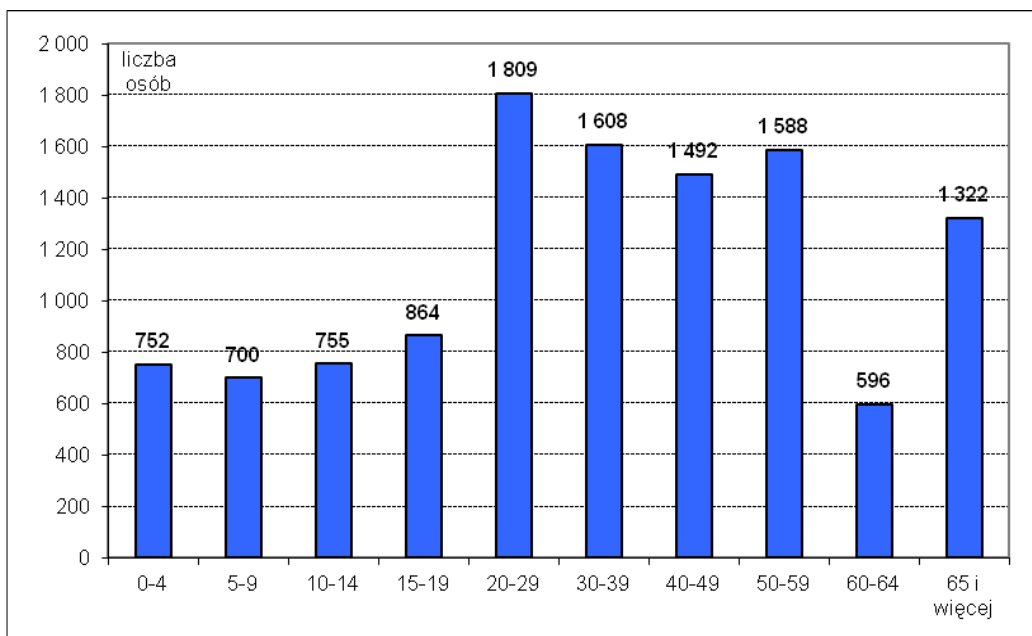
Rysunek 26: Liczba mieszkańców obszarów wiejskich gminy Czersk w latach 1995 – 2011

Zarówno liczba mieszkańców miasta jak i obszarów wiejskich gminy wykazuje tendencję wzrostową, z wyjątkiem roku 1999, kiedy wystąpił dwu procentowy spadek liczby ludności na obszarach wiejskich. W latach 1995-2011 przybyło 875 mieszkańców miasta i 582 mieszkańców obszarów wiejskich. W analizowanym okresie największy wzrost liczby ludności miasta nastąpił w 2010 roku, kiedy to przybyło 366 mieszkańców, co dało blisko 4% wzrost w ciągu roku. Przyrost w 2011 roku nie był już tak znaczny i wyniósł 51 osób. Dla lat 2010-2011 liczbę ludności podano w oparciu o wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011. Gwałtowny wzrost liczby ludności w 2010 roku w gminie (szczególnie w mieście) nie wynika z nagłego rzeczywistego wzrostu przyrostu naturalnego, ani z odbywającego się ruchu migracyjnego tylko ze zmiany metodyki zbierania danych. Liczba mieszkańców terenów wiejskich gminy w 2011 roku przewyższała o 1421 osób liczbę mieszkańców miasta, co daje ok. 14% więcej ludności.

Według prognozy demograficznej dla gminy zamieszczonej w opracowaniu pt. „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Miasta i Gminy Czersk na lata 2011-2026” opracowanej na podstawie długoterminowej prognozy liczby ludności opracowanej przez GUS, liczba mieszkańców gminy najprawdopodobniej będzie wzrastała. Na terenach wiejskich gminy w ciągu najbliższych 15 lat może nastąpić wzrost o ok. 1000 osób, natomiast liczba mieszkańców miasta może nieznacznie się zmniejszyć.

Rysunek 27: Liczebność poszczególnych grup wiekowych w mieście Czersk w 2011 roku

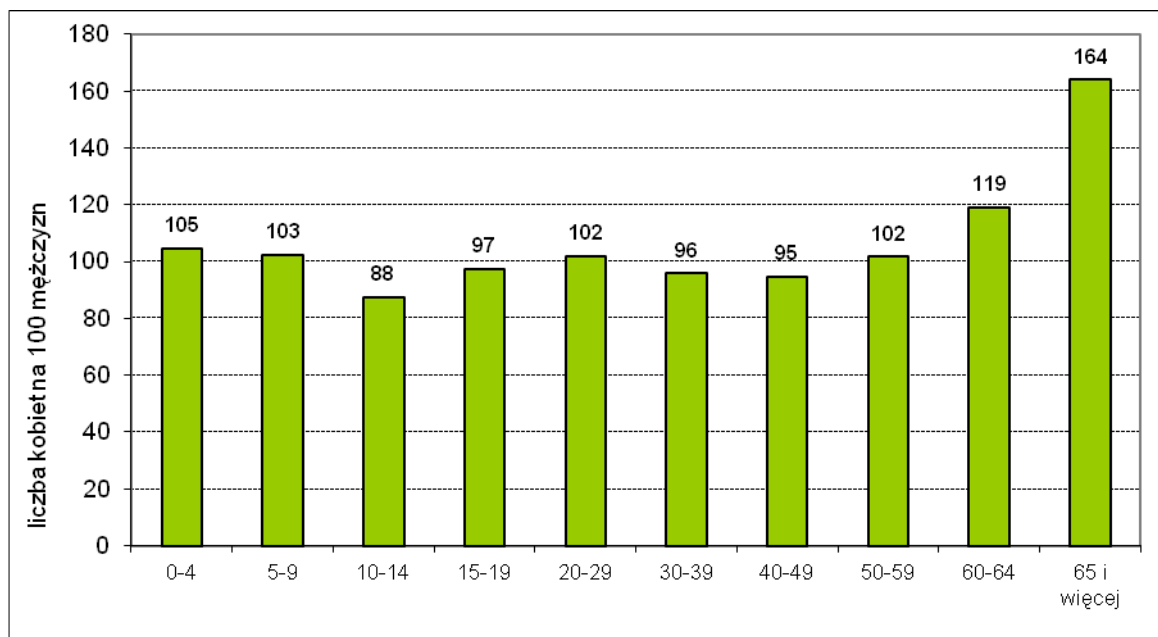
Rysunek 28: Liczebność poszczególnych grup wiekowych

Strukturę wieku mieszkańców gminy można określić jako korzystną. Najliczniejsze grupy wiekowe zarówno w mieście, jak i na terenach wiejskich gminy stanowi ludność w wieku 25 do 29 lat – odpowiednio 8,8% i 7,9% oraz 20 do 24 lat – odpowiednio 7,3% i 7,9%. Niestety, ich wielkość w najbliższym czasie będzie się zmniejszać, ponieważ kolejne grupy wiekowe są mniej liczne.

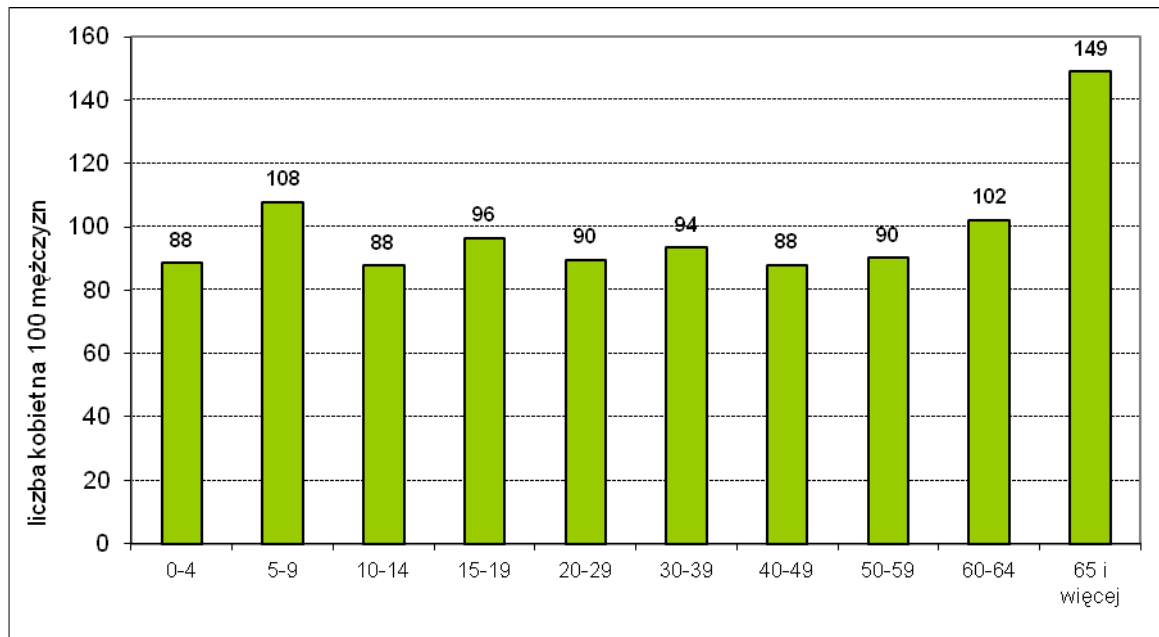
Podobnie jak na terenach innych gmin, w gminie Czersk w przeciągu kilkunastu lat zachodził proces zmniejszania się liczby urodzeń, w wyniku którego systematycznie zmniejszała się liczba dzieci. Jednak w ostatnim czasie obserwuje się zwiększoną liczbę urodzeń, ponieważ najliczniejszą grupę osób stanowią osoby w wieku 25-29 lat, a jest to grupa na którą przypada bardzo duży odsetek zawieranych małżeństw i urodzeń. Liczba najmłodszych dzieci w Czersku jest o niecałe 2% mniejsza niż młodzieży w wieku 15-19 lat, ale o 0,6% większa, niż dzieci w wieku 5-9 lat. Natomiast na terenach wiejskich gminy liczba najmłodszych dzieci była o 1% niższa niż młodzieży w wieku 15-19 lat, ale o 0,4% większa, niż dzieci w wieku 5-9 lat. W najbliższych latach może nastąpić więc nieznaczny wzrost

liczby dzieci w wieku wczesnoszkolnym w gminie. Przewiduje się, że w roku 2018 do szkoły podstawowej będzie uczęszczała liczba uczniów ok. 7% wyższa niż w roku 2011/2012, natomiast liczba uczniów gimnazjum może się zmniejszyć ok. 10%. W 2011 roku gminę zamieszkiwało 3129 osób w wieku poprodukcyjnym (kobiety powyżej 59 lat, mężczyźni powyżej 64 lat), co stanowiło 14,5% ogółu mieszkańców (w województwie pomorskim było to blisko 16%). Ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 15% mieszkańców miasta i 14,1% mieszkańców wsi. W najbliższych latach wskaźnik ten może nieznacznie spadać. W porównaniu do średnich na obszarze województwa gmina Czersk ma nieco korzystniejszą sytuację pod względem udziału mieszkańców w poszczególnych ekonomicznych grupach wiekowych. Grupa mieszkańców gminy w wieku przedprodukcyjnym wynosiła w 2001 roku 20,4% (0,5% więcej niż średnio na obszarze województwa), grupa produkcyjna liczyła 65,1% (0,8% więcej niż średnio), grupa poprodukcyjna była mniejsza i wynosiła 14,5% (o 1,4% mniej). Grupa osób w wieku produkcyjnym jest większa na obszarach wiejskich gminy i wynosiła 66,7%, tj. o 3,2% więcej niż w Czersku. Na uwagę zasługuje udział mieszkańców w grupie wiekowej 15 do 19 lat. Część z nich już obecnie, a pozostali w ciągu najbliższych 4 lat, wejdzie na lokalny rynek pracy powiększając grupę produkcyjną (grupa osób przechodząca w tym czasie do grupy poprodukcyjnej będzie mniej liczna). Łącznie w gminie grupa ta (15 do 19 lat) liczyła w 2011 roku 1565 osób, co stanowiło 7,3% ogółu mieszkańców.

Udział poszczególnych grup produkcyjnych ma wpływ na wielkość wskaźnika obciążenia ekonomicznego, czyli liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. W gminie wskaźnik ten jest nieco mniej korzystny, niż średnio na obszarze województwa pomorskiego i w 2011 roku wynosił 58,6 wobec 55,6 (59,9 na wsi i 57,4 w Czersku). W gminie Czersk w 2011 roku miała miejsce nieznaczna przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn (10837 wobec 10714), skutkiem czego wskaźnik feminizacji miał wartość 101 i był niższy niż wskaźnik dla województwa pomorskiego, który wynosił 105. Liczba kobiet na obszarach wiejskich gminy była niższa niż liczba mężczyzn (5668 wobec 5818) i wskaźnik feminizacji wynosił tam 97. Natomiast liczba kobiet w Czersku była wyższa niż liczba mężczyzn (5169 wobec 4896) i wskaźnik feminizacji wynosił tam blisko 106 kobiet na 100 mężczyzn.

Rysunek 29: Wskaźnik feminizacji wg grup wiekowych w mieście Czersku

Rysunek 30: Wskaźnik feminizacji wg grup wiekowych na obszarach wiejskich gminy Czersk

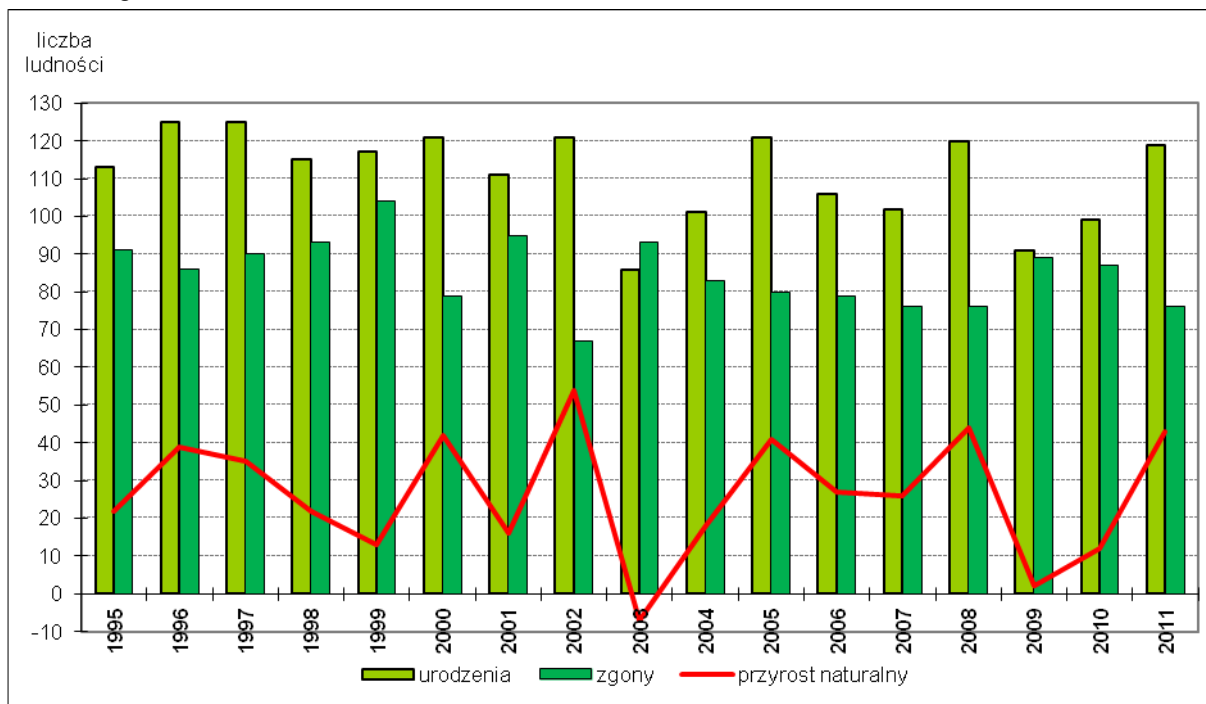
Wskaźnik feminizacji jest dosyć zróżnicowany w poszczególnych grupach wiekowych zarówno w Czersku jak i na obszarach wiejskich gminy. Bardziej niekorzystna sytuacja występuje na obszarach wiejskich, co jest sytuacją dosyć typową dla wsi. Niekorzystny jest przede wszystkim w grupie wiekowej od 10 do 14 lat - jest on znacznie niższy od 100 (osiąga średnie wartości 88), co oznacza, że w grupie tej występuje przewaga mężczyzn. W przyszłości może to utrudniać zawieranie małżeństw i wpływać na przyspieszenie starzenia się ludności (mniejsza liczba urodzeń) oraz powodować migracje. Obecnie największe znaczenie dla rozwoju demograficznego gminy ma wielkość wskaźnika w grupie 20 do 29 lat, ze względu na fakt, że grupa ta koncentruje największą liczbę zawieranych małżeństw i urodzeń. Niestety w grupie tej również wskaźnik osiąga niską wartość – średnio 90 kobiet na 100 mężczyzn. W Czersku (podobnie jak w innych miastach) wskaźniki feminizacji są wyższe niż na wsi, chociaż w grupie wiekowej 10-14 lat wskaźnik jest bardzo niski i osiąga taką samą wartość średnią 88. Korzystniej natomiast przedstawia się wskaźnik w grupie 20-29 lat i wyniósł wartość 102. Znaczne zwiększenie wartości wskaźnika wśród ludności w wieku powyżej 60 lat jest wynikiem większej śmiertelności wśród mężczyzn i jest typowe dla polskich gmin.

Wielkość ruchu naturalnego określają dwa podstawowe wskaźniki – urodzeń i zgonów oraz będący ich pochodną – wskaźnik przyrostu naturalnego (różnica wielkości urodzeń i zgonów). W analizowanym okresie wskaźniki urodzeń w Czersku pozostają na podobnym poziomie. Najwyższą liczbę urodzeń w analizowanym okresie zanotowano w 1996 i 1997 roku – wyniosła po 125 osób (13,6/1000 mieszkańców), natomiast najniższą w roku 2003 – 86 urodzeń (9,1/1000 mieszkańców). Natomiast na obszarach wiejskich gminy wyraźny wzrost liczby urodzeń nastąpił w latach 2008-2009. Najwyższą liczbę urodzeń zanotowano tam w 2009 roku – 194 (17,3/1000 mieszkańców), a najniższą w roku 1999 – 136 (12,7/1000 mieszkańców). Wskaźniki urodzeń w mieście są zauważalnie niższe niż na obszarach wiejskich gminy. Spadek wielkości urodzeń w porównaniu do lat 80. i początku lat 90. jest w gminie dość znaczny podobnie jak w innych gminach. Do głównych przyczyn zjawiska spadku liczby urodzeń zaliczyć można: zmianę modelu życia ludności (posiadanie małej liczby dzieci, wzrost aktywności zawodowej kobiet, itp.), pogorszenie sytuacji ekonomicznej po 1989 roku – złe warunki finansowe ludności, bezrobocie, zła sytuacja mieszkaniowa, itp.

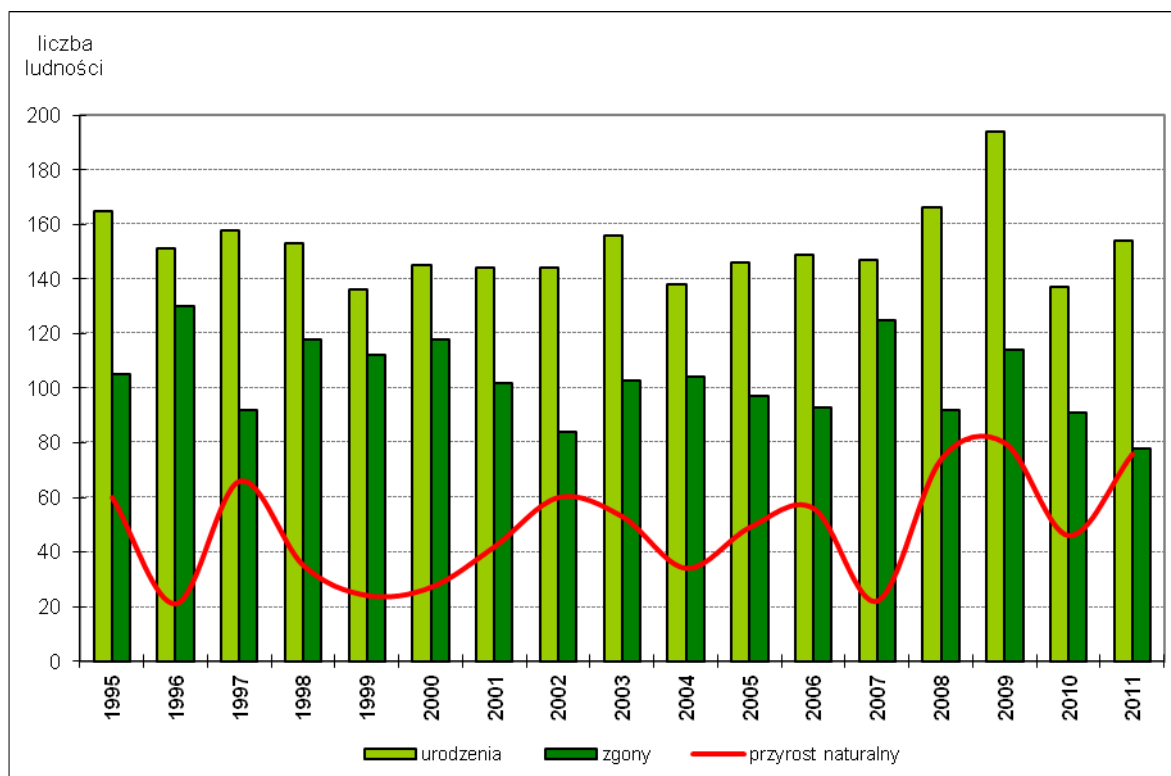
Większą zmiennością niż współczynnik urodzeń w gminie cechuje się współczynnik zgonów. Szczególnie zauważalne jest to na obszarach wiejskich gminy, gdzie najwyższy wskaźnik współczynnika zgonów wystąpił w 1996 roku i wyniósł 11,9 zgonów na 1000 mieszkańców, a najniższy w 2011 roku 6,8/1000 mieszkańców. Spadek jest więc blisko 2-krotny. Natomiast w Czersku

w opisywanym okresie najwyższy wskaźnik śmiertelności zaobserwowany został w roku 1999 wynosił 11,2 zgonów na 1000 mieszkańców, a najniższy w 2002 roku wynosił 7,1/1000. Współczynniki zgonów są na podobnym poziomie w Czersku i na obszarach wiejskich.

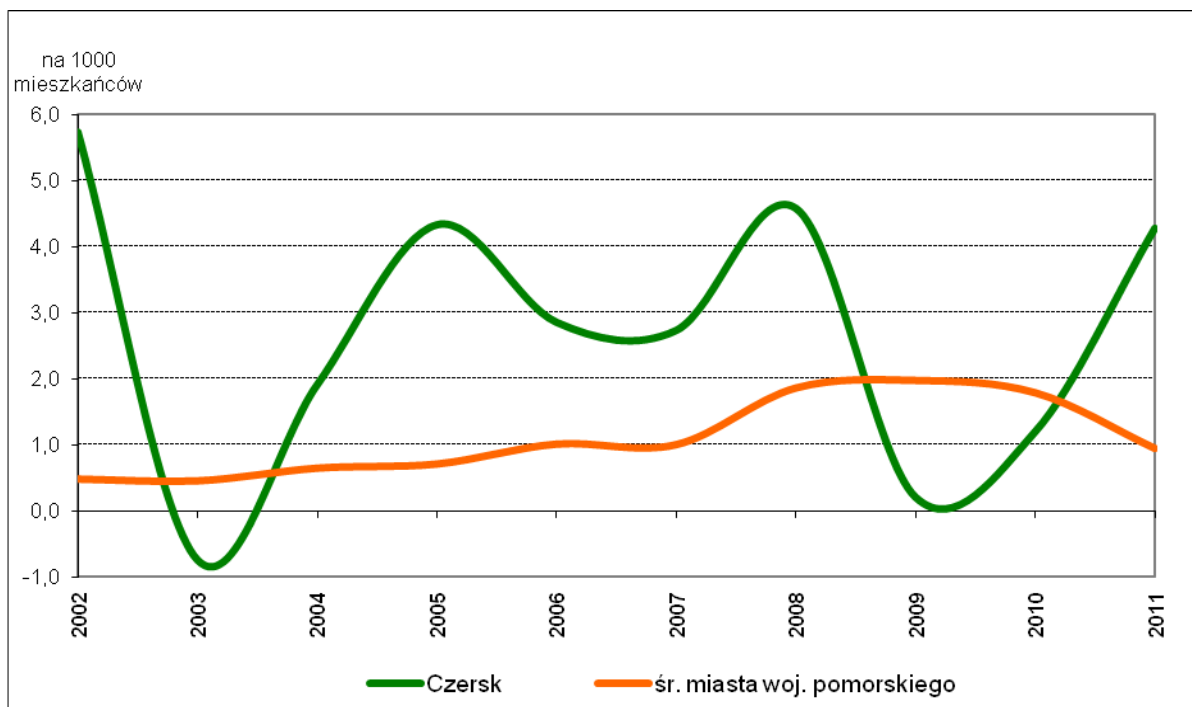
Wielkość przyrostu naturalnego uzależniona jest przede wszystkim od wahań liczby urodzeń, ponieważ zmiany liczby zgonów są stosunkowo niewielkie. Dlatego też krzywa obrazująca przyrost naturalny najczęściej naśladuje swym kształtem krzywą urodzeń. Konsekwencją spadku liczby urodzeń w gminie w porównaniu do lat 80. i początku lat 90., było zmniejszenie się wielkości przyrostu naturalnego.

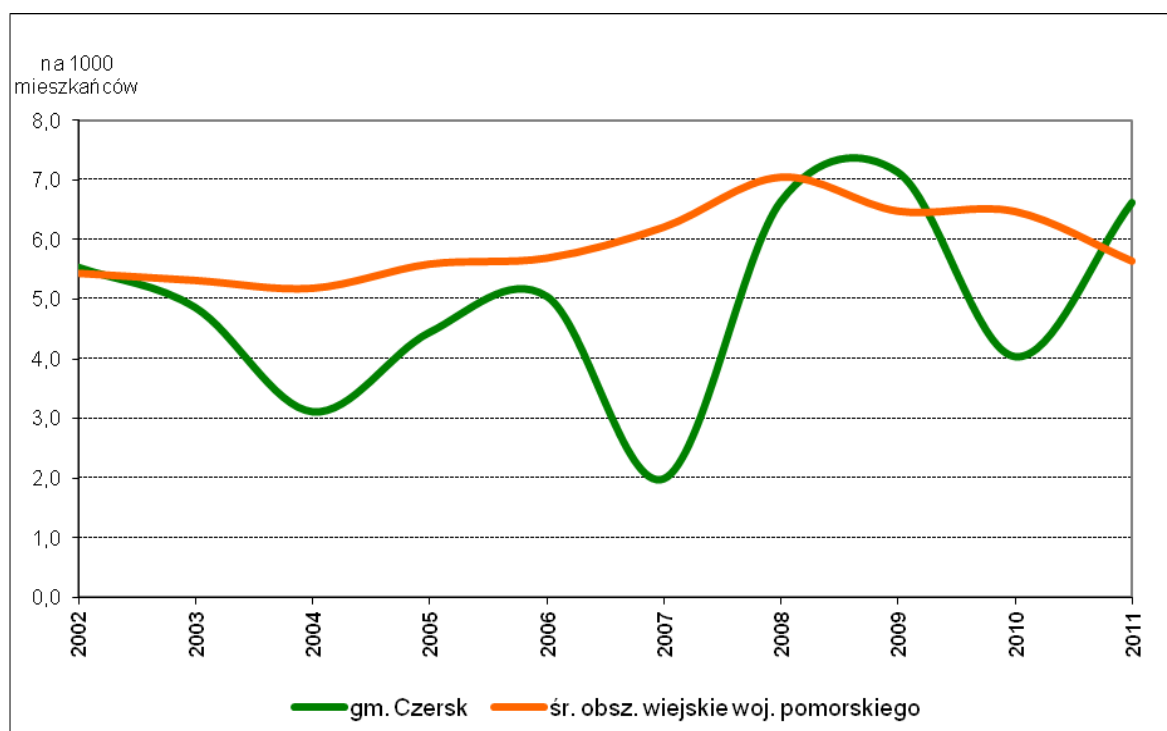
Rysunek 31: Urodzenia, zgony i przyrost naturalny w mieście Czersk

Rysunek 32: Urodzenia, zgony i przyrost naturalny na obszarach wiejskich gminy Czersk

Rysunek 33: Przyrost naturalny w mieście Czersk na tle średniej

Rysunek 34: Przyrost naturalny na obszarach wiejskich gminy Czersk

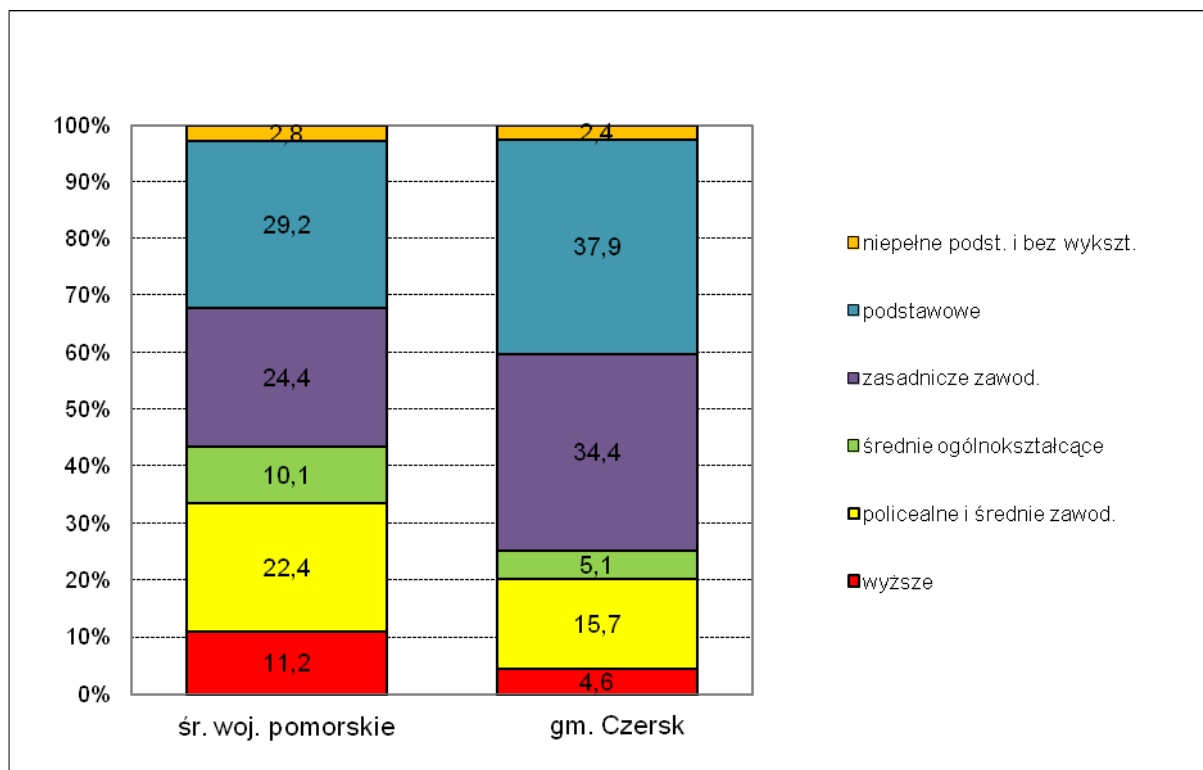
W porównaniu do miast województwa pomorskiego w Czersku przyrost naturalny osiągał wyższe wartości, za wyjątkiem roku 2003, kiedy zanotowano ujemny przyrost (-0,7/1000 mieszkańców) i roku 2009, kiedy zbliżył się do zera. Najwyższy przyrost w Czersku zaobserwowano w 2002 roku, kiedy przybyło 5,7 osób na 1000 mieszkańców. Na obszarach wiejskich gminy wielkość przyrostu naturalnego od 2008 roku wykazuje tendencję wzrostową. Niestety, prawie przez całe analizowane dziesięciolecie był on niższy niż średnio na obszarach wiejskich województwa. Jedynie w roku 2009 i 2011 osiągnął wyższą wartość. Przyrost naturalny w Czersku jest wyraźnie niższy niż na wsi. W latach 1995-2011 w Czersku średnia wartość przyrostu naturalnego wyniosła 2,8 osób na 1000

mieszkańców, a na obszarach wiejskich gminy 4,4/1000 mieszkańców. W ciągu całego analizowanego okresu na obszarach wiejskich gminy przyrost naturalny ani razu nie osiągnął wartości ujemnej. Najwyższy wskaźnik zanotowano tam w 2009 roku 7,1/1000 mieszkańców, a najniższy w roku 2007 2,0/1000 mieszkańców.

Liczba zawieranych małżeństw w Czersku wahała się od 37 w 1996 roku do 78 w 2008, co dało wskaźnik odpowiednio 4,0 i 8,1 małżeństw na 1000 mieszkańców. W latach 2004-2011 zaobserwowano nieznacznie wyższy wskaźnik liczby zawieranych małżeństw niż w poprzednim okresie, zawierano średnio 61 małżeństw rocznie, co dawało wskaźnik na poziomie 6,3 małżeństw na 1000 mieszkańców, a w latach 1995-2003 były to średnio 48 małżeństwa rocznie ze wskaźnikiem 5,2/1000. Liczba zawieranych małżeństw na obszarach wiejskich gminy wahała się od 52 w 2004 do 87 w 2008 roku. Nieco wyższy wskaźnik zawieranych małżeństw nastąpił w latach 2005-2011 ze średnim wskaźnikiem 6,5/1000, a w latach 1995-2004 wskaźnik wynosił 5,9/1000. Zmniejszenie liczby zawieranych małżeństw, podobnie jak spadek liczby urodzeń, było w drugiej połowie lat 90-tych i na początku zeszłego dziesięciolecia wynikiem trudnej sytuacji ekonomicznej społeczeństwa. Zwiększona liczba małżeństw w ostatnich latach jest związana z bardzo liczną grupą osób w wieku 20-29 lat, a jest to najczęstszy wiek zakładania rodzin.

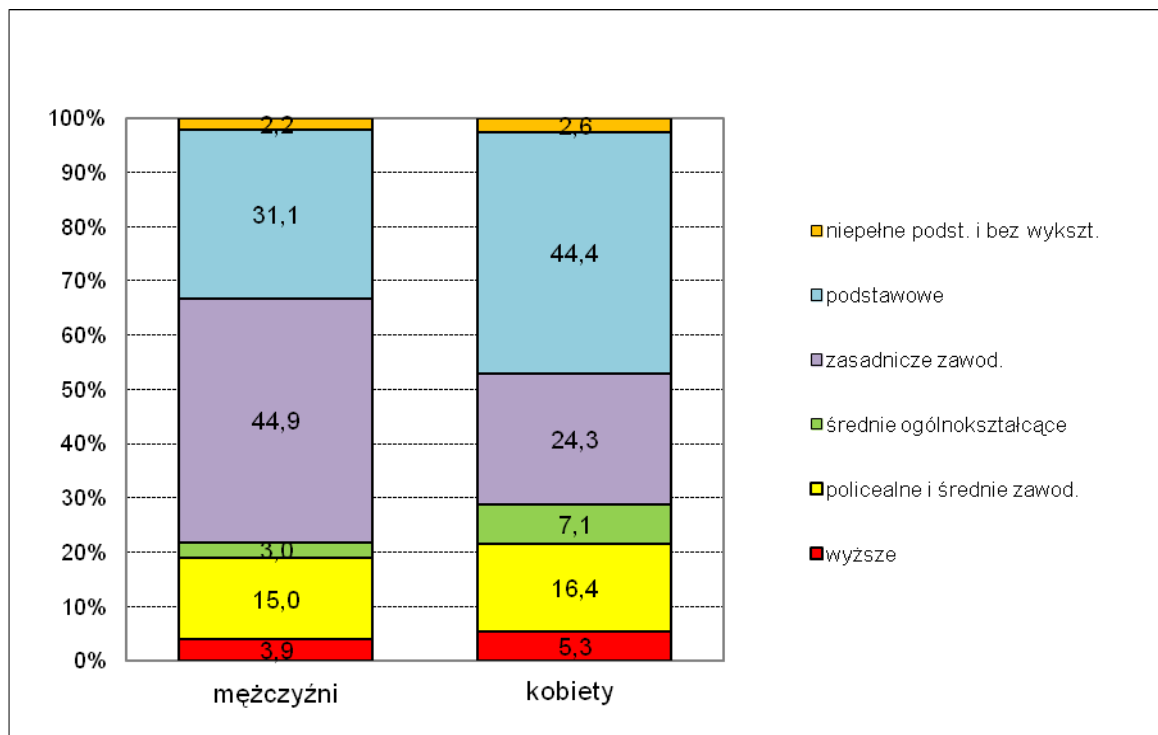
Wskaźnik starości (a więc odsetek mieszkańców liczących powyżej 60 lat w ogóle mieszkańców) w 2011 roku był w gminie znacznie niższy niż na obszarze województwa (gdzie wynosił 27,88). W Czersku wynosił 17,62, a na obszarach wiejskich gminy 16,70. Współczynnik płodności (iloraz liczby urodzeń w danym roku do liczby kobiet w wieku 15 do 49 lat pomnożony przez 100) zarówno w Czersku jak i na obszarach wiejskich gminy był wyższy niż średnio na obszarze województwa i wynosił: w Czersku 4,75, na obszarze wiejskim 5,59, na obszarze województwa 4,42. Oznacza to, że kobiety w gminie Czersk rodzą przeciętnie więcej dzieci, niż średnio na obszarze województwa.

Struktura wykształcenia w 2002 roku (dane z Narodowego Spisu Powszechnego 2002) w gminie była dużo mniej korzystna od struktury wykształcenia mieszkańców obszarów województwa. Mniejszy procent ludności ma wykształcenie wyższe, policealne i średnie, w województwie ma je blisko 44% ludności, a w gminie ma je zaledwie nieco ponad 25% mieszkańców. Na obszarze województwa wykształcenie wyższe ma ponad dwa razy więcej osób niż w gminie.

Rysunek 35: Wykształcenie ludności w wieku 13 lat i więcej w gminie Czersk na tle wartości średnich województwa pomorskiego w 2012 roku.

Kobiety charakteryzują się lepszym wykształceniem niż mężczyźni – częściej niż mężczyźni mają ukończoną szkołę wyższą, policealną i średnią. W gminie Czersk 28,8% kobiet i 21,9% mężczyzn ma ukończoną co najmniej szkołę średnią. Jednak w grupie mężczyzn najliczniejsza grupa ma wykształcenie zasadnicze zawodowe 44,9%, a w grupie kobiet najliczniejsza grupa ma wykształcenie zaledwie podstawowe 44,4%. Wśród kobiet 24,3% ukończyło szkołę zasadniczą zawodową.

Rysunek 36: Wykształcenie ludności w wieku 13 lat i więcej w 2002 r. wg płci w gm. Czersk

Coraz liczniejsza grupa osób z młodszych grup wiekowych ma co najmniej średnie wykształcenie. Można również przypuszczać, że coraz więcej z tych osób będzie miało wykształcenie wyższe do czego przyczynia się obecny trend na rynku edukacyjnym oraz większe możliwości znalezienia dobrej pracy wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia.

Miasto i gmina Czersk w 2011 roku zarówno w mieście jak i na obszarach wiejskich miała dodatnie saldo migracji, które wynosiło odpowiednio 8 i 9 osób, oznacza to że liczba osób napływających do gminy była większa niż liczba osób opuszczających jej teren. W latach 1995-2011 na skutek migracji liczba mieszkańców w Czersku zmniejszyła się o 31 osób, a na obszarze wiejskim aż o 131 osób.

W analizowanym okresie ostatnich 17 lat odpływ zdecydowanie przeważał nad napływem ludności i wyniósł średniorocznie w Czersku 108 osób (11,4 osoby na 1000 mieszkańców) i 133 osoby (12 na 1000 mieszkańców) z obszarów wiejskich. Największy odpływ w Czersku zanotowano w latach 2007, 1999 i 2004 – odpowiednio 152, 134 i 134 osoby. Najwyższy napływ zanotowano natomiast w roku 2007, 2004 i 2002 – odpowiednio 169, 138 i 124 osoby. Najwyższe ujemne saldo migracji zaobserwowano w roku 1999 -37 osób, co dało wskaźnik 4,0 ubywających osób na 1000 mieszkańców w ciągu roku. Natomiast najwyższe dodatnie saldo było w 2008 roku – 32 osoby, co dało wskaźnik 3,3 osób przybywających na 1000 mieszkańców gminy. W ostatecznym bilansie wieloletnie saldo migracji Czerska jest ujemne i wyniosło w analizowanym okresie -0,2 na 1000 mieszkańców.

Największy odpływ na obszarach wiejskich gminy zanotowano w latach 2008 i 1998 – odpowiednio 194 i 153 osoby. Najwyższy napływ zanotowano natomiast w roku 2007, 1999 i 2003 – odpowiednio 168, 144 i 143 osoby. Najwyższe ujemne saldo migracji zaobserwowano w roku 1998 -39 osób, co dało wskaźnik 3,6 ubywających osób na 1000 mieszkańców w ciągu roku. Natomiast najwyższe dodatnie saldo było w 1999 roku – 18 osoby, co dało wskaźnik 1,7 osób przybywających na 1000 mieszkańców gminy. W ostatecznym bilansie wieloletnie saldo migracji obszarów wiejskich gminy jest ujemne i wyniosło w analizowanym okresie -0,7 na 1000 mieszkańców.

W ciągu analizowanego okresu zaznaczyły się różnice w kierunkach odpływu i napływu. Jednak ostatecznie w przypadku Czerska i w kierunku napływu i odpływu zdecydowanie przeważa kierunek z i na inne obszary wiejskie, a nie do miast. Natomiast na obszarach wiejskich gminy zdecydowanie dominował napływ z miast i odpływ również do miast. W Czersku tylko w latach 1996 i 1999 odpływ do innych miast i wyniósł odpowiednio 50 i 75 osób. Na obszarach wiejskich tylko raz w badanym okresie nastąpił większy napływ z obszarów wiejskich niż z miejskich i było to w 1995 roku 49 osób. W ciągu całego tego okresu do Czerska przybyło 60 osób z zagranicy, a 87 wyjechało za granicę na pobyt stały. Na obszarach wiejskich 32 osoby napłynęły z zagranicy, a 39 wyemigrowało za granicę.

9.2 *Bezrobocie i źródła utrzymania*

Gmina Czersk przez cały analizowany okres, tj. w latach 2001–2011, charakteryzowała się wyższym od przeciętnego dla obszarów województwa poziomem bezrobocia. Największą liczbę osób bezrobotnych w analizowanym okresie odnotowano w 2003 roku – 2826 osób, co stanowiło ponad 23% mieszkańców w wieku produkcyjnym, a więc prawie co 4 osoba w gminie w wieku produkcyjnym była bezrobotna. Pod względem wysokości stopy bezrobocia najkorzystniejsza sytuacja miała miejsce w gminie w roku 2008, kiedy bezrobocie wynosiło tylko 10,1% w Czersku i 14% na obszarach wiejskich gminy. Tylko nieznacznie niższy poziom bezrobocia zanotowano dla obszarów wiejskich w 2010 roku i wyniósł on 13,9%.

Tabela 3: Zmiany wielkości bezrobocia w gminie Czersk i na obszarze województwa pomorskiego

Bezrobocie w gminie Czersk		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
liczba bezrobotnych	gmina	2506	2757	2826	2523	2586	2432	1780	1578	1780	1783	1856
	m.Czersk	1459	1688	1748	1544	1581	1511	1105	959	1051	793	817
	obsz. wiejskie gminy	1047	1069	1078	979	1005	921	675	619	729	990	1039
liczba bezrobotnych kobiet	gmina	1374	1430	1482	1409	1438	1440	1113	905	906	928	976
udział kobiet w ogóle bezrobotnych	gmina	54,8	51,9	52,4	55,8	55,6	59,2	62,5	57,4	50,9	52,0	52,6
	woj. pomorskie	54,4	52,0	52,2	53,8	56,5	61,1	64,6	62,4	52,8	53,3	56,8
udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym	gmina	21,3	23,0	23,2	20,5	20,7	19,2	13,9	12,2	13,6	13,2	13,2
	m.Czersk	18,8	18,8	18,8	16,8	17,1	15,5	11,2	10,1	11,9	12,4	12,8
	obsz. wiejskie gminy	23,6	26,7	27,1	23,8	23,8	22,4	16,4	14,0	15,2	13,9	14,5
	woj. pomorskie	13,0	14,0	13,8	12,8	11,3	8,9	6,1	4,7	7,0	7,1	7,3
udział bezrobotnych pow. 12 miesięcy w ogóle bezrobotnych	gmina	b.d.	b.d.	57,9	52,9	64,4	69,0	68,5	56,7	46,7	50,3	53,7
	woj. pomorskie	b.d.	b.d.	51,8	53,3	50,0	48,3	43,2	28,1	18,5	24,0	29,5
udział bezrobotnych z prawem do zasiłku	gmina	29,8	25,4	22,2	20,2	10,2	17,1	18,4	23,3	24,3	20,5	20,6
	woj. pomorskie	22,3	18,7	17,0	16,7	16,5	16,6	18,0	23,4	24,2	20,1	19,6

b.d. - brak danych; źródło: obliczenia własne na podst. danych PUP w Chojnicach i GUS

W 2011 roku w gminie znajdowało się bez pracy 1856 osób, tj. 13,2% ludności w wieku produkcyjnym. Sytuacja ta była mniej korzystna niż średnia na obszarach województwa, gdzie bezrobocie wyniosło 7,3%. W Czersku bezrobotnych było 817 osób (tj. 12,8% osób w wieku produkcyjnym), a na obszarach wiejskich gminy 1039 osób (14,5%). Spośród 1856 bezrobotnych w gminie 976 stanowiły kobiety, a więc 52,6%. W tym samym czasie wśród bezrobotnych na obszarach województwa kobiety stanowiły 56,8%.

Osoby pozostające bez pracy powyżej roku (tzw. bezrobocie długookresowe), stanowiły w gminie 53,7% ogółu bezrobotnych i wskaźnik ten był znacznie wyższy od średniej dla województwa, gdzie wyniósł on 29,5%. W 2011 roku co piąty bezrobotny w gminie miał prawo do zasiłku i był to wskaźnik nieznacznie wyższy niż średnio w województwie.

Główne źródło utrzymania osoby to takie, które przynosi jej największy dochód. Pod tym względem sytuacja w gminie była mniej korzystna niż średnio na obszarze województwa. Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 roku – 49,8% mieszkańców gminy utrzymywało się z pracy zarobkowej (56,2% – średnio na obszarze województwa), 50,2% utrzymywało się z niezarobkowych źródeł (w tym: 19% z emerytury, 18,9% z renty, a 12,3% z innych np. z zasiłków). W Czersku z pracy

zarobkowej utrzymywało się 48,4% ludności, a na obszarze wiejskim gminy było to 51,1%. Głównie z pracy najemnej utrzymywało się 42,3% ludności w Czersku, 35,8% ludności pozostałego obszaru gminy. Z pracy na własny rachunek utrzymywało się 5,5% mieszkańców Czerska i 3,7% mieszkańców obszarów wiejskich gminy. Natomiast z pracy we własnym gospodarstwie rolnym utrzymywało się 0,6% mieszkańców Czerska i 11,6% mieszkańców pozostałych terenów gminy.

9.3 Mieszkalnictwo

W 2010 roku ludność gminy Czersk zamieszkiwała w 5973 mieszkaniach, z czego 49,6% mieszkań znajdowała się w Czersku, a 50,4% na obszarach wiejskich gminy. W skład mieszkań na terenie miasta wchodziło łącznie 12279 izb, a na terenach wiejskich 13145 izb. W 2007 roku własność gminy stanowiło 259 mieszkań w mieście i 67 mieszkań na terenach wiejskich, co dawało odpowiednio 8,7% i zaledwie 2,2% wszystkich mieszkań (brak późniejszych danych). Powierzchnia użytkowa przeciętnego mieszkania w Czersku była wyższa od średnich dla miast województwa pomorskiego i wynosiła ona 76,7 m² w Czersku wobec 62,9 m² dla miast. Natomiast średnia powierzchnia użytkowa mieszkania na wsi była niższa od średniej dla terenów wiejskich województwa – w gminie Czersk wynosiła 83,2 m², a na obszarach wiejskich województwa 88,6 m². Liczba izb przypadająca średnio na 1 mieszkanie w Czersku była wyższa od średniej dla miast w województwie i wynosiła odpowiednio 4,15 i 3,52 izby na mieszkanie. Na obszarach wiejskich gminy wskaźnik ten wynosił 4,37 i był nieznacznie wyższy niż wskaźnik dla obszarów wiejskich województwa, który wynosił 4,27 izb na mieszkanie. Wskaźnik liczby mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców był w gminie mniej korzystny od średnich zarówno w mieście jak i na obszarach wiejskich. Podczas gdy na obszarach wiejskich gminy wskaźnik ten był tylko nieznacznie mniej korzystny niż na obszarach wiejskich województwa i wynosił 264 wobec 267 mieszkań na 1000 mieszkańców, to już w Czersku był on znacznie mniej korzystny, bo wynosił odpowiednio 296 dla Czerska i 387 dla miast województwa. Oznacza to, że w miastach województwa pomorskiego jest średnio aż o 91 mieszkań więcej przypadających na 1000 mieszkańców niż w Czersku.

Tabela 4: Zasoby mieszkaniowe gm. Czersk w latach 2001-2010 i w województwie pomorskim

Zasoby mieszkaniowe		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
liczba mieszkań	Czersk	2670	2819	2870	2889	2894	2904	2923	2940	2957	2962
	obsz. wiejskie gminy	2641	2860	2907	2916	2921	2933	2955	2984	3000	3011
liczba mieszkań na 1000 osób	Czersk	285	299	304	306	305	307	307	306	306	296
	miasta woj. pomorskiego	b.d.	344	350	354	359	364	370	377	383	387
	obszary wiejskie gminy	246	264	266	267	265	264	267	268	267	264
	wsie woj. pomorskiego	b.d.	258	263	263	263	262	262	264	266	267
śr. pow. użytkowa 1 mieszkania w m ²	Czersk	66,0	73,6	74,4	74,7	74,8	75,0	75,6	76,1	76,4	76,7
	miasta woj. pomorskiego	b.d.	60,9	61,4	61,6	61,8	62,0	62,2	62,5	62,7	62,9
	obszary wiejskie gminy	73,3	80,1	80,9	81,0	81,2	81,4	81,9	82,5	83,0	83,2
	wsie woj. pomorskiego	b.d.	82,7	84,1	84,6	85,1	85,6	86,3	87,1	87,8	88,6
liczba izb	Czersk	3,86	4,09	4,11	4,11	4,12	4,12	4,13	4,14	4,14	4,15

przypadająca śr. na 1 mieszkanie	miasta woj. pomorskiego	b.d.	3,54	3,55	3,54	3,54	3,54	3,53	3,53	3,53	3,52
	obszary wiejskie gminy	4,12	4,30	4,32	4,32	4,32	4,33	4,34	4,35	4,36	4,37
	wsie woj. pomorskiego	b.d.	4,15	4,18	4,19	4,20	4,21	4,23	4,24	4,25	4,27

źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS

W latach 2001-2010 liczba mieszkańców w Czersku wzrosła o 292, czyli o 10,9%, a na terenach wiejskich gminy o 370, tj. o 14%. Dla porównania od 2002 roku (brak danych dla obszaru województwa za rok 2001) liczba mieszkańców w Czersku wzrosła o 5,1%, a w miastach województwa 11,7%. Natomiast na obszarach wiejskich gminy wzrosła o 5,3%, a w tym samym czasie na obszarach wiejskich województwa o 12,8%. W ciągu tych 10 lat zwiększeniu uległa też średnia powierzchnia użytkowa mieszkań i liczba przypadających na nie izb. W 2010 roku wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne zarówno w Czersku, jak i na obszarach wiejskich gminy było na niższym poziomie niż średnio w miastach i na obszarach wiejskich województwa pomorskiego – odpowiednio 95,1% i 87,7% mieszkań wyposażona była w wodociąg (średnio miasta 99,7% i wsie 96,4%), w 81,4% i 72,4% była łazienka (średnio miasta 94,7% i wsie 85,4%), 66% i 53,2% miało centralne ogrzewanie (średnio miasta 86,8% i wsie 70,6%), a 87,2% i 73,5% ustęp splukiwany (średnio miasta 97,8 i wsie 86,4%). Gazem sieciowym dysponowało 48,2% mieszkań w Czersku i 74,3% mieszkań w miastach województwa. Obszary wiejskie gminy nie są wyposażone w gaz sieciowy.

9.4 Infrastruktura społeczna

Do najważniejszych obiektów infrastruktury społecznej, mających bardzo duży wpływ na jakość życia mieszkańców, należą obiekty z zakresu: oświaty i wychowania, służby zdrowia, opieki społecznej, kultury, wyznań religijnych i placówek pocztowych.

W roku szkolnym 2012/2013 w gminie znajdowało się 9 szkół podstawowych. Rozmieszczone były one w miejscowościach: Czersk (ul. Dworcowa 8 i w zespole szkół im. Jana Pawła II ul. Kościuszki 6 – Gimnazjum i Szkoła Podstawowa), Gotelp, Łąg (w zespole szkół - Gimnazjum, Szkoła Podstawowa i Przedszkole), Rytel (w zespole szkół), Krzyż, Zapędowo, Odry (placówka działająca na zasadach szkoły publicznej, prowadzona przez Stowarzyszenie na Rzecz Szkoły w Odrach), specjalna w Czersku (w ramach placówki powiatowej Zespołu Szkół Specjalnych w Czersku - Gimnazjum i Szkoła Podstawowa).

W gminie działają gimnazja w mieście Czersk wchodzące w skład zespołów szkół im. Jana Pawła II i w placówce powiatowej - Zespół Szkół Licealnych w Czersku, oraz wchodzące w skład zespołów szkół samorządowych w Łęgu i w Rytle, a także w zespole szkół specjalnych w Czersku (ww. placówka powiatowa).

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Malachinie obejmuje Technikum im. Augustyna Szpręgi, Zasadnicza Szkoła Zawodowa im. Augustyna Szpręgi - zespół szkół zawodowych, średnich i policealnych (placówka powiatowa).

Przedszkola publiczne - w Czersku dwa (ul. Dąbrowskiego 4 i ul. Chojnicka 5), w Rytle (przy zespole szkół), w Łęgu (przy zespole szkół ul. Chojnicka 3), oddział przedszkolny w Malachinie (ul. Główna 11).

W Czersku znajduje się Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, a jego filia znajduje się w Rytle.

Obiekty kultu religijnego reprezentowane są przez:

1) kościoły parafialne w Czersku (p.w. św. Marii Magdaleny), Rytle (p.w. Najświętszej Maryi Panny

Królowej Różańca Świętego), Łęgu (pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny), Mokrem (p.w. św. Józefa) i w Odrach (pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny);

2) zbór Świadków Jehowy - Sala Królestwa Świadków Jehowy w Czersku (ul. Łukowska 14).

Ośrodki kultury działają w Czersku (ul. Szkolna 11), Rytle (ul. Ks. A. Kowalkowskiego 11) i Łęgu (ul. Chojnicka 30) a biblioteka publiczna w Czersku (ul. Dworcowa 31). W Czesku działa miejsko-gminny ośrodek pomocy społecznej (ul. Przytorowa 22). Poczta Polska posiada swe placówki w Czersku z filią w Gotelpie, w Rytle i w Łęgu. Stacje bazowe i przekaźnikowe telefonii komórkowej znajdują się w miejscowościach Czersk, Rytle (nowa w budowie), Odry, Łąg, Krzyż, Zapędowo. Trwają badania nad lokalizacją nowych stacji w obszarach leśnych które nie są objęte zasięgiem sieci.

9.5 Podsumowanie

Miasto i gmina Czersk pod względem powierzchni należy do jednej z największych gmin (4 miejsce wśród gmin miejsko-wiejskich i wiejskich). Również liczba mieszkańców jest wysoka, co sytuuje ją na 6 pozycji wśród gmin miejsko-wiejskich i wiejskich. Sieć osadniczą gminy tworzy miasto Czersk oraz 18 sołectw w skład których wchodzi 31 miejscowości wiejskich.

Podobnie jak na terenach całego kraju, w mieście i gminie Czersk w przeciągu kilkunastu lat zachodził proces zmniejszania się liczby urodzeń, w wyniku którego systematycznie zmniejszała się liczba dzieci. Jednak w ostatnim czasie obserwuje się zwiększoną liczbę urodzeń, ponieważ najliczniejszą grupę osób stanowią osoby w wieku 25-29 lat, a jest to grupa na którą przypada bardzo duży odsetek zawieranych małżeństw i urodzeń. Przyrost naturalny w mieście i gminie Czersk jest wyraźnie niższy niż na terenach wiejskich województwa pomorskiego, ale w porównaniu do miast województwa pomorskiego osiągał wyższe wartości. Chociaż na obszarach wiejskich gminy przyrost naturalny wykazywał lekką tendencję wzrostową, to był on niższy niż średni na obszarach wiejskich województwa.

Liczba najmłodszych dzieci w Czersku jest o niecałe 2% mniejsza niż młodzieży w wieku 15-19 lat, ale o 0,6% większa, niż dzieci w wieku 5-9 lat. Natomiast na terenach wiejskich gminy liczba najmłodszych dzieci była o 1% niższa niż młodzieży w wieku 15-19 lat, ale o 0,4% większa, niż dzieci w wieku 5-9 lat. W najbliższych latach może nastąpić więc nieznaczny wzrost liczby dzieci w wieku wczesnoszkolnym w gminie. Przewiduje się, że w roku 2018 do szkoły podstawowej będzie uczęszczała liczba uczniów ok. 7% wyższa niż w roku 2011/2012, natomiast liczba uczniów gimnazjum może się zmniejszyć ok. 10%.

Wskaźnik feminizacji w grupie wiekowej od 15 do 29 lat w Czersku przyjmuje wartość 100, natomiast na obszarach wiejskich przedstawia się niekorzystnie. Dlatego może to utrudniać zawieranie małżeństw i wpływać na przyspieszenie starzenia się ludności (mniejsza liczba urodzeń) oraz powodować migracje.

W latach 1995-2011 na skutek ruchów migracyjnych liczba mieszkańców gminy zmniejszyła się o 162 osoby, a więc średnioroczny spadek w tym okresie wynosił 9,5 osoby, czyli 0,5 osoby na 1000 mieszkańców. W ostatecznym bilansie odpływ przeważa nad napływem, więc wieloletnie saldo migracji jest ujemne. W trendzie migracyjnym Czerska przeważa kierunek napływu i odpływu z/na wieś, natomiast w trendzie obszarów wiejskich przeważa kierunek napływu i odpływu z/do miast.

Wskaźnik obciążenia ekonomicznego (czyli stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym) jest w gminie nieco mniej korzystny, niż średnio na obszarze województwa pomorskiego i w 2011 roku wynosił 58,6 wobec 55,6 (59,9 na wsi i 57,4 w Czersku).

Gmina charakteryzuje się wyższym od przeciętnego dla obszarów województwa poziomem bezrobocia. Niższy był jednak udział bezrobotnych kobiet, ale znacznie wyższy udział osób pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy (tzw. bezrobocie długookresowe). W najbliższych latach nieznacznie zwiększy się liczba osób w wieku produkcyjnym.

Gmina cechuje się niższym od średnich wojewódzkich przyrostem liczby mieszkań. W latach

2002-2011 liczba mieszkań w Czersku wzrosła o 5,1%, a w miastach województwa 11,7%. Natomiast na obszarach wiejskich gminy wzrosła o 5,3%, a w tym samym czasie na obszarach wiejskich województwa o 12,8%. W ciągu tych 10 lat zwiększeniu uległa też średnia powierzchnia użytkowa mieszkań i liczba przypadających na nie izb, ale wskaźnik średniej powierzchni użytkowej jest mniej korzystny od średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich, a korzystniejszy niż średnia wojewódzka dla miast. Niestety, wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne zarówno w Czersku, jak i na obszarach wiejskich gminy jest na niższym poziomie niż średnio w miastach i na obszarach wiejskich województwa pomorskiego.

10 ANALIZA POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Aktualne potrzeby rozwojowe Gminy Czersk oraz możliwości ich realizacji określają dość szczegółowo dokumenty strategiczne, przede wszystkim Strategia rozwoju gminy Czersk wraz z Aktualizacją strategii do roku 2013. Dokumenty te określają działania konieczne do osiągnięcia długofalowego i zrównoważonego rozwoju gminy. Dobór działań poprzedzony został analizą wieloczynnikową, która określiła zakres zadań niezbędnych do wykonania aby osiągnięty został stan docelowy rozwoju gminy. Strategia dość precyzyjnie określa, jakie są potrzeby gminy w związku z zamiarem doprowadzenia do trwałej, wysokiej jakości życia na terenie gminy. Naturalnie, Strategia rozwoju gminy Czersk analizuje również dokumenty wyższego poziomu zarządzania, tj. krajową, wojewódzką i powiatową Strategię rozwoju.

Dokumenty Strategiczne określają cele strategiczne, cele operacyjne w siedmiu płaszczyznach życia społecznego i gospodarczego gminy:

I. STRATEGIA ROZWOJU GOSPODARCZEGO

Cel strategiczny I: Poprawa sytuacji ekonomicznej wsi i rolnictwa

Cel operacyjny 1: Poprawa konkurencyjności rolnictwa

Cel operacyjny 2: Rozwój infrastruktury cywilizacyjnej wsi

Cel operacyjny 3: Rozszerzenie działalności gospodarstw rolnych o funkcje agroturystyczne.

Cel strategiczny II: Rozwój gospodarki i przedsiębiorczości w oparciu o własne zasoby gminy

Cel operacyjny 1: Poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw, w szczególności przetwórstwa drewna – koszty, jakość, promocja.

Cel operacyjny 2: Rozwój działalności gospodarczej mieszkańców związanej z turystyką i obsługą transportu¹

Cel operacyjny 3: Rozwój działalności gospodarczej opartej o inwestorów zewnętrznych

II. STRATEGIA KOMUNALNA

Cel strategiczny I: Budowa i rozbudowa nowoczesnej infrastruktury komunalnej Gminy

Cel operacyjny 1: Przystosowanie wieloletniej polityki budżetowej i inwestycyjnej do strategicznych założeń i planów w dziedzinie infrastruktury komunalnej

Cel operacyjny 2: Przyspieszona realizacja priorytetowych inwestycji komunalnych gminy Czersk

Cel operacyjny 3: Rozbudowa, budowa i modernizacja systemu wodociągów i kanalizacji

Cel strategiczny II: Modernizacja infrastruktury komunalnej

Cel operacyjny 1: Modernizacja i rozbudowa infrastruktury komunikacyjnej

Cel operacyjny 2: Modernizacja i urbanizacja Czerska jako makroregionalnego centrum usług

Cel operacyjny 3: Modernizacja systemu energetycznego

Cel operacyjny 4: Telefonizacja – telekomunikacja

Cel strategiczny III: Rozbudowa i modernizacja komunalnej infrastruktury społecznej

Cel operacyjny 1: Rozbudowa i modernizacja bazy szkolnictwa – oświaty, usług rekreacji, socjalnych itp. obiektów użyteczności publicznej

Cel operacyjny 2: Tworzenie rezerw i uzbrajanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe

Cel operacyjny 3: Modernizacja komunalnych budynków mieszkalnych, budownictwo socjalne i społeczne, budownictwo wielorodzinne

III. STRATEGIA W DZIEDZINIE UŻYTKOWANIA I OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Cel strategiczny I: Stały, zrównoważony, niezakłócający równowagi ekologicznej rozwój gospodarczy

Cel operacyjny 1: Realizacja zapisów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czersk z uwzględnieniem założeń i kierunków strategii zrównoważonego rozwoju gminy

Cel operacyjny 2: Rozwój turystyki jako alternatywny i dopełniający kierunek „specjalizacji” gminy

Cel strategiczny II: Ochrona i odbudowa naturalnej „infrastruktury środowiska”

Cel operacyjny 1: Ograniczanie wielkości i skutków zanieczyszczeń oraz eksploatacji środowiska

Cel operacyjny 2: Działania rewitalizacyjne i proekologiczne zmniejszające dawne szkody

Cel operacyjny 3: Program działań profilaktycznych i edukacyjnych

IV. STRATEGIE ROZWOJU W DZIEDZINIE EDUKACJI, KULTURY, KULTURY FIZYCZNEJ I SPORTU

Strategia w dziedzinie edukacji

Cele strategiczny I. Rozwój oświaty priorytetem gminy - DOBRA SZKOŁA

Cele strategiczny II. Wsparcie społeczności dla systemu oświaty i jego reform

Cele strategiczny III. Edukacja przygotowuje do życia we współczesnym świecie

Cel operacyjny 1: Modernizacja i doskonalenie systemu szkolnego zgodnie z reformą

Cel operacyjny 2: Poprawa warunków nauczania

Cel operacyjny 3: Podnoszenie poziomu nauczania

Cel operacyjny 4: Racjonalizacja systemu finansowania i wspierania oświaty gminnej

Strategia w dziedzinie kultury

Cel strategiczny I: Upowszechnienie kultury i uczestnictwa w kulturze

Cel operacyjny 1: Budowanie i modernizacja instytucji oraz bazy infrastruktury kulturalnej

Cel operacyjny 2: Bardziej efektywna organizacja działalności kulturalnej

Cel operacyjny 3: Stworzenie warunków finansowych rozwoju kultury

Cel operacyjny 4: Atrakcyjna oferta kulturalna i ułatwienie dostępu do kultury

Cel strategiczny II: Budowanie lokalnej tożsamości kulturowej

Cel operacyjny 1: Odbudowanie lokalnej tradycji kultury

Cel operacyjny 2: Rozbudzenie aktywności, potrzeb i aspiracji kulturalnych

Strategia w dziedzinie kultury fizycznej i rekreacji

Cele strategiczny 1. Wdrożenie społeczeństwa do rekreacji i aktywnego wypoczynku.

Cele strategiczny 2. Polepszenie bazy do uprawiania sportu i rekreacji.

Cele strategiczny 3. Integracja środowiska poprzez sport.

Cele operacyjny 1. Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów i urządzeń sportowych w Czersku i wsiach.

Cele operacyjny 2. Promocja sportu i rekreacji; propaganda pro zdrowotna.

Cele operacyjny 3. Stworzenie atrakcyjnej oferty i systemu imprez dla mieszkańców w każdym wieku

V. STRATEGIA W DZIEDZINIE BEZPIECZEŃSTWA

Cele strategiczne:

1. Zwiększenie rzeczywistego i odczuwalnego bezpieczeństwa mieszkańców gminy.

2. Skuteczna profilaktyka i edukacja w obszarze bezpieczeństwa

3. Aktywizacja i samopomoc społeczna dla bezpieczeństwa.

Cele operacyjne:

1. Lepsze wyposażenie techniczne policji (m.in. łączność) i zwiększenie liczby etatów w Komisariacie Policji w Czersku

2. Organizacja rewirów policyjnych, zintensyfikowanie i zwiększenie skuteczności jej pracy

3. Wdrażanie programu „Bezpieczne Miasto” zmodyfikować zapis –dodać: „rozszerzanie zakresu monitoringu”

4. Opracowanie i realizacja programów profilaktyki i edukacji w wielu dziedzinach, w obszarze bezpieczeństwa - bezpieczeństwo na drogach w szkołach, zabezpieczenie przeciwpożarowe

5. Poprawa bezpieczeństwa wsi letniskowych – pełna ochrona i spełnienie standardów imprez kulturalnych i rozrywkowych

6. Rozbudowa bazy OSP i poprawa jakości wyposażenia – w znacznym stopniu zadanie zrealizowane

- budowa nowej remizy OSP w Czersku, Będźmierowicach – zrealizowano (dodatkowo także we Wiecku)

- modernizacja istniejących obiektów w innych miejscowościach gminy – w trakcie stałej realizacji (Rytel, Mokre, Gotelp, Odry)

- zakup sprzętu przeciwpożarowego w tym nowych samochodów ratowniczo – gaśniczych (w kolejności i według harmonogramu opracowanego w porozumieniu z Zarządem Miejsko – Gminnym OSP)

VI. STRATEGIA W DZIEDZINIE OPIEKI ZDROWOTNEJ

Cele strategiczne:

1. Zapewnienie świadczeń ludności w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej i pomocy doraźnej.
2. Wspieranie organizacji i instytucji pozarządowych i samopomocowych rozwiązujących problemy społeczne.

Cele operacyjne:

1. Lepsza organizacja i realizacja reformy służby zdrowia (Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Czersku, Pomoc Doraźna w Czersku, Wiejski Ośrodek Zdrowia – Łąg, Wiejski Ośrodek Zdrowia – Rytel, Laboratorium, USG – pracownia)
2. Lepsza dostępność i sprawność obsługi pacjentów placówek służby zdrowia
3. Większy zakres usług i świadczeń (lekarze i gabinety specjalistyczne itp.)
4. Poradnictwo, leczenie, profilaktyka
5. Utworzenie Centrum Ratowniczo-Diagnostycznego
6. Pozyskanie dodatkowych środków na potrzeby służby zdrowia

VII. STRATEGIA W DZIEDZINIE POMOCY SPOŁECZNEJ CELE STRATEGICZNE:

1. Większe zaangażowanie w rozwiązywanie problemów (źródeł) zamiast wypłacania zasiłków.
2. Racjonalizacja systemu pomocy społecznej

Cele operacyjne:

1. Lepsza organizacja i realizacja opieki społecznej
2. Wspieranie i stymulowanie samopomocy społecznej
3. Organizacja i reorganizacja instytucji pomocy społecznej niezbędnych w lokalnych społecznościach

Na podstawie analizy stanu gminy w strefie przestrzennej i społeczno-gospodarczej określono silne i słabe czynniki wewnętrzne decydujące o rozwoju gminy oraz szanse i zagrożenia zewnętrzne, które mogą pomóc lub przeszkodzić w realizacji celów Strategii. Analizę zmodyfikowano uwzględniając w niej nowe uwarunkowania prawne (prawodawstwo UE po 2004 r.), przekształcenia w sferze społecznej i gospodarczej oraz wykonane w ostatnich latach inwestycje. Silne i słabe czynniki wewnętrzne gminy Czersk to:

Atuty:

- Bardzo wysoka wartość przyrodnicza gminy Czersk w skali Polski: znaczna część powierzchni gminy zajmują formy ochrony przyrody;
- Ukształtowana na polskim rynku turystycznym niezwykle atrakcyjna marka turystyczna „Bory Tucholskie”, utożsamiana także z obszarem gminy Czersk;
- Ukształtowana na polskim rynku turystycznym od okresu międzywojennego marka turystyczna Rytla i rezerwatu w Odrach;
- Utworzenie Tucholskiego Parku Krajobrazowego jako ważnego instrumentu promocyjnego dla gminy;
- Podejmowanie działań w kierunku dalszej ekologizacji terenu gminy;
- Dobrze rozwijający się ośrodek gminny o indywidualnych walorach przestrzennego zagospodarowania i położenia;
- Korzystne położenie komunikacyjne w stosunku do głównych tras komunikacyjnych;
- Przychylne nastawienie mieszkańców gminy do rozwoju turystyki, w tym form aktywnych, rekreacyjnych i specjalistycznych;
- Rozwijająca się sieć obiektów obsługi turystyki, w tym usług gastronomicznych w miejscowościach o funkcjach turystycznych;
- Bogata historia i urozmaicone życie kulturalne;
- Powstanie i modernizacja nowych bardzo atrakcyjnych form zagospodarowania turystycznego, agroturystycznego i rekreacyjno-sportowego, w tym również na terenie gmin ościennych (np. Fojutowo), co wpływa pozytywnie na miejscowości gminy Czersk;

Słabości:

- Niewystarczający poziom zagospodarowania turystycznego,

- Słabe oznakowanie elementów zagospodarowania turystycznego (np. braki w oznakowaniu szlaków i obiektów historycznych);
- Niezbyt korzystne położenie komunikacyjne w stosunku do głównych szlaków ruchu turystycznego w Polsce;
- Niewystarczająca oferta inwestycyjna w dziedzinie inwestycji produkcyjnych (brak przygotowanych miejscowych planów dla zabudowy produkcyjnej – stref przemysłowych),
- Słabe wyeksponowanie atrakcyjnych walorów miejscowości i podkreślenia ich indywidualnych cech,
- Niewystarczająca intensywność rewaloryzacji obiektów zabytkowych i przystosowywania ich do pełnienia funkcji turystycznych,
- Brak infrastruktury turystycznej na szlakach (parkingów, miejsc wypoczynku);
- Aktywna turystyka występuje głównie w miesiącach letnich (70% obiektów posiada status sezonowy).

Możliwości:

- Dalszy wzrost koniunktury gospodarczej kraju, dynamika wzrostu dochodów państwa;
- Podejmowanie dalszych działań w kierunku ekologizacji terenu gminy;
- Przy odpowiednim zagospodarowaniu i podjęciu działań promocyjnych gmina Czersk stanowić może ważniejszy, niż obecnie, teren obsługi ruchu turystycznego w Polsce, zwłaszcza ze specjalizacją w zakresie takich form turystyki jak: formy turystyki wodnej, turystyka konna, turystyka rowerowa, różne formy proekologiczne turystyki wycieczkowej turystyki krajoznawczej;
- Potencjalne możliwości pozyskania inwestorów głównie z okolicznych miast, gdzie koszty pracy i produkcji są wyższe;
- Rozwój turystyki daje możliwość tworzenia nowych miejsc pracy i uzyskiwania nowych zawodów, zwłaszcza dla osób młodych;
- Podwyższanie i kształtowanie świadomości turystycznej społeczności lokalnych poprzez organizowanie licznych spotkań i szkoleń jest szansą na jej zaktywizowanie w kierunku rozwoju turystyki;
- Rozwój mieszkalnictwa przy zapewnieniu korzystnych warunków kredytowania;

Za główne problemy gminy Czersk można uznać: starzenie się społeczeństwa, odpływ młodych ludzi w wieku produkcyjnym o dobrym wykształceniu. Zjawiska sfery społecznej stanowią najpoważniejsze bariery rozwoju gminy. Ponieważ dla rozwoju kluczowe znaczenie ma gospodarka (wpływy z podatków i zatrudnienie ludności), za bariery ograniczające rozwój gminy należy uznać wszelkie niedogodności związane z funkcjonowaniem przedsiębiorstw (przemysłowych i rolnych). Silną stroną jest środowisko naturalne gminy, toteż należy zwracać szczególną uwagę na to, by rozwój nie przysłonił potrzeb ochronnych, a wszelkie procedury odbywały się rzetelnie, przy poszanowaniu przepisów ochrony środowiska.

Strategia rozwoju gminy Czersk jest dokumentem odnoszącym się w niewielkim stopniu do przestrzennego układu gminy. Tylko niektóre zadania mają odniesienie do przestrzeni i powinny być ujęte w Studium. W odniesieniu do planowania przestrzennego gminy określono potrzebę wskazania:

- Tereny nowych inwestycji wyposażać równolegle w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną.
- Zdecydowanie preferować niewęglowe źródła energii w nowo budowanych obiektach mieszkaniowych oraz wymagać takich rozwiązań w obiektach przemysłowych.
- Opracować i stosować w zagospodarowaniu terenów nadwodnych, poza obszarami chronionego krajobrazu i parku krajobrazowego, strefę niezabudowaną od linii brzegowej rzek i jezior. Powinna ona nawiązywać do lokalnych warunków hydrologicznych i krajobrazowych; nie dotyczy to obszarów chronionego krajobrazu i parku krajobrazowego, na których

obowiązuje strefa 100 metrowa,

- Umożliwić rozwój zainwestowania turystyczno-rekreacyjnego, między innymi na bazie istniejących gospodarstw rolno-leśnych,
- Wprowadzić zasadę względnej koncentracji zagospodarowania i użytkowania turystycznego wykorzystując istniejącą sieć zainwestowania.

11 BEZPIECZEŃSTWO LUDNOŚCI I MIENIA

Na terenie gminy Czersk bezpieczeństwo ludności i jej mienia zabezpieczają:

- Komisariat Policji w Czersku podlegający Komendzie Powiatowej Policji w Chojnicach,
- Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Chojnicach,
- jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej.

Dzielnicy Komisariatu Policji w Czersku operują w czterech dzielnicach. Gmina nie zalicza się do obszarów wyróżniających się pod względem skali i charakteru przestępczości.

Państwowa Straż Pożarna operuje na terenie całego powiatu chojnickiego. Stwierdzono, że w gminie Czersk nie znajdują się zakłady przemysłowe o największym zagrożeniu pożarowym oraz nie znajdują się obiekty o szczególnym zagrożeniu dla życia i zdrowia ludzi. Żaden z zakładów nie podlega pod przepisy zobowiązujące zakład do opracowania Planów ratowniczo-gaśniczych.

W gminie zlokalizowanych jest kilka strażnic – remiz ochotniczej straży pożarnej (OSP), z których największe to OSP Czersk, Rytel i Łąg. Jednostki na terenie gminy zostały włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego.

Ponadto na obszarze gminy występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią, tzn. tereny narażone na zalanie w przypadku wystąpienia wód z koryta rzeki lub tereny na których powódź może wyrządzić szkody materialne w mieniu. Występują też możliwości lokalnych podtopień w przypadku wysokich stanów wód w czasie roztopów. Obszar występowania tych zagrożeń dotyczy zagłębień w powierzchni wysoczyzny morenowej. Nie ma także obszarów wysokich spadków terenu, którym grozić może osuwanie mas ziemnych.

Do najważniejszych rodzajów zagrożeń życia i mienia na terenie gminy zaliczyć należy:

- zagrożenie bezpieczeństwa ruchu drogowego – związane z przechodzeniem DK 22 przez największe miejscowości gminy oraz ze słabą jakością nawierzchni niektórych dróg, brakiem poboczy i niekompletnym oznakowaniem niebezpiecznych zakrętów;
- zagrożenie kolizją na niestrzeżonych przejazdach kolejowych – przejazdach w poziomie torów z rogatkami lub bez;
- zagrożenie wynikające z transportem substancji i materiałów niebezpiecznych drogami;
- potencjalne zagrożenia wiążą się z funkcjonowaniem na terenie gminy podmiotów gospodarczych i wykorzystywaniem przez nie w procesach technologicznych substancji chemicznych, pomimo że zakładów produkcyjnych jest stosunkowo niewiele;
- zagrożeniem o wysokim stopniu ryzyka są pożary lasów i łąk, podczas których istnieje zagrożenie dla zabudowań i ludzi znajdujących się w bezpośredniej strefie oddziaływania pożaru.

Poza zagrożeniem pożarowym najważniejszym zagrożeniem dla ludzi, mienia i środowiska jest ryzyko katastrofy w ruchu drogowym z udziałem pojazdów przewożących niebezpieczne substancje chemiczne.

12 STAN PRAWNY GRUNTÓW

Głównymi właścicielami gruntów na terenie gminy Czersk są w kolejności: Skarb Państwa, osoby fizyczne, gmina oraz związki międzygminne a na terenie miasta Czerska grunty osób fizycznych przeważają znacząco nad gruntami pozostałych form własności. Do Skarbu Państwa należy 23534 ha

powierzchni gminy, z czego około 366 ha to grunty orne, zaś 21696 ha to państwowe lasy. Do osób fizycznych należy 12600 ha powierzchni gminy, z czego około 9361 ha to użytki rolne orne, zaś 2761 ha to lasy i zadrzewienia. Do Skarbu Państwa i spółek SP należy również 78% wód powierzchniowych, które są w zarządzie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku oraz Pomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych. W gruntach SP na uwagę zasługuje wysoki udział użytków ekologicznych i nieużytków, które należą do tego właściciela.

Drugą co do wielkości grupą właścicieli są osoby fizyczne. Posiadają one we władaniu 6311 ha gruntów ornych na terenie gminy (92%) oraz niemal wszystkie (99%) grunty mieszkaniowe, zarówno w mieście jak i w części wiejskiej gminy.

Grunty gmin i związków międzygminnych to przede wszystkim tereny dróg gminnych, a w drugiej kolejności grunty orne i użytki rolnicze. Gmina i związki międzygminne posiadają połowę terenów rekreacyjno-wypoczynkowych oraz gruntów pod wodami powierzchniowymi.

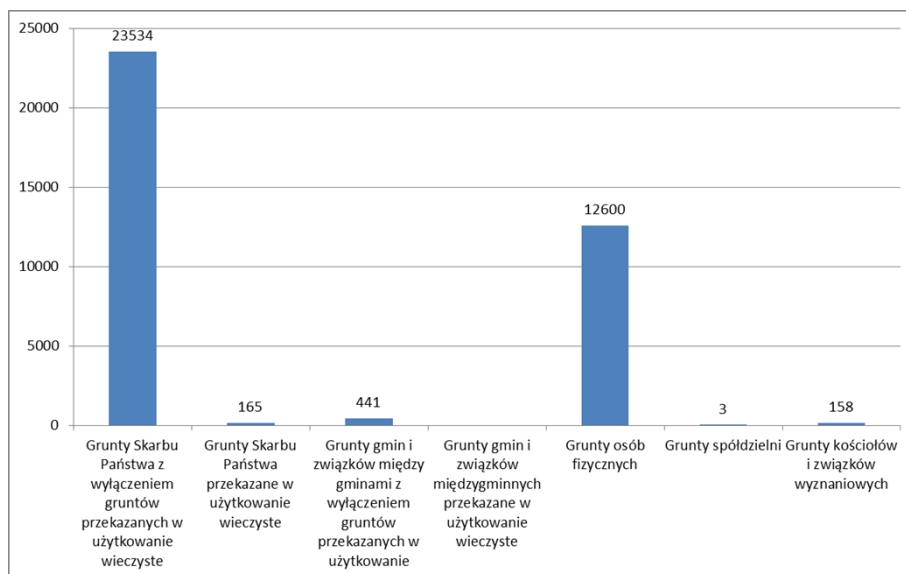
Pozostałymi grupami właścicieli gruntów są: kościoły z związki wyznaniowe (0,45% powierzchni gminy z czego w większości grunty te to użytki rolne w części wiejskiej gminy), powiat chojnicki, który posiada 68 ha gruntów użytkowanych wyłącznie jako tereny dróg powiatowych, oraz spółdzielnie, które w 2012 roku posiadały łącznie 9 ha terenów użytków rolnych. Ostatnią ważną grupę stanowią tereny przemysłowe, wśród których znajdują się również podmioty gospodarcze. Do osób fizycznych i spółek prawa handlowego nich należy trzecia część terenów przemysłowych na obszarze gminy (0,04% powierzchni gminy).

Struktura własnościowa gruntów analizowana w ciągu ostatnich 3 lat obrazuje przekształcenia w sferze gospodarczej i społecznej na terenie gminy, jakie zaszły najprawdopodobniej na skutek stymulacji terenów wiejskich po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Widoczny jest wyraźny trend przekształcania gruntów ornych na tereny mieszkalne, sprzedaży części gruntów ornych należących do Skarbu Państwa. Programy dofinansowań unijnych skutkują wzrostem zalesienia na terenach prywatnych (uprawy leśne) oraz przekształcaniem łąk na pastwiska.

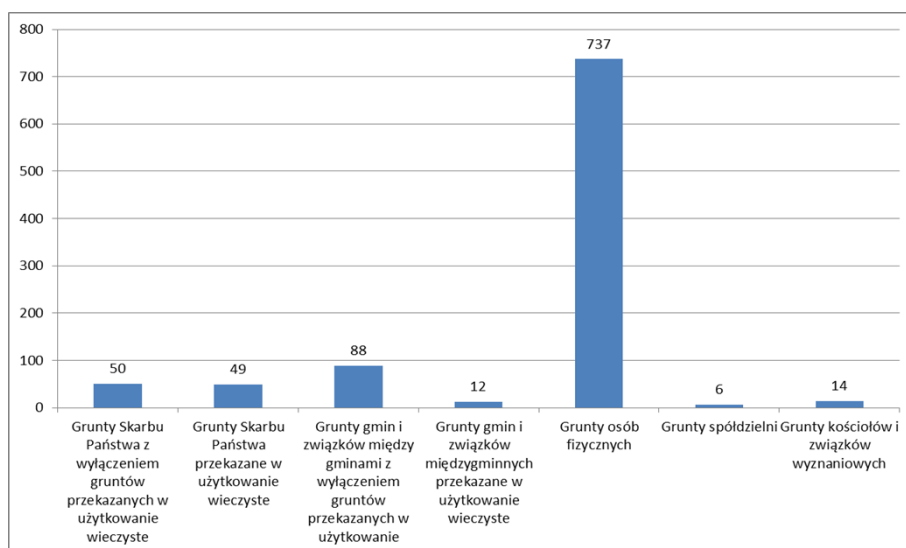
Tabela 5: Struktura własności gruntów na terenie gminy Czersk w 2012 roku (ha)

Wyszczególnienie gruntów wchodzących w skład grupy i podgrupy rejestrowej	Rodzaj jednostki terytorialnej	Powierzchnia ogólna gruntów	Grunty orne	Użytki rolne (razem z gr. ornymi)	Grunty leśne oraz zadrzewienia zakrzewienia	Tereny mieszkaniowe	Tereny przemysłowe	Drogi	Tereny kolejowe	Grunty pod wodami	Użytki ekologiczne	Nieużytki
Grunty Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	miasto	50	9	16	7			21		3	1	1
	część wiejska	23534	366	718	21696	2	1	149	83	327	78	452
Grunty Skarbu Państwa przekazane w użytkowanie wieczyste	miasto	49	2	3	0		11	2	28	1		
	część wiejska	165	1	47	9	1	10	2	95			
Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	miasto	88	17	23	3	8		35				1
	część wiejska	441	60	106	28	5	8	229		43		8
Grunty gmin i związków międzygminnych przekazane w użytkowanie wieczyste	miasto	12	5	7	0	2	3					
	część wiejska			0	0							
Grunty osób fizycznych	miasto	737	345	478	96	122	4	2	1			6
	część wiejska	12600	6311	9261	2761	155	3	14	8	44		340
Grunty spółdzielni	miasto	6	2	2		2						
	część wiejska	3	2	2		1						
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	miasto	14	7	9	1	1						
	część wiejska	158	97	148	3	1						

Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazane w użytkowanie	miasto	3						1		1		
	część wiejska	69						68				

Rysunek 37: Struktura własności gruntów na terenie części wiejskiej gminy Czersk w 2012 r. (w ha)

Rysunek 38: Struktura własności gruntów miasta Czerska w 2012 r. (w ha)

13 WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Obiekty i obszary na terenie gminy Czersk mogą być chronione w ramach:

- ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 ze zm.),
- ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2004 r. Nr 121, poz. 1266 ze zm.),
- ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 ze zm.),
- ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz.

1947 ze zm.),

- ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zm.).

We wcześniejszych rozdziałach opisano obszary ochrony przyrody: Tucholski Park Krajobrazowy, Obszary Chronionego Krajobrazu, rezerваты, obszary Natura 2000, użytki ekologiczne i pomniki przyrody. Wyszczególniono obszary gruntów rolnych klasy III oraz wody powierzchniowe i obszary szczególnego zagrożenia powodzią. Ponadto zamieszczono wojewódzką i gminną ewidencję zabytków. Poza wymienionymi we wcześniejszych rozdziałach formami ochrony przestrzeni i terenów nie występują inne tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych.

14 WYSTĘPOWANIE OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH

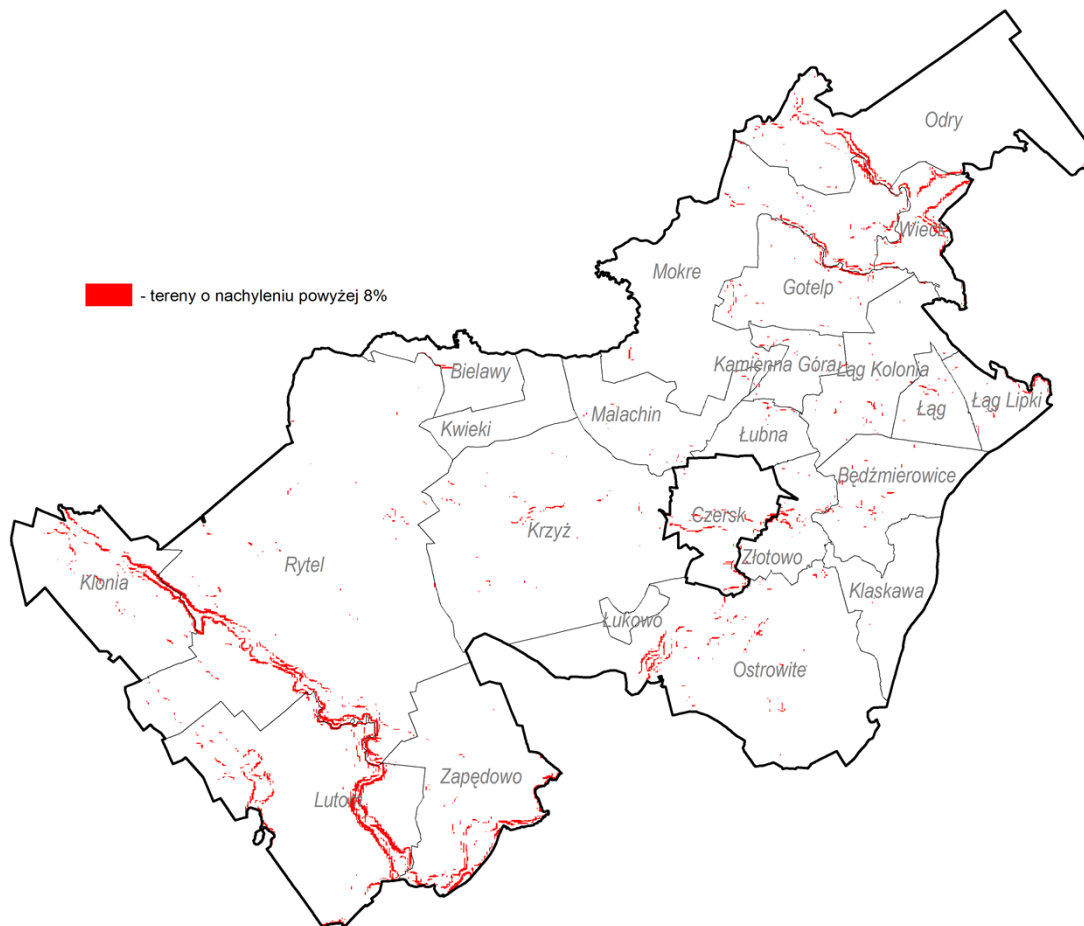
Pod względem geologiczno-inżynierskim obszar Gminy Czersk dzieli się w zależności od budowy geologicznej na trzy rejony. W rejonie wysoczyznowym panują dogodne warunki dla budownictwa. Dominują tam grunty spoiste, zwarte i półzwarne, twardeplastyczne, na których nie występują zjawiska geodynamiczne, a poziom wód gruntowych przekracza 2 m p.p.t. Jedynie w niektórych obszarach (w zagłębieniach) poziom wód podziemnych zbliżyć się może do poziomu terenu (0-1 m p.p.t.), utrudniając podpiwniczenie budynków.

W rejonie dolin sandrowych (leśnym) powszechnie występują przede wszystkim piaski i żwiry, które są dobrym materiałem do posadawiania budynków, a dodatkowo poziom wód podziemnych zalega z reguły na głębokości ponad 3 m p.p.t., a w rejonach oddalonych od dolin (1-2 km) nawet do 10 m p.p.t. To powoduje, że w obszarze piaszczystym dominują bardzo dobre warunki geotechniczne do posadawiania budynków.

Grunty trudne do zabudowy to torfy, namuły i wszelkiego rodzaju nanosy zawierające powyżej 2% frakcji organicznej w jednostce objętości gruntu. Ze względu na stan miękkoplastyczny, są to przede wszystkim rejony występowania torfów, gytii, mad. Ponadto w wielu miejscach poziom wód podziemnych sięga niespełna 1 m p.p.t. Na mapie w załączniku 3-2 zaznaczono na terenie miasta Czerska tereny trudne do zabudowy, na których występują utrudnienia geotechniczne związane z występowaniem rozdzielnie lub łącznie: wód podziemnych na głębokości nie przekraczającej 1 m p.p.t., gruntów organicznych typu humusowego o miąższości przekraczającej 1 m oraz występowania torfów o miąższości powyżej 1 m. Obszary te wymagają wysokich nakładów przygotowawczych, zanim przystąpi się do zainwestowania budowlanego, z powodu konieczności znacznej wymiany gruntów generującej wysokie koszty lub z powodu naruszenia stosunków wodnych w obszarach ważnych dla funkcjonowania środowiska przyrodniczego na samym obszarze oraz w jego najbliższej okolicy.

W rejonie zboczowym dolin Brdy i Wdy, oraz w rejonie wysoczyznowym pojawiają się procesy geodynamiczne takie jak denudacja i erozja liniowa. Wody podziemne przecinają się tu z powierzchnią terenu tworząc w dolinkach erozyjnych wycieki i wysięki. Wysokie ryzyko zachodzenia ruchów masowych zachodzi w przypadku zbocza Wdy, więc tereny położone w jego pobliżu należą do niekorzystnych dla rozwoju budownictwa. Na mapach w załącznikach 1-1, 3-1 i 3-2 zaznaczono tereny o spadku powyżej 8%. Są to tereny narażone na zachodzenie aktywnych małoskalowych procesów morfodynamicznych, jak wspomniane denudacja lub erozja. Dodatkowo, tereny te można uznać za trudne do zabudowy z uwagi na wysokie wartości spadków.

Na obszarze gminy nie występują aktywne osuwiska. Według Systemu Osłony Przeciwosuwiskowej Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie, na terenie gminy występują jedynie obszary w rejonie doliny Brdy, Wdy i Czerskiej Strugi (koło Łukowa) są predysponowane do występowania ruchów masowych. Obszary te zawierają się w wydzieleniu terenów o spadku powyżej 8%.

Rysunek 39: Tereny występowania wysokich spadków terenu

15 WYSTĘPOWANIE UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH

Na terenie Gminy Czersk potencjalnie mogą występować 3 typy surowców, charakterystycznych dla całego Niżu Polskiego, zaliczanych do kopalin pospolitych:

- piaski i żwiry fluwioglacjalne lub eoliczne,
- torfy, najczęściej typu trzcinowo-turzycowego,
- nagromadzenia minerałów ilastych deponowanych *in-situ* lub jako porwaki.

Na terenie gminy, w obrębie ewidencyjnym Odry, w lasach rejonie Kanału Wdy występują złoża kruszyw naturalnych, udokumentowane w kategorii C2 (o niskim stopniu rozpoznania surowcowego). Jest to jedyny udokumentowany rejon perspektywiczny pod względem możliwości występowania kruszyw naturalnych na terenie gminy. Dotychczasowe prace poszukiwawcze nie potwierdziły innych rejonów gminy jako interesujących pod względem złożowym.

Na terenie gminy Czersk występują udokumentowane złoża kopalin, które zostały oznaczone na rysunku studium (załącznik nr 3-1):

Lp.	Nazwa złoża / powierzchnia złoża	Opis złoża / rodzaj kopaliny	Lokalizacja	Decyzja zatwierdzająca dokumentację geologiczną
1.	Pustki 1,920 ha	kruszywa naturalne – piasek złoża zagospodarowane –	dz. nr: 582 (część), obręb Gotelp, miejsc. Pustki	decyzja Starosty Chojnickiego Os.7510/10/08 z dnia 2008-07-15.

		w koncesji został wyznaczony obszar i teren górnicy		
2.	Wojtał 109,775 ha	kruszywa naturalne – piasek ze żwirem, złoża rozpoznane wstępnie	obręb Odry, obręb Wieck	decyzja Prezesa CUG nr SM/012/M/2571/72 z dnia 1972-03-27

Źródło: <http://geoportal.pgi.gov.pl/igs> (InfoGeoSkarb i Midas) wg stanu zasobu kopalin na 2019-12-31.

Udokumentowane złoża kruszywa naturalnego „Wojtał II” o powierzchni 0,85 ha zostało skreślone z bilansu zasobów – zakończenie 2005-12-31. Uproszczona dokumentacja geologiczna w kat.C1 złoża kruszywa naturalnego piaskowego „Wojtał II” w miejscowości Wojtał zatwierdzona decyzją wojewody bydgoskiego ROŚ-II-7514-2/3/3/95 z dnia 1995-03-08. Dodatek nr 1 do dokumentacji geologicznej w kat.C1 /uproszczonej/ rozliczający złoża kruszywa naturalnego piaskowego „Wojtał II” zatwierdzony decyzją wojewody pomorskiego SR/Ś-IV-7414-1/04/05 z dnia 2005-02-01.

Na terenie gminy Czersk nie występują udokumentowane złoża węglowodorów.

Warunki hydrogeologiczne na obszarze gminy nie pozwoliły na spełnienie kryteriów wyznaczania Głównego Zbiornika Wód Podziemnych. Tym samym gmina położona jest poza wyznaczonymi GZWP. Najbliżej położony jest zbiornik międzymorenowy „Czersk” nr 121. Jest to obiekt o podwyższonych parametrach hydrogeologicznych, o niewielkiej powierzchni i częściowej izolacji.

Obszar gminy Czersk podzielony został według wytycznych Ramowej Dyrektywy Wodnej na jednolite części wód podziemnych, będące podstawą gospodarowania wodami podziemnymi. Większa, południowa część gminy znalazła się w obrębie jcwp PL_GB_2400_037 a mniejsza, północna należy do PL_GB_2400_030. Jednolite części wód podziemnych są podstawą do opracowania przez Regionalne Zarządy Gospodarki Wodnej planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy (rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy – Dz. U. Nr 106, poz. 882 z dnia 3 lipca 2009 r.).

16 WYSTĘPOWANIE TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Na terenie gminy Czersk wyznaczono obszar i teren górnicy w oparciu o ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981 ze zm.). Obszar obejmuje fragment działki nr 582 położonej we wsi Pustki w obrębie ewidencyjnym Gotelp. Eksploatacji w obszarze górnicy podlegają kruszywa naturalne.

17 STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI, INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, STOPIEŃ UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

17.1 Komunikacja

Komunikacja drogowa

Sieć dróg na terenie gminy Czersk stanowią: droga krajowa nr 22, wojewódzka nr 237, drogi powiatowe, gminne i zakładowe. Szkielet komunikacji samochodowej gminy stanowią droga krajowa

nr 22, droga wojewódzka nr 237 oraz drogi powiatowe łączące miejscowości główne miejscowości gminy z gminami ościennymi.

Podstawową drogą tranzytową na terenie gminy jest droga krajowa nr 22 Gorzów Wielkopolski - Chojnice - Czersk – Czarlin. Droga ma szczególne znaczenie, gdyż rozprowadza ruch na trasie Niemcy – kraje nadbałtyckie i Rosja a jednocześnie łączy trzy największe miejscowości gminy oraz gminę Czersk z Chojnicami i Starogardem Gdańskim – ośrodkami powiatowymi. Ze względu na standard techniczny droga zaliczona jest do klasy GP /droga główna ruchu przyspieszonego/. Droga przechodzi przez centrum Czerska, co jest niekorzystne ze względu na znaczny udział pojazdów ciężarowych w ruchu tranzytowym. W 2010 r. średnie dobowe natężenie ruchu na odcinku Czersk - Starogard wynosiło 7542 poj./dobę, a na odcinku Czersk – Chojnice 5962 poj./dobę (średni dobowy ruch na drogach krajowych w Polsce wynosił w 2010 r. 9888 poj./dobę).

Droga wojewódzka nr 237 stanowi połączenie gminy Czersk z gminą - Tucholą i dalej z miastem Bydgoszcz. Pod względem standardu technicznego zaliczona jest do klasy G (droga główna). W 2010 r. średnie dobowe natężenie ruchu na odcinku Czersk – Tuchola wynosiło 2121 poj./dobę (średni dobowy ruch na drogach wojewódzkich w województwie pomorskim wynosił w 2010 r. 3599 poj./dobę).

Główne utrudnienia na terenie gminy Czersk w korzystaniu z dróg podstawowych dla funkcjonowania systemu to wytrasowanie przez miejscowości tranzytowe (Łąg, Czersk, Rytel), stan nawierzchni, liczne wyjazdy z dróg podporządkowanych i związane z tym ograniczenia prędkości. Należy zaznaczyć, że stan techniczny nawierzchni dróg ulega systematycznej poprawie w wyniku inwestycji drogowych ich zarządców.

Tabela 6: Długości odcinków dróg wg numerów na obszarze gminy Czersk (wg ZDW)

Nr drogi	Długość odcinków w [m]	Klasa techniczna
22	26948	GP
237	7038	Z

Fundamentalne znaczenie dla funkcjonowania gminy ma sieć dróg powiatowych i gminnych. W najczęstszych, codziennych relacjach między miejscami pracy i zamieszkania drogi krajowa i wojewódzka zapewniają obsługę tylko części gminy. Podstawowe znacznie mają drogi powiatowe, które są połączeniami miejscowości z Czerskiem i z wspomnianymi wcześniej podstawowymi drogami gminy. Ranga tych dróg zdaje się być nieadekwatna do ich znaczenia dla północnej części województwa.

Najniższą kategorię połączeń stanowią drogi gminne, które zaliczone są do klasy L (drogi lokalne). Są to drogi o znaczeniu lokalnym służące miejscowym potrzebom. Ulice w mieście leżące w ciągu dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych należą do tej samej kategorii i klasy technicznej co te drogi.

Tabela 7: Długości odcinków dróg powiatowych wg numerów na obszarze gminy Czersk

Nr drogi	Długość odcinków w [m]	Klasa techniczna (wg. Starostwa Powiatowego w Chojnicach)	Kategoryzacja dróg powiatowych w Powiecie Chojnickim (uchwała Nr 166/2011 Zarządu Powiatu Chojnickiego z dnia 27 października 2011 r.)
2604G	3290	L	III

2605G	6375	L	I
2606G	14066	L	III
2607G	6142	L	III
2608G	8413	L	III
2609G	8413	L	III
2610G	20282	Z	I
2611G	13335	L	II
2612G	6371	L	III
2613G	6395	L	III
2614G	2506	L	III
2615G	7660	L	III
2616G	7240	L	III
2621G	3894	L	II
2626G	9295	L	III
2627G	7379	L	III
2635G	3933	L	III
2636G	2407	L	III

Kategoria I - Drogi powiatowe o znaczeniu regionalnym, łączące stolice gmin oraz uzupełniająca istniejąca sieć dróg wojewódzkich i drogi krajowej, mające skomunikować powiat z regionem. Ulice w miastach będące częścią w/w dróg lub o dużym znaczeniu dla układu drogowego w mieście. Drogi z tej kategorii Powiat modernizuje samodzielnie. Preferowane będą zadania realizowane w partnerstwie z gminami i mające możliwość uzyskania dofinansowania ze środków zewnętrznych.

Kategoria II - Drogi powiatowe o znaczeniu lokalnym, łączące lokalne ośrodki (duże wsie ze stolicami gmin lub między sobą) lub ważniejsze ulice w granicach miast, mające duże znaczenie gospodarcze. Drogi te Powiat modernizuje w partnerstwie z gminami i z ich udziałem finansowym.

Kategoria III - Drogi powiatowe pozostałe, w tym drogi powiatowe obsługujące ruch turystyczny oraz miejscowy, o istniejącej nawierzchni asfaltowej lub gruntowej (w miastach – ulice osiedlowe).

Sieć dróg powiatowych na terenie opisywanej gminy jest gęsta i zapewnia obsługę większości wsi. Sieć tę uzupełniają drogi gminne. Nie mają one wielkiego znaczenia dla funkcjonowania gminy jako całości, jednak są ważne ze względu na dostępność poszczególnych wsi i zespołów zabudowań i ich połączenie z siecią wyższego rzędu. Ich znaczenie opiera się głównie na udostępnianiu miejsc zamieszkania i miejsc pracy. Są ważne ze względu na prawidłową obsługę rolnictwa oraz dostępność turystyczną Borów Tucholskich.

Ruch na wszystkich drogach w gminie ma charakter gospodarczy, co oznacza, że w dni robocze jest większy niż w dni świąteczne.

Uzbrojenie terenów gminy w urządzenia komunikacyjne obsługujące ruch, do których zaliczyć można stacje paliw, parkingi przydrożne oraz obiekty hotelowe, gastronomiczne i handlowe, jest nieliczne. Istniejące stacje paliw w Czersku zaspokajają jedynie podstawowe potrzeby kierowców. Wydaje się jednak, że w kontekście tras tranzytowych, urządzenia zapewniające odpoczynek, wyżywienie i są niezbędne (poza zaopatrzeniem w paliwa).

W 2006 roku podjęta została uchwała Rady Miejskiej w Czersku, w której wskazano wybór wariantu przebiegu południowej obwodnicy miasta Czerska w ciągu drogi krajowej nr 22, dokonany na podstawie szczegółowego opisu zawartego w „Studium przebiegu obwodnicy dla miasta Czerska”. Obecnie rozważana jest również możliwość przeprowadzenia obwodnicy po północnej stronie Czerska.

Komunikacja kolejowa

Na terenie gminy znajdują się elementy infrastruktury kolejowej:

- Linia 215 Laskowice Pomorskie – Bąk, odcinek Będźmierowice - Karsin, linia jednotorowa, niezelektryfikowana. Prędkość maksymalna 80 km/h, średnia 70 km/h. Użytkowana do transportu pasażerskiego i okazjonalnie do towarowego. Na trasie linii w granicach gminy Czersk znajduje się przystanek w Będźmierowicach oraz stacja węzłowa Czersk.
- Linia 203 Tczew - Kostrzyn, odcinek Czarna Woda - Rytel, linia kategorii drugorzędnej, klasy

C3 na całej długości, dwutorowa od Tczewa do Gutowca, jednotorowa od Gutowca (do Piły) do granicy gminy, niezelektryfikowana. Prędkość maksymalna do 100 km/h. Użytkowana do transportu pasażerskiego i towarowego. Na trasie linii w granicach gminy Czersk znajdują się stacje w Czersku, Gutowcu i Rytlu oraz przystanki w Łęgu i Rytlu Wsi.

- Linia 201 Nowa Wieś Wielka – Gdynia, jest częścią Magistrali Węglowej. Linia jednotorowa, niezelektryfikowana. Używana obecnie sporadycznie do obsługi ruchu towarowego (m.in. utrzymanie jako objazd linii Tczew-Bydgoszcz oraz do przewozów ponadgabarytowych) Na trasie linii w granicach gminy Czersk znajduje się przystanek Łąg Południowy, Szalamaje i Wojtał.

Elementami infrastruktury kolejowej na terenie gminy są bocznice kolejowe na stacjach: Czersk i Gutowiec, ale mają one ograniczoną przydatność. Linia 203 prowadzi ruch pasażerski do stacji pasażerskiej w Tczewie, na której zatrzymują się pociągi pospieszne relacji Bydgoszcz-Gdynia.

W Master Planie dla transportu kolejowego do roku 2030 (przyjętym przez Radę Ministrów uchwałą Nr 277 z dnia 19 grudnia 2008 roku) pojawia się zadanie budowy łącznicy Łąg Południe – Łąg Wschód pomiędzy liniami nr 201 i nr 203. Koncepcja budowy trasy dotychczas nie wyszła poza ramy tego dokumentu.

Transport lotniczy, wodny, rowerowy i szlaki turystyczne

Gmina Czersk znajduje się w III strefie (obszar o promieniu do 100 km) zasięgu obsługi lotniska komunikacyjnego w Gdańsku oraz w Bydgoszczy. Oba porty lotnicze oddalone są od Czerska około 1,5 h jazdy samochodem (uwzględniając przejazd autostradą). Port lotniczy w Gdańsku jest położony w nieco mniejszej odległości i oferuje więcej możliwości połączeń lotniczych z miastami w Europie, natomiast Port w Bydgoszczy, położony w dalszej odległości, pełni rolę uzupełniającą względem Gdańska.

Na terenie gminy nie przebiega żaden żeglugowy szlak wodny. Szlaki kajakowe o znaczeniu ponadlokalnym znajdują się na Wdzie i Brdzie. Są to szlaki spływów kajakowych, ostatnio bardzo popularne. Wokół tych szlaków od kilku lat formuje się szereg inwestycji towarzyszących: wypożyczalnie sprzętu wodnego, usługi transportowe, noclegi, itp. W tym kontekście w przyszłości, kierunek rozwoju bazy obsługi turystyki wodnej należy uznać za bardzo perspektywiczną i szybko rozwijającą się gałąź działalności gospodarczej.

Sieć tras rowerowych została określona w Planie zagospodarowania województwa pomorskiego. Składa się ona na terenie gminy z połączeń Czerska z ośrodkami sąsiednimi: Chojnicami, Brusami, Karsinem, Czarną Wodą, Śliwicami i Tucholą. Obecnie w budowie jest trasa rowerowa i infrastruktura turystyczna w ramach programu Kaszubska Marszruta. Zrealizowana trasa Marszruta Kaszubska pokrywa się częściowo z trasą międzyregionalną nr 14 i regionalną nr 122. Do budowy pozostaną kierunki z Czerska do Czarnej Wody (fragment trasy regionalnej nr 122) na odcinku Czarna Woda–Łąg–Będźmierowice-Czersk i Śliwic (międzyregionalnej nr 14) pokrywającej się z trasą „Przez Zielone Serce Pomorza” na odcinku Rytel – Myłof - Brusy, oraz (międzyregionalnej nr 16) z Czerska w kierunkach do Karsina i do Tucholi (Naszyjnik Północy). Dzięki programowi powstaje sieć oznakowanych i częściowo wydzielonych ścieżek rowerowych w rejonie Myłofu, Rytla, Czerska i Gutowca.

Na terenie gminy znajduje się dobrze rozwinięta sieć pieszych szlaków turystycznych. Szlaki piesze oraz do uprawiania nordic-walking koncentrują się w miejscowościach Wojtał, Rytel oraz w lasach na południu gminy w kierunku Fojutowa. Sieć szlaków jest modyfikowana w zależności od możliwości uzyskania zgody na przejście przez tereny Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

W ostatnich latach renesans przeżywa turystyka kajakowa organizowana w ramach 1 – 2 dniowych spływów. Szczególnie interesujące są spływy najbardziej malowniczymi odcinkami rzek:

Brdy, Wdy i Wielkiego Kanału Brdy. Turystyka ta opiera się głównie o miejscowe wypożyczalnie sprzętu. Dla uprawiania tego typu sportu ważne jest urządzenie bezpiecznych nabrzeży do zrzucania sprzętu wodnego oraz pomostów na trasie spływu. Główne węzły turystyki wodnej w gminie to Wojtał (rzeka Wda), Myłof, Rytel i Lutomski Most (rzeka Brda) oraz Rytel (Wielki Kanał Brdy). Miejscowości te wymagają stworzenia odpowiedniego dojazdu do lustra wody i umocnienia brzegu dla bezpieczeństwa uczestników tego rodzaju turystyki.

17.2 Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami na terenie gminy Czersk zorganizowana jest w sposób typowy dla polskich obszarów wiejskich. Zbiórka odbywa się systemem workowym i kontenerowym od klientów indywidualnych i grupowych. Strumień nieselekcjonowanych odpadów komunalnych kierowany był na gminne składowisko odpadów w Nieżurawie, które obecnie jest zamknięte.

Gmina Czersk przystąpiła do spółki Zakładu Zagospodarowania Odpadów Nowy Dwór sp. z o.o. Zakład jest aktualnym odbiorcą odpadów z terenu gminy. Zwiększył się dzięki temu stopień odzysku surowców wtórnych z masy odpadowej. W związku z profesjonalizacją systemu zbierania odpadów, głównym zadaniem gminy jest optymalna organizacja zbiórki, na czym skorzysta również sama gmina, obniżając koszty odzysku surowców do wtórnej przeróbki.

Dnia 1 lipca 2011 r. w życie weszła ustawa o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw, która diametralnie zmienia rynek gospodarowania odpadami w Polsce. Zgodnie z tymi przepisami odpowiedzialność za większość działań dotyczących zbiórki odpadów spoczywa na gminie, która pośredniczy pomiędzy mieszkańcem, a podmiotami na rynku gospodarki odpadami. Najważniejszą zmianą wprowadzaną nowymi przepisami jest przejęcie od mieszkańców obowiązków w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Gmina będzie zastępować mieszkańców w wyborze przewoźnika odpadów, poprzez przeprowadzenie postępowania przetargowego w tym zakresie. Ponadto Gmina obejmuje nowe obowiązki w zakresie gospodarowania odpadami, w szczególności:

- obejmuje wszystkich właścicieli nieruchomości na terenie gminy systemem gospodarowania odpadami komunalnymi,
- prowadzi nadzór nad gospodarowaniem odpadami komunalnymi, w tym realizację zadań powierzonych podmiotom odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości,
- zapewnia organizację selektywnej zbiórki odpadów komunalnych obejmującej co najmniej następujące frakcje odpadów: papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło i opakowania wielomateriałowe oraz odpady komunalne ulegające biodegradacji, w tym odpady opakowaniowe ulegające biodegradacji,
- tworzy punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych w sposób zapewniający łatwy dostęp dla wszystkich mieszkańców gminy,
- wskazuje miejsca, w których mogą być prowadzone zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych,
- zapewnia osiągnięcie odpowiednich poziomów recyklingu, przygotowanie do ponownego użycia i odzysku innymi metodami oraz ograniczenie masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania,
- prowadzi działalność informacyjną i edukacyjną w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi, w szczególności w zakresie selektywnego zbierania odpadów komunalnych.

W listopadzie 2012 r. podjęta została uchwała nr XXI/153/12 Rady Miejskiej w Czersku z dnia 8 listopada 2012r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Czersk regulująca kwestie związane ze zmianami w prawie. W związku z nimi horyzont czasowy funkcjonowania istniejącego składowiska przyjmującego odpady komunalne znacząco się skraca. Składowisko w Nieżurawie zostanie przeznaczone do zamknięcia i rekultywacji. Aktualnie zamknięcie

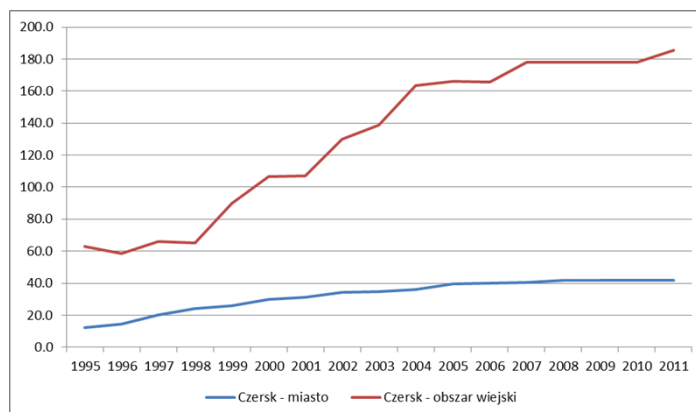
składowiska staje się już faktem, a składowisko jest w fazie zaprzestania przyjmowania odpadów.

17.3 Gospodarka wodno – ściekowa

Źródłem wody pitnej dla Gminy Czersk są ujęcia wodociągów grupowych. Woda dostarczana jest do odbiorców grupowych, wiejskich, zakładowych i ujęć indywidualnych zlokalizowanych na poszczególnych działkach. W układzie gminy woda dostarczana jest w oddzielnych systemach dystrybucyjnych z ujęć zlokalizowanych we wsiach: Czersku, Odrach, Łęgu i Rytlu. Ujęcia wyposażone są w studnie w wydzieloną i oznakowaną strefą ochrony bezpośredniej. W gminie Czersk wszystkie ujęcia wody mają aktualne dokumentacje hydrogeologiczne. Na podstawie tych dokumentacji odstąpiono od konieczności wyznaczania stref ochrony pośredniej ujęć. Zasięg poszczególnych ujęć przedstawia się następująco:

- Czersk – ul. Leśna - pobór wody z utworów o głębokości - 95,0 i 98,0 m., z ujęcia tego wodę otrzymuje miasto i poprowadzony jest wodociąg w kierunku północnym (do wsi Malachin, Mokre i Łubna) i południowym (Ostrowite, Kurcze, Dąbki);
- Łąg - pobór wody z utworów o głębokości 71,0 i 147,0 m, z ujęcia tego wodę otrzymują wsie: Łąg, Lipki Górne, Lipki Dolne, Kęsza, Złe Mięso, Wądoły, Szalamaje, Zawada, Stare Prusy, Łąg Kolonia, Klonowice, Przyjaźnia, Kamionka, Gotelp i Pustki;
- Odry - pobór wody z utworów o głębokości 41,0 m, z ujęcia tego wodę otrzymują wsie: Odry, Wojtał, Wieck;
- Rytel - pobór wody z utworów o głębokości 76,0 m, z ujęcia tego wodę otrzymują wieś Rytel, trwa budowa sieci na terenie sołectwa Gutowiec;

Łącznie na terenie gminy znajduje się 65 ujęć (pojedyncze studnie i zespoły studni) zaopatrujące w wodę głównie zakłady ale i obiekty użyteczności publicznej jaki i mieszkańców gminy w wodę do spożycia. Część ujęć pozostaje nieczynna. Monitoring poboru wód prowadzi się zaledwie na 11 ujęciach (w tym komunalnych), co może świadczyć, że większość ujęć pozostaje nieeksploatowana.

Rysunek 40: Długość sieci wodociągowej (w km)

Tabela 8: Liczba ludności korzystająca z sieci wodociągowej

Lata	Liczba ludności korzystająca z sieci wodociągowej w mieście Czersku	Liczba ludności korzystająca z sieci wodociągowej w obszarze wiejskim gminy Czersk
2000	5514	
2001	5793	
2002	7837	5316
2003	7849	5654

2004	7880	6012
2005	8044	5942
2006	8036	6423
2007	8097	6500
2008	8173	6538
2009	8238	6627
2010	8553	6737
2011	8602	6859

Źródło danych: GUS-BDL

Na terenie gminy Czersk znajdują się dwie aglomeracje, które funkcjonują w oparciu o dwie oczyszczalnie ścieków komunalnych. W Złotowie (gmina Czersk) pracuje mechaniczno – biologiczna oczyszczalnia ścieków o maksymalnej wydajności istniejącej oczyszczalni ścieków w Czersku około 29 667 RLM, a jej przepustowość średnia 2 750 m³/d (maksymalna 275 m³/h). Długość istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej na terenie aglomeracji Czersk aktualnie wynosi około 173,6 km, z której korzysta około 16 738 równoważnych mieszkańców. Dodatkowo na terenie aglomeracji w perspektywie do końca 2015 r. planowane jest zakończenie realizacji projektów obejmujących budowę około 27 km zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej (w położonych na terenie gminy Czersk miejscowościach: Gotel, Lipki, Złe Mięso, Kęsza, Przyjaźnia, Mosna, Pustki oraz terenie miejscowości Czarna Woda w gminie Czarna Woda), wyniku której możliwe będzie objęcie systemem kanalizacji sanitarnej dodatkowo około 1 260 Mk. Po zakończeniu ww. przedsięwzięć zapewniony będzie dostęp do zbiorczej sieci kanalizacji sanitarnej dla wszystkich mieszkańców aglomeracji.

Tabela 9: Gospodarka ściekowa w gminie Czersk w latach 1998-2009

Lata	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej (osoba)	Korzystający z instalacji w % ogółu ludności	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w mieście Czersku	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w obszarze wiejskim gminy Czersk
2002	6649	108	34.1	25.0
2003	6674	641	34.1	36.2
2004	6717	1210	34.3	60.1
2005	6756	1238	36.8	60.2
2006	6749	1775	36.8	60.2
2007	6799	1821	37.2	76.0
2008	6862	1832	39.4	75.5
2009	6921	1932	39.5	75.6
2010	7187	1981	40.1	85.5
2011	7232	2395	43.1	102.3

Źródło danych: GUS-BDR

Aglomerację ustaliła Uchwała nr 611/XXX/13 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 maja 2013 roku w sprawie likwidacji dotychczasowej aglomeracji Czersk i wyznaczenia aglomeracji Czersk. W obszar aglomeracji wchodzi tereny części gminy Czarna Woda i Śliwice. Obszar przewidziany do wykonania kanalizacji sanitarnej obejmuje tereny o najintensywniejszej zabudowie. Docelowo kanalizacją ma zostać objętych ponad 20 tys. mieszkańców.

Drugą aglomerację Rytel ustanowiła uchwała nr 613/XXX/13 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 maja 2013 roku w sprawie wyznaczenia aglomeracji Rytel. Aglomeracja ta, o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) wynoszącej 2 735, z oczyszczalnią ścieków w miejscowości Rytel, obejmuje, położone w gminie Czersk miejscowości: Gutowiec, Kaliska, Kurkowo, Młynki, Rytel, Rytel-Dworzec i Rytel-Nadleśnictwo. Wielkość aglomeracji ustalono na 2 735. Maksymalna wydajność istniejącej oczyszczalni ścieków w miejscowości Rytel wynosi około 5 750 RLM, a jej przepustowość średnia 260 m³/d (maksymalna 61,7 m³/h). Długość istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej na terenie aglomeracji Rytel aktualnie wynosi około 34,8 km, z której korzysta około 2 735 równoważnych mieszkańców. W przedmiotowej aglomeracji nie ma potrzeby budowy nowej sieci kanalizacyjnej, gdyż wszyscy mieszkańcy aglomeracji mają zapewniony dostęp do istniejącej zbiorczej sieci kanalizacji

sanitarnej.

Rysunek 41: Zasięg aglomeracji Czersk wg. Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych

Rysunek 42: Zasięg aglomeracji Rytele wg. Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych

Oczyszczalnia ścieków komunalnych na terenie wsi Złotowo w rejonie ul. Kilińskiego w Czersku działa w cyklu mechaniczno-biologicznym-chemicznym. Część biologiczną stanowi zblokowany reaktor typu BIOOXYBLOK pracujący w oparciu o metodę biologicznego oczyszczania ścieków osadem czynnym z przedłużonym napowietrzaniem. Oczyszczalnia powstała w 1995 roku. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest Czerska Struga. Oczyszczalnia biologiczna z podwyższonym usuwaniem związków azotu (N), fosforu (P) nie spełniająca standardów odprowadzanych ścieków w zakresie usuwania N i P określonych dla aglomeracji $\geq 100\ 000$ RLM. Do 2015 roku planowane jest dwukrotne

zwiększenie przepustowości oczyszczalni.

Oczyszczalnia ścieków komunalnych w Rytlu, przy ul. Jatowskiej - to oczyszczalnia typu ARBF (Automatyczny Reaktor Biologiczny Flygta), pracujący w oparciu o metody biologiczno – chemiczne (osad czynny oraz chemiczne strącanie przy zastosowaniu koagulantu PIX). Obiekt powstał w 2002 roku. Wydajność oczyszczalni zmienia się w zależności od sezonu turystycznego. Aktualnie nie planuje się rozbudowy oczyszczalni.

Zwiększeniu stopnia skanalizowania gminy służy uchwalony przez Radę Miejską „Program budowy i finansowania przydomowych przepompowni ścieków na terenie Gminy Czersk”, zwany dalej „programem”. Celem programu jest włączenie do systemu zbiorczej kanalizacji sanitarnej tych nieruchomości, które ze względów technicznych muszą być wyposażone w przydomowe przepompownie ścieków. Program ma zastosowanie w przypadkach podłączania nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej. Działanie to promuje podłączenie nieruchomości do sieci kanalizacyjnej.

17.4 Elektroenergetyka

W skład systemu elektroenergetycznego (SEE) Gminy Czersk wchodzi stacje GPZ (Główny Punkt Zasilania), sieci wysokiego napięcia (WN), średniego napięcia 15 kV (SN) i niskiego napięcia 0,4 kV (nn) oraz stacje transformatorowe 15 kV/0,4 kV. Energia elektryczna dla Gminy Czersk dostarczana jest z GZP „Czersk”, który zlokalizowany jest w północnej części miasta Czersk oraz z GPZ „Chojnice Przemysłowa” zlokalizowanego w Chojnicach. GPZ „Czersk” zasilają miasto oraz wschodnią i środkową część gminy Czersk, natomiast GPZ „Chojnice Przemysłowa” zasilają zachodnie obszary gminy Czersk.

GPZ „Czersk” wyposażony jest w dwa transformatory o mocy jednostkowej 16 MVA. Podczas normalnej pracy systemu, energia elektryczna przesyłana jest do GPZ-tu liniami zasilającymi wysokiego napięcia (WN) o napięciu 110 kV relacji GPZ „Czarna Woda” – GPZ „Czersk”. Linie te są liniami napowietrznymi. Ze stacji GPZ „Czersk” wypracowanych jest 12 linii średniego napięcia (SN) zasilających miasto i gminę Czersk. Linie te współpracują z głównymi punktami zasilania zlokalizowanymi w Tucholi, Brusach i Czarnej Wodzie. Gmina Czersk posiada otwarty układ sieci SN kablowej. W perspektywie najbliższych lat Zakład Energetyczny Chojnice nie przewiduje znacznej rozbudowy istniejącego systemu elektroenergetycznego.

Podstawowym zadaniem stacji GPZ jest przetworzenie energii elektrycznej i wprowadzenie jej w lokalną sieć rozdzielczą średniego napięcia 15 kV zasilającą odbiorców przemysłowych i komunalnych. Stąd lokalizacja stacji, a także moc znamieniowa transformatorów, jest ściśle związana z zapotrzebowaniem na energię elektryczną na danym obszarze.

Podstawowa linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia (110 kV) przebiegająca przez miasto i gminę Czersk łączy GPZ „Czarna Woda” z GPZ „Czersk”. Jest to linia napowietrzna a jej długość wynosi 12 km. Ponadto przez zachodni obszar gminy przebiega druga linia WN (110 kV) relacji GPZ „Chojnice Kościerska” – GPZ „Brusy”. Łączna długość obu linii WN wynosi ok. 24 km.

Sieć średniego napięcia 15 kV pracuje w oparciu o stacje 110/15 kV w układzie pierścieniowym otwartym o promieniowych odgałęzieniach, umożliwiającym wielostronne zasilanie odbiorców. Linie SN wyprowadzone z GPZ „Czersk” łączą się z trzema stacjami GPZ, tj.: „Brusy”, GPZ „Tuchola”, GPZ „Czarna Woda”, zapewniając odbiorcom w gminie Czersk pełną rezerwę zasilania. Sieć rozdzielcza 15 kV wraz z siecią 0,4 kV stanowi właściwy podsystem elektroenergetyczny Gminy Czersk i składa się z trzech podstawowych elementów: linii elektroenergetycznych 15 kV; stacji transformacyjnych 15/0,4 kV; linii elektroenergetycznych 0,4 kV.

Miasto i Gmina Czersk zasilane są głównie ze stacji 110/15 kV Czersk, a jej południowo - zachodnia część (tereny wokół Rytla) zasilane są ze stacji 110/15 kV Chojnice Przemysłowa.

Na terenie Gminy Czersk dominują linie napowietrzne, natomiast udział linii kablowych (w szczególności 0,4 kV) z każdym rokiem jest coraz wyższy. Istniejąca sieć w pełni pokrywa

zapotrzebowanie na energię elektryczną odbiorców bytowo – komunalnych, zakładów przemysłowych i obiektów usługowych. Nasylenia stacjami oceniane jest jako dostateczne.

W latach 2007-2010 zauważa się wzrost zużycia energii wśród odbiorców indywidualnych, przy jednoczesnym zmniejszeniu się ilości odbiorców przemysłowych w ostatnim roku analizy. Wzrost odbiorców indywidualnych spowodowany jest wzrostem liczby ludności na terenie miasta. Z kolei spadek zużywanej energii wśród odbiorców przemysłowych wynika zarówno ze spadku liczby podmiotów gospodarczych oraz stosowania energooszczędnych rozwiązań w procesach produkcyjnych, do których skłaniają przedsiębiorców coraz wyższe koszty zakupu energii.

W najbliższych dziesięciu latach zmiany w zakresie zapotrzebowania na energię elektryczną, mogą być podyktowane głównie inwestycjami prowadzonymi na terenie Gminy Czersk w zakresie budownictwa jednorodzinnego oraz produkcyjnego. Jednocześnie wpływ na zmniejszenie zapotrzebowania na energię elektryczną będzie miało coraz powszechniejsze stosowanie energooszczędnych świetlówek kompaktowych w miejsce dotychczas stosowanych żarówek do oświetlenia mieszkań i obiektów użyteczności publicznej, a także wymiana sprzętu AGD na energooszczędny.

Niemniej jednak, z uwagi na ciągły rozwój cywilizacyjny, najprawdopodobniej nastąpi wzrost konsumpcji energii elektrycznej spowodowany:

- wzrostem ilości odbiorców,
- wzrostem ilości odbiorników zainstalowanych u poszczególnych odbiorców,
- rozwojem przemysłu i usług,
- ewentualnie szerszym wykorzystaniem energii elektrycznej do celów grzewczych.

Wzrost ten będzie nieco wyhamowywany poprzez wymianę części stosowanych już urządzeń na nowe, energooszczędne, ale zwiększenie ogólnej liczby odbiorców i odbiorników, zgodnie z globalnymi tendencjami, spowoduje zwiększenie zużycia energii elektrycznej.

Inwestycje planowane do realizacji w zakresie infrastruktury energetycznej, wynikające z bieżących potrzeb przyłączeniowych zgłaszanych przez mieszkańców Gminy Czersk obejmują najczęściej budowę stacji transformatorowych i linii kablowych nn/SN. Nie przewiduje się w najbliższym czasie budowy nowych linii WN.

Odnawialne źródła energii

Energia wiatru należy do odnawialnych źródeł energii, nie jest jednak dla środowiska neutralna. W praktyce bowiem elektrownie wiatrowe, uzyskując redukcję spalania paliw stałych, mogą wywierać negatywny wpływ na otoczenie – zwłaszcza ludzi, ptaki oraz krajobraz. Zgodnie ze „Studium Możliwości Rozwoju Energetyki Wiatrowej w Województwie Pomorskim” miasto i gmina Czersk nie należą do obszarów preferowanych dla rozwoju energetyki wiatrowej. Gmina Czersk nie leży na obszarze o korzystnych warunkach dla rozwoju energetyki wiatrowej, bowiem na jej terenie, energia wiatru na wysokości 30 m nad poziomem gruntu wynosi 1000 kWh/m² i jednocześnie na jej obszarze znajduje się park krajobrazowy oraz obszar Natura 2000 – Obszar Specjalnej Ochrony „Bory Tucholskie”, co w znacznym zakresie ogranicza możliwość budowy elektrowni wiatrowych na tym terenie. Usytuowanie obszarów chronionych na terenie gminy jest jednym z przeciwwskazań lokalizacyjnych określonych w Studium Możliwości Rozwoju Energetyki Wiatrowej w Województwie Pomorskim.

Rejon Czerska nie jest obszarem uprzywilejowanym pod względem możliwości wykorzystania energii słonecznej ze względu na położenie na stosunkowo dużej szerokości geograficznej, w której promieniowanie słoneczne jest mniej intensywne, szczególnie w okresie jesienno – zimowym, kiedy to przypada sezon grzewczy oraz wysokie zachmurzenie. Zaletą wykorzystania energii słonecznej jest brak jej negatywnego oddziaływania na środowisko. Trudność wykorzystania tego źródła energii wynika zaś z dobowej i sezonowej zmienności promieniowania słonecznego. Do wad należy także mała gęstość dobowego strumienia energii promieniowania słonecznego oraz wysokie koszty i niska

stopa zwrotu inwestycji.

ENEA Operator sp. z o.o. poinformowała w odpowiedzi na wniosek skierowany przy sporządzaniu niniejszego Studium, że w stanie dzisiejszym zostały wyczerpane możliwości przyłączenia od wytwórców nowych mocy do stacji GPZ Czersk i GPZ Chojnice Przemysłowa. Umożliwienie przyłączenia nowych źródeł energii elektrycznej zależy od rozbudowy istniejącej infrastruktury.

17.5 Gazownictwo

Na terenie miasta Czersk rozprowadzenie gazu ziemnego do odbiorców odbywa się poprzez:

- zasilanie jest w gaz ziemny wysokometanowy GZ-50 z krajowego systemu sieci gazowych gazociągiem wysokiego ciśnienia (w/c) o średnicy DN 150 i ciśnieniu roboczym 2,5 MPa relacji Grudziądz – Tuchola – Chojnice z odgałęzieniem do Czerska;
- gazociąg ten zasila stację redukcyjno – pomiarową pierwszego stopnia, zlokalizowanej w zachodniej części miasta Czersk; w stacji tej ciśnienie gazu ziemnego GZ -50 redukowane jest do poziomu 0,4 MPa i dalej rozprowadzane systemem sieci średniego ciśnienia (ś/c);
- rozprowadzenie gazu GZ-50 na terenie miasta Czersk odbywa się gazociągami średniego i niskiego ciśnienia; gazociągi średniego ciśnienia zasilają dwie stacje redukcyjno - pomiarowe drugiego stopnia (SR-II°), tj. ; SR-II° nr 1 zlokalizowana przy ul. Kwiatowej (rejon bilansowy nr II) SR-II° nr 2 zlokalizowana przy ul. Łubianka (rejon bilansowy nr II);
- ze stacji redukcyjnej drugiego stopnia nr 2 (Łubianka) gaz ziemny rozprowadzany jest systemem gazociągów średniego i niskiego ciśnienia w dwóch podstawowych kierunkach: kierunek północny (rejon bilansowy nr II), kierunek południowy i południowo – wschodni (rejon bilansowy nr III); ze stacji redukcyjnej drugiego stopnia nr 1 (Kwiatowa) gaz ziemny rozprowadzany jest systemem gazociągów średniego i niskiego ciśnienia w następujących kierunkach: kierunek wschodni i dalej centralny (rejon bilansowy nr II i nr I) kierunek południowy i południowo - wschodni (rejon bilansowy nr IV).

Mieszkańcy miasta Czersk mają dostęp do gazu ziemnego dostarczanego siecią gazową, której długość zwiększa się z każdym rokiem. Rozbudowa sieci gazowej na terenie miasta wynika z coraz większego zainteresowania mieszkańców gazem, jako źródłem energii cieplnej. Dlatego też z każdym rokiem zwiększa się nie tylko długość sieci gazowej, ale i liczba odbiorców gazu. Obecnie gaz przewodowy nie jest dostępny dla mieszkańców wiejskich obszarów gminy.

Tabela 10: Długość sieci gazowej na terenie gminy Czersk

Lp	Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010
1	Długość czynnej sieci ogółem [m]	34761	35185	35323	36554	37034
2	Długość czynnej sieci przesyłowej [m]	11295	11295	11295	11295	11295
3	Długość sieci gazowej rozdzielczej [m]	23466	23880	24028	25259	25739
4	Długość sieci gazowej rozdzielczej średniego ciśnienia [m]	3898	4312	4312	4312	4312

Warunkiem zwiększenia stopnia gazyfikacji gminy jest uzyskanie zapewnienie rozbudowy sieci dystrybucyjnej gazu przez Pomorskiej Spółki Gazownictwa. Inicjatywa w sprawie gazyfikacji obszarów gminy należy do samorządu lokalnego oraz przede wszystkim do samych zainteresowanych, to jest przyszłych odbiorców gazu. Mając na uwadze wysokie walory użytkowania gazu ziemnego, jako czynnika energetycznego umożliwiającego realizację polityki proekologicznej gminy, należałoby dążyć do gazyfikacji kolejnych miejscowości gminy. Jednakże z drugiej strony Spółka Gazownictwa kieruje się przede wszystkim zasadą ekonomicznej opłacalności całego zadania inwestycyjnego. Z kolei barierą dla przyszłych użytkowników będą przede wszystkim wysokie opłaty przyłączeniowe, wysoki poziom cen taryfowych za pobierany gaz oraz wysokie koszty inwestycyjne ponoszone przez

przyszłych użytkowników gazu.

Głównym elementem rozbudowy systemu gazowniczego, poza zwiększaniem liczby odbiorców, jest budowa gazociągu wysokiego ciśnienia na odcinku Czersk – Starogard Gdański. Planowana trasa wiedzie równolegle drogi krajowej DK22. Zadanie to zostało wymienione w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego uchwalonym w dniu 26 października 2009 r.

17.6 Ciepłownictwo

Na terenie miasta Czersk istnieje centralny system ciepłowniczy obsługiwany przez aktualnie przez VAPO Sp. z o.o. Na obszarach wiejskich gminy brak jest scentralizowanych systemów zaopatrzenia terenów wiejskich w energię ciepłą. Budynki jednorodzinne, zabudowa zagrodowa oraz małe obiekty użyteczności publicznej ogrzewane są z indywidualnych źródeł ciepła, opalanych głównie węglem kamiennym, miałem węglowym, względnie drewnem. Tylko część z nich stosuje jako media paliwa ekologiczne takie jak olej opałowy, energię elektryczną czy gaz płynny. Na terenach wiejskich energia ciepła wykorzystywana jest:

- do ogrzewania pomieszczeń i przygotowywania ciepłej wody użytkowej,
- do przygotowywania posiłków w gospodarstwach domowych,
- na potrzeby produkcyjne i obiektów użyteczności publicznej (ogrzewanie, ciepła woda i potrzeby technologiczne).

Sieć ciepłownicza funkcjonująca na terenie miasta Czersk obsługuje za pomocą kotłowni zlokalizowanej przy ul. Gen. Maczka 6 budynki wielorodzinne wchodzące w skład zasobów spółdzielni Mieszkaniowej w Chojnicach w Wspólnoty Mieszkaniowej usytuowane przy ul. Gen. Maczka, Gen. Andersa, Gen. Hallera, Dworcowej, budynki użyteczności publicznej: Szkołę Podstawową nr 1 oraz budynek administracyjny przy ul. Dworcowej 31. Za pomocą kotłowni przy ul. Przytorowej ogrzewane są budynki wchodzące w skład zasobów komunalnych oraz zasobów wspólnot mieszkaniowych przy ul. Przytorowej i Transportowców.

Do ogrzewania budynków użyteczności publicznej na terenie miasta wykorzystywany jest gaz oraz pelet, natomiast na obszarach wiejskich na cele ogrzewania wykorzystuje się głównie węgiel i drewno. Na terenie miasta w budynkach użyteczności publicznej kotły węglowe zostały zastąpione kotłami ekologicznymi opalonymi gazem. Kotły ekologiczne charakteryzują się wyższą sprawnością i w mniejszym stopniu oddziałują na środowisko, emitując znacznie mniej zanieczyszczeń niż kotły opalane węglem. Planowana na najbliższe lata termomodernizacja budynków użyteczności publicznej przyczyni się do dalszego zmniejszenia zapotrzebowania na ciepło, a więc również ograniczenia zużycia paliw i negatywnego oddziaływania na środowisko.

W przypadku podmiotów gospodarczych prowadzących działalność produkcyjną, ciepło jest efektem ubocznym procesów technologicznych, albo jest generowane w procesie spalania odpadów powstających w procesie obróbki drewna, czym trudni się wiele podmiotów na terenie opisywanej gminy. Zakłady produkcyjne funkcjonujące na terenie Gminy Czersk nie generują nadwyżek energii cieplnej, która mogłaby zostać wykorzystana na potrzeby ogrzewania budynków innych niż produkcyjne.

Źródłem ciepła dla budynków jednorodzinnych jak i wielorodzinnych na terenie miasta Czersk są najczęściej kotłownie opalane węglem, drewnem, peletem i gazem. Wysoka świadomość ekologiczna mieszkańców oraz systematyczna gazyfikacja obszaru gminy, wynikająca ze wzrostu liczby mieszkańców, wpływa na coraz szersze zastosowanie gazu w ogrzewaniu budynków mieszkalnych i związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, usytuowanych na terenie miasta Czersk. Zupełnie inna struktura wykorzystania paliw energetycznych występuje na terenie obszarów wiejskich gminy Czersk, gdzie najpopularniejszym paliwem jest węgiel i drewno. Zarówno budynki wielorodzinne jak i jednorodzinne w największym stopniu korzystają z pieców opalanych węglem oraz drewnem, co wynika z jego wysokiej dostępności związanej z dużą powierzchnią lasów na terenie gminy.

Przyjmuje się, że w gminach wiejskich powinny obowiązywać następujące standardy zaopatrzenia lokali w ciepło:

- uciepłownienie gminy oparte zostanie o lokalne kotłownie oraz indywidualne źródła ciepła,
- na terenach wiejskich, dla ogrzewania zabudowy mieszkaniowej i obiektów użyteczności publicznej gazem, konieczna jest gazyfikacja gminy,
- w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej, oraz w zabudowie zagrodowej, a szczególnie w nowych budynkach mieszkalnych, należy stosować systemy grzewcze, preferujące paliwa ekologiczne, eliminujące zanieczyszczenia atmosfery, takie jak olej opałowy, gaz w zbiornikach, energię elektryczną, działające w systemach zbiorczego zaopatrzenia w ciepło,
- należy stworzyć systemy wsparcia dla inicjatyw prowadzących do centralizacji produkcji ciepła, szczególnie w zabudowie śródmiejskiej (preferencje do zamiany kotłów indywidualnych na lokalne kotłownie zbiorcze lub podłączenie mieszkań/kamienic do sieci ciepłowniczej).

18 ZADANIA SŁUŻĄCE REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH

W Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się uwarunkowania, cele i kierunki polityki przestrzennej, oraz określa obszary przewidywane do realizacji zadań i programów wynikających z polityki przestrzennej państwa, regionu, powiatu i gminy z ich wewnętrznymi relacjami i powiązaniem. Uwarunkowania wynikające z Planu zagospodarowania województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. pom. z 2009 r. Nr 172, poz. 3361) przewidują:

1. DK22 projektowana jest do klasy technicznej drogi głównej ruchu przyspieszonego (GP) w ramach południowego korytarza transportowego;
2. przez gminę przebiegać będzie kontynuacja gazociągu wysokiego ciśnienia z Czerska do Starogardu Gdańskiego;
3. wzdłuż głównych rzek: Brdy i Wdy przebiega ponadregionalny korytarz ekologiczny pojezierny północny, a tereny leśne leżą w obrębie płata ekologicznego Borów Tucholskich;
4. na terenie gminy znajduje się proponowany park kulturowy – Odry;
5. plan województwa proponuje rozwój turystyki kajakowej Brdą i Wdą;
6. Czersk jest węzłem uzupełniającym dla tras rowerowych międzyregionalnych na trasie Ustka - Grudziądz i „Naszyjnika Północy”.

Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym określa Plan zagospodarowania województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. pom. z 2009 r. Nr 172, poz. 3361) oraz inne pogramy, o których mowa w art. 48 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Na terenie gminy Czersk przewiduje się inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:

1. inwestycje hydrotechniczne: na rzece Niechwaszcz km 11+857, na rzece Czerska Struga km 23+340, na rzece Czerska Struga 23+780, na rzece Kalskawa;
2. udrożnienie rzek: rzeki Niechwaszcz w miejscowości Zawada, Mniszek i Mokre; rzeki Wdy w miejscowości Wojtał; rzeki Czerska Struga w miejscowości Nowy Lutomski Młyn; rzeki Brdy w miejscowości Mylof;
3. rekultywacja składowisk odpadów w miejscowości Czersk i Nieżurawa.

Ponadto wymieniony wyżej Plan wspomina o działaniach na terenie gminy, obejmujących:

1. konieczność zachowania ciągłości przestrzennej i zachowania dostatecznej szerokości określonej w dokumentach planistycznych gmin dla korytarza ekologicznego pojeziernego północnego oraz płata ekologicznego Borów Tucholskich;
2. przebieg tras rowerowych
 - 1) międzyregionalnych:
 - nr 14 – Grudziądz - Czersk - Brusy - Bytów – Ustka – Słupsk i
 - nr 16 szlak „Naszyjnik Północy” na odcinku Karsin - Czersk – Tuchola, oraz
 - 2) regionalnej nr 122 (Tczew – Czarna Woda – Czersk – Chojnice) na odcinku Czarna Woda– Łąg–Będźmierowice-Czersk;
3. rozwój szlaku turystyki wodnej na Wielkim Kanale Brdy.

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1: Położenie gminy Czersk na tle województwa pomorskiego.....	2
Rysunek 2: Położenie gminy Czersk na tle jednostek fizycznogeograficznych.....	2
Rysunek 3: Otoczenie administracyjne gminy Czersk (wg Państwowego Rejestru Granic).....	2
Rysunek 4: Mapa pokrycia terenu otoczenia gminy Czersk wg Corine Land Cover - CLC2006.....	2
Rysunek 5: Schemat głównych i podrzędnych kierunków zewnętrznych powiązań systemowych gminy.....	2
Rysunek 6: Rozmieszczenie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Czersk.....	2
Rysunek 7: Liczba wydanych decyzji o warunkach zabudowy w latach 2004-2010 na obszarze gminy Czersk.....	2
Rysunek 8: Ilość wydanych decyzji o warunkach zabudowy w latach 2004 - 2012.....	2
Rysunek 9: Struktura użytkowania gruntów w gminie Czersk w 2012 roku (w %).....	2
Rysunek 10: Podział gminy Czersk na obręby ewidencyjne Ewidencji Gruntów i Budynków.....	2
Rysunek 11: Zagęszczenie zabudowy na terenie gminy Czersk (pole podstawowe 500x500m).....	2
Rysunek 12: Zagęszczenie zabudowy mieszkaniowej na terenie gminy Czersk (pole podstawowe 500x500m).....	2
Rysunek 13: Rozmieszczenie budynków o funkcji mieszkaniowej.....	2
Rysunek 14: Rozmieszczenie budynków o funkcji produkcyjnej /pozarolniczej/.....	2
Rysunek 15: Rozmieszczenie budynków służących produkcji rolnej.....	2
Rysunek 16: Rozmieszczenie budynków usług oświaty, nauki, kultury i sportu oraz zdrowia.....	2
Rysunek 17: Ilość budynków w gminie Czersk w 2012 r. w podziale na funkcje.....	2
Rysunek 18: Model hipsometryczny gminy Czersk na podstawie SRTM – NASA (zmodyfikowane).....	2
Rysunek 19: Sieć wodna gminy Czersk na tle linii wododziałowych i nazw zlewni cząstkowych.....	2
Rysunek 20: Użytki rolne o najwyższej przydatności dla rolnictwa.....	2
Rysunek 21: Elementy systemu ochrony przyrody w gminie Czersk.....	2
Rysunek 22: Obszary Natura 2000 w granicach gminy Czersk.....	2
Rysunek 23: Obiekty o różnicowanym stopniu uciążliwości dla środowiska.....	2
Rysunek 24: Liczba ludności sołectw w gminie Czersk w 2011 roku.....	2
Rysunek 25: Liczba mieszkańców miasta Czersk w latach 1995 – 2011.....	2
Rysunek 26: Liczba mieszkańców obszarów wiejskich gminy Czersk w latach 1995 – 2011.....	2
Rysunek 27: Liczebność poszczególnych grup wiekowych w mieście Czersk w 2011 roku.....	2
Rysunek 28: Liczebność poszczególnych grup wiekowych.....	2
Rysunek 29: Wskaźnik feminizacji wg grup wiekowych w mieście Czersku.....	2
Rysunek 30: Wskaźnik feminizacji wg grup wiekowych na obszarach wiejskich gminy Czersk.....	2
Rysunek 31: Urodzenia, zgonu i przyrost naturalny w mieście Czersk.....	2
Rysunek 32: Urodzenia, zgonu i przyrost naturalny na obszarach wiejskich gminy Czersk.....	2
Rysunek 33: Przyrost naturalny w mieście Czersk na tle średniej.....	2
Rysunek 34: Przyrost naturalny na obszarach wiejskich gminy Czersk.....	2
Rysunek 35: Wykształcenie ludności w wieku 13 lat i więcej w gminie Czersk na tle wartości średnich województwa pomorskiego w 2012 roku.....	2
Rysunek 36: Wykształcenie ludności w wieku 13 lat i więcej w 2002 r. wg płci w gm. Czersk.....	2
Rysunek 37: Struktura własności gruntów na terenie części wiejskiej gminy Czersk w 2012 r. (w ha).....	2
Rysunek 38: Struktura własności gruntów miasta Czerska w 2012 r. (w ha).....	2
Rysunek 39: Tereny występowania wysokich spadków terenu.....	2
Rysunek 40: Długość sieci wodociągowej (w km).....	2
Rysunek 41: Zasięg aglomeracji Czersk wg. Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych.....	2
Rysunek 42: Zasięg aglomeracji Rytel wg. Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych.....	2

SPIS TABEL

Tabela 1: Aktualnie obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na terenie Gminy Czersk.....	2
Tabela 2: Dynamika zmian w użytkowaniu terenów gminy Czersk w latach 2005 – 2010 (wg GUS).....	2
Tabela 3: Zmiany wielkości bezrobocia w gminie Czersk i na obszarze województwa pomorskiego.....	2
Tabela 4: Zasoby mieszkaniowe gm. Czersk w latach 2001-2010 i w województwie pomorskim.....	2
Tabela 5: Struktura własności gruntów na terenie gminy Czersk w 2012 roku (ha).....	2
Tabela 6: Długości odcinków dróg wg numerów na obszarze gminy Czersk (wg ZDW).....	2
Tabela 7: Długości odcinków dróg powiatowych wg numerów na obszarze gminy Czersk.....	2
Tabela 8: Liczba ludności korzystająca z sieci wodociągowej.....	2
Tabela 9: Gospodarka ściekowa w gminie Czersk w latach 1998-2009.....	2
Tabela 10: Długość sieci gazowej na terenie gminy Czersk.....	2